

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HADRIANOUPOLİS VE ÇEVRESİ GEÇ ANTİK -
ERKEN BİZANS MİMARİ PLASTİK ÖRNEKLERİ**

Ashı CUMALIOĞLU

Danışman

Doç. Dr. Ergün LAFLI

2011

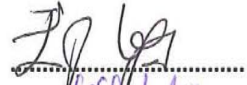
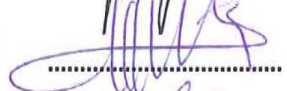
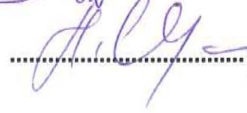
YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2009800316

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Aslı CUMALIOĞLU
Tez Başlığı : Hadrianopolis ve Çevresi Geç Antik Erken Bizans Mimari Plastik Örnekleri

Savunma Tarihi : 14.07.2011
Danışmanı : Doç.Dr.Ergün LAFLI

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Ergün LAFLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Binnur GÜRLER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Hakkı UYAR	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği (X)

Oy Çokluğu ()

Aslı CUMALIOĞLU tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Hadrianopolis ve Çevresi Geç Antik Erken Bizans Mimari Plastik Örnekleri" başlıklı Tezi (X) / Projesi () kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**HADRIANOUPOLİS VE ÇEVRESİ GEÇ ANTİK ERKEN BİZANS MİMARİ PLASTİK ÖRNEKLERİ**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

09/06/2011

ASLI CUMALIOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Hadrianoupolis ve Çevresi Geç Antik Erken Bizans Mimari Plastik Örnekleri

Aslı CUMALIOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı

Klasik Arkeoloji Programı

Hadrianoupolis antik kenti Karabük ilinin Eskipazar ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Bölge antik dönemde Paphlagonia bölgesinin sınırları içerisinde, bölgenin kuzeybatı kısmında yer almaktaydı. Bölgede 2005 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında yüzeydeki kalıntıların çoğunlukla Geç Antik, Erken Bizans dönemine tarihlendiği anlaşılmıştır. 2006 ve 2008 yılları arasında antik kentin merkezinde gerçekleştirilen kazılar iki kiliseyi ve yine Erken Bizans döneminden kalma iki adet hamam yapısını, bir villayı ve henüz tanımlanamayan apsidal bir kamu yapısı kısmi ortaya çıkartmıştır. Kiliseler antik kentin merkezine yakınlığı göz önünde bulundurularak “Kilise A” ve “B” olarak adlandırılmaktadırlar. Sur duvarlarının dışında kalan Kilise A, şehir merkezine yakın olanı ise Kilise B’dir. Hamam A yine antik kentin merkezine oldukça yakın bir alanda konuşlanmaktadır. Bu tez kapsamında Erken Bizans dönemine tarihlenen kamu yapılarının mimari plastik unsurları incelenecektir. İ.S. 4. ve 6. yy.’lar arasında kalan bu dönem Hristiyanlığın resmi din olarak kabulünden sonraki döneme denk gelmektedir. Roma yaşantısının, bahsi geçen yeni din ve onun yapıları üzerindeki yansımalarının değerlendirilmesi için mimari plastik unsurlar oldukça önemli bir görsel kaynak sağlamaktadır. Pagan toplum yaşamının nasıl bir değişim süreci içinde olduğu ve bu sürecin ne kadar zamanda gerçekleştiği yapılardan ve onların mimari plastik unsurlarından elde edilebilir. Çalışma kapsamında mimari plastik

buluntular iki ana başlık altında değerlendirilmektedirler; bu başlıklardan ilki “kazi alanından gelen buluntular” ve ikincisi “yüzey araştırması buluntuları”dır. Yüzey araştırması buluntuları bize antik kentin çekirdek bölgesi ve daha sonraki evrede yayılım alanı ile ilgili bilgileri sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ambon, Erken Bizans, Geç Antik, Hadrianoupolis, Mimari Plastik, Paphlagonia, Templon.

ABSTRACT

Master's Thesis

Late Antique Early Byzantine Architectural Plastic Elements From Hadrianoupolis and Its Environments

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Archaeology

Archaeology Program

Hadrianoupolis is located in province Karabük, site is very close to modern Eskipazar district. In ancient times Hadrianoupolis was located in Paphlagonia. Field surveys in the area in 2005 had displayed that the ruins of ancient city were mostly belong to Late Roman and Early Byzantine Periods. During 2006-2008 excavation seasons in the central part of the city, two ecclesiastical buildings, two bath buildings, one villa and one apsidal public building were excavated. Churches of the city had named by the considering the proximity of the city centre. Thus, the extramural church had named as Church A and in the city centre had named as Church B. In this thesis architectural plastic elements from Early Byzantine period are going to be analysed in the region. The period which was right after the acceptance of the Christianity as a official religion in the Empire between 4th and 6th century AD. architectural plastic is one of the most important element to provides visual resource for enlightenment of the affects of new religion onto the pagan public buildin and life. In this work architectural plastics will going to be examined under two major title. The first one is finds from excavated areas, and the second one finds from surveyed areas.

Key Words: Ambo, Architectural Plastic, Early Byzantine, Hadrianoupolis, Late Antique, Paphlagonia, Templon.

HADRIANOUPOLİS VE ÇEVRESİ GEÇ ANTİK ERKEN BİZANS MİMARİ PLASTİK ÖRNEKLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
YEMİN METNİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIII
HARİTALAR VE PLANLAR	XXII
ÇİZİMLER	XXII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAZI BULUNTULARI

1.1.Kilise A.....	5
1.1.1.Kilise A’da Bulunan Kaideler	7
1.1.2.Kilise A’da Bulunan Sütunlar	8
1.1.3.Kilise A’da Bulunan Başlıklar	9
1.1.4.Kilise A’da Bulunan Kapı Lentosu.....	11
1.1.5.Kilise A’da Bulunan Geison Parçaları.....	12
1.1.6.Kilise A’da Bulunan Ambon Parçaları	12
1.1.7. <i>In Situ</i> Buluntular	14
1.1.8.Tanımlanamayan Mimari Buluntular.....	15
1.2.Kilise B.....	15
1.2.1.Kilise B’de Bulunan Kaideler.....	16
1.2.2.Kilise B’de Bulunan Sütunlar	16
1.2.3.Kilise B’de Bulunan Başlıklar	17
1.2.4.Kilise B’de Bulunan Arşitrav Parçaları	20
1.2.5.Kilise B’de Bulunan Templon Parçaları	20

1.2.6.Kilise B’de Bulunan Ambon Parçaları	25
1.2.7.Kilise B’de Bulunan Geison Parçaları	26
1.2.8.Kilise B’de Bulunan Tanımlanamayan Mimari Unsurlar	27
1.3.Hamam A	28
1.3.1.Hamam A’da Bulunan Kaide Parçası	30
1.3.2.Hamam A’da Bulunan Sütun Parçaları	30
1.3.3.Hamam A’da Bulunan Başlıklar	32
1.3.4.Hamam A’da Bulunan Arşitrav Blokları	33
1.3.5.Hamam A’da Bulunan Geison Parçaları	35
1.3.6.Hamam A’da Bulunan Su Kanalları	35
1.3.7.Latrina	36
1.3.8.Diğerleri	39
1.3.9.Hamam İçinde Devşirme Kullanılan Mimari Unsurlar	40
1.4.Hamam B, Apsidal Yapı ve Villa	42

İKİNCİ BÖLÜM

YÜZEY ARAŞTIRMA BULUNTULARI

2.1. Şehir Merkezinde Bulunan Eserler	43
2.1.1. Kaideler	43
2.1.2. Monolithik Buluntular	46
2.1.3.Başlıklar	47
2.1.4.Templon ve Ambon Parçaları	53
2.1.5.Altar Masası	58
2.1.6.Tanımlanamayan Buluntular	58
2.2.Yayılm Alanında (<i>Khora</i>) Bulunan Eserler	59
2.2.1.Sütunlar	60
2.2.2.Sütun Başlıkları	62
2.2.3.Templon Levhaları ve Payeler	66
2.2.4.Tanımlanamayan Mimari Plastik Unsurlar	68
SONUÇ	70
KATALOG	78

HARİTALAR VE PLANLAR.....	292
ÇİZİMLER.....	296
KAYNAKLAR	299
EKLER.....	304

EKLER

Ek 1. KİREMİTLER ve DİĞER PİŞMİŞTOPRAK MİMARİ UNSURLAR.....	305
Ek 2. GÖKÇEBEY’DE BULUNAN ERKEN BİZANS DÖNEMİ MİMARİ PLASTİK UNSURLARI.....	306
Ek 3. VAFTİZ HAVUZU.....	307
Ek 4. DİĞERLERİ.....	308

KISALTMALAR

b	: Boy.
Bkz.	: Bakınız.
cm	: Santimetre.
ç	: Çap.
çev	: Çeviren.
çiz	: Çizim.
d	: Derinlik.
Dr.	: Doktor.
Doç.	: Doçent.
DOP	: Dumbarton Oak Papers.
e	: En.
Fig.	: Figür.
g	: Genişlik.
H.	: Harita
k	: Kalınlık.
Kat.	: Katalog.
km.	: Kilometre.
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı.
Lev.	; Levha.
m.	: Metre.
İ.Ö.	: İsa'dan Önce.
İ.S.	: İsa'dan Sonra.
No.	: Numara.
Pl.	: Plan.
Prof.	: Profesör.

s. : Sayfa.
y : Yükseklik.
yy. : Yüzyıl.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şek-1: Kilise A, Attik Kaide tip 1.	s. 78
Şek-2: Kilise A, Attik Kaide; tip 1.	s. 79
Şek-3: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 80
Şek-4: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 81
Şek-5: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 82
Şek-6: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 83
Şek-7: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 84
Şek-8: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 85
Şek-9: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 86
Şek-10: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 87
Şek-11: Kilise A, Attik Kaide; tip 2.	s. 88
Şek-12: Kilise A, sütun parçası.	s. 89
Şek-13: Kilise A, sütun parçası.	s. 90
Şek-14: Kilise A, sütun parçası.	s. 91
Şek-15: Kilise A, sütun parçası.	s. 92
Şek-16: Kilise A, sütun parçası.	s. 93
Şek-17: Kilise A, sütun parçası.	s. 94
Şek-18: Kilise A, Palmet tip başlık.	s. 95
Şek-19: Kilise A, Palmet tip başlık.	s. 96
Şek-20: Kilise A, Palmet tip başlık.	s. 97
Şek-21: Kilise A, Palmet tip başlık.	s. 98
Şek-22: Kilise A, Palmet tip başlık.	s. 99
Şek-23: Kilise A, lento bloğu.	s. 100
Şek-24: Kilise A, geison bloğu.	s. 101

Şek-25: Kilise A, geison bloğu.	s. 102
Şek-26: Kilise A, geison bloğu.	s. 103
Şek-27: Kilise A, geison bloğu.	s. 104
Şek-28: Kilise A, geison bloğu.	s. 105
Şek-29: Kilise A, geison bloğu.	s.106
Şek-30: Kilise A, geison bloğu.	s. 107
Şek-31: Kilise A, geison bloğu.	s. 108
Şek-32: Kilise A, ambon yan levhası.	s. 109
Şek-33: Kilise A, ambon platformu.	s. 110
Şek-34: Kilise A, ambon levhası.	s. 111
Şek-35: Kilise A, ambon levhası.	s. 112
Şek-36: Kilise A, ambon levhası.	s. 113
Şek-37: Kilise A, ambon levhası.	s. 114
Şek-38: Kilise A, templon sövesi.	s. 115
Şek-39: Kilise A, taş baskı haznesi.	s. 116
Şek-40: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 117
Şek-41: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 118
Şek-42: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 119
Şek-43: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 120
Şek-44: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 121
Şek-45: Kilise A’da bulunan tanımlanamayan mimari unsur.	s. 122
Şek-46: Kilise B’de bulunan Attik kaide, tip 1.	s. 123
Şek-47: Kilise B’de bulunan Attik kaide, tip 2.	s. 124
Şek-48: Kilise B, sütun parçası.	s. 125
Şek-49: Kilise B, sütun parçası.	s. 126
Şek-50: Kilise B, impost başlık parçası.	s. 127

Şek-51: Kilise B, impost başlık parçası.	s. 128
Şek-52: Kilise B, impost başlık parçası.	s. 129
Şek-53: Kilise B, iki bölümlü başlık parçası.	s. 130
Şek-54: Kilise B, arşitrav parçası.	s. 131
Şek-55: Kilise B, arşitrav parçası.	s. 132
Şek-56: Kilise B, templon payesi.	s. 133
Şek-57: Kilise B, templon levhası.	s. 134
Şek-58: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 135
Şek-59: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 136
Şek-60: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 137
Şek-61: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 138
Şek-62: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 139
Şek-63: Kilise B, haç bezemeli templon levhası.	s. 140
Şek-64: Kilise B, templon levhası.	s. 141
Şek-65: Kilise B, üst yapı bloğu.	s. 142
Şek-66: Kilise B, templon arşitravı.	s. 143
Şek-67: Kilise B, templon arşitravı.	s. 144
Şek-68: Kilise B, sütunçe parçası.	s. 145
Şek-69: Kilise B, sütunçe parçası.	s. 146
Şek-70: Kilise B, sütunçe parçası.	s. 147
Şek-71: Kilise B, sütunçe parçası.	s. 148
Şek-72: Kilise B, ambon parçası.	s. 149
Şek-73: Kilise B, ambon parçası.	s. 150
Şek-74: Kilise B, ambon parçası.	s. 151
Şek-75: Kilise B, ambon parçası.	s. 152
Şek-76: Kilise B, geison parçası.	s. 153

Şek-77: Kilise B, tanımlanamayan buluntu.	s. 154
Şek-78: Kilise B, tanımlanamayan buluntu.	s. 155
Şek-79: Kilise B, tanımlanamayan buluntu.	s. 156
Şek-80: Kilise B, tanımlanamayan buluntu.	s. 157
Şek-81: Hamam A, Attik kaide, tip 2.	s. 158
Şek-82: Hamam A, sütun parçası.	s. 159
Şek-83: Hamam A, sütun parçası.	s. 160
Şek-84: Hamam A, sütun parçası.	s. 161
Şek-85: Hamam A, sütun parçası.	s. 162
Şek-86: Hamam A, sütun parçası.	s. 163
Şek-87: Hamam A, sütun parçası.	s. 164
Şek-88: Hamam A, sütun parçası.	s. 165
Şek-89: Hamam A, sütun parçası.	s. 166
Şek-90: Hamam A, sütun parçası.	s. 167
Şek-91: Hamam A, sütun parçası.	s. 168
Şek-92: Hamam A, sütun parçası.	s. 169
Şek-93: Hamam A, impost başlık.	s. 170
Şek-94: Hamam A, impost başlık.	s. 171
Şek-95: Hamam A, impost başlık.	s. 172
Şek-96: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 173
Şek-97: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 174
Şek-98: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 175
Şek-99: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 176
Şek-100: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 177
Şek-101: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 178
Şek-102: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 179

Şek-103: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 180
Şek-104: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 181
Şek-105: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 182
Şek-106: Hamam A, arşitrav parçası.	s. 183
Şek-107: Hamam A, geison parçası.	s. 184
Şek-108: Hamam A, geison parçası.	s. 185
Şek-109: Hamam A, geison parçası.	s. 186
Şek-110: Hamam A, su kanalı.	s. 187
Şek-111: Hamam A, su kanalı.	s. 188
Şek-112: Hamam A, su kanalı.	s. 189
Şek-113: Hamam A, su kanalı.	s. 190
Şek-114: Hamam A, su kanalı.	s. 191
Şek-115: Hamam A, su kanalı.	s. 192
Şek-116: Hamam A, su kanalı.	s. 193
Şek-117: Hamam A, su kanalı.	s. 194
Şek-118: Hamam A, latrina taban döşemesi.	s. 195
Şek-119: Hamam A, latrina taban döşemesi.	s. 196
Şek-120: Hamam A, latrina taban döşemesi.	s. 197
Şek-121: Hamam A, atık su kanalı.	s. 198
Şek-122: Hamam A, atık su kanalı.	s. 199
Şek-123: Hamam A, taş su haznesi.	s. 200
Şek-124: Hamam A, pişmiş toprak boruların geçtiği oluklar.	s. 201
Şek-125: Hamam A, pişmiş toprak boruların geçtiği oluklar.	s. 202
Şek-126: Hamam A, levha parçası.	s. 203
Şek-127: Hamam A, pencere süsü.	s. 204
Şek-128: Hamam A, üst yapı elemanı.	s. 205

Şek-129: Hamam A, üst yapı elemanı.	s. 206
Şek-130: Hamam A, levha parçası.	s. 207
Şek-131: Hamam A, levha parçası.	s. 208
Şek-132: Hamam A, kemer parçası.	s. 209
Şek-133: Hamam A, kilit taşı.	s. 210
Şek-134: Hamam A, küçük mimari buluntu.	s. 211
Şek-135: Hamam A, küçük mimari buluntu.	s. 212
Şek-136: Hamam A, küçük mimari buluntu.	s. 213
Şek-137: Hamam A, küçük mimari buluntu.	s. 214
Şek-138: Hamam A, devşirme templan parçası.	s. 215
Şek-139: Hamam A, devşirme malzeme.	s. 216
Şek-140: Hamam A, devşirme malzeme.	s. 217
Şek-141: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 1.	s. 218
Şek-142: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 1.	s. 219
Şek-143: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 1.	s. 220
Şek-144: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 2.	s. 221
Şek-145: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 2.	s. 222
Şek-146: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 2.	s. 223
Şek-147: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 3.	s. 224
Şek-148: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 2.	s. 225
Şek-149: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 2.	s. 226
Şek-150: Yüzey araştırmasında bulunan kaide, Attik tip 3.	s. 227
Şek-151: Yüzey araştırmasında bulunan monolitik sütun parçası.	s. 228
Şek-152: Yüzey araştırmasında bulunan monolitik sütun parçası.	s. 229
Şek-153: Yüzey araştırmasında bulunan monolitik sütun parçası.	s. 230
Şek-154: Yüzey araştırmasında bulunan monolitik sütun parçası.	s. 231

Şek-155: Yüzey araştırmasında bulunan palmet tipi başlık.	s. 232
Şek-156: Yüzey araştırmasında bulunan palmet tipi başlık.	s. 233
Şek-157: Yüzey araştırmasında bulunan palmet tipi başlık.	s. 234
Şek-158: Yüzey araştırmasında bulunan impost başlık.	s. 235
Şek-159: Yüzey araştırmasında bulunan impost başlık.	s. 236
Şek-160: Yüzey araştırmasında bulunan İonik impost başlık.	s. 237
Şek-161: Yüzey araştırmasında bulunan İonik impost başlık.	s. 238
Şek-162: Yüzey araştırmasında bulunan İonik impost başlık.	s. 239
Şek-163: Yüzey araştırmasında bulunan İonik impost başlık.	s. 240
Şek-164: Yüzey araştırmasında bulunan başlık.	s. 241
Şek-165: Yüzey araştırmasında bulunan Osmanlı Dönemi başlık.	s. 242
Şek-166: Yüzey araştırmasında buluna templon levhası.	s. 243
Şek-167: Yüzey araştırmasında buluna templon levhası.	s. 244
Şek-168: Yüzey araştırmasında bulunan ambon yan korkuluğu.	s. 245
Şek-169: Yüzey araştırmasında bulunan templon levhası.	s. 246
Şek-170: Yüzey araştırmasında bulunan templon levhası.	s. 247
Şek-171: Yüzey araştırmasında bulunan templon levhası ve payesi.	s. 248
Şek-172: Yüzey araştırmasında bulunan ambon platformu.	s. 249
Şek-173: Yüzey araştırmasında bulunan altar masası.	s. 250
Şek-174: Yüzey araştırmasında bulunan tanımlanamayan blok.	s. 251
Şek-175: Yüzey araştırmasında bulunan tanımlanamayan devşirme blok.	s. 252
Şek-176: Yüzey araştırmasında bulunan söve.	s. 253
Şek-177: Yüzey araştırmasında bulunan tanımlanamayan blok.	s. 254
Şek-178: Yüzey araştırmasında bulunan yer kaplama levhası.	s. 255
Şek-179: Yüzey araştırmasında bulunan söve.	s. 256
Şek-180: Yayılım alanında bulunan çifte sütun.	s. 257

Şek-181: Yayılım alanında bulunan çifte sütun.	s. 258
Şek-182: Amasra müzesinde bulunan sütun parçası.	s. 259
Şek-183: Yayılım alanında bulunan sütun parçası.	s. 260
Şek-184: Yayılım alanında bulunan sütun parçası.	s. 261
Şek-185: Yayılım alanında bulunan monolitik sütun.	s. 262
Şek-186: Yayılım alanında bulunan palmet tipi başlık.	s. 263
Şek-187: Yayılım alanında bulunan İonik-impot başlık.	s. 264
Şek-188: Yayılım alanında bulunan İonik-impot başlık.	s. 265
Şek-189: Yayılım alanında bulunan dil motifli başlık.	s. 266
Şek-190: Yayılım alanında bulunan dil motifli başlık.	s. 267
Şek-191: Yayılım alanında bulunan çifte sütun başlığı.	s. 268
Şek-192: Yayılım alanında bulunan templon levhası.	s. 269
Şek-193: Yayılım alanında bulunan templon levhası.	s. 270
Şek-194: Yayılım alanında bulunan templon levhası.	s. 271
Şek-195: Yayılım alanında bulunan paye.	s. 272
Şek-196: Yayılım alanında bulunan giriş (post).	s. 273
Şek-197: Yayılım alanında bulunan devşirme mezar taşı.	s. 274
Şek-198: Kilise A, kiremit parçası.	s. 275
Şek-199: Hamam A, pişmiş toprak buluntular.	s. 276
Şek-200: Recep Terzi'nin evinde bulunan pişmiş toprak mimari unsur.	s. 277
Şek-201: Kimistene, kiremit parçası.	s. 278
Şek-202: Kimistene, kiremit parçası.	s. 279
Şek-203: Kimistene, kiremit parçası.	s. 280
Şek-204: Kimistene, taban kiremidi.	s. 281
Şek-205: Gökçebey'de bulunan Korint tipi başlık.	s. 282
Şek-206: Gökçebey'de bulunan İmpot başlık.	s. 283

Şek-207: Gökçebey’de bulunan templon levhası.	s. 284
Şek-208: Gökçebey’de bulunan templon levhası.	s. 285
Şek-209: Gökçebey’de bulunan hayat ağacı levhası.	s. 286
Şek-210: Eskipazar Mezarlığı yakınında bulunan vaftiz havuzu.	s. 287
Şek-211: Bizans dönemine tarihlenen mezar.	s. 288
Şek-212: Kilise B’de bulunan kuşluk kabı.	s. 289
Şek-213: Kilise B’de bulunan kuşluk kabı.	s. 290
Şek-214: Değirmenbaşı’nda bulunan kuşluk kabı.	s. 291

HARİTALAR VE PLANLAR

Harita 1: Hadrianoupolis ve Çevresi.	s. 292
Harita 2: Hadrianoupolis Kent Merkezinin Planı.	s. 292
Plan 1: Kilise A.	s. 293
Plan 2: Kilise B.	s. 294
Plan 3: Hamam A.	s. 295

ÇİZİMLER

Tablo 1: Kilise B pencere kenarı çizimleri.	s. 296
Tablo 2: Hamam A buluntuları.	s. 297

GİRİŞ

Hadrianoupolis antik kenti Karabük İli'nin, Eskipazar İlçesi'nde yer almaktadır. Paphlagonia Hadrianoupolis'i olarak adlandırılan yer, ilçe merkezinin üç km. batısında, Viranşehir olarak anılan bölgede dağınık bir vaziyette konuşlanmıştır. Yöre Paphlagonia, Bithynia ve Galatia sınırlarında bulunmaktadır ve bir Güneybatı Paphlagonia kentidir¹.

Kentin bu bölgede İ.Ö. 64 yılları civarında kurulduğuna dair bilgi XIX. yy.'da G. MENDEL'in ziyareti ve C. MAREK'in çalışmaları ile desteklenmektedir. Şehir, İ.Ö. 6-5 yıllarında, Augustus zamanında İç Paphlagonia eyaletinden alınıp Galatia eyaletine bağlanmıştır. Adının ilk önceleri Kaiseria olarak anılması da bu sebepten olabilir². Kaisereia Hadrianoupolis'in Galatia Paphlagoniası'na dâhil edilmesi Hadrianus'un son zamanlarına denk gelen süreçte (İ.Ö. 136-138) Galatia'lı bir yönetici olan C. Julius Scapula tarafından yazdırılan bir metinde yer almaktadır³. Şehir İ.S. III. yy.'ın son çeyreğinde Diokletianus'un yeniden yapılandırma faaliyetleri kapsamında Paphlagonia eyaletinden alınıp yeni kurulan Honorias eyaletine bağlanmış ve şehir olarak İ.S. VI. yy.'da Hierokles tarafından kayda geçirilmiştir⁴. Prokopius'tan alınan bilgiler ile Hadrianoupolis'te gerçekleştirilen kazılar sonucu elde edilen veriler kentin bu dönemde gelişmesi göz önüne alındığında bir paralellik sergilemektedir⁵.

Önceleri dört idari bölge olan Honorias ve Paphlagonia eyaletleri Ortadoğu'nun Araplara kaybedilmesi ile iki idari bölgeye ayrılmıştır; Opsikon ve Armeniakon⁶. Opsikon Kuzeybatı Anadolu bölgesini kaplayıp komutanlığı ve idari merkezi Ankyra'da (Ankara) bulunmaktaydı. Armeniakon ise Ankara'nın doğusunda kalan bölgeye verilen addır.

¹ Ergün Laflı, "Paphlagonia Hadrianoupolis'inde 2003-2008 Yılları Arasında Arkeolojik Araştırmalar", **Arkeoloji ve Sanat**, İstanbul, 2010 (2003-2008), s. 4.

² Roger Matthews ve Claudia Glatz, **At Empires Edge: Project Paphlagonia**, Ankara, 2009, s. 182.

³ Christian Marek, "Stadt, Ara Und Territorium in Pontus-Bithynia Und Nord-Galatia", *Istanbulur Forshungen*, Tübingen, Cilt:39, 1993 (Pontus-Bithynia), s. 118.

⁴ Matthews ve Glatz, s. 182.

⁵ Procopius, **Buildings**, Çev. H. B. Dewing, Glanvill Downey, Londra, 1954, s. 325-327.

⁶ Klaus Belke, **Paphlagonien und Honorias**, Tabula Imperii Byzantini, Cilt:9, Viyana, 1996, s. 69.

Günümüzde Hacıahmetler ve Budaklar olarak adlandırılan köyler antik yerleşimin merkezinde yer alıyor gibi görünmektedir (H.1). Şehrin ayakta, sağlam olarak kalan yapıları azdır, bunun en önemli sebebi Kuzey Anadolu fay hattına olan yakınlığıdır⁷. Antik kaynaklardan İ.S. 740 yılında gerçekleştiği bilinen, özellikle İznik ve çevresini etkileyen büyük depremin⁸ Hadrianoupolis'i de etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Görünen kalıntıların neredeyse tamamı Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerine tarihlenmektedir. Şehir, Paphlagonia bölgesinde yer alan diğer bir kent olan Gangra/Germanikopolis ile kalıntılar ve arkeolojik deliller açısından oldukça büyük farklılıklar sergilemektedir. Gerek mimari yönden, gerekse bölgede ele geçen yazıtlar yönünden Hadrianoupolis diğer kentlerden daha zengindir, çünkü antik kentin üzerinde modern bir yerleşim yoktur. Bölgenin düzenli akınlara uğraması nüfusun İç Paphlagonia bölgesinde toplanmasını engellemiştir⁹.

Paphlagonia ve Honorias İ.S. 640 yıllarında başlayan ve İ.S. 674 ile İ.S. 678 yılları arasında İstanbul'un kuşatma altına alınmasına varan ilk Arap istila ve akın dalgalarından pek etkilenmemiş. Arap kuvvetleri Paphlagonia'ya ve Honorias'a en çok İ.S. 641 yılında Euchatia'nın ve 654 yılında Ankyra'nın kuşatılıp alınmalarıyla yaklaşmıştır. Ancak bu dönemin kaynakları Paphlagonia ve Honorias'a ve Arap istilasına pek değinmemektedir¹⁰. Fakat İ.S. 8. yy.'da vuku bulan akınlardan kentin terkedildiği anlaşılmaktadır. İlk akınlar daha önce de değinildiği gibi İ.S. 712 yılında Gangra'ya kadar yapılmıştır, ikinci İstanbul kuşatması İ.S. 716 ile İ.S. 718 yıllarında gerçekleşmiş. İ.S. 724 yılında Muaviye yönetimindeki ordu, Anadolu'yu çapraz geçmektense önce kuzey bölgelerine yönelip zikzak çizerek ilerlemiştir. Bu sefer esnasında Gangra ve Tiba şehirleri kuşatılıp alınmış. Gangra şehri büyük ölçüde yok edilmiş. İ.S. 732 yılında Muaviye'nin ordusu kuzey-güney ekseninde geri çekilirken tekrar Gangra şehrine saldırmış ve şehrin kalan kısmını da tahrip edip, çok sayıda tutsak almıştır. Paphlagonia ve Honoria alışımlı saldırı hat ve güzergahlarından dışında kalıyor gibi gözükmektedir. Bundan dolayı bölge Orta Anadolu'da Arap

⁷ Matthews ve Glatz, s. 182.

⁸ Melda Ermiş, **İznik ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 2009, s. 34.

⁹ Matthews ve Glatz, s. 179.

¹⁰ Belke, s. 71.

saldırılarına en az maruz kalan bölgeler olarak bilinir. Kuvvetle muhtemel Araplar Paphlagonia ve Honorias'ın Karadeniz kıyılarına sadece bir kez ulaşabilmişler. Buna rağmen İ.S. 9. yy.'a ait olan bir kaynak bölgenin Arap saldırılarından etkilendiğini ve ciddi anlamda fakirleştiğini belirtir (Amnialı Philaretos'un Vita adlı eseri)¹¹. Arap istilasını bölgeye son olarak 863 yılında ulaştır.

Hadrianoupolis kenti hakkında bilgiler sırasıyla J. M. KINNEIR, W. F. AINSWORTH, E. BORE, C. RITTER, E. RECLUS, C. TEXIER, G. HIRSCHFELD, R. M. RAMSEY, V. CUINET, R. LEONHARD, A. D. MORDTMANN, G. MENDEL, H. VON GALL, G. JACOPI, A. GÖKOĞLU, K. BELKE ve C. MAREK tarafından bizlere aktarılmaktadır. Kentin yerini ilk olarak H. KIEPERT tespit etmiştir¹². Kentte bilimsel arazi çalışmaları 2001 yılında İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından Roger MATTHEWS'un gerçekleştirdiği yüzey araştırması ile başlamıştır. Daha sonra 2003 yılında Karadeniz Ereğli Müzesi'nin gerçekleştirdiği kurtarma kazısı ile devam etmiş, kurtarma kazısından sonra Doç. Dr. Ergün LAFLI tarafından bilimsel adlandırılması yapılarak Kilise B adını alan kamu binasında kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. 2005 yılında Doç. Dr. Ergün LAFLI bölgede bir yüzey araştırmasını ekibi ile gerçekleştirmiştir ve 2006 senesinde bilimsel kazılar Doç. Dr. Ergün LAFLI başkanlığında başlamıştır ve kazılara 2007 yılında da devam edilmiştir. 2006 senesinde Hamam A ve Kilise A kazılarına başlanmıştır, 2007 yılında Hamam A, Hamam B, Apsidal yapı, Theatron, Anıtsal Mezar'da arkeolojik kazı çalışmaları yapılmıştır¹³. 2008 sezonunda Hamam A ve Kilise B'de bulunan mozaiklerin korunması için restorasyon ve konzervasyon çalışmaları yürütülmüş ve 2009 yılında Doç. Dr. Ergün LAFLI başkanlığındaki bilimsel kazılara son verilmiştir.

Bu çalışmaların sonunda bölgede İ.Ö. 1. yy.'dan İ.S. 8. yy.'a kadar kesintisiz bir yerleşmenin var olduğu açığa çıkarılmıştır¹⁴. 2005 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırması sonucunda dağınık halde bulunan 24 adet kamu yapısı ve diğer tür yapılar tespit edilmiştir. Kamu yapıları arasında Hamam A, Hamam B, Kilise A ve Kilise B

¹¹ Belke, s. 73.

¹² Ergün Laflı, 2003-2008, s. 7.

¹³ Laflı, 2003-2008, s. 8.

¹⁴ Laflı, 2003-2008, s. 6.

yapıları ile beraber, bir savunma yapısı, bir tiyatro, kemerli bir yapı, *nymphaeum* ve kubbeli bir yapı yer almaktadır¹⁵. Tezin konusunu oluşturan, Erken Bizans dönemine tarihlenen mimari plastik unsurlar bahsi geçen Kilise A, Kilise B ve Hamam A yapılarından gelmektedir. Bu durum sadece kazı buluntuları için geçerli olup, yüzey araştırması boyunca şehrin yayılım alanında bulunan Erken Bizans dönemi mimari öğeleri için geçerli değildir. Nitekim, yüzey araştırmasından elde edilen materyalin farklılığı bize antik kentin merkezine yakın yerde bulunan Kilise A ve Kilise B'nin dışında da kiliselerin olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Ayrıca kaynaklar bize Hadrianoupolis'in Erken Bizans devrinde dinsel açıdan önemli bir bölge haline gelip, pisikoposluk merkezi olduğu hakkında da bilgi vermektedir¹⁶.

Mozaik sanatı yönünden eşsiz örneklerle sahip olan Hadrianoupolis antik kentinde bulunan 24 adet kamu binasının 10'u mozaikli bir zemine sahiptir. Erken Bizans dönemine tarihlenen mozaikler taşra işçiliği olarak adlandırılmayacak kadar ince işçiliğe sahiptir, fakat aynı durum mimari plastik unsurlar için geçerli değildir. Mimari bloklar üzerinde gözlemlenen bezemeler oldukça sadedir ve materyal yerel kireçtaşı ocaklarından gelmektedir. Hardianoupolis antik kentinde ve çevresinde bulunan mimari plastik eserler bu çalışma kapsamında Anadolu'da bulunan benzer örnekler ile karşılaştırılarak stil açısından ve tarihsel açıdan aydınlatılmaya çalışılacaktır. Değerlendirilen buluntular doğrultusunda kentte yerleşimin ne zaman sonlandığı ve nereye yöneldiği aydınlatmayı amaçladığım konular arasındadır.

¹⁵ Laflı, 2003-2008, s. 7.

¹⁶ Belke, s. 196.

Ergün Laflı ve Alexander Zah, "Archäologische Forschungen im byzantinischen Hadrianoupolis in Paphlagonien", **Byzantinische Zeitschrift**, Berlin, New York, 101, 2008 (Forschungen), s. 682.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAZI BULUNTULARI

1.1. Kilise A

2006 ve 2007 yılları arasında Hadrianoupolis antik kentinde gerçekleştirilen bilimsel kazılar sonucunda ortaya çıkan Erken Bizans dönemi mimari plastik unsurları üç ana kamu yapısından gelmektedir. Mimari plastik öğeler; kazı materyalleri ve yüzey araştırması materyalleri olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir. Kazı buluntuları; Kilise A, Kilise B ve Hamam A olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Objelerin büyük çoğunluğu Hellen-Roma sanatının yeni içerikleriyle donatılmış, yeni ihtiyaçlar için kullanılır duruma getirilmiş, yani “Hristiyanlaştırılmış”tır¹⁷.

Kilise A yapısı Yerebatan tepesi üzerinde, Erken Bizans dönemine tarihlenen sur duvarının yaklaşık 2,5 km. kuzeyinde yer almaktadır. Yapılan araştırmalar Kilise A’nın kullanım süresinin İ.S. 6. yy.’ın başı ve 7. yy. arasında olduğunu göstermektedir. Doğu-Batı doğrultusunda yerleştirilmiş olan yapı, üç nefli bazilikal bir planda inşa edilmiştir (**Pl.1**). Bazilikanın kilise planı olarak seçilmesinin temel nedeni İ.S. 200-600 yılları arasını kapsayan “Geç Antik” ya da “Erken Hristiyanlık Dönemi” olarak adlandırılan süreç içinde halkın karşılaştığı yeni dine yabancılık çekmemesi, pagan gelenekleri anımsatacak bir yapıya ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bazı kaynaklar kilise planlarının şekillendirilmesinde sayıların sembolik etkilerinden de bahsetmektedirler, İ.S. 5. yy. kanunu olan Suriye kökenli “*Testamentum Domini*”, kiliselerin üç girişinin sembolizminden bahseder. Baba, oğul ve kutsal ruhu temsil eden üç giriş bazilika planı üzerinde uyumlu bir biçimde uygulanır, bu konudaki tek sorun eşitlik ilkesi gözetilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere bazilika tarzı planlarda ortada yer alan kapı her

¹⁷ Guntram Koch, **Erken Hristiyan Sanatı**, çev. Ayşe Aydın, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1995, s.1

zaman daha geniş ve haşmetlidir¹⁸. Hellen ve Roma tapınaklarının Hristiyan kültü için uygun olmadığı bir gerçektir. Roma forumlarında görmeye alışık olduğumuz bazilika, mimari yönden Hristiyanların ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiş ve içerisine birtakım *liturjik* (dini) mesajların verilebilmesini kolaylaştırmak için bazı unsurlar eklenmiştir, *ambon*, *bema*, *templon*, *kiborion* ve *altar*¹⁹ bu unsurların temelleridir²⁰.

Bazilika tarzı kilise yapıları 4. ve 6. yy.'lar arasında oldukça yoğun olarak kullanılmıştır²¹, çünkü bazilika planının inşası oldukça kolaydır ve ihtiyaca göre büyüyüp küçülme özelliğine sahip bir mimari plandır²². Pagan ve Hristiyan tapınakları arasında en önemli fark, pagan dini uygulamalarında seremoninin tapınağın dışında yer alıyor olmasıdır yani, tapınak kültürünün evi olarak hizmet veriyordu. Heykel ve define burada korunuyor ve bu dışa yönelik tapınma oryantasyonu pagan tapınağının açıklığını ve dinin doğasını yansıtıyordu, fakat Hristiyanlıkta inanan ve inanmayanların ayrımının iyi yapılması gerekmektedir. Bazilika planının seçilmesi Hristiyanlık ile beraber mimari boyutla, dini açıdan dışa dönük mimariden nasıl içe dönük bir mimariye geçildiğini gösterir²³.

Mimari elemanları değerlendirirken fonksiyonlarına göre ayırıp değerlendirme yapmak daha doğrudur, bu bağlamda mimari plastik öğeler statik ve *liturjik* (dini) olarak ayrılmalıdır²⁴. Statik öğeler binanın ağırlığını tabana yaymaya yarayan *arşitrav* (baştaban), başlık, kolon ve kaide gibi unsurlardır²⁵; *liturjik* elemanlar ise kilise içinde yer alan ve dini mesajların görsel olarak verildiği *ambon*, *templon*, *kiborion* ve *altar* masası gibi mimari detaylardır. Bu bağlamda *arşitrav*, hem statik bir fonksiyona sahiptir, hem de kilise içinde gelenlerin dikkatini çeken yüksek bir noktada yer almasından dolayı zaman zaman *liturjik* sahnelerin de üzerine

¹⁸ Paul Bradshaw, **The Search for the Origins of Christian Worship: Sources and Methods for the Study of Early Liturgy**, Oxford University Press, New York, 2002, ss. 95-96.

¹⁹ Teknik terimler italik font ile belirtilmektedir.

²⁰ Koch, s. 1.

²¹ Cyril Mango, **Bizans Mimarisi**, Harry N. Abrams, New York, 1974 (Mimari), s. 50.

²² Mango, Mimari, s. 56.

²³ Koch, s. 18.

²⁴ Çalışmamda mimari unsurların sınıflandırılması Ebru Parman'ın "**Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri**" adlı yayımında yaptığı tasnifi esas alınarak değerlendirildi.

²⁵ Ebru Parman, **Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2002, s. 177.

betimlendiği dini bir fonksiyona sahiptir. Hadrianoupolis'te en erken kilise olarak tarihlenen Kilise A diğer kamu yapıları göz önünde bulundurulduğunda nispeten daha homojenik mimari unsurlara sahiptir. Kilise A'nın içinde *in situ* olarak bulunan mimari unsurlardan ilki *bema* ve *naos*'u birbirinden ayırmaya yarayan *templon*'un üzerine oturtulduğu bir kapı sövesi (**Kat.No.38**), diğeri *naos*'un kuzey duvarında yer alan kaidedir (**Kat.No.1**).

1.1.1. Kilise A'da Bulunan Kaideler

Kilise A'da ele geçen kaideler daha önce de değinildiği gibi homojen bir tipoloji sergilemektedirler. Kaidelerin hepsi Attik tiptedir, fakat profillerinden de anlaşılacağı üzere Attik tipin birkaç üslubunu bir arada barındırmaktadırlar. **Kat.No.1** oldukça kalın bir *pilinthus*'a, alçak bir *torus*'a ve *trokhilus*'a sahiptir. Attik tip 1 grubuna giren kaide üzerinde kenet deliği ve kurşun yivi bulunmaktadır. Bu durum bize kaidenin üst yapısının taş olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir. Fakat aynı durum **Kat.No.2** için geçerli değildir, **Kat.No.2**'de kaide, tekrar Attik tip 1 grubuna dahil olup, kenet deliğinin yanında, kaidenin üzerine konan kolonun taş olma ihtimalini yükselten kurşun yivine sahip değildir. *Naos*'un batı kenarında, yanında kireçtaşı bir kolon ile beraber bulunmasına rağmen kolonun **Kat.No.1**'e ait olma ihtimali daha yüksektir. Kaidelerin hepsi sert kireçtaşından imal edilmiş olup, kaliteli mermer hiç bulunmamaktadır. Materyal çok büyük olasılıkla bölgede bulunan yerel kaynaklardan alınmıştır ve bu durum dönemin ekonomik koşullarıyla da oldukça örtüşen bir tablo çizmektedir. Attik tipte yapılan kaideler kendi aralarında da çeşitlilik göstermektedir literatüre Attik tip 1 olarak geçen üslup Kilise A'dan bulduğumuz **Kat.No.1-2**'dir. Profillere göre yapılan gruplandırmada tip 1'in kalın *pilinthus*'a ve alçak bir *torus*'a sahip olduğu görülmektedir, içbükey ve dışbükey profil oluşturan *torus* ve *trokhilus* bu tipin olmazsa olmaz unsurlarıdır ve genellikle aynı ölçüde yapılırlar. Anadolu'da bulunan benzer örnekleri İ.S. 5. ve 6. yy.'a tarihlenmektedir. Fakat bizim örneklerimiz için belirlediğimiz tarih İ.S. 6. yy.'ın başıdır. Attik tip 2, sadece kalın *pilinthus* üzerine alçak bir *torus*'tan oluşmaktadır, *trokhilus*, yani içbükey profil bu örnekte karşımıza çıkmaz ve Anadolu'da İ.S. 6. yy.'da karşımıza çıkmaktadırlar. Kilise A'da çoğunluğu *naos*'ta bulunan kaide örneklerinden bazıları tip 2'nin özelliklerini sergilemektedirler

(**Kat.No.3-4-5-6-7-8-9-10-11a-i**). Kilise A'da bulunan ve Attik tip 2 grubuna dahil edilen kaidelerin tarihlenmesi muhtemelen İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısına denk gelmektedir. Attik tip 3'ün ise daha önceki örnekler de olduğu gibi, kalın bir *pilinthus*'a ve alçak bir *torus*'a sahip olmasına rağmen profilden bakıldığında tip 2'den farklı olarak tek basamaklı ve köşeli bir *torusu* olduğu görülmektedir²⁶. Bu tipin de benzerleri Anadolu'da İ.S. 6. yy.'da karşımıza çıkmaktadır. Attik sütun kaidelerinin 2. ve 3. tiplerinde *torus* ve *trokhilus*'un düz biçimleri, bu kaidelerin tamamlanmadığını ve bölgede üretildiğini gösterir²⁷. Kilise A'ya ait olan kaideler içerisinde sadece **Kat.No.10** yoğun bir tahribata maruz kaldığı için düzgün bir profil verememiştir bu yüzden kaide tipi çok kesin olmamakla beraber, 2 no.lu gruba dahil edilmiştir.

1.1.2. Kilise A'da Bulunan Sütunlar

Kilise A'nın sütunları arasındaki mesafenin 1,5 m. olduğu görülmektedir²⁸. Bu ölçüme göre *naos*'un her bir kuzey ve güney sırası beş sıra kolona sahip olmalıdır. Kilise A'dan elimizde küçük parçalar da dâhil olmak üzere 15 adet sütun örneği bulunmaktadır. Hepsi yerel kireçtaşından yapılmış olan sütunların özellikle iki tanesi (**Kat.No.12-13**) oldukça dikkat çekicidir. Bahsi geçen sütun parçalarının her ikisi de *naos*'un batı kenarında, *in situ* olarak bulunmuştur. Oldukça pürüzsüz bir yüzeye sahip olan sütunların alt tabanlarında kaideye oturmasını kolaylaştırmaya yarayan bir bilezik bulunmaktadır. **Kat.No.14**, **Kat.No.13**'e aittir, iki ayrı parça üzerinde yer alan kırıklar birbirine oldukça iyi uymaktadır. **Kat.No.15** *naos*'un batısında bulunan sütun parçası tepede bir bileziğe sahiptir sütunun *entasis*'i az da olsa anlaşılmaktadır, sütunun gövde kısmının aşağıdan yukarıya doğru daralıyor olması bize sütun parçasının üst kısma ait olduğunu belirtmektedir. **Kat.No.16**'da görülen iki sütun parçası farklı renkte yerel kireçtaşından yapılmıştır, sütunlar Kilise A'da karşımıza çıkan diğer örneklerden farklılık göstermektedir. Bunların tamamı İ.S. 6. yy.'ın başına tarihlenmelerine rağmen **Kat.No.16**'da karşımıza çıkan örnekler bize dönem içinde ki bir renovasyonu işaret edebilir. Yüzeyleri diğer sütun

²⁶ Sema Doğan, Alanya Müzesi'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri, **22. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, cilt 2, 2005 (Alanya), s. 73.

²⁷ Doğan, Alanya, s. 73.

²⁸ Ergün Laflı ve Alexander Zah, *Forschungen*, s. 687.

örneklerinde olduğu gibi pürüssüz değildir. İki sütunun İ.S. 6. yy.'ın ikinci çeyreğinde yapılan yenileme çalışmalarında kullanılmış olabileceğini düşünmekteyim. **Kat.No.17a-h** de, *naos*'un batı kıyısında bulunmuştur, küçük boyutlu, 9 adet sütun parçası **Kat.No.16** hariç diğer örneklerle örtüşen özelliklere sahiptir. Bizans mimarisinde oldukça sık karşımıza çıkan çifte sütun örneklerinden Kilise A'da ve Kilise B'de bulunmamıştır, bu da bize tarihleme açısından sağlam bir delil sunmaktadır. Örneklerin tamamı tipik İ.S. 5. yy sütunlardır. Benzerlerine Ephesos, Demre, Trilye, Alahan, Iasos ve İstanbul'da rastlanmaktadır. Fakat Hadrianoupolis'te kullanımları İ.S. 6.yy.'ın başına denk gelmektedir, çünkü kiliseden elde edilen *teminus post quem* bize Kilise A'nın yapımının İ.S. 6. yy.'ın başı olarak belirtmektedir.

Hadrianoupolis'te bulunan kiliselerin içinde kullanılan sütunların tamamının aynı materyalden yapıldığı düşünülmemektedir. Kaidelerin sahip olduğu kenet delikleri ahşap sütunların da kullanılmış olma ihtimali konusunda ipuçları vermektedirler. Görsel bir zenginlik yaratılması adına *naos*'a giriş kısmında yer alan sütunların kireçtaşından, diğerlerinin ise ahşaptan yapılmış olma ihtimali oldukça yüksektir. *In situ* olarak bulunan kaidenin kurşun yivi de göz önüne alındığında Kilise A'dan gelen yerel sert kireçtaşından üretilen sütun örneklerimizin dörtten fazla olamayacağı düşünülmektedir.

1.1.3. Kilise A'da Bulunan Başlıklar

Kilise A'da ele geçen, ikisi tam, 5 başlık parçasının tamamı bir çok kaynakta palmet tipi başlık olarak adlandırılan gruba dahil edilebilir. Bunlar arasından en iyi korunmuş olanları **Kat.No.18** ve **19**'dur. Bu başlık türlerini palmet tipi olarak tanımlamanın formdaki değişim göz önüne alındığında çok doğru olmadığı düşünülmektedir. Üzerinde 24 adet yiv bulunan, iki tam başlığı tanımlamak için Almanca bir terim olan *Pfeifenkelch* daha uygun düşmektedir, fakat Türkçeye *ıslık-kadeh* tipi başlık olarak çevrildiği için terimin Türkçe karşılığında anlamsızlık söz konusudur. Terim; kadehi andıran vücut formundan ve yivler arasında yer alan küçük

dişlerden dolayı verilmiştir²⁹. Bunun yanı sıra başlık üzerinde yer alan bezeme, “*godron*” bezeme olarak da anılmaktadır. *Godron* motifi; alternatif olarak sıralanan ok şeklindeki çubuklar ile kemerli dil biçiminde motiflerden oluşmaktadır³⁰. Bu çalışma kapsamında terim birliğinin sağlanması açısından bahsi geçen başlıklar palmet tipi başlık olarak değerlendirilecektir. Anadolu’da yoğun olarak kullanılan ve İ.S. 5. yy.’a tarihlenen form, Kilise A’nın tarihlenmesinden neredeyse bir yüzyıl önce kullanım alanı bulmaya başlamıştır, fakat Hadrianoupolis gibi taşra yerleşimlerinde kullanımı İ.S. 6.yy.’ın başlarını bulmaktadır. İ.S. 5. ve 6. yy.’da Dorik, İonik, Korinth ve kompozit düzenli başlıkların çeşitli versiyonları oldukça sık karşımıza çıkmaktadır³¹. Neden hala Klasik tip yapı elemanlarının kullanımına devam edildiğini Hristiyanlık tarihinin süreci içinde değerlendirmemiz daha doğru olacaktır.

Bilindiği üzere İ.S. 2. ve 3. yy.’larda Roma İmparatorluğu içinde Hristiyanların sayısı gün geçtikçe artmıştı ve Büyük Konstantinus İ.S. 311-313 yılları arasında Hristiyanlığı imparatorluk sınırları içerisinde yer alan diğer dinler ile birlikte (Musevilik, Pagan dinleri) serbest bir din olarak ilan etmiştir. Bu olaydan seksen yıl kadar sonra ise İ.S. 391 yılında I. Theodosius pagan kültürünü yasaklamış ve Hristiyanlık devletin resmi dini haline gelmiştir³², fakat İ.S. 4. yy.’da meydana gelen bu gelişmeler toplumun alışkanlıklarının hızlı bir süreç içinde değişimine yol açmamıştır. İmparatorluğun Hristiyanlaştırılması süreci yaklaşık 200 yıl (yani Konstantin’den Justinianus dönemine kadar) sürmüştür. Bahsi geçen iki yüzyıllık dönem içindeki sosyal değişim, özellikle kiliselerin mimari dekorasyonunda kendisini açık şekilde göstermektedir. Halkı pagan inançlarından ayırıp, tapınaklara çekmek isteyen din adamları uzun zamandan beri halkın aşına olduğu bezemeleri farklılaştırarak kiliselerin dekorasyonlarında kullanmayı tercih etmiş olmalıdır. Hardianoupolis’te bulunan Kilise A’nın statik mimari unsurları bu durumu desteklemektedir. Homojen bir forma sahip olan başlıklar tahminimce aynı tipin iki farklı yorumu ile karşımıza çıkmaktadır. İlk yorum elimizde bütün olarak iki tane

²⁹ Phillip Niewöhner, *Aizanoi, Dokimion und Anatolien Stadt und Land, Siedlungs-und steinmetzwesen vom spateren 4. bis ins 6. Jahrhundert n. Chr.*, Reichert Verlag, Wiesbaden, 2007, s. 173.

³⁰ Hülya Tezcan, *Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi*, Turing Yayınları, İstanbul, 1989, s.335.

³¹ Parman, s. 177.

³² Koch, s. 9.

bulunan ve büyük olasılıkla kilisenin kadınlar kısmına ait olduğunu düşündüğümüz palmet tipi başlıklardır; buluntu yerleri Kilise A'da, üçüncü, yani en güneyde yer alan nef'in batı kısmındadır. İkisi de girişe oldukça yakın bir konumda bulunmuşlardır. Daha önce de değinildiği gibi 24 yivi bulunan başlıkların her bir yiv genişliği 5 cm.'dir ve yivlerin birbirinden tek bir hat ile ayrılığı gözlemlenmektedir. Başlıkların alt kısmında, her yivin ortasında bir diş bulunmaktadır, üst kısımda ise dekoratif amaçlı bir bezeme görülmemektedir, aksine yivler sade bir kıvrımla kapanmaktadır. **Kat.No.20-21**, ilk iki başlık örneğimizden daha farklıdır, bahsi geçen mimari unsurlar da yine palmet tipte yapılmış olan başlıklardır, yiv genişliği her iki başlıkta da 7 cm.'dir. Diğer iki başlıktan farklı olarak yivler birbirlerinden ayrı olarak şekillendirilmiştir. Yivlerin arasında üçüncü bir çizgi oluşturan dekoratif hat, tepede U şekline benzer bir bezeme oluşturmaktadır. Yivler tepede yaprağı andıran çıkıntılarla son bulur. **Kat.No.22**, üzerinde balık kılıcı motifi olduğunun düşündüğümüz abaküs parçasıdır. **Kat.No.20-21**'in abaküs kısımları her ne kadar tahrip olmuş olsa da balık kılıcı bezemeli abaküs parçasının bahsi geçen başlıklar için kullanıldığı düşünülmektedir. Antik kentin yayılım alanında yapılan yüzey araştırmaları sonucunda bulunan ve Kilise A'dan alınıp getirildiği yerel halk tarafından da belirtilen bir başlık (**Kat.No.191**), bize **Kat.No.20-21-22**'nin aslında nasıl görüldüğü konusunda fikir vermektedir. Bütün halde bulunan başlığın abaküs kısmı balık kılıcı motifi ile dekore edilmiştir ve gövde 12 yivden oluşmaktadır. Yivlerin arasında gözlemlenen üç ince çizgi bezeme ve her bir yivin ortasında gözlemlenen küçük diş **Kat.No.20-21**'in bezemesiyle birebir örtüşmektedir. Bu nedenle Kilise A'nın başlıklarının homojen olduğunu ve en fazla iki tipin Kilise'de kullanılmış olabileceğini söylememiz yanlış olmaz.

1.1.4. Kilise A'da Bulunan Kapı Lentosu

Kilise A'da ele geçen lento parçası, mimari plastik unsurları ayırırken kullandığımız statik ve *liturjik* sınıfların her ikisine de dahil edilebilir. Beyaz, sert kireçtaşıdan yapılan blok, materyal bakımından sütun başlıklarına benzediği gibi, yer olarak da onlarla beraber *naos*'un batısında bulunmuştur. Kilise A'da ele geçen yegane lento örneğimiz **Kat.No.23**'tür. İki ayrı banttıan oluşan bir süslemeye sahip

olan kireçtaşı blok üzerinde bir de Latin tipi haç motifi görülmektedir³³. Lento parçası çok büyük ihtimalle Kilise A'nın yan giriş kaplarından birisine ait olmalıdır, Kilise A'dan elimize geçen lento parçası üzerinde yer alan *liturjik* bezeme bize ait olabileceği dönem ile ilgili oldukça faydalı bilgiler vermektedir. Boyutlarına bakıldığı zaman lentonun batıda yer alan ana kapılar üzerinde yer aldığı düşünülmektedir³⁴. Lentonun bazı parçaları kaçak kazı yoluyla alınmış ve Budaklar köyünde bulunan evlerde kullanılmıştır.

1.1.5. Kilise A'da Bulunan Geison Parçaları

Kilise A'da üst yapı elemanı olarak kullanılan sekiz *geison* parçası ele geçmiştir. Hepsisi yerel, sert kireçtaşından yapılan *geison* parçaları, muhtemelen tüm saçak hattını dolaşmaktaydı ve yapının tüm cephelerinde aynı biçimdeydiler. Profilli silmelerin neredeyse tamamı aynı bölümlerden oluşmaktadır; altta tek bir profil, onun üzerinde içbükey profil, üçüncü sırada dairesel formlu profil ve en sonda yer alan üç sıra kademeli, dikdörtgen formlu profillerden oluşmaktadır (**Kat.No.24-25-28-29-30-31**), diğer iki silmenin (**Kat.No.26-27**) ise profillerini net olarak saptamak mümkün olmamıştır. **Kat.No.24**'ün oldukça düzgün kesilmiş sağ köşesi bize *geison* parçasının yeri hakkında ipucu verebilir. Sağ tarafta yer alan girinti belki bir köşe parçası yerleştirilerek tamamlanabilir.

1.1.6. Kilise A'da Bulunan Ambon Parçaları

Kilise A'nın iç düzenini iki *liturjik* mimari grup etrafında değerlendirebiliriz. Bunlardan ilki *templon* bölümüdür; içinde ayrıca bir *altar* masasını ve *kiborion*'u da barındıran bölüm *bema* ve *naos*'u birbirinden ayırmaya yarar, diğeri ise rahiplerin vaazlarını verdiği ve İncil'den sayfalar okudukları *ambon* platformudur³⁵. *Ambon*, kiliselerin iç düzeninde, genellikle *naos*'un ortasında yer alır ve *solea* adı verilen bir yol ile *bema*'ya bağlanır. Hadrianoupolis kentinde Kilise A'ya ait olan yedi *ambon* parçası bulunmaktadır. Bunlardan ilki **Kat.No.32**'dir, parça muhtemelen *ambon*'un merdiven korkuluklarına ait olmalıdır, Anadolu'da karşımıza çıkan tipleri genellikle her iki tarafında da merdivenler bulunan ve bu merdivenler aracılığı ile asıl vaazın

³³ Latin tipi haç motifi üç kolun kısa, alta gelen tek kolun uzun olduğu haç tipidir.

³⁴ Lafli ve Zah, Forschungen, s. 688.

³⁵ Parman, s. 135.

yapıldığı platforma ulaşılan türlerdir. Bazen karşımıza bir yönünde merdiven olanları da çıkmaktadır. Merdivenlerin yan tarafı levhalar ile kapatılmıştır. Platform genellikle oktagonol olup üzerinde *liturjik* motifler barındırmaktadır. Merdivenlerin yanında yer alan levhalar, üzerlerindeki platformlar gibi *liturjik* motifler taşımaktadır, fakat bazen sadece geometrik formlarla bezenmiş olanları da karşımıza çıkmaktadır.

Anadolu’da ele geçen kırık *ambon* korkuluk levhaları Peschlow tarafından üç grup altında toplanmıştır,³⁶ bu gruplandırma yan levhalar yüzeyinde yer alan kompozisyonlar temel alınarak yapılmıştır. Birinci gruba dahil edilen örneklerde yan levha yüzeyinin tamamen tek bir kompozisyon şeması ile doldurulduğu görülmektedir. İkinci grupta yan levhanın ikiye ayrılıp iki ayrı kompozisyona sahip olduğu gözlemlenir ve son grupta ise yan levha diagonal olarak ikiye ayrılmaktadır. Peschlow’un yaptığı gruplandırmaya göre Kilise A’dan elde ettiğimiz *ambon* parçası üçüncü gruba girmektedir; yan levha diagonal olarak ikiye ayrılmış vaziyettedir. Her iki diagonal yüzeyde de üç sıra halinde iç içe geçmiş baklava benzeri bezemeler görülmektedir. Motiflerin merkezinde başka bir betimlemenin yer alıp almadığı ise bilinmemektedir. *Ambon* yan levhasının payesi de sol tarafta görülmektedir, payenin üzerinde *soffit* bezemesine benzer bir bezeme mevcuttur. Kilise A’ya ait olduğu düşünülen bir diğer *ambon* parçası (**Kat.No.33**) kilisenin yakınında, bir kaçak kazı çukurunda bulunmuştur. Oktagonol şekle sahip olan parça rahibin vaaz verirken ayakta durduğu platformun tabanıdır. Neredeyse yarısından itibaren kırılmış olarak bulunan *ambon* platformunun ortasında içbükey bir madalyon yer almaktadır ve madalyonun ortasında Vaftiz haçı ya da Kristogram³⁷, altı veya sekiz kollu haç tipi, bulunmaktadır³⁸. **Kat.No.33** üzerinde görülen haç tipi aynı zamanda İsa’nın yeniden doğuşunu ve ölümünün sekizinci gününde göğe yükselmesini sembolize etmektedir³⁹. Kilise A’da bulunan, kireçtaşından yapılmış, bir diğer *ambon* parçasının (**Kat.No.34**) üzerinde Erken Bizans ve sonrasında oldukça sık görülen bir

³⁶ Parman, s. 134.

³⁷ Sema Doğan, **Kappadokia Bölgesi Sivrihisar’daki Kızıl Kilise**, Arkeoloji ve sanat Yayınları, İstanbul, 2008 (Kızıl), s. 81.

³⁸ Haç tipinin oluşumu Yunanca’da Krist sözcüğünü oluşturan ilk harf olan X ile Yunan tipi haç’ın, yani dört kolun da birbirine eşit olduğu haç tipinin, birleşmesinden ortaya çıkmaktadır.

³⁹ Richard Krautheimer, **Early Christian and Byzantine Architecture**, Penguin Books, Baltimore, 1965, s. 70.

betimleme olan, daire formu üzerinde Latin haçı bezemesi yer almaktadır. Bahsi geçen mimari blok *ambon* platformunun korkuluğuna ait gibi görünmektedir. Bezeme dikdörtgen bir çerçeve içinde yer almaktadır, alçak kabartmadan yapılmış olan bezemenin simetriği hemen zıt yönü olan sağda yer almaktadır. Küre biçiminde kabartmanın üzerinde yer alan Latin tipi haç bezemesi Hristiyanlıkta en az diğer semboller kadar önemli bir semboldür, kürenin İsa'nın çarmıha gerildiği kusal tepe Golgotha'yı sembolize ettiği düşünülmektedir⁴⁰. Her ne kadar üstte bulunması gereken haç kolları kırılmış olsada, *ambon* platformunun korkuluğu üzerinde yer alan betimleme haç betimlemesidir. **Kat.No.35** oldukça küçük bir parça olmasına rağmen üzerinde betimlenen kompozisyonun bir rozet olduğu anlaşılmaktadır, sadece bir yaprağı sağlam kalmıştır, sağında ve solunda bulunan yaprakların kontür çizgileri hala belirgin vaziyettedir, alçak kabartma olan yaprak kontürleri neredeyse bir parmak kalınlığındadır. Bu parça da diğer mimari unsurların yapıldığı materyalden yerel kireçtaşıdan yapılmıştır. *Ambon* parçaları içerisinde değerlendirdiğimiz son iki parçanın üzerinde sadece geometrik çizgiler görülmektedir (**Kat.No.36-37**). Çizgilere bakıldığı zaman bezemenin köşe kısmına ait oldukları anlaşılmaktadır. **Kat.No.36** üzerinde yer alan alçak kabartma, kalın bir çerçeve, onun etrafında ise daha ince hatlı ikinci bir çerçeve görülmektedir. **Kat.No.37**, büyük ihtimalle bir korkuluk parçasına ait olmalıdır, **Kat.No.36**'da olduğu gibi alçak kabartma çerçevenin dışında tekrar ince hatlı ikinci bir kabartmanın yer aldığı görülmektedir, fakat **Kat.No.36**'dan farklı olarak üst kısmı hala korunmaktadır, bu haliyle *ambon* parçasından çok *templon* korkuluklarını andırmaktadır. **Kat.No.37**'nin üst kısmında yer alan dışbükey hat ve onun üzerinde bulunan kazıma tekniği ile yapılmış yatay çizgi bezemesinin benzerlerine yüzey araştırmasında karşımıza çıkan ve artık köylerde çeşme olarak kullanılmaya başlanan *templon* parçalarında da rastlamaktayız.

1.1.7. *In Situ* Buluntular

Kilise A'nın içinde, *synthronon*'un hemen ön kısmında *in situ* olarak bulunan bir söve (**Kat.No.38**), büyük ihtimalle *templon* levhalarının oturtulduğu mimari bloktur. *Synthronon* merdivenlerinin kilise içinde yer almayışı merdivenlerin

⁴⁰ Yıldız Ötüken, *Forschungen im nordwestlichen Kleinasien. Antike und byzantinische Denkmäler in der Provinz Bursa*, Istanbul Mitteilungen Beiheft, Cilt:41, 1996, s. 105.

yapıldığı malzemenin ahşap olma ihtimalini güçlendirmektedir. Kilise içindeki konumu tam olarak *bema* ve *naos* 'un birbirinden ayrıldığı noktadır. Ayrı parçaların yan yana dizilmesiyle oluşmaktadır ve kireçtaşı blokların ortalarında, üstte bulunan mimari unsurların oturtulmasına yarayan dikdörtgen biçimli oluklar bulunmaktadır. Kilise A ile bağlantılı olan diğer bir *in situ* buluntu ise bir taş baskı haznesidir (**Kat.No.39**). Büyük olasılıkla şarap yapımında kullanılan taş baskı haznesi bize Kilise A'nın inşa edilmesinden sonraki bir dönemde bir bölümünün işlik olarak kullanılmış olma ihtimalini göstermektedir.

1.1.8. Tanımlanamayan Mimari Buluntular

Bütün mimari plastik unsurların içerisinde bazı parçalar maalesef tanımlanamamaktadır. **Kat.No.40**, Kilise A'da bulunan ve kullanım fonksiyonu belirlenememiş mimari unsurlardan biridir, *bema*'nın içinde bulunan *altar* masasının altında duran podyuma ait olabilir. **Kat.No.41-45**, kullanım amacı anlaşılamayan parçalar arasında yer almaktadırlar. Bunlar; **Kat.No.42** üzerinde bulunan üç yive bakılırsa palmet tipi bir başlığa ait olabilir, fakat bunu kesin olarak söylememiz elimizdeki parça ile çok mümkün gözükmemektedir. **Kat.No.44** ise *bema*'nın tabanında kullanılmış olan podyuma ait olabilir, **Kat.No.45**'te gördüğümüz sekiz parçanın *templon*'a ait parçalar olabileceği kanaatindeyim, *naos*'un batı duvarında bulunan parçaların bir tanesinin sütunçe⁴¹ olduğu görülmektedir ve yüksek olasılıkla *templon* payesinin üzerinde yer almıştır. Fakat diğerlerinin fonksiyonu net değildir.

1.2. Kilise B

Hadrianoupolis antik kentinde 2003 yılında Karadeniz Ereğli Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan Kilise B, Hadrianoupolis antik kentinin merkezi olarak kabul edilen bölgede yer almaktadır⁴². Yapı, Göksu Çayının 500 m. kuzeyinde bulunan bir etekte yer almaktadır (**H.2**). Yapının kent surlarının içinde konuşlandırılması ve kent merkezine olan yakınlığı göz önüne alındığında Kilise A'dan daha sonraki bir dönemde inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Pagan inancın üzerine gelen yeni dinin yapısı olan

⁴¹ Sütunçe terimi; ölçüleri (çap, boy) sütuna oranla daha küçük olan sütunlardır.

⁴² Laflı, 2003-2008, s. 10.

kiliselerin şehir merkezlerinde kendilerine yer bulmaları oldukça fazla zaman almıştır⁴³. Tıpkı Kilise A gibi B’de bazilika planına göre inşa edilmiştir (**Pl.2**).

1.2.1. Kilise B’de Bulunan Kaideler

Kilise’de gerçekleştirilen kazılar, kurtarma kazısı kapsamında yapıldığı için buluntular Kilise A’da ele geçenler kadar zengin değildir. Mimari plastik unsurlar Kilise A’da olduğu gibi aşağıdan yukarıya doğru, kilise içindeki konumları göz önüne alınarak incelenmiştir. İlk incelenen grup olan kaideler sadece iki adet olup birbirinden farklı tiptedir. Homojen olmayan kaide tiplerinin ilki (**Kat.No.46**), Attik tip 1 grubuna girmektedir, büyük tahribata uğramış olan kaidenin *plinthus* ve *torus*’u belirgindir, fakat *trokhilus* kısmı tamamen yok olmuştur, buna rağmen Attik tip 1 olduğu aşıkardır. Sert kireçtaşıdan yapılmış olan kaide, bir dübel deliğine ve kurşun yivine sahiptir, kaidenin üzerinde yer alan sütunun taş olma ihtimali oldukça yüksektir.

Kilise B’de bulunan ikinci kaide (**Kat.No.47**), ilk kaidemizden farklıdır. Kaide Attik tip 2 türüne girmektedir, kalın bir *plinthus*’a ve hemen üzerinde yer alan köşeli bir *torus*’a sahiptir, boyun kısmı hemen *torus*’tan sonra arada hiçbir profil hattı yer almadan başlar ve işlenmemiş, kaba bir görsellik sergilemektedir. **Kat.No.46** gibi sert kireçtaşıdan meydana gelmiştir ve ortasında kare şeklinde bir dübel deliği bulunmaktadır, ilk kaide örneğimizde olduğu gibi **Kat.No.47** de kurşun yivine sahiptir. Tipolojik özellikleri göz önüne alındığında Kilise B’ye ait olan kaidelerin ilki İ.S. 6. yy.’ın başına tarihlenmektedir, fakat ikinci kaide İ.S. 6. yy.’ın ortalarına doğru tarihlenmektedir. Attik tip 1 grubuna dahil edilen ilk kaide belkide kilise binasında daha erken dönemlere ait olan bir binadan alınıp kullanılmıştır.

1.2.2. Kilise B’de Bulunan Sütunlar

Kilise B’de bulunan sütunlar sadece iki adet olup (**Kat.No.48-49**), sert kireçtaşıdan yapılmıştır. Oldukça tahrip olan **Kat.No.48**, Kilise A’da ele geçen sütunları andırmaktadır fakat onlar kadar pürüzsüz bir yüzeye sahip değildir. **Kat.No.49**’un, alt kısmında kalın bir bilezik yer almaktadır, bahsi geçen bu kısım

⁴³ Ufuk Serin, “İasos’daki Erken Hristiyan ve Bizans Kiliseleri”, **Eskiçağ’ın Mekanları, Zamanları, İnsanları**, der. Lale Özgenel, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.57.

sanki monolitik bir kaidenin kırılmasıyla oluşmuş gibi durmaktadır. Kilise B’de ele geçen sütun parçalarının azlığı sütunlar için kullanılan malzemenin ahşap olma olasılığını güçlendirmektedir. Ayrıca Kilise B için kullanılan kireçtaşı cinsinin yumuşaklığında önemli bir ayrıntıdır. Kilisenin içinde yer alan dört adet payenin taşıyabileceği ağırlık göz önüne alındığında çatısının kubbeli ya da tonozlu olduğu ortaya çıkartılabilir. Ayrıca Kilise B içinde bu kadar az sütun örneğinin ele geçmesi bize yapının neflerinin birbirinden sütunla mı yoksa paye ile mi ayrıldığı konusunda da bir fikir verebilir.

1.2.3. Kilise B’de Bulunan Başlıklar

Kilise B’de bulunan başlıkları iki grup altında toplamamız mümkündür. İlk grup impost başlık türüdür⁴⁴, bu gruba giren üç mimari unsur bulunmaktadır (**Kat.No.50-52**). **Kat.No.50**’de başlığın sadece volütlü kısmı gözükmemektedir. Sarmallarının arası geniş olan volütün üç sarmalı belirgindir. İkinci impost başlık **Kat.No.51**, oldukça yoğun bir tahribata uğramıştır. Sadece tek bir volütün sağlam olarak kaldığı başlık İ.S. 6. yy.’ın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir. İpost başlıklar Kilise B’nin en erken 6. yy ve sonrasında inşa edilmiş olabileceğini bize göstermektedir, çünkü bahsi geçen başlık türünün Yunanistan’da İ.S. 4. yy.’da kullanıldığı görülse de Anadolu’da kiliselerde yaygın olarak kullanımı İ.S. 6. yy.’a denk gelmektedir. İpost başlığın en erken kullanımı Skipru’da bulunmuştur ve İ.S. 4. yy.’dan daha geç değildir⁴⁵. Anadolu’nun dışında bulunan erken dönem örneklerimizin iki tanesi İskenderiye Müzesi’nde ve yine Yunanistan’da yer alan Delphi, Chalkis ve Daphnousion’da bulunmuştur ve hepsi de İ.S. 5. yy.’ın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Anadolu’da karşımıza çıkan ve bilinen en erken örneği İstanbul’da St. John Studios’un *atrium*’unda bulunan başlıklardır ve İ.S. 5. yy.’ın ilk çeyreğine tarihlenmektedirler. Ayrıca St. Sophia’de bulunan impost başlıklarda abaküsün altında yer alan volütler ve gövde kısmıyla, form olarak Hadrianoupolis’in merkezinde bulunan Kilise B’nin başlıklarına benzemektedirler. Bezeme yönünden taşra üslubuna yakın olan Kilise B’nin bezemeleriyle St. Sophia’yı karşılaştırmak

⁴⁴ İpost taşıyıcı blok anlamında kullanılmaktadır.

⁴⁵ Fikret Yegül, Early Byzantine Capitals from Sardis. A Study on the Ionic Impost Type, **Dumbarton Oak Papers**, Cilt:28, 1974, s. 266.

imkansız olsa da başlık formu açısından başkentin, taşrasını nasıl etkilediğini görmemiz mümkündür.

Başlık türlerinin ayrımında dikkat edilmesi gereken husus Kilise B’de ele geçen üç başlık parçasının (**Kat.No.50-51-52**) İonik imposttan ziyade impost tipi içinde değerlendirilmesidir, bahsi geçen üç başlığı volütleri olmasına rağmen İonik impost diye adlandıramayız, çünkü özellikle **Kat.No.52**’de gözlemlediğimiz üzere başlığın bezemesiz, klasik üslupta bir abaküs’ü vardır. İonik impost olması için İonik volütlerin üzerinde abaküsün yerinde, mimari destek niteliğinde impost’un, yani taşıyıcı bloğun tercih edilmesi gerekmektedir. İonik impost örneğimiz Hadrianoupolis’in yüzey araştırması sırasında bulunmuştur ve bu başlık grubu altında incelenmiştir. Başlık iki bölge başlıklar arasında yer alır, alt kısımda bulunan İonik bölüm ve üstünde yer alan impost bölümü. Bezemelerin yapıldığı asıl bölüm impost bölümüdür, burada çeşitli haç tipleri, monogramlar, sepet dekorasyonları ve ajur dekorasyonları yer almaktadır, fakat bazan altta yer alan İonik bölümün oldukça belirgin volütler kullanılarak düz, işlenmemiş bir impost’un onun üzerine oturtulduğu da görülmektedir⁴⁶.

Başlık tipinin orijinal formunun nerede ve nasıl çıktığı belirli değildir⁴⁷, fakat Deichmann Konstantinus sonrası bir döneme tarihlenmektedir. Dalton da İmpost bloğun kökeninin doğu ve Suriye olduğunu iddia etmektedir. Hadrianoupolis’te bulunan impost başlıklarda, özellikle **Kat.No.52** için bunu söyleyebiliriz, impost bölümünde bezeme olmadığı anlaşılmaktadır. Elimizde kalan örnekler içerisinde gövde kısmı oldukça az olduğu için herhangi bir monograma sahip olup olmadığının cevabını vermek zordur. İonik volütlerin üzerinde yer alan abaküs kısmı kalın değildir. Volütler seyrek ve üç spiral çizgi belirgin şekilde görülmektedir. Volütün hemen yanında, diagonal şekilde, başlık vücudunun ortasına kadar uzanan üç tane yiv görülmektedir. Başlığın yapıldığı malzeme diğerleri gibi sert kireçtaşı değildir, daha yumuşak bir çeşidi olan kırıntılı kireçtaşından oluşmaktadır. Bu yüzden üzerinde çok yoğun korezyon izleri gözlemlenmektedir, aynı izleri kaideler ve sütunlarda da görmek mümkündür. Bu durum bize Kilise B’nin malzemesinin farklı bir taş ocağından geldiğini göstermektedir. Volütün alt kısmında, başlığın vücudunun

⁴⁶ Yegül, s. 267.

⁴⁷ Yegül, s. 267.

kırıldığı kesimde, kazıma tekniği ile yapılmış, daire şeklini andıran bezeme çizgisi görülmektedir, fakat bezemenin tamamını tahmin etmek mümkün değildir. İmpost tipi başlıkların dışında Kilise B’de bulunan farklı bir başlık, bize mimari plastik unsurların homojen olmadığını göstermektedir. **Kat.No.53**’ün üzerinde büyük ihtimalle güvercin olan bir kuş betimlemesi yer almaktadır. İki bölümlü başlık tipine ait olma olasılığı yüksek olan bir parçadır. İki bölümlü başlıklarda alt sıranın akantus yaprakları ile bezenmesi dekoratif bir kuraldır, abaküsün altında yer alan bölümde hayvan protomları yer alır⁴⁸. İki bölümlü başlıkların Bizans’ta kullanım süreleri uzun soluklu olmamıştır⁴⁹. İ.S. 5. yy.’ın ilk yarısında Theodosius zamanında ortaya çıkmış ve yine aynı yüzyılın ikinci yarısında zirve yapmıştır İ.S. 500 yıllı civarında bahsi geçen başlıkların modası sona ermiştir. Kırıntılı kireçtaşından yapılmış olan başlık Hadrianoupolis’te üzerinde bir figüre sahip olan tek mimari plastik elemandır. Güvercin betimlemesinin seçilmiş olması, Hz. İsa ile bağlantılıdır, güvercin de balık gibi Hz. İsa’nın sembollerinden biridir. Gövde ve kuyruk kısmıyla beraber sağ kanadının oldukça büyük bir bölümü sağlam olarak bulunan kuşun diğer kanadı tahrip olmuştur, fakat yeri belirgin vaziyettedir. Kanat, kazıma tekniği ile dekore edilmiştir, tüyler kanat yüzeyinin ortasına çizilen dikey çizginin iki tarafına eklenen altı tane yatay çizgiyle betimlenmeye çalışılmıştır. Üç yatay çizgi kuşun sol tarafında gövdede yer almaktadır, bu bize gövdenin de çizgiler vasıtasıyla dekore edilmiş olma ihtimalini göstermektedir. Sırt kısmından betimlenen güvercinin kuyruğu üzerinde herhangi bir tüy bezemesi yapılmamıştır. Kartal gibi üzerinde kuş figürleri yer alan başlıklar iki bölümlüler arasında oldukça önemli bir grubu oluştururlar. Kilise B’ye ait olan iki bölümlü başlık İ.S. 6. yy.’ın ortalarına tarihlenmektedir. Kentin bir taşra yerleşimi olduğu göz önüne alındığında merkezi şehirlerde ortaya çıkan moda anlayışın taşrasına yayılması en az bir yüzyıllık süre içinde gerçekleşebilir. Bu durumda İ.S. 500 Kilise B’nin iki bölümlü başlıkları için erken bir tarih sayılmaktadır.

⁴⁸ Dassmann, Ernst, Heinzgerd Brakmann, Carsten Colpe, Albrecht Dihle, Josef Engemann, Karl Hoheisel, Wolfgang Speyer, Klaus Thraede, **Reallexikon für Antike und Christentum**, Cilt XX, Anton Hiersmann, Stuttgart, s. 99.

⁴⁹ R. Kautsch, **Kapitellstudien**, Berlin, 1936, s. 10.

1.2.4. Kilise B’de Bulunan Arşitrav Parçaları

Kilise B’de bulunan üst yapı unsurları, iki *arşitrav* parçasından oluşmaktadır. **Kat.No.54**, en üstte bir *fascia*, onun altında dışbükey bir alandan oluşmaktadır ve en altta ise düz bir bölüm vardır. Bu yapının taşı Kilise A’dan farklıdır, daha yumuşak bir kireçtaşından imal edilmiştir. **Kat.No.55**, bir önceki *arşitrav* parçası ile aynı bezemeye sahiptir, taşın yumuşaklığı **Kat.No.55**’te daha iyi gözlemlenebilmektedir, kırıntılı kireçtaşından yapılmış olmaları yoğun bir tahribatın oluşmasına yol açmıştır. Her iki *arşitravın* da kilisenin dış duvar örgüsünde arada kullanıldığını düşünmekteyim. Nitekim arşitravlar kilisenin iç düzeninde yer alan *templon* bölümünde kullanılamayacak kadar geniş ve kaba görünmektedirler.

1.2.5. Kilise B’de Bulunan Templon Parçaları

Kilise B’ye ait en önemli Erken Bizans mimari plastik buluntuları *liturjik* bir öge olan *templon*’dan elde edilmiştir. Daha önce de belirttiğim gibi *templon*, *naos*’u altar odasından ayırmaya yarayan *parapet*’li bölüme denir, ortasında süslemeli bir giriş bulunur, “krali kapı” olarak da adlandırılan bölüm bazen taş, ahşap veya perde ile kapatılır. *Templon*, payeler arasına yerleştirilmiş levhalardan oluşmaktadır ve bu levhalar çoğunlukla *liturjik* bezemeler içermektedir⁵⁰. Levhaları sabitlemeye yarayan payeler bazen alçak ve üzeri topuzlu olarak, bazen de yüksek ve *arşitrav*’lı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutsal mekanın, *bema*’nın açık formu, *templon* vasıtasıyla *naos*’tan ayrımının İstanbul’un erken kiliselerinden itibaren Justinianus dönemine kadar kullanıldığı arkeolojik veriler ile kanıtlanmıştır⁵¹. 9. ve 13. yy.’lar arası dönem kritik dönem olarak adlandırılır ve kiliselerde *templon*’un kullanımı net değildir⁵². Kiliselerde *templon* kullanımı özellikle Erken Bizans dönemine denk gelmektedir. Daha sonraları bu *liturjik* bölüm günümüz Ortodoks kiliselerinin iç mekânında ikonalarla dekore edilmiş olarak bulunan duvara yani İkonostasis’e dönüşmüştür, payeler ve levhalar ile oluşturulan açık alandan nasıl kapalı bir alana dönüştüğü ise bilim adamları arasında cevabı henüz netlik kazanmamış bir tartışma konusudur⁵³.

⁵⁰ Koch, s. 72.

⁵¹ Thomas Mathews, **Early Churches of Constantinople**, Pennsylvania Üniversitesi Basımı, University Park ve Londra, 1971, s. 162.

⁵² Parman, s. 96.

⁵³ Parman, s. 95.

Hristiyanlığın erken dönemlerinden beri *templon*, *naos* ve *bema*'yı birbirinden ayıran bir mimari unsur olarak kullanılmıştır, ayrıca kiliseye gelenlere mesaj vermek gibi *liturjik* bir amacı daha vardır. Kilise'ye girildiği zaman *templon*'un üzerinde yer alan arşitrav, yüzeyinde bulunan *liturjik* öğeler ile verilmek istenen mesajları inananlara aktarır. İkonoklasma dönemine (726-843) kadar *arşitrav*'ların üzerinde yer alan konular oldukça sınırlıydı, yeni dönem ile birlikte yani 10. ve 11. yüzyıllarda (Orta Bizans döneminde) kullanılan kompozisyonda değişimler gözlenmektedir. Bahsi geçen dönemden sonra Deesis (yakarış), Son Mahkeme ve İsa (*Pantokrator*) iki yanında vaftizci Yahya (*Prodromos*) ve Meryem (*Theothokos*) ile beraber betimlenmeye başlar⁵⁴. İkonoklasma döneminde çeşitli bitkisel motifler ve hayvan figürlerinden oluşan kompozisyonlara da oldukça fazla yer verilmiştir, bu durum kilisenin bütün görsel öğelerinde (mozaik, figürlü plastik eserler ve resim sanatı) kendisini göstermektedir⁵⁵. Kilise A'da *in situ* olarak bulunmuş olan söve, delikleri vasıtasıyla levhaların üzerine sabitlenmesine yarar ve kurulu olmayan bir *templon*'un kolay kurulumunu sağlar⁵⁶. Kilise B'de ele geçen paye (**Kat.No.56**), mermerden yapılmıştır ve üzerinde *soffit* bezemeye sahiptir. Bulunan *arşitrav* parçaları ve sütunçeler de göz önüne alındığında *templon* payelerinin yüksek ve *arşitrav*'lı olduğu düşünülmektedir. Kilise B'de bulunan dikdörtgen paye üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış ve ortası sivriltilmiş, yine dikdörtgen bir çerçeve yer alır. Çerçevenin ortası hafif bombeli bir alana sahiptir ve büyük olasılıkla herhangi bir bezemenin üzerinde yer alması söz konusu değildir. Benzer örneklerine baktığımızda üst kısmında sütunçenin oturtulması için bir tabanın olması gerekmektedir. Her ne kadar taban örnekleri Kilise B'de karşımıza çıkmamış olsa da sütunçeler mevcuttur. Üzerinde *templon* payelerinde sıklıkla görülen *soffit* bezemesini andıran bir bezeme bulunan (**Kat.No.57**) ikinci mimari unsurun *templon*'un hangi bölümüne ait olduğu netlik kazanmamıştır. Mermerden yapılmış olan mimari öge üzerindeki bezeme, dikdörtgen bir forma sahiptir. *Templon* payesinden çok *ambon* yan levhalarını andırdığı düşünülen öge, **Kat.No.56**'dan farklı bezemesiyle dikkat çekmektedir. Kazıma tekniği ile hatları belirtilen dikdörtgen çerçevenin içerisine yine kazıma tekniği vasıtasıyla karşılıklı iki geometrik bezeme yerleştirilmiştir. Bezemenin

⁵⁴ Parman, s. 96.

⁵⁵ Parman, s. 97.

⁵⁶ Koch, s. 73.

sağlamış olduğu şekilden başka, mimari unsurun *ambon* olarak adlandırılacak bir özelliği görülmemektedir.

Payelerin arasında yer alan levhalar genellikle dikdörtgen formda olmaktadır ve farklı bezemelere sahiptir. Bezeksel, bitkisel ve ender örneklerde figürlü motifler vardır, ajurlu örnekler en az karşımıza çıkan bezeme çeşididir⁵⁷. Kilise B’de yedi adet levha parçası bulunmuştur. Bu levhalardan altı tanesi üzerinde haç bezemesi görülmektedir (**Kat.No.58-63**). Tek bir levha parçasında ise madalyon çerçevesi olduğu düşünülen daire formu, zeminden kabartılarak yapılmış bezeme vardır (**Kat.No.64**). **Kat.No.58** üzerinde görülen kabartma tekniği ile yapılmış Latin tipi haç motifi, sağ tarafında bulunan dikine çizgiden de anlaşılacağı üzere bir çerçeve içinde yer alıyor olmalıdır. Sağ alt köşede bulunan kare şeklinde kenet deliği, bize levhanın payeye nasıl monte edildiği ile ilgili bilgi vermektedir.

Diğer haç bezemesi (**Kat.No.59**) kazıma tekniği ile yapılmıştır, sadece bir kolu belli olan haç motifinin ne tip bir haç olduğu net değildir. Etrafında kazıma tekniği ile yapılmış bir çerçeve görülmektedir (haçın ayak kısmı olduğunu düşündüğüm motif Latin formu bir haça ait olmalıdır). Payelerden farklı olarak levhaların büyük çoğunluğu sert kireçtaşından yapılmıştır, mermerden yapılmış olan sadece bir levha örneği mevcuttur (**Kat.No.61**). Mermer levhanın üzerinde yer alan haç betimlemesi alçak kabartmadan meydana gelmiştir, Latin tipi haç olduğu en altta bulunan kolun uzunluğundan anlaşılmaktadır. Diğer levhalardan farklı bir materyalden yapılmış olması **Kat.No.61**’in *templon*’un bir parçası olup olmadığı konusunda netlik sağlamamaktadır. Ait olabileceği diğer mimari unsur ancak *ambon* olabilir, fakat *liturjik* düzenleme Kilise’nin planıyla birebir bağlantılıdır⁵⁸. Kilise B’ye baktığımız zaman *ambon*’un yerleştirilmesi için ihtiyaç duyulan alana sahip olduğunu söylemek zordur. Kilise A’dan daha uzun olmasına rağmen daha dardır ölçüleri yaklaşık olarak 23.49x14.85 m.’dir ve Kilise B’nin ortasında muhtemelen kubbeyi desteklemek için inşa edilmiş olan dört ayak, alanın kullanımını daraltmaktadır. Bu yüzden **Kat.No.61**’in kullanım yerini kesin olarak söylemek kolay değildir, fakat bu durum bize Kilise B’de *ambon* olmadığını ispatlamaya yetmez.

⁵⁷ Koch, s.73.

⁵⁸ Krautheimer, s. 72.

Kilise B’de ele geçen mimari plastik buluntulardan bazıları *ambon* parçalarına oldukça benzemektedir. **Kat.No.62**, üzerinde Latin haçı olan diğer bir levha parçamızdır, sadece ayak kısmı ve kolların çok az bir bölümü belirgin olan haçın tabanı Erken Bizans döneminde oldukça sık karşılaştığımız tipik üçgen formundadır. Sert kireçtaşıdan yapılmış olan *templon* levhası büyük bir olasılıkla Erken Bizans döneminde oldukça sık karşımıza çıkan bir bezeme olan dikdörtgen formlu, ortasında madalyon ve madalyonun her iki yanında Latin formlu haçların yer aldığı ve madalyondan haç ayaklarına doğru sarmaşık yapraklarının uzandığı bir bezemeye sahiptir. Haçın sağ yanında, aşağıda yer alan kısımda yaklaşık 9 cm. uzunluğunda bir kavis yer almaktadır, bu kavis Erken Bizans’ta karşımıza sıkça çıkan bezemenin sarmaşık yapraklarına ait olan dalların kıvrımları olmalıdır. Üzerinde haç motifi bulunan son levhamız (**Kat.No.63**), sert kireçtaşıdan yapılmıştır. Haç tipinin ne olduğu belirgin değildir. **Kat.No.64**, üzerinde gördüğümüz bezeme alçak kabartma olup, **Kat.No.62**’nin sahip olduğunu düşündüğümüz ikonografiyi destekler niteliktedir. Üzerinde dairesel formda bir bezemeye sahip olan levhanın dikdörtgen çerçeveye sınırlandırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşık 21 cm. olan madalyon eğrisi içerisinde, daha da alçak kabartmadan yapılmış olan, ikinci bir dairesel formlu hat bulunmaktadır. İki geometrik kabartma çizginin arasının en geniş olduğu yer yaklaşık 18 cm.’dir, birbirlerine en yakın oldukları mesafe genişliği ise yaklaşık 6 cm.’dir. Yüzey araştırması sonucu bulunan benzer örnekleri incelediğimizde, madalyonlu bezemelerin çerçeve ile arasındaki mesafenin en az olduğu noktanın tepe noktası olduğu görülmüştür. Bu yüzden **Kat.No.63** için rahatlıkla levhanın üst kısmından kopmuş bir parça diyebiliriz.

Levhaların dışında *templon*’a ait olduğu düşünülen bazı mimari parçaların işlevleri net değildir.

Kat.No.65 üstte ve altta, üçer sıra olmak üzere toplam 6 adet *fascia*’sı bulunan ve ortada dışbükey profile sahip olan bir üst yapı elemanıdır. Kilise B’de *templon arşitrav*’ı olduğu düşünülen iki mimari unsur (**Kat.No.66,67**) bulunmaktadır, aynı materyalden yani mermerden yapılmış olan *arşitrav* parçaları üzerinde iki bant ve ortasında içbükey bir oluk bulunmaktadır. Arşitravların genişliği

göz önüne alındığında altlarında yer alan başlıkların da küçük ölçekli olmaları gerekmektedir. *Templon* arşitravlarının başlıklardan daha geniş olduğu örnekleri daha çok Orta Bizans döneminde karşımıza çıkmaktadır⁵⁹. Daha önce Kilise B’de bulunan payelerin alçak tipte olduğuna ve üzerlerinde sütun bulunduğuna değinilmiştir, Kilise B’de bulunan **Kat.No.68**, alçak tipte paye görüşünü desteklemektedir, bulunan mimari plastik öge payelerin üzerine yerleştirilen sütunçe örneklerinden birisidir, çapı yaklaşık olarak 14 cm.’dir. Erken Bizans döneminde *templon* payeleri üzerinde yer alan sütunçelerin birkaç değişik örneğine rastlanmaktadır. Bazen tek bir sütunçe sarmal geometrik çizgiler ile dekore edilebilir ki bu Erken Bizans döneminde sütunlarda da görülen bir bezeme çeşididir.

Payeler üzerinde görülen diğer bir sütunçe örneği düğümlü sütunçelerdir, bu tip sütunçelerde payenin üzerinde düğümlü sütunçenin olduğunu kanıtlayan dört sütuncuğun izinin bulunması gerekmektedir. Bahsi geçen sütun tipinin örneklerine Sebaste (Selçikler)⁶⁰ ve Zeynep Mercangöz’ün yayımlamış olduğu Akhisar Ulu Cami içindeki örnekte görmek mümkündür⁶¹. Hadrianoupolis’te ele geçen örneğimiz düz bezemesiz bir sütunçe örneğidir. Bulunan parçanın boyu yaklaşık 25 cm.’dir, oldukça pürüzsüz bir yüzeye sahip olan sütunçenin kırıntılı kireçtaşından yapıldığı anlaşılmaktadır. Üzerinde herhangi bir bezemeye rastlanmamıştır, başlığa yakın kısmının nasıl olduğu konusunda bir fikrimiz bulunmamaktadır. Kilise B’de bulunan diğer sütunçe parçaları üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış fisto benzeri bezemelerin yer aldığı görülmektedir (**Kat.No.69**), yine kırıntılı kireçtaşından yapılmış olan sütunçe üzerinde bulunan bezemeler muhtemelen başlığa yakın bir kısımda işlenmişti. Kazıma tekniği ile yapılmış iki yatay çizginin sınırlandırdığı fisto bezemeleri de yatay çizgiler gibi kazıma tekniği ile yapılmıştır ve özenli bir işçilik sergilememektedirler. Bulunan diğer sütunçe parçası (**Kat.No.70**), *arşitrav*ların yapıldığı malzemeye benzer bir mermerden yapılmıştır. Yoğun bir tahribata uğramış olan sütunçenin boyu yaklaşık 30 cm.’dir, çok fazla kırığa sahip olduğu için çapı konusunda kesin bir ölçüm vermek oldukça zordur. **Kat.No.71**’de görülen sütunçe

⁵⁹ Niewöhner, s. 184.

⁶⁰ Parman, s. 129.

⁶¹ Zeynep Mercangöz, Akhisar Ulu Camii İçindeki Düğümlü Bizans Sütunları, **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 1994, s. 145-162.

parçaları üzerinde bezemelerin olduğu görülmektedir özellikle açık renk olan sütunçe parçası üzerinde fisto bezemeleri görülmektedir, fakat diğerinden farklı olarak her bir fistonun arasında yivler bulunmatadır ve **Kat.No.68** ile aynı çapa sahiptir.

1.2.6. Kilise B’de Bulunan Ambon Parçaları

Kilise B’de bulunan ve kilisede bir *ambon* olma ihtimalini güçlendiren en önemli parça **Kat.No.72**’dir. Bahsi geçen mimari plastik unsur *ambon*’un merdiven korkuluğuna aittir. Parçanın sağ tarafında görülen kazıma tekniği ile yapılmış iki oluk, merdivenin giriş noktasında yer alan payelerdir ve sol tarafta bulunan kazıma tekniği ile yapılmış köşe, levhanın çerçevesidir. Köşe kısmından da anlaşılaacağı üzere mimari unsur merdiven korkuluğunun alt kısmına aittir. Büyük olasılıkla yan levhanın diagonal olarak ikiye ayrılmasına bir örnek teşkil eden parçanın ortasında herhangi bir *liturjik* bezemenin yer alıp almadığı bilinmemektedir. Parça Peschlow’un ayrımını yaptığı, Anadolu’da bulunan kırık *ambon* yan levhaları grubunun üçüncüsüne, yani yan levhanın diagonal olarak ikiye ayrıldığı bezeme grubuna dahil edilebilir. an. Levhanın ana bölümünün çerçevesini oluşturan çizgiler ve merdivenin başlangıç kısmına denk gelen dikdörtgen formlu paye kısmı ki bu bölümü tam olarak paye adı altında açıklamak yeterli gelmemektedir, birbirlerinden bağımsız parçalar değildir. Kilise B’de bulunan *ambon* parçasından da anlaşılaacağı üzere *ambon*’un merdiven korkulukları büyük bir olasılıkla monolitik olarak işlenmekteydi.

Ambon’a ait olduğu düşünülen diğer bir mimari unsur (**Kat.No.73**), üzerinde *liturjik* bir bezemeyi barındırmaktadır. Haç kollarından birine ait olan bezeme **Kat.No.61** üzerinde yer alan haç ile oldukça benzerdir. Mimari plastik unsur üzerinde haç betimlemesinden başka alçak kabartma tekniği ile yapılmış iki dikey çizgi görülmektedir. Çizgiler haç ile dikdörtgen çerçeveyi birbirinden ayırmaya yaramaktadır, yani haç bezemesinin bir çerçevenin içerisine yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kilise B’de ele geçen mimari plastik unsur, oldukça büyük olasılıkla *ambon* platformunun *parapet*’lerine aittir ve sert kireçtaşından yapılmıştır. Figür ilüstrasyondan belirli olmasa da hafif bir dışbükeye sahiptir. Elimizde bulunan *ambon* yan levha parçasının diagonal olarak ikiye ayrıldığını **Kat.No.72**’yi incelerken belirtmiştik. Ana levhanın üzerinde bulunan ve diagonal olarak

yerleştirilmiş olan dikdörtgen formlu levha (**Kat.No.74**), üst kısmında iç içe geçmiş üç adet alçak kabartma ile yapılmış dikdörtgen bezemeye sahiptir. Dikdörtgen bezemelerin altında ana levhanın en dış çerçevesini oluşturan oluk ve onun hemen altında da çerçevesinin en dış çizgisi görülmektedir. Diğer mimari plastik unsur (**Kat.No.75**) üzerinde yer alan alçak kabartma bezemeler yine ana levhanın kendisine ait olmalıdır. Genişliği yaklaşık 22 cm., eni 24 cm. olan mimari parça üzerinde iki adet plastik bezeme görülmektedir. Sert kireçtaşından yapılmış olan levhanın sol tarafında yer alan, alçak kabartma dikey düz çizgi büyük olasılıkla levha üzerinde yer alan ana bezemenin dış çizgilerinden birine aittir, diğer bezemeden bir olukla ayrılır. Yine yüksek kabartma olan, sağ tarafta yer alan bezeme, diagonal olarak ikiye ayrılmış olan yan levhanın alt kısmında bulunan ve genellikle *liturjik* bir imajı içinde barındıran bölümün üst kısmına ait olabilir. Sağ üst köşede görülen üçgenimsi bezeme, bize levhanın yeri konusunda ip uçları sağlamaktadır.

Ambon ve *templon* parçalarının oldukça büyük bir kısmı yerel ocaklardan çıkarılmış olan kireçtaşından üretilmelerine rağmen, Kilise B'nin kazılarında elde edilen mermer blokların kilisenin iç düzenindeki yeri henüz netliğini kazanmamıştır. Derleme ve devşirme malzemeler ile kiliselerin dekore edildiği özellikle İ.S. 5. ve 6. yy.'larda karşımıza oldukça sık çıkan bir durumdur⁶². Yenileme süreçleri içerisinde kireçtaşı yerine, daha sert ve kalıcı olan mermerin kullanımının tercih edilmesi doğaldır, dönem ile doğru orantılı olarak görsellik yönü ekonomik koşullar göz önüne alındığında ikincil önceliğe sahip olmalıdır.

1.2.7. Kilise B'de Bulunan Geison Parçaları

Kilise B'de binanın üst yapı elemanı olarak sadece bir *geison* parçası bulunmuştur (**Kat.No.76**). Binanın dışını çepeçevre dolaştığını varsaydığımız *geison* parçası üzerinde yer alan bezeme en altta dört sıra *fascia*, onun üzerinde dışbükey profil ve en üstte iki sıra *fascia* daha bulunmaktadır, fakat ne yazık ki Kilise B'den sadece bir adet *geison* parçası bulunmuştur.

⁶² Burcu Ceylan, *Spolia: Geç Antik Dönemde Yapılar ve Yapı Elemanlarının İkinci Kullanımları, Eskiçağ'ın Mekanları, Zamanları, İnsanları*, der. Lale Özgenel, Homer Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 74.

Tahminime göre, Kilise A ve Kilise B, en az yarım yüzyıla yakın farkla inşa edilmişlerdir. Kilise A'nın sur duvarlarının dışında yer alması, Hristiyanlığın henüz tam anlamıyla kabul görmediği bir dönemde inşa edilmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Kilise A'nın korunmuş duvarlarından tarihlenen yapılması mümkündür. Materyal ve teknik açısından duvar işçiliğine bakıldığında zaman Ege bölgesinde ve Anadolu'da neredeyse tek bir örnek mevcuttur. Kilisenin iç kısmına baktığımız zaman görüntü aşağı yukarı İ.S. 4. ve 5. yy.'lara tarihlenen kiliselerde duvar örgüsünün aynı olduğu görülmektedir; moloz taşları harç ile birbirine tutturulur ve taşların aralarına en az üç sıra tuğladan yapılmış diziler yerleştirilir. Kilise A'da da, bahsi geçen duvar örgüsünün aynısını görmek mümkündür, bu bağlamda dönemin diğer mimari özelliklerini de göz önüne alarak Kilise A'nın ve B'nin çatılarının ahşaptan yapılmış olduklarını ve apsislerin yarım kubbe ile örtülmüş olduğunu söylemek⁶³ doğru olacaktır. İ.S. 4. yy.'da Konstantin tarafından kilise inşasında kullanılmaya başlanan tekniğin öncülerine İ.S. 2. ve 3. yy.'larda Ephesos, Aspendos, Nikea ve Salonika gibi bölgelerde rastlanmaktadır. Anadolu'da İ.S. 4. yy.'dan kalan kilise örneklerimizin ne kadar sınırlı olduğunu düşünecek olursak Kilise A'nın İ.S. 6. yy.'ın başında inşa edilmiş olması akla daha yakın gelmektedir. Kilise B'nin ise hem konumu, yani artık Hristiyanlığın Hadrianoupolis kentinin merkezine kadar girmiş olması, hem de başlık türlerindeki değişimi bize İ.S. 6. yy.'ın ortalarında inşa edilen kiliseleri anımsatmaktadır.

1.2.8. Kilise B'de Bulunan Tanımlanamayan Mimari Unsurlar

Kilise B'de gerçekleştirilen kazılarda bulunan dört adet buluntunun fonksiyonu tam olarak anlaşılamamıştır (Çiz. 1, 2, 3). Taşların üzerinde yer alan bezemeler pencere kenarlıklarını anımsatmaktadır. Buluntuların hepsi yerel sert kireç taşıdır, üzerlerinde yer alan bezeme aynıdır. Bezemeli bölümün hemen yanında duvara sabitlenmelerine yarayan küçük ankastre yerleri ile beraber görülmektedir (Kat. No.77-80).

⁶³ Krautheimer, s. 77.

1.3. Hamam A

Hamam A yapısı 2005 yılında yapılan yüzey araştırmalarında bulunmuştur ve 2006 yılında hamam yapısında kazılara başlanmıştır, 2006 ve 2007 yılları boyunca yapılan kazılarda Hamam A'nın 15 odası ortaya çıkartılmıştır, 2008 yılında ise yapının restorasyon ve konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Bulunan odalar 1'den 15'e kadar sayılar yardımıyla tanımlanmaktadır. Binanın konumu Erken Bizans döneminde kamu yapılarının oldukça yoğun olduğu bölgede, modern Eskipazar merkezinin batısında yer alır, Kilise B ile arasında 350 metre vardır **(H.2)**. Hamam, Göksu deresine bir set oluşturacak şekilde, doğal bir teras üzerine inşa edilmiştir.⁶⁴ Doğu-Batı doğrultusunda konuşlandırılmış olan yapı iki farklı kota oturtulmuştur. Alt kotta sıcaklık (*caldarium*) ile ilgili odalar, üst kotta ise soğukluk (*frigidarium*) ve ılıkılık (*tepidarium*) ile ilgili odaların yer aldığı düşünülmektedir. Hamamın kullanımı İ.S. 5. yy ile 7. yy arasındadır, İ.S. 5. yy.'ın ilk çeyreğinde inşa edildiği düşünülen Hamam A yapısı İ.S. 7. yy.'ın sonuna kadar aktif halde kullanılmıştır. Kazılarda Hamam A'dan elde edilen 7 adet sikke, binanın İ.S. 8. yy.'da terk edildiğini göstermektedir. Hamam A'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen küçük buluntular genellikle 7. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedirler. 2007 yılında yapılan kazılarda Hamam A yapısının bir bölümünün başka bir işlev ile kullanıldığı anlaşılmıştır, Hamam yapısının kuzeyinde karşımıza çıkan işliğin fonksiyonu büyük olasılıkla şarapçılık ile bağlantılıdır, mekan 11'in kuzey duvarının dışında bulunan alandan toprağa gömülü olarak bulunan *pithos*'lar şarapçılık faaliyetlerinin varlığını destekler niteliktedir⁶⁵. Yapılan kazılarda Hamam A yapısının 4 ana inşa safhasından geçtiği anlaşılmaktadır, safhalar İ.S. 475-720 yılları arasında gerçekleştirilmiştir⁶⁶**(Pl.3)**.

Hamam A'da ele geçen ve Erken Bizans dönemine tarihlenen mimari plastik buluntular birbirinden oldukça farklıdır. Özellikle statik mimari elemanların homojen olduğunu söylemek güçtür. Hamamın, içinde bulunduğu dönem içerisinde değerlendirilmesi gerektiğinden, mimari plastik unsurlar da Hristiyanlık dininin getirdiği yenilikler ile beraber değerlendirilmelidir. Bilindiği üzere Hristiyanlık nasıl

⁶⁴ Lafli, 2003-2008, s. 11.

⁶⁵ Lafli, 2003-2008, s. 12.

⁶⁶ Lafli, 2003-2008, s. 13.

pagan inançlara ve onların yapılarına bir takım karşıt görüşler sergiliyor ve inançları yasaklamak yoluna gidiyorsa, aynı tutumu hamam ve *gymnasium* gibi yapılar için de geçerlidir. Kilise ve din büyükleri her ne kadar bahsi geçen yapılara karşı olumsuz bir tutum sergileseler de, hamamlar Geç Antik ve Bizans dönemlerinde hala kentlerin en yaygın kurumlarından biri olmayı sürdürmüşlerdir⁶⁷.

Klasik dönem sonrasında hamamların ve hatta *gymnasium*'ların durumunu belirleyen birkaç temel etken vardır; din, ahlaki ve İ.S. 7. ve 8. yy.'larda ortaya çıkan ve Arap akınlarından kaynaklanan ekonomik kriz. Bahsi geçen dönemden sonra ise yeni hamam yapılarının oluşturulmasında çok belirgin bir azalma söz konusudur. Erken Hristiyanlık döneminde kilisenin hamamlara olan yaklaşımı her ne kadar belirsiz ve karşı olsa da, çok uzun zamandır topluma yerleşmiş olan kültürü bir günah haline dönüştürmeye cesaret edememiştir⁶⁸. Fakat Roma dünyası olgusu içinde yer alan "hamama gitme" kavramına da farklılıklar getirmiştir. Bu farklılıklar özellikle kadın ve erkeklerin hamamı kullanım biçimlerinde kendini göstermektedir. Kilise hamamların kullanımını sadece işlevsel, temizlik ile ilgili ya da tıbbi anlamda kullanıldığı sürece kabul etmeye hazır vaziyettedir. Kilise için yıkanmanın tek kabul edilebilir biçimi vaftizdir. Bu bağlamda Hadrianoupolis'te bulunan hamam yapısına baktığımız zaman dinin etkisini görmek mümkündür. Mimari öğelerin çoğunun devşirme olması, Hamam A yapısına verilen önemi ve ekonomik durumu gözler önüne sermektedir. İ.S. 4. yy.'da devşirme malzeme kullanımının arttığı bilinmektedir⁶⁹. İ.S. 4. yy.'da tapınakların terk edildiği ve malzemelerinin neredeyse taş ocağı kaynağı gibi kullanılarak değişik yapılara aktarıldığı gerçeği, döneme ait bütün yapılarda kendisini göstermektedir. *Bouleterion* ve *gymnasium* gibi yapılar zaman içerisinde fonksiyonlarını yitirdiler fakat, yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı hamam ve tiyatro gibi kamu yapılarının kullanımı devam etmiştir⁷⁰. Hamam A yapısı dönemin genel geçer görüntüsüne ve özelliklerine uygun belirtiler göstermektedir ki, bu emareler özellikle mimari plastikte daha net olarak görülmektedir.

⁶⁷ Fikret Yegül, **Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma**, çev. Emel Erten, Homer Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006 (Antik Çağ), s. 291.

⁶⁸ Yegül, Antik Çağ, s. 292.

⁶⁹ Mango, s. 48.

⁷⁰ Mango, s. 33.

1.3.1. Hamam A'da Bulunan Kaide Parçası

Hamam A yapısı kaide yönünden oldukça fakir örnekler sunmaktadır (**Kat.No.81**). Sert kireçtaşıdan yapılmış olan kaide Attik tip 3 sınıfına dahil edilebilir. Kırık bir *pilinthus*'u bulunan kaidenin neredeyse yarıdan fazlası yoktur, *pilinthus*'un eni yaklaşık 15 cm.'dir. Üzerinde yer alan köşeli *torus* ise yaklaşık 10 cm. genişliğindedir. Oldukça yoğun bir tahribata uğramış olsa da iyi bir profil vermektedir. 2006 senesinde Hamam A'nın 6 numaralı odasında ele geçen kaidenin iki silindirik üst yapısı vardır, *torus* kısmı *pilinthus*'a ve sütuna açı oluşturacak biçimde şekillendirilmiştir, bu yüzden rahatlıkla tip 3'ün içerisine dahil edilebilir.

1.3.2. Hamam A'da Bulunan Sütun Parçaları

Hamam A'da ele geçen 11 sütun parçasının tamamı sert kireçtaşıdan meydana gelmiştir ve Erken Bizans döneminde sıkça karşımıza çıkan çifte sütun örneği, kiliselerde olduğu gibi hamam yapısında da bulunmamaktadır. Hamam A yapısı Geç Antik dönemde yapı elemanlarının ikincil kullanımları konusunda güzel örnekler sunmaktadır. Bu durum özellikle sütunlarda kendisini hissettirmektedir. Zaman içerisinde değişen sosyo-ekonomik koşullar yapı elemanlarının gerekli mimari değişiklikler yapılarak yeniden kullanımına, özellikle İ.S. 4. ve 5. yy.'larda sıkça yol açmıştır. Böylelikle dönemin ekonomik ve sosyal koşulları, mimarisi, tercih edilen malzeme ve estetik anlayış konusunda oldukça detaylı bilgilere sahip olabilmekteyiz⁷¹. Hamam A'da ele geçen mimari plastik unsurlar birbirinden farklı formlara ve materyallere sahiptirler. Elimizde sadece bir örnek olduğu için kaideleri bu grubun içine dâhil edemeyiz fakat bulunan 11 sütun parçasının ve başlıkların farklılıklar sergilediğini görmekteyiz. Her ne kadar, hepsinin malzemesi aynı olsa da ocaklarının farklı olduğu görüntülerinden anlaşılmaktadır.

Kat.No.82, 2006 yılında gerçekleştirilen hamam kazısında, 8 numaralı mekandan bulunmuştur, çapı yaklaşık 35 cm., boyu ise yaklaşık 85 cm.'dir. Kilise A'da ve Kilise B'de karşımıza çıkan sütun örneklerine oldukça benzemektedir, sert gri kireçtaşıdan yapılmış sütunun yüzeyi oldukça pürüzsüzdür. Anadolu'da İ.S. 5. yy.'da görülen örneklerini andırmaktadır. Aynı pürüzsüz yüzeyi Hamam A'da

⁷¹ Ceylan, s. 74.

bulunan diğerk bir sütün rneği olan **Kat.No.83**'de görmek mümkün değildir, yine 2006'da gerçekleştirilen kazılarda bulunan sütünün çapı yaklaşık 36 cm., boyu ise yaklaşık 76 cm.'dir. Birbirlerine oran olarak da benzeyen iki sütün örneğinin geldiği taş ocakları farklıdır. Beyaza yakın rengi ve daha gözenekli yüzeyi ile **Kat.No.83** ilk sütün örneğimizden ayrılmaktadır. Kolonun alt kısmında yer alan ve bileziği andıran çıkıntı büyük olasılıkla kaidenin oturduğu yüzeydir, aynı çıkıntı hamamda bulunan stnların beş tanesinde daha görülmektedir (**Kat.No.83, 84, 86, 89, 91**). Hamam A'nın 12 numaralı odasında bulunan sütün parçası (**Kat.No.84**) ilk iki örneğimiz ile oldukça uyumludur. apı yaklaşık olarak 35 cm., boyu ise 42 cm. olan kolonun yüzeyi oldukça przszdir. 2006 yılında yapılan kazılarda bulunan sütün parçalarından dördüncüsü (**Kat.No.85**), 12 numaralı odada bulunmuştur. apı yaklaşık 40 cm.'dir, boyu 25 cm.'dir. Sütün yoğun tahribata uğramıştır, yarıya yakın bölümünden kırılmıştır. 12 numaralı odada bulunan diğerk sütün parçası (**Kat.No.86**), dairesel formunu kaybetmiş ve oldukça tahrip olmuş durumda bulunmuştur, kireçtaşından yapılmış olan sütün üzerinde yoğun deformasyon izleri gözlemlenmektedir. 13 numaralı mekanda bulunan sütün parçasının (**Kat.No.87**) apı yaklaşık 25 cm., boyu yaklaşık 85 cm.'dir. 2006 yılında gerçekleştirilen kazılarda ele geçmiş olan sütün parçasının üzerinde yoğun bir korezyona rastlanmaktadır. Sert kireçtaşından yapılmış olan sütünün çapı önceki örneklerimizden yaklaşık 10 cm. daha küçüktür, odada başka bir sütün bloğuna rastlanmamıştır. Kullanım amacı açısından 13 numaralı odanın büyük olasılıkla *eksedra* tipli bir *latrina* olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden 13 numaralı odada bulunan stnlar (**Kat.No.87,92**), Anadolu'da oldukça sık görülen *eksedra* tipi *latrina* profiline uymamaktadırlar. **Kat.No.88**, 1 numaralı mekanda bulunmuştur, sert gri kireçtaşından yapılmış olan sütün parçasının çapı yaklaşık olarak 60 cm.'dir. Hamam A'nın güneybatı köşesinde yer alan odada bulunmuştur, odanın fonksiyonu tam olarak belirlenememiştir. Doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiş olan Hamam A yapısının batı köşesinde yer alan oda bir giriş fonksiyonu üstlenmiş olabilir ve bahsi geçen sütün girişi süsleyen mimari unsurlardan biri olabilir. Konumu itibariyle oda *caldarium*'un hemen yanında bulunmaktadır, yani alt kotta bulunan en son odadır. Bulunan sütün *caldarium* ile odayı birbirine bağlayan geçişi süslemek amacı ile kullanılmış olabilir. Hamam A'nın dışında Batı köşesinde ele geçen iki sütün bloğu

(**Kat.No.89,91**), burada sütunlu bir giriş olabileceği düşüncesini destekler niteliktedirler. Sert kireçtaşından yapılmış olan iki sütun parçasının geldiği taş ocağı muhtemelen aynıdır, sarıya yakın bir renge sahiptirler. İki parça da sütunun kaideye oturtulduğu bölüm gibi gözükmektedir, üzerlerinde yer alan bilezikler hala belirgindir. **Kat.No.92** ise yüksek bir kotta bulunan 4 numaralı odada ele geçirilmiştir. Odanın tabanını çepeçevre dolaşan su boruları ve iki bölüme ayrılmış hali kullanım amacı açısından bilgi vermemektedir. Burada bulunan tek sütun örneğinin fonksiyonu da odanın ki kadar belirsizdir. Ancak, girişi süslemek için, anıtsal bir görüntü kazandırma maksadıyla girişin herhangi bir yanında kullanılmış olabilir.

1.3.3. Hamam A'da Bulunan Başlıklar

Sütun başlıkları Erken Bizans mimarisinde tarihlleme açısından en belirleyici mimari plastik unsurlardır. İçinde bulundukları dönemin mimari yeniliklerini en çok yansıtan statik grup olan başlıklar üslubun değişmeye başladığının ilk göstergeleri gibi görünmektedir. 12 numaralı odadan ele geçirilen sütun başlığı **Kat.No.93**, pencere ya da paye başlığı kapsamında değerlendirilmelidir. 2006 yılında gerçekleştirilen kazılarda bulunan başlık. Çifte sütun üzerinde yer alan başlık tiplerine benzemektedir. İ.S. 6. yy.'a tarihlenen başlık sert kireçtaşından yapılmıştır ve üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Başlığın sütuna oturtulduğu bölümün çapı yaklaşık olarak 35 cm.'dir, yüksekliği yaklaşık 26 cm.'dir. Boyu yaklaşık 48 cm., eni ise 56 cm.'dir, boyunun tamamının yaklaşık 80 cm. olabileceği tahmin edilmektedir. Daha çok pencere ya da paye başlığını andırmaktadır, bahsi geçen örnek gibi olan başlıklar kiliseler ve diğer Erken Bizans dönemine tarihlenen yapılarda çoğunlukla çifte sütunların üzerine yerleştirildikleri gözlemlenmektedir. Erken Bizans döneminde karşımıza çıkan pencere örnekleri, başlıklı desteklerle bölümlere ayrılmış vaziyette binaların içerisinde yer almaktadırlar⁷². Destekler, kısmen dış kenarları yuvarlatılmış, kare bir prizmanın her iki yanına yarım sütunların eklenmesiyle oluşturulan, oval biçimde çifte sütun tarzında desteklerdir⁷³. Altlarında bulunan sütunlara uygun olarak başlıklarda uzama gözlemlenmektedir⁷⁴. Üzerinde

⁷² Koch, s.78.

⁷³ Doğan, Kızıl, s. 43.

⁷⁴ Koch, s. 80.

bir kemer taşıması beklenen başlığın 12 numaralı oda içerisinde tam olarak nerede bulunduğu bilinmemektedir. Hamam A'da bulunan ikinci başlık örneğimiz (**Kat.No.94**), 5 numaralı odada bulunmuştur, impost blok iki parçaya ayrılmıştır. Azami eni 39 cm., boyu 48 cm. ve yüksekliği 14 cm.'dir. Beyaz sert kireçtaşıdan yapılmış olan başlık kareye yakın bir forma sahiptir. Haça benzer bir forma sahip olan impost blok muhtemelen haç kesitli bir paye üzerinde yer almaktadır, Hamam A yapısı içinde böyle bir paye bulunmamıştır bu durumda başlığın hamam yapısında devşirme olarak kullanılıp kullanılmadığı belirli değildir. Başlığın alt kısmında oturduğu zemin ile ilgili ip uçlarını bulmak mümkündür. **Kat.No.94**'ün alt kısmında ortada yer alan kenet deliğinin etrafında kare bir girinti bulunmaktadır. Sola doğru uzanan kol üzerinde açıkça görülen dikdörtgen form ise, başlığın bu forma uygun bir paye ile desteklendiğini göstermektedir. Başlığın Hamam A'nın İ.S. 8. yy.'ın sonunda geçirdiği değişim sonucunda bir kilise yapısından alınıp, devşirme olarak binada kullanılmış olabileceğini düşünmekteyim. Hamam A'da ele geçirilen son başlık örneğimiz (**Kat.No.95**), impost başlık türüdür. Kare bir forma sahip olan impost başlığın nasıl bir alt kısma sahip olduğu bilinmemektedir. Benim görüşüm alt kısmının Cyril Mango'nun makalesinde Trilye'de bulunan başlıklara benzediği yönündedir.

1.3.4. Hamam A'da Bulunan Arşitrav Blokları

Yunan ve Roma mimarilerinde tapınaklarda ve diğer kamusal alanlarda karşımıza çıkan arşitravlar, iki sütun arasına yatay olarak, başlıkların üzerine oturtulan mimari taş bloklardır. Yapıların daha üst bölümlerinde yer alan *friz*, *geison* ve *sima* gibi statik mimari blokların yükünü taşımaya yardımcı olur. Üst yapının yükünün *staylobata* indirilmesine ve yayılmasına yardımcı olur.

Hamam A'nın 2006 yılında gerçekleştirilen kazılarında ortaya çıkartılan 11 adet *arşitrav* bloğu birbirine yakın profiller sergilemektedir. *Arşitrav*'ların hepsinin sert kireçtaşıdan imal edilmiş olduğu gözlemlenmektedir. Arşitravların *anathyrosis*'inde, yani taşın işlenen kısmında, bezeme amaçlı olarak sadece bir *fascia* yer alır ve *fascia* ya da taş kısmının üzerinde kabartma ya da oyma hiçbir motif görülmez. **Kat.No.96**'nin üst yüzeyinde, düzenli bir hat doğrultusunda dört adet kenet deliği mevcuttur, delik arası kurşun eriği ile doldurulurken, **Kat.No.96**

üzerinde kurşun yivine rastlanmaz. 13 numaralı odada bulunan **Kat.No.96**, sarıya yakın tona sahiptir, yüzeyinin işlenmemiş olan bölümü muhtemelen duvar içinde kalan ve görünmeyen bölümü olmalıdır, taşın her tarafını işlemeden bırakmalarındaki sebep, zamandan tasarruf etmek için uygulanan bir yöntem olabilir. *Arşitrav*'ın ön yüzü oldukça pürüzlüdür ve sadece bir *fascia* mevcuttur. **Kat.No.96** üzerinde görülen kenet deliklerinin fazlalığı *arşitrav* bloğunun kullanım yerine dair bilgi vermektedir.

Hamam A'da bulunan ilk *arşitrav* bloğu bir köşe *arşitrav*'ı olduğu düşünülmektedir. Kenetler kısa, yan yüzünde hafif diagonal bir açıyla boydan boya yer almaktadırlar. Hamam A, 1 numaralı odada ele geçen diğer bir *arşitrav* bloğunun (**Kat.No.97**) boyu yaklaşık 145 cm., eni ise 75 cm.'dir. *Fascia*'nın eni yaklaşık 10 cm.'dir, **Kat.No.96** ile **Kat.No.97**'nin kireçtaşı kaynağının aynı ocak olduğunu düşünmekteyim, taş üzerinde gözlemlenen deformasyon yoğunluğu iki örnekte de aşağı yukarı aynıdır. Üst kısımda kenet yuvası ve kurşun yivi görülmektedir, kenet delikleri **Kat.No.96**'da olduğu gibi yüzeyinde sıkça görülmez. Ön yüzünde bir *fascia*'sı vardır ve taç kısmında, yani *taenia*, herhangi bir bezeme mevcut değildir.

Hamam A'da ele geçen *arşitrav* bloklarının tamamının taç kısmının bezemesiz olduğu görülmektedir (**Kat.No.98-106**), altlarında herhangi bir *soffit* bezemesinin yer almaması da ayrıca sahip oldukları diğer bir ortak özelliktir. Bu özellik *arşitrav*'ların sütun aralarından ziyade duvar içlerinde kullanılmış olduğunu da göstermektedir. *Arşitrav*'ın sütun aralarında mı, yoksa *naos* duvarı üzerinde mi yer aldığı, ayırt edilmesi gereken en önemli özelliktir. Bu ayırım en kolay biçimiyle *arşitrav* bloğunun bir *soffit* bezemesine sahip olup olmaması ile ayırt edilebilir. Sütun *arşitrav*'larının *stoylabat* seviyesine bakan alt kısmında yer alan bezeme duvar *arşitrav*'larında yoktur, çünkü duvar *arşitrav*larının alttan görünme kaygıları yoktur. Bu tarz mimari unsurların yapılış amacı sadece üst örtüyü sınırlayan görsel hattın oluşturulmasıdır. Malzeme açısından değerlendirildiğinde *arşitrav*ların aynı taş ocağının ürünü oldukları görülmektedir.

1.3.5. Hamam A'da Bulunan Geison Parçaları

Hamam A'da gerçekleştirilen kazılarda, 13 adet *geison* (silme) parçası bulunmuştur. Parçalardan 3 tanesi dışında kalan 10 buluntu oldukça küçüktür. Hamam A yapısının iki numaralı odasında bulunan *geison* bloğu (**Kat.No.107**) üzerinde görülen beş sıra profil en alttan başlayarak, düz ve yuvarlak olarak sırayla devam etmektedir. Sert, gri kireçtaşıdan yapılan *geison* parçasının yüksekliği yaklaşık 23 cm., genişliği 55 cm., boyu da yaklaşık 96 cm.'dir. İşlenmiş ön yüzün arkasında kalan uzun çıkıntılı bölüm, bina duvarlarının arasında kalacağı için işlenmemiş olarak bırakılmıştır. 13 numaralı odada ele geçen diğer *geison* parçası (**Kat.No.108**) farklı bir profil sergilemektedir. En altta yuvarlak, onun üzerinde iki adet dikdörtgen profil görülmektedir. Diğer on küçük mimari blok parçası (**Kat.No.109a-ı**), 1 ve 5 numaralı odalardan gelmektedir. Hemen hemen hepsinin üzerinde *fascia* 'ları görülmektedir, aralarından bazıları oldukça yoğun bir tahribata maruz kaldıkları için profilleri bozulmuş durumdadır.

1.3.6. Hamam A'da Bulunan Su Kanalları

2006 yılında gerçekleştirilen kazılarda mimari plastik blokların yanı sıra, farklı mimari öğeler de karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen unsurlar hamam yapılarında sıkça karşılaşılan su tahliye kanalları, *latrinalar* ve bu odalara bağlı olarak ortaya çıkan diğer mimari unsurlardır. Hadrianoupolis'te bulunan Hamam A yapısı içerisinde 8 adet bulunan su kanalları, özellikle bir odada sıkça yoğunlaşmaktadır, 13 numaralı oda 8 adet su kanalından 4 tanesinin (**Kat.No.110-113**) bulunduğu mekandır. **Kat.No.110**, şekil itibarıyla diğerlerinden farklılık göstermektedir. Kanal yuvarlak haznesiyle suyun bu alana birikmesini sağlamaktadır, fakat asıl önemli nokta biriken suyun ne olduğu ile ilgili kısmıdır.

Kat.No.110'da olduğu gibi hamam yapılarında karşımıza çıkan su kanalları hazne vasıtasıyla suya yön vermeye yarayan mimari unsurlardır, fakat bu örnekte hazneye bağlı olan ikinci bir kanal bulunmamaktadır. Bu bağlamda kanalın fonksiyonunu net olarak söylemek oldukça güçtür. En ve boy ölçüleri çok da birbiriyle tutarlı olmayan su kanallarının sadece enleri birbirine çok yakındır,

Kat.No.111-113'ün enleri 30 cm.'dir, en uzun boya sahip olanı 100 cm. ile **Kat.No.112**'dir. **Kat.No.111**'in boyu 70 cm. ve **Kat.No.113**'ün boyu ise 60 cm.'dir. Bahsi geçen kanalların 13 numaralı odanın zeminini çepeçevre dolaştığını düşünmekteyim. **Kat.No.114**, 2006 yılında gerçekleştirilen kazılarda 9 numaralı mekânda bulunan tek örnektir. Diğer iki blok (**Kat.No.115-116**), 4 numaralı mekânın güney duvarına yakın bir alanda bulunmuştur. Örnekleri 4 numaralı odanın B bölümünden, yani güney bölümünden, fazla ele geçmemiş olsa da kanal olukları her üç duvarında da yer almaktadır. Hamam A'nın 5 no.lu mekanında ele geçen diğer bir su kanalı (**Kat.No.117**), odanın güneyinde bulunmuştur. Diğerleri gibi yerel kireçtaşıdan yapılmış olan su kanalının bir kanadı (sol) daha geniştir.

1.3.7. Latrina

Hellenistik dönemde Yunanistan'da örneklerine rastladığımız *latrinaların*, yani Hamam yapıları içerisinde bulunan kamusal tuvaletler, Roma dönemiyle beraber Anadolu'da sıkça karşımıza çıkmaya başlamaktadır. Augustus'un İmparatorluk topraklarına getirdiği barış (*Pax Romana*) birçok alanda yeniliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır, bu yenilikler özellikle mimari anlamda kendisini göstermiştir ve hamam yapıları içerisinde bulunan *latrina*'lar da bu yenilikten olumlu yönde nasiplerini almışlardır⁷⁵. Augustus'un başlattığı mimari yapılanma kapsamında Roma İmparatorluğunun ulaştığı her yerde görülmeye başlanan *latrinaların* İ.S. 1. yy.'da sayıları hızla artmaya başlamıştır⁷⁶. Bizans İmparatorluğu'nun İ.S. 4. yy.'da Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmesiyle beraber bahsi geçen kamu yapıları farklı bir boyut kazanmıştır. İ.S. 4. yy ile beraber yaygın olarak tercih edilen *peristilli* tip *latrina* yerini *eksedra* ya da yuvarlak tipli *latrina* 'lara bırakmıştır.

Bunun altında iki temel neden yatmaktadır, nedenlerden ilki imparatorluğun İ.S. 4. yy.'da yoğun bir ekonomik kriz içerisine girmesidir. *Peristilli latrinalar* yapı malzemeleri ve iç süslemesi bakımından oldukça lüks sayılabilecek düzeye sahiptiler. *Latrina* 'nın içerisinde yer alan kolonlar ve ortada bulunan havuz, görsel olarak kattığı zenginliğin yanı sıra ekonomik olarak da yapımının ne kadar masraflı

⁷⁵ Onur Gülbay, **Batı Anadolu ve Metropolis Hamam-Gymnasium Örneğinde Latrinalar**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s.6.

⁷⁶ Christine T. Waslander, **Latrines**, Amsterdam, 1994, s. 14.

olduğunu belirtmektedir. Ephesos ve Pergamon'da bulunan *peristilli latrinalar* bize lüksün boyutları hakkında bilgi vermektedir⁷⁷. İkinci neden tek tanrılı dinlerin toplum hayatında oldukça büyük bir yer tutmaya başlamasıyla doğru orantılıdır. Hristiyanlık ile beraber kadın ve erkek arasında mahremiyetin ortaya çıkması ayrı ayrı bölmelerin yapılmasına sebep olmuştur ve artık kare ya da dikdörtgen planlı *latrinalar* tercih edilmeye başlanmıştır⁷⁸.

Hadrianoupolis'te Hamam A'da 2006 yılında gerçekleştirilen kazılarda bulunan 13 numaralı odanın bir *latrina* olabileceği düşünülmektedir. Odada ele geçirilen mimari plastik buluntular bu görüşü destekler niteliktedirler. Fakat hamam yapısının içinde bulunduğu dönemi de göz önüne alarak incelediğimizde iki adet olması gereken *latrina*'nın diğerinin hangi oda olabileceğini söylemek oldukça zordur.

Kamu yapısının, Hristiyanlığın devletin dini olarak kabul edilmesinden sonra inşa edildiği düşünülecek olursa, Hamam'ın iki adet *latrina*'ya sahip olması beklenmektedir, fakat 13 numaralı oda dışında hangi odanın latrina odasına aday olabileceği henüz netlik kazanmamıştır. 13 numaralı odaya bakıldığı zaman Hamam A'nın inşa edildiği iki farklı kottan en yüksek olanında konuşlandığı gözlemlenmektedir. Bu durum *latrina*'ların atık sularının akış hızını etkileyecek bir etkidir. Yüksek bir kottan alçak bir kota doğru suyun debisi daha yüksek olmalıdır, bu yüzden 13 numaralı oda konum olarak da oldukça uygun bir kottadır. *Latrina*'larda öncelikli olarak bulunması beklenen oturma yerleri ele geçmemiştir, bunun sebebinin Metropolis⁷⁹ örneğinde de görüldüğü gibi ana yapı malzemelerinden biri olan ahşaptan yapılmış olmasından kaynaklanabilir. 10 numaralı odada ve 13 numaralı odada ele geçirilen mimari bloklar daha çok tabana monte edilen ve oturma yerlerinin hemen önüne yerleştirilen kare biçimli sert kireçtaştan yapılmış mimari bloklardır. **Kat.No.118-120**, birbirlerine oldukça benzeyen mimari blokların üçü de farklı odalarda bulunmuştur. **Kat.No.118**, 10 numaralı odada bulunurken, **Kat.No.119**, 11 numaralı odanın duvarında devşirme malzeme olarak *in situ* konumda ele geçirilmiştir. **Kat.No.120**, 13 numaralı odada ele geçirilmiştir. Hepsinin

⁷⁷ Gülbay, s.10.

⁷⁸ Gülbay, s. 12.

⁷⁹ Gülbay, s. 41.

ortak özellikleri yaklaşık 46x46 boyutunda kare ölçülere sahip olmaları, üzerlerinde ayak izlerinin yer alması ve aynı alçak kabartma bezemeye sahip olmalarıdır. Kullanım yerleri daha önce de değinildiği gibi, *latrina* oturaklarının önüdür. Oturanların ayaklarını koydukları noktada yer alırlar. Bu yüzden, uzun yıllar kullanımdan kaynaklanan ayak izleri hala üzerlerinde görülmektedir.

Hamam yapısı ile bağlantılı olarak ortaya çıkan mimari unsurlar arasında oldukça az sayıda da olsa atık su kanalları da yer almaktadır. **Kat.No.121** ve **Kat.No.122** 12 numaralı odada bulunan bir atık su kanalıdır, uzunluğu yaklaşık 102 cm., genişliği 60 cm.'dir, su akışının gerçekleştiği kanalın eni yaklaşık olarak 25 cm.'dir. Tam ortasından ikiye ayrılmış vaziyette bulunmuştur. Sert kireçtaşıdan yapılmış olan kanal dikdörtgen bir şekle sahiptir, kenarları oldukça yüksektir ki bu da akan suyun dışarıya taşmasını önlemeye yönelik alınan bir tedbir olmalıdır. Diğer su kanallarından farkı genişliğidir ki bu genişlik bize pis su kanalı olduğunu göstermektedir. Akışın temiz su kanallarından daha hızlı olması gerektiği için *latrina* içinde, oturakların önüne döşenen temiz su kanallarından daha geniş olması doğaldır. **Kat.No.123**, 13 numaralı odada bulunan ve odanın *latrina* karakterine oldukça uyan bir mimari detaydır, U tipi *latrinalar* içerisinde su ihtiyacının karşılanması için ve temizlik aracı olarak, sünger uçlu sopaların konmasına yaramaktadır. Peristilli tip *latrina* 'larda *impluvium*'un gördüğü görevi U tipi *latrina* 'larda bahsi geçen küçük boyutlu taş hazneler görmektedirler⁸⁰. Hijyenik koşulların sağlanmasında süngerlerin temizlenmesi için kullanılan ya da suyun az olduğu dönemlerde depo vazifesi görerek su sağlayan taş su haznesinin ölçülerini almak mümkün değildir. Yerel kireçtaşıdan yapılmış olan hazne yoğun tahrip görmüştür.

Su tesisatı ile ilgili bulunan diğer buluntular arasında boruların sabitlenmesine yarayan sert kireçtaşı üzerine oyularak yapılan oluklar yer almaktadır. Burada görülen oluklar muhtemelen su borularının sabitlenmesine yaramaktadır, pişmiş toprak boruların yerleştirildiği oluklar çap olarak birbirinden ayrılmaktadırlar. **Kat.No.124** oldukça geniş bir çapa sahipken, **Kat.No.125**'te görülen ve pişmiş toprak boruların geçmiş olabileceği düşünülen deliğin çapı sadece 10 cm.'dir. Temiz suların taşınmasını sağlamada kullanıldığı düşünülmektedir, çünkü atık suların

⁸⁰ Gülbay, s. 13.

taşınması için oldukça dar bir çapa sahiptir. *Latrina*'da kullanıldığını düşündüğüm bir diğer mimari unsurun (**Kat.No.126**) fonksiyonu tam olarak anlaşılamamış olsa da bir levha parçası olduğunu düşünmekteyim. Alçak kabartmayla yapılmış olan bir çerçeve ve onun içinde yer alan, daire formunu andıran bezeme yer almaktadır.

1.3.8. Diğerleri

2006 senesinde gerçekleştirilen kazılarda 60'a yakın küçük mimari buluntu ele geçmiştir. Bazılarının tanımlaması yapılabilmektedir fakat, bir kısmının fonksiyonu tam olarak ayırt edilememiştir. Bu grup içinde yer alan **Kat.No.127**, 12 numaralı odada üç ayrı parça halinde bulunup, daha sonra birleştirilmiştir. Dairesel bir forma sahip olan mimari unsur genellikle dışa bakan duvarlarda dikdörtgen çerçevelerin üzerinde yer alır, içeriye ışığın geçişini kolaylaştırmaya yönelik bir fonksiyona sahiptir. Dikdörtgen formu alanlara genellikle renkli camlar monte edilir.

Hamam A'da gerçekleştirilen kazılarda 9 numaralı odada bulunan mimari unsurun (**Kat.No.128**) boyu yaklaşık 60 cm., eni yaklaşık 30 cm.'dir. Alt kısmı ve üst kısmı düzgün bir biçimde yontulup düzleştirilmiş olan bloğun her iki yanında simetrik olarak yuvarlatılmış bir hat yer almaktadır. Pencere lentrosu olduğunu düşündüğüm bloğun materyali mermerdir.

13 numaralı odada bulunan mimari bloklardan sonuncusu bir üst yapı elemanını andırmaktadır (**Kat.No.129**). Küçük buluntular arasında bulunan ve üzerinde alçak kabartma plastik bezemelerin yer aldığı iki levha parçası iki farklı odada ele geçmiştir. 12 numaralı odada bulunan parçanın (**Kat.No.130**) her iki yüzü de bezemelidir. A yüzünde kancayı andıran alçak kabartma bir bezeme gözükürken, B yüzünde, alt kısımda çerçeveyi andıran kabartma ve üzerinde dalgalı geometrik bezeme yer almaktadır. 4 numaralı odada bulunan bir diğer levha parçasının (**Kat.No.131**) A yüzü üzerinde yer alan alçak kabartma bezeme, dairel bir forma sahip geometrik şekilden ve onun altında yer alan çerçeveden oluşmaktadır. Levhanın B yüzünde hiçbir bezemeye rastlanmamıştır.

Kat.No.132, kemer üzerinde yer alan süslemeler kalıp yapımı bezemeleri andırmaktadır, boncuk ve makara sitilinde bezemeye sahip olan, yay şeklinde mimari unsur oval biçimli boncuklara ve her boncuğun arasında uzatılmış hatlara sahip olan

yuvarlak makaralara sahiptir. Bezemenin hemen altında yer alan, kazıma tekniği ile yapılmış çizgi bezemenin sınırlandırıldığı hattı belirtmektedir. 12 numaralı odada bulunan bir kilit taşı (**Kat.No.133**), kemer yapımında kullanılan kama şeklindeki taşların orta noktasında yer almaktadır. Tonozlarda da görülen kenet taşı ya da kilit taşı, tonozun kaburgalarının kesiştiği noktada yer alırken, kemer üzerindeki konumu tam orta noktadır. Kireçtaşından yapılmış olan kilit taşının uzun kenarı yaklaşık 60 cm., kısa kenarı yaklaşık 47 cm.'dir. **Kat.No.134-137**, 2006 senesinde Hamam A kazılarında bulunan ve oldukça yoğun tahribata uğrayarak, küçük bir bölümü sağlam kalan mimari bloklardır, aralarından en dikkat çekicileri **Kat.No.134**'te görülen ve 4 numaralı mekândan geldiği belirlenen sütunçe parçasıdır, boyu 35 cm.'dir, yerel kireçtaşından yapılan sütunçe parçasının hamam yapısı içinde hangi bölümde kullanıldığı net değildir.

1.3.9. Hamam İçinde Devşirme Kullanılan Mimari Unsurlar.

Yapı elemanlarının diğer bir yapıda malzeme olarak kullanılması Geç Antik döneme tarihlenen binalarda karşımıza oldukça sık çıkan bir olgudur. *Geç Antik dönemin özellikle sosyo-kültürel ve ekonomik durumu göz önüne alındığında, fonksiyonunu yitirmiş birçok antik dönem yapısının yeni düzenin, yeni dinin gereklerine ihtiyaçlarına cevap vermek için değiştirilmesi yine özellikle İ.S. 5. ve 6. yy.'larda yaygın olarak karşımıza çıkan bir durumdur*⁸¹. Geç antik dönem yapılarında devşirme malzeme kullanımıyla ekonomik sebeplerinin yanı sıra asıl anlatılmak istenen, yeni gelen dinin Pagan kültürün yerini aldığıdır, ekonomik endişeler daha geç dönemlerde açığa çıkmıştır⁸².

Hamam A'da bulunan dört adet *in situ* mimari unsur arasından bir tanesini *latrina* başlığı altında tanımlamıştık (**Kat.No.119**). Diğer ele geçen *in situ* buluntular Geç Antik dönem yapılarında kullanılan devşirme malzemelerin ne kadar çeşitli olabileceğini bize kanıtlamaktadırlar. Antik dönem yapılarının ikinci kullanımında görülen çeşitlilik, bu konuda bir sınıflandırma yapmayı olanaksızlaştırmıştır. *Genellikle karşılaşılan durum dini yapılar (tapınaklar, kült salonu, heroon), kamu yapıları (hamam, gymnasium, tiyatro) ve şehir yapıları (sütunlu cadde, agora,*

⁸¹ Ceylan, s. 74.

⁸² Ceylan, s. 75.

anıtsal kapılar) olarak sınıflandırılan antik dönem yapılarının; dini yapılar (kilise, martyrium, vaftizhane), savunma yapıları (sur, kastron) ve sivil yapılar (konut) olarak sınıflandırılabilen yapıları dönüştürülerek ikinci defa kullanılmalarıdır⁸³. Ancak Hamam A'da bulunan örnekler baktığımız zaman, kullanılan devşirme malzemenin antik kaynaklı olmadığı, aksine Erken Bizans kaynaklı malzemeler olduğu görülmektedir. İlk örnek *latrina* bölümüne ait olan bir parçadır (**Kat.No.119**). Hamam yapısının en erken İ.S. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlenebileceğini düşünürsek, bu konuda elimizde az veri olsa da Hamam A'nın *hypocaust* sistemi Geç Roma örneklerini andırmaktadır, 11 numaralı odada *in situ* olarak bulunan ve *latrina*'ya ait olan taban parçası aynı yapı içerisinde yer değiştirmiş gibi gözükmektedir.

Genellikle farklı dönemlere ait yapılardan alınıp, yeni bir fonksiyon kazandırılan devşirme malzeme kullanımının Hamam A için geçerli olmadığı düşünülmektedir. **Kat.No.138**, Hamam A'nın 9 numaralı odasında *in situ* olarak bulunan bir diğer mimari unsurdur. Mermerden yapıldığı anlaşılan ve üzerinde iç içe geçmiş altı adet daire formlu plastik bezemenin yer aldığı, dikdörtgen formlu bir payedir. Genişliği 24 cm., boyu 56 cm. olan unsur, büyük olasılıkla bir *templon* payesidir. Üzerinde yer alan alçak kabartma, iç içe geçmiş daire bezemeleri oldukça yaygın bir formdur, daireler dikdörtgen bir çerçeve içerisinde yer almaktadır ve çerçeve mermerin zemininden kabartılarak yapılmıştır. Proto-Bizans döneminde neredeyse her türlü dekorasyonda kullanılan bezeme⁸⁴, daha sonra Orta Bizans döneminde yoğun kullanımıyla karşımıza çıkmaktadır. Bezeme açısından sahip olduğu sadelik İ.S. 6. yy.'ı çağrıştırmaktaysa da taşra işçiliği söz konusu olduğu zaman bezemelerin sadeliği tarihlemeye bir kıstas olmamalıdır. Arka yüzünde yer alan sarmaşık bezemesi (**çiz.10b**), paye için belirlenen İ.S. 6. yy tarihini desteklemektedir. Hamam A'nın duvarlarının yapımında kullanılan diğer iki devşirme malzeme (**Kat.No.139-140**), üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. İki mimari unsur da antik dönem yapı malzemesi değildir. 13 numaralı odada bulunan **Kat.No.140**'ta iki farklı mimari unsurun yer aldığı

⁸³ Ceylan, s. 76.

⁸⁴ M. Alison Frantz, Byzantine Illuminated Ornament: A Study in Chronology, **The Art Bulletin**, College Art Association, New York, 1934, s. 55.

görülmektedir. Sert kireçtaşıdan yapılmış olan mimari unsurlardan özellikle üstte yer alan yarım daire şeklindeki blok kırılmış sütun parçasını andırmaktadır. Devşirme malzemelerin hepsinin İ.S. 7. yy sonu ve 8. yy.'ın başında Hamam A'da yapılan düzenlemeler ile yerlerine yerleştirildiklerini düşünmekteyim. Bunun sebebi *templon* payesinin hamam yapısı içinde yeniden değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kanımca *liturjik* bir mimari unsurun devşirme olarak ve özellikle hamam yapısında kullanımı Hristiyanlığın doğasına ters düşmektedir.

1.4. Hamam B, Apsidal Yapı ve Villa

Hamam B, Apsidal yapı ve Villa'da bulunan mimari plastik buluntular bu çalışma kapsamında değerlendirilmeyecektir. Bahsi geçen üç yapının kazı çalışmaları 2007 yılında gerçekleştirilmiştir, tez kapsamına alınan mimari plastik unsurlar, sadece 2006 yılında gerçekleştirilen kazılardan ve beş kazı sezonu boyunca yapılan yüzey araştırmalarıyla elde edilen öğelerdir, fakat yapılar ile ilgili bilgileri ayrı bir başlık altında vermenin Hadrianoupolis kentinin Erken Bizans döneminde ki durumunun aydınlatılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Hamam B yapısı Eskipazar-Hacıahmetler yolunun hemen güneyinde yer almaktadır. Kamu yapısının tamamı kazılarla ortaya çıkartılmamış olsa da, oldukça anıtsal bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. 2007 yılında gerçekleştirilen kazılarda iki kanat üzerine oturtulmuş dokuz odası açığa çıkartılmıştır. Tıpkı Hamam A gibi Hamam B de doğal bir teras üzerine inşa edilmiştir. Apsidal yapı Hamam B yapısının 10 m. kuzeybatısına düşmektedir. Sekizgen bir plana sahip olan yapının fonksiyonu tam olarak bilinmemektedir. Villa yapısının İ.S. 5. yy.'ın sonunda inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Yapı Kilise B'nin 150 m. doğusunda yer alır, düz bir alan üzerine inşa edilmiştir⁸⁵. 2007 yılında gerçekleştirilen kazılarda on odası açığa çıkarılmıştır. Oldukça zengin mozaiklere ve freskolara sahip olan villa Erken Bizans döneminde Anadolu'da görülen az sayıda konut mimarisi örneklerinden birisidir⁸⁶.

⁸⁵ Lafli, 2003-2008, s. 15.

⁸⁶ Lafli, 2003-2008, s. 16.

İKİNCİ BÖLÜM

YÜZEY ARAŞTIRMA BULUNTULARI

2.1. Şehir Merkezinde Bulunan Eserler

Yüzey araştırması buluntuları, Hadrianoupolis ve çevresinde 5 kazı sezonu boyunca gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda elde edilen, Erken Bizans ve daha sonrasındaki dönemlere tarihlenen buluntu gruplarını içermektedir. Buluntular iki farklı başlık altında toplanmıştır; şehir merkezinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında elde edilen buluntular ve Hadrianoupolis antik kentinin yayılım alanından elde edilen buluntular. Mimari plastik unsurların sıralanması kiliseler ve hamamlarda gözetilen mimari sıraya dayanılarak gerçekleştirilmiştir yani yapı içerisindeki konumları göz önüne alınarak aşağıdan yukarıya doğru mimari unsurlar başlıklar altında değerlendirilecektir.

Hadrianoupolis antik kentinin Paphlagonia bölgesinde yer alan diğer kentler gibi bir çekirdek alana ve yayılım alanına sahip olduğundan daha önce bahsetmiştim. Antik kentin çekirdek bölgesinin yayılım alanı Eskipazar İlçe Merkezi'nin 3 km batısındaki Budaklar Köyü ve köye bağlı Hacıahmetler, Çaylı ve Eleler mahalleleri sınırları içerisindeki 10 km'lik doğu-batı doğrultusunda ve 4 km'lik kuzey-güney hattında, bugünkü Eskipazar-Mengen Karayolu'na paralel olarak uzanmaktadır⁸⁷. Ele geçen buluntular içerisinde kazı alanından elde edilenler ile birebir örtüşen örnekler mevcuttur.

2.1.1. Kaideler

Kilise A'da *in situ* olarak bulunan Attik kaide tipinin oldukça benzeri Hacıahmetler köyünde bulunmuştur (**Kat.No.141**). Kalın bir *pilinthus*'a sahip olan kaide sert kireçtaşıdan yapılmıştır. *Pilinthus*'un üzerinde alçak bir *torus* ve *trokhilus* yer alır. Attik kaide tipleri içinde, tip 1 sınıfına dâhil edilen kaide bir evin önünde yer almaktadır. İ.S. 5. yy.'ın sonu 6. yy.'ın başına tarihlenmesi muhtemel olan kaide antik kentin surları dışında yer alan Kilise A ile bağlantılı olabilir çünkü hem yapıldığı malzeme bakımından hem de dahil olduğu tip bakımından **Kat.No.1**'i

⁸⁷ Lafli, 2003-2008, s. 7.

andırmaktadır. Attik tip 1 sınıfına giren bir diğer kaide (**Kat.No.142**) Hamam A'nın 150 m. batısında Hamam A ve B arasında yer alan molozların içinde bulunmuştur Erken Bizans dönemine, İ.S. 5. yy.'ın sonuna ve 6. yy.'ın başına tarihlenmektedir. Kentin yüzeyinde oldukça fazla sayıda moloz yığını göze çarpmaktadır ve bu moloz kümeleri birçok mimari plastik unsuru barındırmaktadırlar, bahsi geçen kümelerin kaçak kazılarla oluşmuş olma ihtimali oldukça yüksektir. Kaidenin kalın bir *pilinthus* kısmı bulunmaktadır ve *pilinthus*'un üzerinde, ön ve arka yüzünde yer alan madalyon bezemelerinin içinde Malta haçı bezemesi görülmektedir, bölgede İ.S. 6. yy.'a tarihlenen en erken Malta haçı bezemesi bu kaide üzerinde yer almaktadır.

Bölgede yüzey araştırmalarında bulunan diğer Attik tip 1 kaide, Hacıahmetler'de bulunmuştur, *pilinthus*'u yaklaşık 15 cm. kalınlığında olup, birkaç küçük kırık dışında tamdır. Üzerinde kalın bir *torus* yer alır *trokhilus*'u tamamen toprak içinde kaldığı için kaidenin geri kalan kısmı ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Üst kısmından bakıldığı zaman 70x70 cm., tam bir kare şekline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sert, gri kireçtaşıdan yapılmış olan kaidenin ortasında kare biçiminde kenet deliği yer alır, fakat birçok örnekte karşılaştığımız gibi **Kat.No.143** üzerinde de kurşun yivine rastlanmaz. Bu durum bizi tekrar geç antik dönemdeki ahşap kullanımına yaklaştırmaktadır. Özellikle bölgede var olan ahşap potansiyelini de göz önüne aldığımızda, Geç Antik dönemde kamu yapılarında ahşap kullanımının yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

Antik kentin merkezinde Attik tip 1 grubuna giren kaidelerin dışında, diğer grupların kaideleri de bulunmaktadır. Hacıahmetler köyünde bulunan, Attik tip 2 sınıfına dâhil olan kaide (**Kat.No.144**), boyun kısmının üzerinde bulunan kırık dışında tamdır. Kalın bir *pilinthus*'un hemen üzerinde kalın bir *torus* bulunmaktadır. Attik tip 2'nin getirdiği yuvarlak hatlı, kalın *torus* oldukça belirgin bir vaziyettedir. Boyun ile *torus* arasında yer alan ince, kazıma tekniği ile yapılmış bezemeden sonra *trokillos*'un olup olmadığı belli değildir. Özellikle Attik 1 ve 2'nin tip olarak erken Bizans döneminde ve bölgede oldukça yoğun bir kullanım alanına sahip olduğu anlaşılmaktadır. **Kat.No.145**'te bir önceki örnek gibi Attik 2 sınıfına girmektedir, diğerleri gibi bu örnek de Hacıahmetler köyünde bulunmuştur, ancak **Kat.No.144**'e oranla daha kaba bir işçiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kare şeklinde kalın bir

pilinthus 'un üzerine oturtulan kalın bir *torus* 'a sahip olan kaidenin kaba işçiliği taşra üslubu ile uyumaktadır. *Torus* 'un bitimi herhangi bir bezeme çizgisi ile şaftından ayrılmamıştır. Üzerinde, *pilinthus* 'un duvara bakan yüzünde ve şaftında yer alan iki kırıktan başka deformasyon gözükmemektedir. Sert yerel kireçtaşıdan yapılmış olan kaidenin ortasında yer alan kenet deliği ahşap üst yapıya uygun olarak dizayn edilmiştir.

Üçüncü Attik tip 2 örneğimiz Hacıahmetler köyünde, *nymphaneon* 'un yanında bulunmuştur (**Kat.No.146**), diğerlerine kıyasla daha yoğun bir tahribata uğramıştır. Kalın *pilinthus* ve kalın bir *torus* 'a sahip olan kaide üzerinde dekoratif bir amaç güdülerek yapılmış olan alet izlerini barındırmaktadır. Kaide yerel kireçtaşıdan yapılmıştır. Yüzey araştırması boyunca Geç Antik Çağ'a tarihlenen yapı malzemelerinin, devşirme malzeme olarak köylerde nasıl kullanıldığı aydınlığa çıkartılabilir. Nitekim Hadrianoupolis antik kenti etrafında yer alan köylerde gerçekleştirilen araştırmalarda devşirme malzeme kullanımının örnekleri görülmüştür. **Kat.No.147**, Hacıahmetler'de bir evin duvar örgüsü içerisinde kullanılan ve Erken Bizans dönemine ait olan bir kaidedir. Diğer örneklerden farklı olarak Attik tip 3 sınıfına dahil edilen kaidenin kalın *pilinthus* 'unun üzerinde köşeli bir forma sahip olan *torus* kısmı yer almaktadır. **Kat.No.148**'de görülen mimari bloklardan sadece bir tanesi (sol) Attik tip 2 grubuna giren bir kaidedir, diğeri büyük olasılıkla bir sütun başlığıdır. **Kat.No.148-149** diğer örnekler gibi Hacıahmetler köyünde bulunmuştur. Attik tip 2'de ham formlu Attik kaidenin silindirleri kesilmiş konilere indirgenmiştir. Çifte sütunlara profilden bakıldığı zaman Attik tip 2'nin sahip olduğu form görülmektedir yani bir anlamda kaidenin tabanı mimari plastik açısından çifte sütunun yerine geçmektedir⁸⁸. Hacıahmetler'de bulunan son kaide **Kat.No.150**; Attik tip 3 grubuna dahil edilebilir. İnce *pilinthus* üzerinde açılı bir *torus* bulunmaktadır. *Torus* kısmının üzerinde yer alan kazıma tekniği ile yapılmış iki adet çizgi kaidenin boyun kısmını dolaşmaktadır. Bulunan diğer kaidelerden oldukça farklıdır. Muhtemelen İ.S. 6. yy. 'ın sonuna tarihlenmektedir.

⁸⁸ Niewöhner, s. 179.

2.1.2. Monolithik Buluntular

Hadrianoupolis antik kentinin merkezinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları boyunca sütun bloğuna rastlanmamıştır, özellikle Erken Bizans döneminde Anadolu’da yaygın bir şekilde kullanım alanı bulan çifte sütun örnekleri çekirdek bölgede ele geçmemiştir. Bu durumun statik destek unsuru olarak kullanılan sütunların ahşaptan yapılmış olma ihtimallerini güçlendirdiği düşünülmektedir. Buluntular daha çok monolitik bloklar grubu altında toplanabilir.

Eskipazar’ın batısında yer alan bir mahallede bulunan ve günümüze kadar çok az bir bölümü korunmuş olan mimari blok sergilediği özellik bakımından bölgede tektir (**Kat.No.151**). Sert gri kireçtaşıdan yapıldığı anlaşılan unsurun taşı diğer birçok örnekte olduğu gibi yereldir. Monolitik bir kaide ve onun üst kısmı olduğunu düşündüğüm mimari blok ilk bakışta üzerinde halka şeklinde bir bezemesi olan kolon parçasını andırmaktadır. Fakat dikkatli bakıldığında üzerinde yer alan bezemeli bileziğin alt ve üst çapının birbirinden farklı olduğu gözlemlenebilir. Ters bir biçimde toprağa konmuş bloğun asıl durması gereken pozisyon üzerinde bulunan bezemeye bakılarak anlaşılabilir. Anadolu’nun birçok bölgesinde özellikle İ.S. 5. yy.’da tarihlenen başlıklar üzerinde gördüğümüz dil motifi, bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. Silindir formlu bloğun üzerinde herhangi bir kenet deliğinin olup olmadığı belirli değildir. Dil bezemelerinin her biri arasında tıpkı başlıklarda olduğu gibi küçük dişler yer almaktadır. Blok pedestal olabilir. Bizans dönemi boyunca pedestaller kiliselerde kullanıldı. Bölgede pedestal örnekleri mevcuttur **Kat.No.152**, kaba formlu bir pedestal’dır. Monolitik olarak bir kaideye ve üzerinde sütuna sahiptir. Sütun ve kaidenin arasında bezeme amaçlı bir profil yer almaktadır fakat, üzerinde herhangi bir süsleme yoktur. Genişliği yaklaşık 54 cm., boyu 86 cm.’dir. Pedestal oldukça kalın bir *pilinthus*’a sahiptir, neredeyse 40 cm. kalınlığında, onun üzerinde kalın bir *torus* ve en son şaft yer alır. Bölgede görmeye alışık olduğumuz yerel kireçtaşıdan yapılmış olan pedestalın alt kısmında yazıt olanları da Bizans döneminde mevcuttur⁸⁹, fakat Büyükyayalar’da ele geçen örnekte yazıt bulunmamaktadır. *Torus* kısmının hemen üzerinde bir delik yer almaktadır, apliklerin takılmasında kullanılan delik pedestalın sadece bir yüzünde mevcuttur, bu yüzden

⁸⁹ Niewöhner, s. 172.

deliğın olduğu yönü, ön yüzü olarak kabul edebiliriz. Eskipazar belediyesinin açık hava tesislerinde, bahçede bulunan iki adet monolitik mimari unsur (**Kat.No.153-154**), büyük olasılıkla *templon*'un bariyer parçalarına aittir, yani *templon* payeleridir ve iki mimari unsur da yerel sert kireçtaşından imal edilmişleridir.

Üzerinde hiçbir bezeme görülmeyen *templon* payelerinden bir tanesinin üstünde bulunması gereken topuz kısmı belirgindir (**Kat.No.153**), dikdörtgen gövde üzerinde Erken Bizans dönemi *templon* payelerinde oldukça sık görülen *soffit* bezeme yer almaz. Üzerinde muhtemelen tek bir sütun yer almaktadır, çünkü *templon* payesini topuzunda sadece tek bir sütun olduğuna dair iz bulunmaktadır. Topuz kısmı tıpkı attik tip kaidelere benzetilmiştir. Kare *pilinthus* üzerinde alçak bir *torus* yer almaktadır.

Kat.No.154, çok daha sade bir forma sahiptir. Sepet şekline sahip, bezemesiz bir başlığı bulunmaktadır. İ.S. 6. yy.'a tarihlenen *templon* payeleri ve pedestal bize, Erken Bizans döneminde Hadrianoupolis ve çevresinde mimari unsurların yapımında monolitik öğelerin kullanımına oldukça sık yer verdiklerini göstermektedir. Bu durum bölgenin sahip olduğu taş ocakları ile doğru orantılı olmalıdır.

2.1.3. Başlıklar

Yüzey araştırmaları boyunca Hadrianoupolis antik kenti ve çevresinde ele geçirilen başlıklar, Erken Bizans döneminde oldukça sık kullanılan üslupların neredeyse tamamını barındırmaktadır. Başlıklar İ.S. 5. yy ve 7. yy.'ın sonuna tarihlenmektedir. Başlıkların yapımında kullanılan materyaller farklı ocaklardan da olsa yerel kireçtaşlarının çeşitleridir. Statik mimari unsurların çeşitliliği bölgede ikiden fazla kilise olması ihtimalini arttırmaktadır.

Eskipazar şehir merkezinin batısında yer alan bir mahallede bulunan palmet tipi başlık stil olarak (**Kat.No.155**) İ.S. 5. yy.'a tarihlenir ve yerel kireçtaşından yapılmıştır, fakat Hadrianoupolis'te bahsi geçen başlık tiplerinin kullanımının daha çok İ.S. 5. yy.'ın sonu ve 6. yy.'ın başı olduğu düşünülmektedir, bunun en önemli sebepleri arasında kentin bir taşra kenti olması ve Kilise A'nın yapımının İ.S. 6. yy.'ın başlarına denk gelen bir süreçte olması yer almaktadır. Başlığın abaküs kısmında herhangi bir bezemeye rastlanmaz, gövdesinde bulunan yivler abaküs

kısmına doğru bir yaprak formuyla kapanır. Her bir yaprak formunun arasında ise bir diş yer alır. Başlığın alt kısmı daha sonradan eklenmiş olup, günümüze ait bir eklemedir, başlık bu hali ile Kilise A'da bulunan palmet tipi başlıkları hatırlatmaktadır. Başlık gövdesinin alt kısmında bulunması gereken ve yivlerin arasında yer alan küçük diş sıraları tahrip olmuştur.

Yüzey araştırmalarında elde edilen palmet tipi diğer iki başlık Budaklar köyünde yer alan Camii'nin bahçesinde bulunmuştur (**Kat.No.156-157**). İki başlığın da aynı yapıya ait olması oldukça yüksek bir olasılıktır. Yerel kireçtaşından üretilmiş olan başlıkların malzemeleri aynı ocaktan gelmiştir. Taşra  slubu olarak değerlendirebileceğimiz başlıklar palmet yivlerinden ve gövdenin altında yivleri birbirinden ayırmaya yarayan küçük dişlerden başka bir bezemeye sahip değildirler. Yivlerin gövdenin üst kısmında bulunan kapanma noktaları **Kat.No.155** ile benzerlik göstermez. Aksine yivlerin bir yaprak kıvrımı oluşturdukları gövdenin üst kısmı, abaküsün altında yer alan ikinci bir profil ile kapatılmıştır. Böylelikle yaprak görüntülerinden ziyade silindir bir hat gözükmektedir. Palmet tipi başlıkların dışında yüzey araştırmasında bulunan farklı tipler özellikle Hacıahmetler bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Erken Bizans döneminde Anadolu'da ve Akdeniz çevresinde oldukça sık karşımıza çıkan mimari unsurun, yani başlıkların, sayıca fazla olması bazı araştırmacılar tarafından kamu yapılarının inşasında kullanılan planla açıklanmaktadır. Bazilikal planın kamu yapılarında tercih ediliyor olması ve genellikle iki katlı olup galerilere sahip olmaları sütün-paye dizileri üzerinde yer alan başlıkların sayılarının da çok olmasına, hatta  ifte başlıkların kullanılmasına yol açmıştır. Bu yüzden Erken Bizans dönemi içerisinde sütün başlığı üretimi önemi oldukça yoğun olarak hissedilir, Anadolu'nun mermer ocakları (Dokimion, Altıntaş, Aphrodisias, Hieropolis, Laodikeia, Epsheos, Marmara Adası, vs..) başlık üretiminin rahatlıkla yapılabil-diğini ve Akdeniz havzasına dağıtımının gerçekleştirildiğini, özellikle batık gemilerde ele geçirilen yarı işlenmiş şablon mermerleri vasıtasıyla g stermektedir⁹⁰. Erken dönemde, İ.S. 5. yy.'da, özellikle vurgulanan Dor, İon, Korint ve Kompozit stildeki başlıklar, daha sonra İ.S. 6. yy.'a tarihlenen Bizans-İyon ya da impost İyon başlık türleri de Hadrianoupolis yüzey araştırmalarında bulunmuştur. Hacıahmetler köyünde bulunan bir impost başlık

⁹⁰ Parman, s. 177.

üzerinde madalyon içerisinde aynı zamanda ‘Cenova haçı’ olarak bilinen Malta haçı bezemesi görülmektedir (**Kat.No.158**). Hadrianoupolis’te gerçekleştirilen yüzey araştırmasında bulunan başlıklarda oldukça sık karşılaşılan bu haç, Malta şövalyelerinin sembol olarak kendilerine benimsedikleri haç biçiminin erken örnekleri gibi görünmektedir. Daha geç dönemlerde Malta haçı sivri uçlarıyla dikkat çekmektedir. Fakat İ.S. 5. yy.’a tarihlenen örneklerde sivri uçların yerinde düz, bir üçgenin tabanını andıran şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle İmpost başlıkların bezemelerinde oldukça sık karşımıza çıkan Malta haçında, haçın kolları merkeze doğru sivrilip birleşmektedir. Sepet biçimdeki İmpost, yani taşıyıcı blok, muhtemelen iki kademeliydi. Ravenna’da bulunan St. Vitale kilisesinin İmpost başlıkları⁹¹ Hadrianoupolis’te bulunan mimari unsura iyi bir örnek olabilir.

Sepet biçimden dolayı sepet başlık olarak da bilinen başlık türü, aslında üzerinde sepet örgüsünü andıran bezemelere sahip olduğu zaman bu isimle anılmalıdır, yoksa tanım okuyucuyu yanıltmaktadır⁹², ancak pek çok yayında sepet tipi denilip üzerinde sadece bir haç motifi olan impost blok ile karşılaşılmış bir anlam karmaşası doğmaktadır. Prof. Dr. Ebru Parman’ın tanımına göre başlığın yuvarlak kesitli tabanından kare şeklindeki üst kesitine doğru gerçekleşen hacim değişikliğini yalın kitlesinde açık seçik yansıtan başlık tipine sepet tipi başlık denir⁹³. Hacıahmetler’de bulunan başlık yuvarlak kesitli bir tabana ve kare kesitli bir abaküse sahiptir, üzerinde yer alan madalyon içinde ki Malta haçından başka bezemesi yoktur, bu yüzden başlığın sepet başlık olarak adlandırılması doğru bulunmamaktadır. Üzerinde herhangi bir kenet deliği görülmez.

Hacıahmetler’de bulunan diğer bir impost başlık (**Kat.No.159**), şekil olarak bir önceki başlıkla oldukça benzer özellikler sergilemektedir. İki başlığında yapıldığı malzeme yerel, sert kireçtaşıdır. Aralarındaki tek fark üzerlerinde yer alan madalyon bezemesidir. İlk örneğimizde madalyonun içinde bir Malta haçı yer alırken **Kat.No.159** üzerinde bulunan madalyonun içinde bir Kristogram bulunmaktadır. Yine bahsi geçen ikinci impost başlık üzerinde de herhangi bir kenet deliğine rastlanmaz.

⁹¹ Dassmann, s. 112.

⁹² Parman, s. 178.

⁹³ Parman, s. 179.

İ.S. 6 yy.'a tarihlenen ve Erken Bizans Döneminde bütün Akdeniz havzasında oldukça yoğun olarak kullanım alanına sahip olan İonik impost başlık tipinin 2 adet örneği Hacıahmetler bölgesinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında bulunmuştur **(Kat.No.160-161)**. Bulunan başlıklardan hiçbiri tam değildir, hepsi ortadan ikiye kırılmış vaziyettedir ve diğer yarıları yoktur. İki ana bölüme ayrılmış olan başlıkların alt bölümünde İonik volütler ve üstte bulunan trapezoidal kısımda ise başlığın Latin haçı bezemeli bölümü ve abaküsü yer alır. İmpost bölümünde yer alan Latin haçı bezemeleri kazınmıştır, fakat bazılarında hala belirginliğini korumaktadır. Başlıkların hepsi aynı taş ocağından gelmiştir, yerel, sert kireçtaşıdan yapılan başlıkların üzerinde, İonik bölümde volütlerin sarmalları görülmemektedir. Sarmalların haçlarla beraber kazınıp kazınmadıkları belirgin değildir, henüz tamamlanmamış olma ihtimalleri de vardır. Hacıahmetler'de ele geçirilen iki İonik impost başlık, Yunanistan'da İ.S. 5. yy.'ın ilk çeyreğinde bulunan erken örnekleri andırmaktadır. Altta bulunan İonik bölüm geniş sarmallı volütler içerirken, üstte bulunan İmpost bölüm genellikle düz, bezemesizdir, sadece bir haç ya da madalyon içinde monogramla bezelidirler⁹⁴. İonik impost başlıkların kullanımı her ne kadar İ.S. 6. yy.'ın sonlarına doğru olsa da, asıl ait oldukları dönem İ.S. 5. yy.'ın geç evreleridir⁹⁵. İonik İmpost başlıkların en görkemli örnekleri St. Sergius ve Bacchus'tan, bir diğeri ise St. Sophia'dan gelmektedir. Justinianik stilde olan St Sergius ve Bacchus kilisesinin başlıkları İ.S. 523 yılına tarihlenmektedir, St. Sophia ise İ.S. 532-37 yılları arasında yapılmıştır⁹⁶. Hadrianoupolis gibi taşra yerleşimlerinin dönemin merkezi olan İstanbul'dan etkilenmemiş oldukları düşünülmektedir, fakat St. Sophia ve St. Sergius-Baccus örnekleri, sahip oldukları sitilize akanthus bezemeleri ya da impost üzerinde görülen bezemelerle ve bu yüzeye yansıyan, kabartmaların sağladığı ışık ve gölge oyunları ile başlık türünün olabileceği en süslü halini yansıtmaktadırlar⁹⁷. Bu durumda Hadrianoupolis'in bahsi geçen iki kilisenin muazzam başlıklarından etkilenmiş olduğunu söylemek güçtür. Justinianus döneminin zengin bezemeleri ile çağdaş olan, fakat daha sade bezemelere sahip olan başlık örnekleri yine İstanbul'da karşımıza çıkmaktadır. St. İrene'nin *naos*'unda yer alan İonik impost başlıklar

⁹⁴ Yegül, Sardis, s. 267.

⁹⁵ Yegül, Sardis, s. 268.

⁹⁶ Yegül, Sardis, s. 269.

⁹⁷ Yegül'ün makalesinde yer alan fig. 28, fig. 29 s. 279'da yer almaktadır.

Hadrianoupolis örnekleriyle oldukça benzer özellikler sergilemektedirler. Bezemeler ikisinde de sadece impost bölümünde yer alan Latin haçları ile sınırlıdır. St. İrene dışında Ephesos’da bulunan St. John kilisesinin *naos*’unda yer alan kolonların başlıkları da oldukça sade formlarda olan, impost bölümlerinde Latin haçı bezemesi taşıyan örneklerdir⁹⁸. Hadrianoupolis örnekleri bahsi geçen iki örnek ile benzerlik sergilemektedirler, fakat St. İrene ve St. John kiliseleri gibi İ.S. 5. yy.’ın sonu ve 6. yy.’ın başına tarihlendiklerini düşünmemekteyim, bunun sebebi başlıklar üzerinde yer alan volüt bölümlerinin İ.S. 6. yy.’ın ortalarında görülen küçülmeye sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. İ.S. 6. yy.’ın daha sonraki dönemlerinde yoğun olarak karşımıza çıkan impost başlıklar mimari yenilik açısından bahsi geçen bu başlık tipolojisine yeni bir ifade katmamıştır, 5. yy.’ın son çeyreğinde ve 6. yy.’ın başında karşılaşılan örneklerin tekrarı niteliğinde gözükmemektedirler. Daha geç dönemlerde, yani İ.S. 6. yy.’ın ortalarına doğru başlığın hem volüt kısmında hem de impost kısmında görülen değişimler bezemeden çok boyut yönünde gerçekleşmiştir. Volütler daha küçük ve daha kompakt bir hal almışlardır ve köşe volütlerinin de ortaya çıkışıyla her yönden ve açıdan görülebilen volüt bezemeleri ortaya çıkmış ve impost bölüm daha daraltılmıştır⁹⁹. Bu bağlamda Hadrianoupolis örnekleri daha çok İ.S. 6. yy.’ın ortalarına denk gelen dönemlere tarihlenmelidirler. Her ne kadar volüt kısımları kazanmış olsa da, volütler için ayrılan alana baktığımızda boyutlarının oldukça küçük olduğu görülmektedir. Ayrıca abaküs kısmı da Ephesos ve İstanbul örnekleri ile boyut açısından uyum sağlamamaktadır.

Dini yapılar içerisinde bu tür başlıklar genellikle galerilerde kullanılmıştır¹⁰⁰. Hadrianoupolis’te bulunan örneklerin *pilvinus* bölümleri, yani volütlü kısmın yan tarafı herhangi bir bezeme ile kaplı değildir. Anadolu’da ele geçen örneklerin birçoğunda *pilvinus* bölümü stilize *akantus* yaprakları ile bezenmiştir. Hacıahmetler’de bir evin duvarı içinde devşirme malzeme olarak kullanılan bir diğer İonik impost başlığın (**Kat.No.162**) impost kısmı bulunmamaktadır, volütler üzerinde üç sıra sarmal bulunur ve sarmalların araları sık değildir. İki volütün ortasında bir Malta haçı yer alır.

⁹⁸ Yegül’ün makalesinde yer alan fig. 31 ve fig. 32 s. 279’da yer almaktadır.

⁹⁹ Yegül, Sardis, s. 270.

¹⁰⁰ Koch, s. 78.

Hadrianoupolis kentinin antik dönemdeki merkezi Hacıahmetler bölgesine oldukça yakın bir yer olması gerekmektedir, çünkü yapılan yüzey araştırmalarında buluntuların neredeyse %70'i bu bölgeden gelmektedir. Devşirme malzeme kullanımı bölgede oldukça yaygın olarak görülür. Hacıahmetler köyünde, yüksek duvarlı bir konak evinin güneydoğu köşesinde ki duvarın temel kısmında bulunan devşirme İon impost başlık **Kat.No.163**, diğer İon impost başlıklardan oldukça farklıdır. Volütlerin üzerinde iki adet geniş sarmal yer alır. Üzerinde yer alan impost kısmı ortadan kalkmış, onun yerine sadece abaküs kısmı kalmıştır. Volüt bölümü İ.S. 5. ve 6. yüzyıl örneklerine oranla daha geniştir. Basit tarzda yapılmış olan başlığın benzerlerine Sırbistan'da 'Caricin Grad' bölgesinde bulunan bir kilisenin *atrium*'unda rastlanmıştır¹⁰¹. Başlık sahip olduğu kaba işçilikten de anlaşılacağı gibi, İ.S. 6. yy.'ın geç evrelerine ve 7. yy.'a tarihlenmektedir¹⁰². Fakat 7. yy.'ın Erken Bizans döneminde sancılı bir süreç olduğu göz önüne alınacak olduğunda başlığın tarihinin İ.S. 6. yy.'ın geç evrelerine yakın belirlemek daha uygun olabilir, bu konuda bir açık kapı bırakılmalıdır. İonik volütlerin ortasında dört sıra halinde iç içe geçmiş üçgen biçiminde bezemeler yer alır. Başlığın *pilvinus* bölümünde **Kat.No.160-161**'de olduğu gibi bezeme bulunmamaktadır.

Yapılan yüzey araştırmasında bulunan başlık tiplerini bu çalışma kapsamında iki ana kategori altında toplayabiliriz; palmet tipli başlıklar ve İonik impost başlıklar. Fakat bu iki başlık dışında yine Hacıahmetler köyünde bulunan bir başlık daha vardır (**Kat.No.164**). Oldukça sade bir forma sahip olan başlığın kalın bir abaküsü vardır. Kare şeklinde olan abaküsün altında yer alan gövde kısmı üçgen biçimindedir ve üzerinde herhangi bir bezeme mevcut değildir. Kadeh biçimi başlıkları andıran bu sade başlık formu üzerinde hiçbir bezeme yer almamaktadır. Yerel, sert kireçtaşıdan yapılmış olan başlık *templon* bölümünde yer alan sütunlar üzerinde kullanılmış olmalıdır. Bunun sebebi başlığın çapının *templon* ya da bir *kiborion* bölümünde kullanılacak ölçülere daha uygun olmasıdır¹⁰³.

¹⁰¹ Hodkinson R. F., **Early Byzantine Churches in Macedonia and Southern Serbia**, Mc.Millan ve Co. Ltd., Londra, 1963, tab. 58.

¹⁰² Laflı ve Zah, *Forschungen*, s. 708.

¹⁰³ Ebru parman'ın "**Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri**" adlı kitabında yer alan çizimlerde Hadrianoupolis'te buluna başlığın benzerleri kullanılmıştır (Çizim 4).

Başlıkların tarihlemeleri göz önüne alınacak olursa bölgenin neredeyse 200 yıl boyunca aktif olarak kullanıldığını göstermektedir. Bölge İ.S. 5. yy ile başlayan palmet (Pfeifenkelch) tipi başlıklardan 7. yy.'da kullanım alanına sahip olmuş olan kaba biçimli İonik impost başlıklara kadar geçen bir sürece sahiptir. Ayrıca tip farklılığı bize yine, bölgede ikiden fazla kilise bulunması gerektiğini göstermektedir. En az dört farklı kiliseden ya da kamu binasından gelmiş olduğu düşünülen başlıklar sadece yüzey araştırmalarının merkezde ve merkeze yakın çevrelerinde bulunmuştur. Bu buluntular içerisinde kentin yayılım alanından bulunanlarda eklenince kamu yapılarının özellikle bahsi geçen bu iki yüzyıl içinde ne kadar yoğun olarak bölgede yer aldığı aşikârdır. Hacıahmetler'de ele geçen ve Osmanlı dönemine tarihlenen başlığın (**Kat.No.165**) formların zaman içindeki değişiminin daha iyi bir biçimde gözlenmesi adına tezin kapsamına aldım. Osmanlı döneminde dikdörtgen formlu başlık alt kısmına doğru her iki yanından da yontularak daha sade ve bezemesiz bir form oluşturmaktadır.

2.1.4. Templon ve Ambon Parçaları

Geç Antik dönem kiliselerinden günümüze kalan mimari plastik unsurlar arasında en çok yer alan gruplardan biri *ambon* ya da *templon* parçalarıdır. Levhaların ne biçimde ve nerelerde kullanıldıklarını ve işlevlerini tam olarak anlayabilmek için özgün buluntu yerlerini bilmek gerekir. Bahsi geçen bu levhaların dinsel binalar dışında, kamu yapılarında da kullanılıp kullanılmadığına dair arkeolojik veriler henüz yetersizdir. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar levhaların kullanım yerinin genellikle kiliseler olduğunu göstermektedir. Levhalar *templon* payelerinin ya da üst kat galerilerinin sütunları arasına yerleştirilmişlerdir, ayrıca nefleri ayıran sütunlar arasında da bulunurlar. Anadolu'da birçok köyde devşirme olarak kullanılan levhalar, genellikle haçlar kazındıktan sonra çeşmeye dönüştürülmüştür ya da Türk dönemi yapılarında çoğu kez devşirme malzeme olarak duvar örgülerinde kullanılmışlardır. Gerek arkeolojik araştırmalar sonucunda, gerekse müzelerde bulunan örneklerle baktığımızda Erken Bizans döneminden Orta Bizans dönemine kadar çok zengin, figüratif ve dekoratif bir süsleme programına sahip oldukları görülmektedir.

Bahsi geçen levhalar genellikle dikdörtgen formda olur ve farklı bezemelere sahiptirler. Üzerlerinde yer alan bezemeler bitkisel, figürlü ya da oldukça az sayıda da olsa delikliş (*ajur*) tekniği kullanılarak yapılmıştır¹⁰⁴. Üslup özellikleri erken dönemlerde yüksek kabartma tekniğiyle yapılmış, zengin profilli çerçeveler içinde figüratif ve dekoratif unsurların işleniş biçimlerinde görülür¹⁰⁵, fakat ikonoklasma dönemi (730-787), figürlü kompozisyonların yasaklanması sonucu dekoratif motiflerin yaygınlaştığı bir dönemdir. İkonoklasma sonrası dönemde ise erken örneklerin daha alçak kabartma halinde tekrarlandığı görülmektedir¹⁰⁶. Bazı levhalar tamamen kabartma figürlerle işlenerek adeta “kabartma ikona” gibi de düşünülebilir, bu tür levhaların *templon*, *ambon*, *altar*, *katedral* veya galeri bölümlerinde yer aldığı düşünülmemektedir.

Hadrianoupolis’te bulunan *templon* levhaları üzerinde yer alan betimlemelerin hemen hemen hepsinde aynı olduğu görülmektedir. Yüzey araştırmalarında bulunan mimari plastik unsurlardan beş tanesi *templon* levhasını andırmaktadır, sadece bir adet paye bulunmuştur. **Kat.No.166-167**, Hadrianoupolis antik kentinin 5 km. güneyinde yer alan Beytarla yakınlarında bulunmuş olan iki *templon* levhasıdır. Üzerlerinde bulunan bezemeler birbirlerine oldukça yakındır. Beytarla’da bir evin duvarında devşirme malzeme olarak bulunan ilk levha, dikdörtgen bir forma sahiptir, her ne kadar buluntunun orijinal yeri bilinmiyor olsa da muhtemelen Kilise B’den alınmıştır¹⁰⁷. Yerel kireçtaşıdan imal edilmiş olan *templon* payesi İ.S. 6. yy.’a tarihlenir ve üzerinde bir yazıt yer almaktadır, “† □ΠΕΡ Ε□XH□ KOMHTO□ΔΟ□”.

Günümüzde bahçeye su taşımaya yarayan bir çeşme görevini gören levhanın tam ortasında yer alan madalyonun birkaç santim altından, bu amaca uygun olması için delinmiş ve delinen yerden demir bir boru geçirilmiştir. Yazıt dikdörtgen çerçevenin dışında kalmaktadır. Kalın formlu çerçevenin içinde ana bezeme olarak bir madalyon yer almaktadır. Madalyon, dıştaki ince içteki daha kalın olmak üzere iki adet kabartma daire formuyla sınırlandırılmıştır. En dıştaki dairenin kolları

¹⁰⁴ Koch, s. 73.

¹⁰⁵ Parman, s. 161.

¹⁰⁶ Parman, s. 161.

¹⁰⁷ Laflı ve Zah, Forschungen, s. 708.

birleşmeden, çapraz oluşturarak dalgalı çizgi halinde sarmaşık yapraklarının alt kısmına eklenmektedir. Madalyonu oluşturan iki dairenin içinde üçüncü bir daire daha bulunur ve asıl bezeme bu üçüncü dairede yer alır. Üçüncü daire içinde bir Kristogram bulunmaktadır ve altı adet haç kolunun birleştiği noktada içi dolu bir daire bulunur. Her bir haç kolunun arasında sapı ile beraber sarmaşık yaprağı bezemesi bulunur. Madalyonun alt kısmında, ikinci sırada yer alan dairenin kollarının oluşturduğu çapraz bölüm, en dışta yer alan dairenin alt kısmında daha küçük bir daire vasıtasıyla çerçevelenmiştir. Bütün bu kompozisyon geometrik çizgilerin hiç birbirinden kopmadan devam etmesiyle ortaya çıkmaktadır. Sarmaşık yapraklarının alt kısmına uzanan dalgalı çizgi, onların dallarını temsil ediyor olmalıdır. Sarmaşıkların uç kısımları sağda ve solda yer alan iki adet Latin haçının alt koluna denk gelmektedir. Haçlar muhtemelen Türk döneminde kazınmıştır, fakat hala silüetleri belirgin durumdadır.

Beytarla'da bulunan bir diğer *templon* levhası olduğu düşünülen mimari plastik unsur (**Kat.No.167**), üzerinde benzer bir betimlemeye sahiptir. Diğer pek çok örnekte olduğu gibi, bir evin duvarında devşirme malzeme olarak kullanılan ve aynı zamanda da çeşme görevini gören levha, tahribattan kendisine düşen payı almıştır. Yüksek kabartma dikdörtgen çerçeve içinde görülen kompozisyonda, ortada iki adet daire içinde yer alan sekiz kollu Kristogram yer almaktadır. Bir önceki levhayla benzer olarak içte bulunan dairenin kolları alt kısımda birleşmeden çapraz oluşturarak yaprakların dal kısımlarını meydana getirirler. Dışta bulunan daire ise altta çaprazları içine alacak şekilde yeni ve daha küçük bir daire daha oluşturur. Levhanın ortasında bulunan Kristogramın kolları oldukça sıra dışıdır. Genellikle kabartma şeklinde, uçları kapalı olarak betimlenen haç kollarının yerini bahsi geçen levhada açık uçlar almaktadır. Kazıma tekniği ile yapılan, iki adet çizgi vasıtasıyla oluşturulan her bir haç kolunun tepe noktası açıktır. Madalyonun sağında ve solunda yer alan iki adet Latin haçı için aynı durum söz konusu değildir. Her iki haçın da en dışta kalan kolları kazınmıştır, geriye kalan üç kol ile geometrik bir bezeme görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. *Ambon* ya da *templon* parçalarının özellikle İ.S. 5. ve 6. yüzyıllarda bu kadar yoğun olarak karşımıza çıkmasını tamamen ekonomik sebeplere bağlayabiliriz. Bu yüzyıllar içerisinde ekonomik durumun bozukluğu estetik açıdan binalara değer katacak olan üç boyutlu heykellerin yerine iki boyutlu

levhaların yapılmasına yol açmıştır¹⁰⁸. Ve Beytarla'da ele geçen iki kireçtaşı levha da İ.S. 6. yy.'a tarihlenebilir. Levhaların tarihlenmesinde İ.S. 6. ve 7. yüzyıllara kadar karşılaştırma yapılacak eser sayısı fazla olduğu için tarihlemeye sıkıntı çıkmamaktadır, fakat 7. yy.'dan sonrası levhaların tarihlendirilmesinde oldukça problemli bir dönemdir¹⁰⁹.

Beytarla'da bulunan diğer bir levha, ilk iki örnekten farklı olarak *ambon*'un merdiven korkuluklarına ait olmalıdır (**Kat.No.168**). *Ambon* levhası diagonal olarak ikiye ayrılmış durumdadır. Diğer örneklerde olduğu gibi bu mimari plastik unsurumuzda çeşme olarak devşirildiği için diagonal panelin üst kısmı tam olarak görülemez. Altta kalan ve eş dik açılı bir üçgen çerçevenin içerisine yerleştirilmiş olan bezeme bölge için oldukça sıra dışıdır. Üçgenin alt kısmında yer alan vazo bezemesi içinden sağa ve sola doğru yayılan asma dalları görülmektedir. Dallar madalyonun etrafını sarar gibi betimlenirler. Diğer örneklerin aksine madalyonun içi haç bezemesi ile değil, onun yerine Orta Bizans döneminin oldukça gözde bezeme unsurlarından biri olan spiral ya da çarkifelek olarak da adlandırılan bir bezeme tekniği ile doldurulmuştur. Benzer spiralli madalyon örnekleri Anadolu'nun neredeyse her yerinde bulunmaktadır. Kabartma tekniği kullanılarak spiralin kolları oluşturulmuştur, diğer figüratif bezemeler de kabartma tekniği ile yapılmıştır. Vazonun içinden çıkan asma yaprakları madalyonun etrafına doğru, dalları yoğunlaşacak biçimde betimlenmiştir. Yapraklar ve üzüm salkımları daha çok bir boşluk doldurma amacıyla kullanılmış gibi gözükmemektedir. Vazo içinden sağa ve sola doğru uzayan dallar ve üzüm kompozisyonu yoğun olarak İ.S. 6. yy.'da karşılaşılan bir ikonografidir¹¹⁰. Ucuna üzüm salkımı ya da yaprak bezemesi eklenmemiş olan dallar volütlerin üzerinde gördüğümüz gibi geniş sarmallı bezemelerle sonlandırılmıştır. İ.S. 6. yy.'da vazo ve asma ikonografisi kombinasyonu sadece mimari bloklar üzerinde değil aynı zamanda mozaik gibi diğer süsleme unsurlarında da karşımıza çıkmaktadır. İki farklı döneme ait olan ve tarihlendirmede oldukça belirleyici olan iki bezemenin aynı levha üzerinde yer alması her ne kadar tarihleme konusunda zorluk yaratıyor olsa da, Orta Bizans dönemine tarihlenmesinin

¹⁰⁸ Carl D. Shepperd, Byzantine Carved Marble Slabs, **The Art Bulletin**, College Art Association, New York, Cilt:51, 1969, s. 65.

¹⁰⁹ Shepperd, s. 68.

¹¹⁰ Koch, s. 371, 379.

daha doğru olacağı düşünülmektedir. Yerel kireçtaşı kullanılarak yapılmış olan korkuluğun üzerinde yer alan bezemelerin hepsi alçak kabartmadır. **Kat.No.169-170**, oldukça küçük bir bölümü günümüze kadar gelebilen buluntulardır ve her iki buluntuda Hacıahmetler köyünde, 25 numaralı evin 30 m. kuzeyinde bulunan *nymphaeon*'un yakınında ele geçirilmişlerdir ayrıca her ikisi de *templon* levhası gibi gözükmemektedir. İ.S. 6. yy.'a tarihlediğimiz Beytarla örnekleriyle (**Kat.No.166-167**) oldukça benzer bir ikonografiye sahip olan **Kat.No.169**'un üzerinde haç kollarından biri ve sarmaşık yaprağı yer almaktadır, levhanın çerçevesi de oldukça belirgin vaziyettedir. Bulunan parçanın *templon* levhasının sağ alt köşesine ait olduğu, çerçeveden anlaşılmaktadır. Yerel kireçtaşı malzemenin kullanıldığı levha üzerinde yer alan bezemeler diğer örneklerde olduğu gibi alçak kabartmadır. **Kat.No.170**'in diğerleri gibi dikdörtgen bir şekle sahip olduğu düşünülmemektedir, daha çok kareyi andıran bir şekli bulunmaktadır. Kazıma tekniği ile oluşturulmuş bir çerçeveye sahip olan levhanın içinde bulunan madalyonun hatları da kazıma tekniği ile belirlenmiştir. İçinde alçak kabartma Latin haçı bulunan madalyonun yanlarında herhangi bir bezeme görülmemektedir. İ.S. 6. yy.'a tarihlenen panelin kilise dışında bir lahite ait olma ihtimali de bulunmaktadır. Erken Bizans döneminde İ.S. 5. yy.'dan 10. yy.'a kadar imparatorluğun batısında, 15. yy.'a kadar da doğusunda, dinin getirdiği heykele karşı bir tutum süregelmiştir, mermer ya da kireçtaşından yüzeyi oldukça iyi şekilde parlatılmış levhalar ana dekorasyon unsuru olmuştur¹¹¹.

Anadolu'nun Hadrianoupolis gibi bir taşra bölgesinde bile Erken Bizans döneminin sahip olduğu anıtsal dekorasyon anlayışı etkisini göstermiştir. Yerel malzeme ile yapılan levhalar bölgedeki kiliselerin içini süslemişlerdir. Yerel malzemeden farklı olarak, yapılan yüzey araştırmasında bulunan ender mermer örneklerden biri Hacıahmetler'in merkezinde bulunan bir *ambon* payesi ve ona bitişik olan levhasıdır (**Kat.No.171**). Oldukça iyi kalitede kırmızımsı bir mermerden yapılmış olan paye ve levha Hadrianoupolis'in Bizans döneminde sahip olduğu diğer dini mimari unsurların ilçede bulunduğu olası bir göstergesidir. Payenin üzerinde yer alan figüratif bezeme, İ.S. 6. yy.'da sıkça kullanılan sarmaşık dallarıdır. **Kat.No.168**'de görülen vazo ve bitkisel motif bezemesinin benzeri bu paye üzerinde de görülmektedir. Payenin sol yanında bulunan levha üzerinde dikdörtgen bir çerçeve

¹¹¹ Shepperd, s. 65.

içinde Latin haçı yer almaktadır. Levhaların dışında *liturjik* mimari unsur arasında yer alan diğer bir buluntu da Çaylı'da ele geçirilen *ambon* platformudur (**Kat.No.172**). Platform üzerinde, kenar kısmında bezeme olarak sadece boncuk ve makara süslemesi görülmektedir. Kilise A'da bulunan *ambon* platformu (**Kat.No.33**) gibi tabanda herhangi *liturjik* bir öge yer almamaktadır. Uzun kenarları üzerinde platformun *ambon* 'un tabanına oturtulmasını sağlayan girintiler yer almaktadır.

2.1.5. Altar Masası

Kilise içinde bazen inananların adaklarını koyabildikleri bir ya da daha fazla, kenarları profilli tablalarıyla masalar yer almıştır¹¹². Fakat masaların hepsini altar masası olarak adlandırmamız doğru olmaz. Tablası genellikle sütunlar vasıtasıyla taşınan altar masaları *kiborion* 'un altında yer alır. *Eucharist* ayin, yani İsa'nın etinin ve kanının temsili sayılan, inananların sıraya girip rahip'in elinden yiyip içtikleri ekmek ve şarapla yapılan ayin, kilisenin bu bölümünde gerçekleşmektedir. Çaylı'da bulunan altar masası (**Kat.No.173**), oldukça küçük boyutuyla dikkati çeker. Bu açıkçası ait olduğu kilisenin ihtişamı ile ilgili de bilgi vermektedir. Dört tarafı da profillidir, fakat altar üzerinde *liturjik* ya da figüratif bezeme yer almamaktadır. Oldukça mütevazı bir görüntüye sahip olan altar masasının altında bulunan sütunun Roma dönemine ait olması mümkündür, asıl Erken Bizans dönemine tarihlenen üstte yer alan masanın tablasıdır. Mathews ve Glatz'ın hazırladığı "At Empire' Edge: Project Paphlagonia" adlı kitabında Bedil'de (Antoninopolis) oldukça benzer bir versiyonuna rastlanan mimari plastik unsurdan bahsi geçen kitaptaki atlar olarak bahsedilmektedir. Hadrianoupolis'te gerçekleştirilen yüzey araştırmasında atların yeri yüzey araştırmasında atların yeri Çaylı olarak tespit edilmiştir.

2.1.6. Tanımlanamayan Buluntular

Yapılan yüzey araştırmalarında, kullanım amaçları çok açık olmayan altı adet mimari unsur bulunmuştur. Bunlardan ilki (**Kat.No.174**), Eleler köyünde bulunmuştur. Köyün meydanlık bir alanında dikdörtgen bir paye üzerine oturtulmuş, yine dikdörtgen bir şekle sahip olan üst yapı unsurunun arşitrav bloğu olduğunu

¹¹² Koch, s. 77.

düşünmekteyim. Aslında ilk bakışta altar masasını andıran bloğun dört tarafında da profil yer almamaktadır. Köy meydanında hangi amaçla bir kaide üzerine konduğu bilinmemektedir.

Kat.No.175, devşirme malzeme olarak Hacıahmetler’de bir evin temelinde yer almaktadır. Üzerinde daha sonradan eklenen Arapça harfler bulunan blok aslında Bizans dönemine aittir. Hacıahmetler’de bulunan **(Kat.No.176)** ve Erken Bizans dönemine tarihlenen diğer bir mimari buluntu dikdörtgen forma sahiptir, bir evin önünde, zemine oturtulmuş şekilde bulunan blok devşirme olarak kullanılmaktadır. Bu buluntunun üzerinde 12 tane kare oyuk görülmektedir, bu oyuklar muhtemelen ahşap hatılların oturtulması için yapılmıştır, üzerinde bulunan su kanalı modern zamanda yapılmıştır.

Kat.No.177, Çaylı köyünde bulunmuş bir mimari bloktur fakat fonksiyonu diğer bloklar gibi anlaşılamamaktadır. Yerel sert kireçtaşı blok oldukça tahrip edilmiştir. **Kat.No.178**, Hacıahmetler’de bulunmuştur, zemin kaplama levhaları gibi gözükmetedirler. Diğer bloklar gibi iki blok da yerel kireçtaşından yapılmıştır. Hadrianoupolis’te kent içinde bulunan bir başka mimari blok muhtemelen bir söve vazifesini görmektedir **(Kat.No.179)**. Moloz yığınlarının içinde bulunan sövenin üzerinde Hacıahmetler’de yere monte edilmiş olarak bulunan **Kat.No.176**’ya benzer oyuklar yer almaktadır, kare şeklindeki oyukların dışında daha hacimli blokların oturtulmasına yardımcı olan bölümler de gözükmetedir.

2.2. Yayılım Alanında (*Khora*) Bulunan Eserler

Hadrianoupolis antik kentinde 2005 ve 2008 yılları arasında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları Güneybatı Paphlagonia bölgesinde bulunan antik kentin Geç Hellenistik, Roma ve Erken Bizans devirlerinde yani İ.S. 1. yy.’dan 8. yy.’a kadar kesintisiz olarak yerleşim alanı olduğunu ortaya çıkartmıştır¹¹³. Kent, diğer Paphlagonia yerleşimlerinde olduğu gibi bir çekirdek bölgeye ve çekirdek bölgenin etrafında yoğunlaşan bir *khora*’ya sahiptir. Yayılım alanı Eskipazar şehir merkezinin güneydoğusunda yer alan Boncuklar, kuzeyinde yer alan Haslı, kuzeydoğusunda yer alan Deresemail, doğusunda yer alan Yazıkavak köylerine kadar uzadığı

¹¹³ Laflı, 2003-2008, s. 7.

anlaşılmaktadır. Erken Bizans Döneminde özellikle İ.S. 8. yy.'da kentlerin yayılım alanına sahip olmaları alışılmadık bir durumdur. Hadrianoupolis bu özelliği ile Anadolu'da yer alan birçok Erken Bizans yerleşiminden ayrılmaktadır. Kentin yayılım alanı daha önce bölgede yapılan çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınmamıştır, sınırları konusunda net bir veri yoktur, şimdiye kadar Paphlagonia'da bulunan Erken Bizans yerleşimlerinin hiçbirinin yayılım alanı ile ilgili yeterli veri mevcut değildir. Yüzey araştırmalarında elde edilen buluntular Hadrianoupolis çevresinde oldukça yoğun bir nüfus ve yerleşimi işaret etmektedir fakat diğer yerleşim yerleri birbirinden oldukça uzak olarak inşa edilmiştir¹¹⁴. Hadrianoupolis, Paphlagonia'da, oldukça geniş bir alanda karşılaşılan tek yerleşimdir. En yakın komşuları güneybatısında Kretei-Flaviupolis, güneydoğusunda Gangra-Germanikupolis ve kuzeydoğusunda Pompeiopolis'tir. Hadrianoupolis dışında, diğer antik kentlerin yayılım alanı küçük olduğu için, bu kentlerin yerleşim modelleri (köy, mahalle, mezra ya da manastır) tam olarak anlaşılamamaktadır. Erken Bizans döneminde karşımıza çıkan bu yerleşim tarzı aslında Güneybatı Paphlagonia bölgesinde Hellenistik dönemden beri var olan bir yerleşim modelidir, yoğun ama dağınık tarzda bir yerleşim modeli.¹¹⁵ Bölgede her zaman kentler arasındaki mesafe oldukça fazla olmuştur.

2.2.1. Sütunlar

Yüzey araştırmalarında bölgede altı adet, Erken Bizans dönemine tarihlenen sütun ele geçmiştir, bunlardan özellikle iki tanesi Erken Bizans'ta oldukça sık karşılaşılan fakat Hadrianoupolis'te şimdiye kadar gerek kazı alanında, gerekse çekirdek bölgede karşılaşmadığımız çifte sütun örneklerindendir (**Kat.No.180-181**).

Çifte sütunlar genellikle uzun ve dar bir plana sahip olan yapıların desteklenmesinde kullanılırdı ve bu özelliği ile kare planlı binaların yapı unsurlarından kendisini kolaylıkla ayırmak mümkündür. Bir binanın yapımında kullanılan çifte sütun, tek sütun örneği ile karşılaştırıldığında göstermektedir ki aynı genişliği sağlayan sütunlardan sadece biri, yani çifte sütun ile daha büyük bir derinlik elde edilebilir, tabi bu derinlik iki sütun arasındaki mesafe ile doğru orantılıdır. Çifte

¹¹⁴ Laflı ve Zah, Forschungen, s. 706.

¹¹⁵ Laflı ve Zah, Forschungen, s. 706.

sütunlar, oldukça ağır üst yapıların desteklenmesinde kullanılmaktadır. Üzerinde yer alan başlıklarda kaide ve sütunun kendisi gibi çifte sütun başlıklarıdır¹¹⁶. İki kolonun birleşmesiyle oluşan çifte sütunlar daire formundan ziyade eliptik bir forma sahiptirler. Ortalarında iki sütunu birbirine bağlayan dikdörtgen bir yüzey yer alır. Kaideleri ile beraber monolitik olarak görülen sütunların bazen başlık kısmı da yekpare olarak işlenmiştir. Profilden bakıldığı zaman sütunun yekpare kaidesi Attik tip 2'ye benzemektedir. Kalın bir *pinthus* üzerinde yer alan yine kalın bir *torus* bulunmaktadır ve *torus*'tan sonra sütunun gövde kısmı başlamaktadır. Değirmenbaşı'n'da bulunan çifte sütun örneği (**Kat.No.180**) sadece yekpare kaideye sahiptir, üzerinde herhangi bir başlık yoktur. Oldukça tahrip olan sütun yerel kireçtaşıdan imal edilmiştir. İkinci çifte sütunun boyutları ilk örnekten daha dardır. Bunun sebebi bina içindeki konumu ile alakalı olabilir. Çoğu zaman pencereler için kullanılan çifte sütunlar koridorlarda kullanılanlardan daha kısa ve dar olurlar, ayrıca çifte kemerleri pencerelerin arasında kullanılırlar¹¹⁷. Böylelikle binalara sağlanan ışığı arttırmış olurlar çünkü çifte sütunlar iki pencere arasındaki mesafenin artmasını sağladıkları için pencere arasındaki genişlikte artmaktadır, bu içeriye daha fazla ışığın girmesini sağlar.

Yapılan yüzey araştırmalarının yanı sıra, müzeye götürülen parçalar da değerlendirilmiştir. Amasra müzesinin bahçesinde bulunan ve Hadrianoupolis'ten çıktığı belirlenen bir sütun bloğu üzerinde yer alan haç, betimlemesi ile dikkati çekmektedir (**Kat.No.182**). Sütun bloğunun üzerinde yer alan haç, çatallı haç tipine bir örnektir. Kolların uzunluğuna bakıldığı zaman üç kolun kısa, bir kolun uzun olduğu için Latin tipi haç gövdesine sahip olan betimleme çatallarıyla bu formdan ayrılır. *İkili ve üçlü çatallı haç, 4. yy.'da Kopt sanatında, 6. yy.'da Filistin hacılarının ampulla'larında*¹¹⁸, *Kappadokia'daki kiliselerin bezemelerinde ve 10.yy.'da da Akdamar kilisesi üzerinde Ermeni sanatında görülmektedir*¹¹⁹. Hadrianoupolis örneği muhtemelen İ.S. 6. yy.'a tarihlenmektedir. Bölgede sıkça görülen yerel kireçtaşıdan yapılmış olan sütunun üst kısmı tahrip olduğu için en

¹¹⁶ Niewöhner, s. 177.

¹¹⁷ Niewöhner, s. 177.

¹¹⁸ Ampulla (ampullae), hacıların içine kutsal su ya da yağ koydukları, yuvarlak gövdeli ve çift kulplu kaplara verile isimdir.

¹¹⁹ Doğan, s. 46.

yukarıda yer alan kol gözükmemektedir. Yayılım alanında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları oldukça farklı türde sütun örneklerini karşımıza çıkartmasına rağmen, bölgede sıkça karşılaşılan yüzeyi oldukça iyi parlatılmış bezemesiz örnekler de mevcuttur (**Kat.No.183**).

Bunun dışında çekirdek bölgede daha önce örneklerine rastladığımız monolitik bir pedestale sahip olan anıtsal sütunlardan da iki adet bulunmuştur (**Kat.No.184-185**). **Kat.No.184**'ün kaidesi tamamen yok olmuştur fakat **Kat.No.185**'in kaidesinin bir bölümü halen mevcuttur. Yine bölgeye özgü yerel kireçtaşıdan yapılmış olan monolitik sütunlar üzerinde herhangi bir yazı yer almamaktadır, daha önce de değinildiği gibi bu tip sütunların kaideleri üzerinde yazıt yer alması oldukça alışlagelmiş bir durumdur.

2.2.2. Sütun Başlıkları

Yayılım alanında bulunan başlıklar tıpkı çekirdek bölgede bulunanlar gibi birbirinden farklı tipleri barındırmaktadır. Kronolojik olarak sıralandığı zaman ilk değerlendirmemiz gereken başlık Hadrianoupolis'te bulunan ve Kilise A'dan alındığı düşünülen palmet tipi başlıktır (**Kat.No.186**). İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken evrelerine tarihlenen başlık abaküsünde yer alan balık kılıcı motifi ile oldukça ilgi çekicidir. Sağdan ve soldan birbirine doğru açılı hat çizen kılıç motiflerinin en ortasında baklava desenini andıran eşkenar dörtgen şeklinde boş bir alan bırakılmıştır. Başlığın gövdesinde yer alan yivlerin kapanışı oldukça ilginçtir. Yaprak formunu andıran yivlerin tepesi için tam da yaprak formu denilemez. Balık kılıcı motifinin seçilmesi Hristiyanlık'ta balık figürünün sahip olduğu *liturjik* anlam ile doğru orantılı olabilir. Yayılım alanında bulunmasına rağmen, başlığın bölgenin yerleşim özellikleri açısından değil, sadece mimari plastik unsur olarak değerlendirilmesi gerekir, çünkü başlığın Kilise A'dan kaçak kazı yoluyla alınıp Kapıcılar'a getirildiği yöre halkı tarafından anlatılmaktadır.

Günümüzde köy meydanında yer alan **Kat.No.187**, Haslı'da köyün camisinin altında 1980 yılında gerçekleştirilen renovasyon çalışmaları sırasında bulunmuştur. Haslı ile Hadrianoupolis antik kenti arasında yaklaşık 10 km'lik bir mesafe vardır, köy antik kentin kuzeyinde yer almaktadır. Başlık oldukça iyi korunmuş durumdadır

ve yerel kireçtaşıdan üretilmiştir. Haslı'da ele geçen mimari bloklar Erken Bizans döneminde, özellikle İ.S. 6. yy.'da bir Bazilika olduğuna dair oldukça kıymetli ipuçları sağlamaktadır¹²⁰.

İonik impost başlık kalın bir impost bloğa sahiptir. Taşıyıcı blok üzerinde sarmaşık dalları betimlemeleri vardır. Oldukça sade formda bezenmiş olan impost İ.S. 6.yy için oldukça ender rastlanan bir örnektir. Beş sıra, sıkı sarmala sahip olan volütler İonik bölümde sağlam olarak yer almaktadır, fakat başlık ortadan hasar görmüştür ve her iki bölümde de (impost ve volütlü bölümlerde) ortada yer alan bezemeler görülmez. Başlıklarda özellikle volütlü tarafta yer alan impost kısmında görülen bezeme türü *akantus* yaprakları olarak karşımıza çıkmaktadır, sarmaşık yaprakları daha çok levhaların bezemesinde kullanılan süslemeler arasında bulunmaktadır. Sarmaşık, Hristiyanlık sanatında ebedi sonsuzluk ve muhabbetin ölmezliğini sembolize etmektedir¹²¹. Başlığın abaküs bölümünde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Başlığın *pilvinus* tarafında yer alan bezeme oldukça ilgi çekicidir. *Pilvinus* tarafının, impost bölümü üzerinde yer alan bezeme iki adet volüt ve ortada yer alan daire formundan oluşmaktadır. Volütler daireye altlarından çıkan diagonal çizgilerle bağlanmaktadır ve çizgiler volütlere teğet geçer vaziyette en dış sarmalı oluşturmaktadırlar. Volütlerin olduğu bölüme doğru, ortadaki daireden ince uzun, bir muma benzer betimleme uzanmaktadır. Başlık üzerinde yer alan bezemenin daha sade formlu örnekleri Sinai'de karşımıza çıkmaktadır, St. Katherine adına yapılmış olan bazilikanın *naos*'unda bulunan granit başlık üzerinde yer alan bezeme Hadrianoupolis'te bulunan başlık üzerinde yer alan bezemenin daha primitif bir formu gibi durmaktadır. Sinai'de bulunan başlığın bezemesinde de iki volütün diagonal çizgilerle birbirine bağlandığı ve çatallaşan noktada bir loba sahip olduğu görülmektedir. Motif Justinianik döneme tarihlenmektedir¹²². Bu bağlamda Hadrianoupolis'te bulunan başlığı değerlendirirsek, İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı başlık için erken bir tarih sayılmaz fakat, Hadrianoupolis örneğinde volütlerin çatallaştığı noktada lobun yerine daire formu yerleştirilmiştir, alt kısma doru uzanan ince uzun hat her ne kadar Hristiyanlık için önemli bir sembol olan ışığın (mum) betimlenmesi

¹²⁰ Laflı ve Zah, *Forschungen*, s. 708.

¹²¹ George Ferguson, *Sing and Symbols in Christian Art*, Oxford Üniversitesi Basımı, Londra, 1971, s. 55.

¹²² Maguire, s. 390.

gibi dursa da, farklı bir anlamı olduğu konusunda açık kapı bırakılmalıdır. Yine benzer bir ikonografiye sahip olan bir diğer başlık Paphlagonia bölgesinde Sakalın'da bulunmuştur, başlık Belke'nin kitabında fig. 107 olarak gösterilmektedir. Bahsi geçen örnekte yine sağda ve solda beş sıra sarmaldan oluşan volütler yer almaktadır, ortada daha küçük ebatta dört sarmallı bir volüt diagonal çizgilerle yandaki volütlere bağlanmaktadır.

Hadrianoupolis antik kentinin 15 km doğusunda yer alan Boncuklar köyünde, bir evin duvarında devşirme malzeme olarak kullanılan ikinci İonik impost başlık devşirildiği için özellikle impost kısmı oldukça hasar görmüştür (**Kat.No.188**). Geniş sarmallı volütlere sahip olan başlık İ.S. 6.yy.'a tarihlenmektedir. Volütlerin üzerinde yer alan çıkıntılar döneme hakim olan başlık tipleri düşünüldüğünde oldukça ilginçtir. Başlık evin bahçesinin giriş kısmında, kapının hemen yanında yer almaktadır, konumundan dolayı volütlü bölümün *pilvinus* kısmı da açıkça görülmektedir. Başlığın *pilvinus*'unda herhangi bir bezeme yer almamaktadır, sert yerel kireçtaşıdan üretilen başlığın impost'u *pilvinus* bölümünden daha iyi anlaşılmaktadır. Başlıkların çeşitliliği yayılım alanında da kendisini göstermektedir.

Volütlü başlık türlerinden başka, yayılım alanında karşımıza ilk defa çıkan bir başlık türü olan dil motifli başlıklarda bulunmaktadır. Oluklu ve dil motifli başlıkların İ.S. 6. yy.'ın sonu ve 7. yy.'ın başına tarihlendiği düşünülmektedir, üzerinde bulunan yivler, İ.S. 5. ve 6. yy.'a tarihlenen palmet tipi başlıklara oranla farklılık göstermektedirler. Daha erken örneklerde gövdenin sahip olduğu kadeh formunun İ.S. 6. yy.'ın sonu ve 7. yy.'ın başına tarihlenen örneklerde kaybolduğu anlaşılmaktadır. Geç döneme tarihlenen başlıkların abaküs kısmında da daralma gözlemlenmektedir. Yivlerin daha alçak kabaatmadan yapılması ve gövde formundan dolayı yanlarda yer alan yivlerin yayvanca işlenmesi de daha çok İ.S. 6. yy.'ın sonu ve 7. yy.'ın başında yapılan örneklerde görülmektedir.

Palmet tipi başlıklardan farklı olarak, Amasra Müzesinde bulunan dil motifli sütun başlığı (**Kat.No.189**) yivleri ve onun üzerinde yer alan stilize yaprak (akantus) bezemesi ile ayrılmaktadır. Her bir yivin ortasında, üstte bulunan akantus yaprakları İ.S. 5. yy.'da Sinai'de St Katherine manastırının *naos*'unda yer alan erken örneklerini

anımsatmaktadır¹²³. Akantus yapraklarının ortasında görülen kısım, yine Sinai’de bulunan ilk örneği andırmaktadır, ilk örnekte çizgilerin ortasında kavis yapan lobun yerinde, burada akantus yapraklarının ortasında bir kavis bulunmaktadır. Her bir yivin arasında akantus’un sapı gibi duran bir çizgi bezemesi yer almaktadır. Abaküs kısmında hiç bezeme gözükmemektedir. Başlığın gövdesi abaküs ile daha uyumlu bir biçimde kareye yakın formdadır. Bu yüzden sağda ve solda yer alan akantus bezemeleri ortada bulunanlardan daha iri ve daha yayvandır. Ayrıca dil motiflerinin formu da köşelerde değişim göstermektedir.

Kapıcılar’da, köy evinin bahçesinde bulunan bir diğer dil motifli başlık (**Kat.No.190**), oldukça iyi korunmuş durumdadır ve mermerimsi kireçtaşıdan yapılmıştır. Başlık muhtemelen İ.S. 6. yy.’ın sonu ve 7. yy.’ın başına tarihlenmektedir, başlığın aynı boyutlarda ve aynı bezemeye sahip olan örnekleri Hadrianoupolis’te bulunduğu için bu başlığın da muhtemelen antik kentten alındığı düşünülmektedir¹²⁴. Üzerinde bulunan yivler alçak kabartmadır ve yivlerin ortasında küçük dişler yer almaktadır, bu özelliği ile kadeh biçimli gövdeye sahip olan palmet tipi başlıkları andırmaktadır. Üst kısımda, abaküsün hemen altında, başlığın yivleri arasında bir önceki başlıkta görülen akantus benzeri bezemeler yer almaktadır. Oldukça belirsiz bulunan bezemeler yapraktan çok üçgen formunu andırmaktadırlar. Tıpkı Amasra müzesinde bulunan başlık gibi **Kat.No.191** üzerinde de köşelere denk gelen yivlerin formunda bir bozulma ve genişleme söz konusudur.

Yayılm alanında bulunan ve çalışmanın kapsamına alınan en son başlık (**Kat.No.192**) Kimistene’de bulunmuştur. Kimistene, Hadrianoupolis dışında, Eskipazar da bulunan ikinci bir arkeolojik yerleşim alanıdır, bazı kaynaklarda Kimista olarakta geçmektedir¹²⁵. Yerleşim Eskipazar ilçesi, Deresemail köyü, Değirmenbaşı Mahallesi’nin doğusunda yer alan Asar Tepe üzerinde bulunmaktadır. Antik ören yeri Zeus’a atfedilen tapınakla daha çok anılsa da, İ.S. 8. yy.’a ve sonrasına tarihlenen buluntu sayısı azımsanmayacak kadardır. **Kat.No.192**, bahsi geçen buluntulardan biridir. Devşirme malzeme olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır, başlık daha önce bir *arşitrav* bloğu olarak görev almış ve son formuna daha sonraki

¹²³ Maguire, s. 360.

¹²⁴ Lafli ve Zah, Forschungen, s. 709.

¹²⁵ Lafli, 2003-2008, s. 21.

yüzyıllarda kavuşmuş gibi gözükmeaktadır. Ören yerinde özellikle Roma dönemine tarihlenen yerleşim izleri bulunmaktadır. *Erken Bizans döneminde Pagan yapılarının malzemelerinin ikincil kullanımları ile ilgili vurgulanmak istenen, Hristiyanlığın kabulü ve yaygınlaşması ile oluşan yeni kültürün pagan geçmişin yerini aldığıdır*¹²⁶.

İdeolojik yaklaşımın yanı sıra, özellikle seküler yapılarda da çok sık örneğini gördüğümüz ikinci kullanımın başlıca nedeni, Geç Antik dönemin ekonomik sorunlarına bulunan pratik çözümler ile de alakalıdır. Arşitrav bloğundan bozularak yapıldığı anlaşılan bu başlık da ekonomik bir çözüm aracı olmuştur. Pencere için kullanılan çifte başlıkları andıran başlığın alt kısmında büyük olasılıkla, ölçülerine uygun olan bir çifte sütun yer almaktadır. Başlığın üzerinde dört sıra bant yer alır ve bu bantların dışında herhangi bir bezemeye sahip değildir. Başlığın alt ve üst kısımlarında kenet deliklerine rastlanmıştır, fakat kurşun yivi bulunmamaktadır. Kimistene de bulunan başlık İ.S. 8. yy.'da ören yerinde Erken Bizans dönemine tarihlenen herhangi bir kamu yapısı olup olmadığı ile ilgili net bir bilgi sağlamamaktadır, fakat Akropolis'in tepesinde kuzey ve doğu kısımlarında Bizans devrinde tapınaktan alınıp devşirilerek yapılmış ilkel bir sur bulunmaktadır.¹²⁷ Bahsi geçen sur duvarı İ.S. 8. yy.'da halkın burada bir sürede olsa konuşlandığını göstermektedir.

2.2.3. Templon Levhaları ve Payeler

Yayılım alanı *liturjik* malzeme bakımından da farklı örnekler sergilemektedir, bunların arasında bulunan, oldukça iyi korunmuş durumda, üç adet *templon* levhası vardır (**Kat.No.192-194**). Levhaların hepsi Erken Bizans dönemine tarihlenmektedir ve üzerlerinde bulunan ikonografi 5. ve 6. yy.'da sıkça görülen madalyon ve Latin haçlı kompozisyonudur, fakat **Kat.No.194** üzerinde yer alan haçların arasında madalyon gözükmemektedir. **Kat.No.192** Haslı'da ele geçirilmiş olup, burada bulunan diğer parçalar gibi, bir kilisenin varlığını göstermektedir¹²⁸. Bugün köy meydanında bulunan levhanın üzerinde yer alan madalyonun içinde bir Kristogram

¹²⁶ Ceylan, s. 75.

¹²⁷ Ergün Laflı ve Gülseren Kan Şahin, Hadrianoupolis ve Çevresinden Geç Ortaçağ Sırlı Seramik Örnekleri, **Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi**, Araştırma Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Denizli, 2009, s. 427

¹²⁸ Laflı ve Zah, Forschungen, s. 709.

bulunmaktadır. Madalyonun her iki yanında olması gereken haçlar, diğer örneklerde olduğu gibi kazınmıştır, fakat haçların altında yer alan sarmaşık dalları hala belirgindir. **Kat.No.193** üzerinde aynı kompozisyon yer almaktadır ve madalyonun her iki yanında Haçlar sağlam olarak durmaktadır. Madalyonun içinde yine bir Kristogram yer almaktadır. Fakat madalyonun içinde yer alan haç kolları tamamlanmamış gibi durmaktadır. Genellikle, Kristogramlarda haç kolları, yumuşak hatlara sahip üçgenler ya da kalp bezemesi oluştururlar, **Kat.No.193**'ün üzerinde görülen madalyonun içinde bulunan haç kollarından sadece üç tanesi kalp şeklindeyken, diğer üç tanesi üçgen formunu korumaktadır, bu durumun bezemenin tam olarak bitirilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şevkiler'de bir bahçede bulunan **Kat.No.194**, bölgede ele geçirilen üçüncü *templon* levhasıdır. Üzerinde iki adet Latin haçı bulunan levha yerel kireçtaşıdan meydana gelmiştir. Levhanın tepesinde iki tane kenet deliği, levhanın nasıl sabitlendiği konusunda bize fikir vermektedir. Haçlar kazıma tekniği ile yapılmıştır. Aynı bahçe içinde, hemen yanında yer alan paye üzerinde yine kazıma tekniği ile yapılmış ve payenin gövdesini kaplayan bir Latin haçı yer almaktadır (**Kat.No.195**). Payenin ve levhanın aynı yerel kireçtaşıdan yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Payenin bezeme olan yüzünün genişliği yan yüzüne oranla daha dardır ve arkaya doğru uzayan yapısından dolayı kemer altlarını desteklemek ya da pencere kenarları için kullanıldığı düşünülmektedir. Ön yüzü dışında herhangi bir bezemeye sahip olmaması pencereleri desteklemek maksadı ile duvar içine konmuş gibi gözükse de, payenin tabanında ve tepesinde bulunan profiller her yüzde mevcuttur. Bu da bize her yönü ile ilgili görsel bir kaygı duyulduğuna işaret etmektedir. Yayılım alanında ele geçen mimari plastik unsurlar Erken Bizans döneminde bölgedeki kentleşme ile ilgili ip uçları sağlamaktadır, buluntular arasında en fazla bir yüzyıl oynadığı anlaşılmaktadır. En geç döneme tarihleyebileceğimiz buluntu, devşirme bir malzeme olan ve Kimistene'de bulunan arşitravdan bozma başlık olmalıdır (**Kat.No.191**).

2.2.4. Tanımlanamayan Mimari Plastik Unsurlar

Yayılm alanında Erken Bizans dönemine tarihlenen ve tanımlanamayan iki adet mimari unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki **(Kat.No.196)**, Recep Terzi adlı kişinin evinin bahçesinde ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen mimari plastik unsur dikdörtgen formdadır, önünde sarmaşık bitkisi yaprakları ve dalları ile betimlenmiştir. Bitki daha önce karşılaştığımız ikonografilerinde hep bir vazo içinde betimlenmekteydi, fakat Recep Terzi'nin evinde bulunan blok üzerinde bitkinin vazo yerine kökünün betimlendiği ve kökten uca doğru dalların ve yaprakların alçak kabartma yöntemi ile yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, antik dönemde, blok yatay pozisyonda değil, dikey pozisyonda konumlandırılmış olmalıdır. Üst kısmı oldukça yoğun bir tahribata uğramış gibi gözüken bloğun her yüzü yumurta ve ok bezemesi ile dikdörtgen çerçevelere sahiptir. Sadece bir yüzünde dikdörtgen çerçevenin içinde bezeme yer almaktadır, diğer yüzler, yumurta ve ok bezemeli çerçevelerin dışında boştur. İ.S. 6. yy.'a tarihlendiği düşünülmektedir. Bu kadar büyük ölçülere sahip olan mimari bloğun işlevinin ne olabileceği açık olmamakla beraber, blok genellikle kilise kapılarının girişinde kullanılan anıtsal post ve lentoları andırmaktadır, benzer örneğine Alahan manastırında rastlanmaktadır.

Örenarkası'nda, nekropol alanında bulunan bir diğer obje **(Kat.No.197)** iki yana meyilli tipte olan lahitlerin dar yüzüne denk gelen kapağıdır ve İ.S. 6. yy.'a tarihlenebilir. Bloğun içinde yer alan madalyon alçak kabartma olarak yapılmış bir kare ile çerçevelenmiştir. Madalyonun ortasında yine alçak kabartmadan yapılmış bir haç bezemesi yer almaktadır (Çiz. 11). Haç tipolojisini belirlemek oldukça güçtür, çünkü madalyon ve içinde yer alan bezeme tahrip olmuştur. Tanımlanamayan iki mimari blok da, tıpkı diğer bloklar gibi, yerel kireçtaşıdan yapılmışlardır. Genellikle bu tip lahit kapakları üzerinde yer alan madalyon ve haç bezemelerinin izlediği standart bir ikonografi bulunmaktadır. Örneklere bakıldığı zaman hemen hemen hepsinde madalyonun defne yaprakları ile bezeli olduğu ve haçın en üst kolunda P

harfinin yer aldığı görülmektedir¹²⁹. Lahit kapağının her dört kenarında akroterler yer alır, fakat Örenarkası'ndan çıkan örnekte akroterler kırılmıştır.

Yayılm alanında bulunan Erken Bizans dönemine ait mimari plastik unsurlar yerleşim alanının tarihlenmesi ile doğrudan örtüşmektedir. Çekirdek bölgede Hacıahmetler nasıl antik dönem merkezlerinden biri ise, yayılım alanında da Haslı önemli buluntuların toplandığı nokta olarak kabul edilebilir.

¹²⁹ Tezcan, s. 284

SONUÇ

Erken Bizans dönemi Honorias-Paphlagonia bölgesi hakkında oldukça kısıtlı veri bulunmaktadır, bölgede gerçekleştirilen her kazı ve yüzey araştırması arkeoloji ve sanat tarihi açısından bölge ile ilgili kaynak sağlamaktadır. Batı Karadeniz bölgesinde yer alan Hadrianoupolis antik kenti Geç Roma ve Erken Bizans dönemine tarihlenen buluntuları ile dönemin taşrası hakkında oldukça detaylı bilgileri arkeoloji dünyasına sunmaktadır. Antik kentte bulunan mozaik örnekleri geç antik dönemde bölgede nasıl bir sanat anlayışının hakim olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca ele geçen Geç Antik-Erken Bizans dönemi epigrafik buluntuları da bölgede ki Hristiyan toplumu hakkında yine detaylı bilgiler sağlamaktadır, özellikle Hadrianoupolis'e en yakın antik kent olan Gangra ile karşılaştırıldığında yazıtların fazlalığı göze çarpmaktadır. Yayılım alanı her ne kadar net olmasa da, son zamanlarda antik kent ve çevresinde gerçekleştirilen araştırmalar Erken Bizans dönemi topografisinin ve yayılımının ortaya konulmasına yöneliktir. Bu doğrultuda Hadrianoupolis'in, yayılım alanında yer alan diğer yerleşimler arasında merkez konumda olduğu düşünülmektedir ve Erken Bizans dönemi taşrasının bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Antik kentin merkezinde bulunan Kilise A ve B yapılarının bazilikal tarzda bir plana sahip olması, her ne kadar pagan geleneklerin yansıması olsada bölgede Erken Bizans dönemi Musevi cemaatinin ve Sinagoglarının varlığına da işaret ediyor olabilir. Özellikle Kilise B'nin iç düzeni, yani girişin hemen önünde yer alan dört kolon, sinagogların iç düzenine oldukça benzemektedir. Aralarında bir etkileşimin olup olmadığı detaylı bir şekilde araştırılmalıdır.

Ayrıca kent mozaik bakımından da oldukça şanslı bir pozisyonadadır ve mozaik sanatı ile beraber, çalışmanın konusunu oluşturan mimari plastik buluntu grubu da Batı Karadeniz bölgesi, Geç Antik dönem taşra yerleşimlerinin işçiliğini açıklamaya yardımcı olabilecek buluntu grupları arasındadırlar. İncelenen kamu yapılarında kullanılan ahşabın fazlalığı ve malzemelerin bölgede bulunan yerel taş ocaklarından sağlanması ekonomik olarak sıkıntının bölgede devam ettiğinin göstergeleridir.

Kazılar, Hadrianoupolis'te İ.S. 5. yy ile 7. yy.'lar arasında çok yoğun olarak yerleşilmiş olduğunu ve kentin bölgesel bir merkez statüsüne eriştiğini düşündürmektedir. İ.S. 5. yy.'da bir *synoikismos*'un söz konusu olduğu aşıkardır. Belke'de çalışmasında Paphlagonia'yı yerleşim açısından kırsal nüfusun yoğun ve kentlerdeki nüfusun az olduğu bölge olarak tanımlanmaktadır. Hadrianoupolis'te de buna benzer bir yerleşim yapısının doğurduğu sorunların İ.S. 5. yy.'da gerçekleştirilen *synoikismos* ile çözümlenmiş olduğu düşünülmektedir. Bölgede kiliseleşme hareketi Erken Bizans dönemi ile başlamıştır ve kent bu dönemde pisikoposluk merkezi haline gelmiştir.

Bölgede en az dört kilisenin aynı süreçlerde kullanıldığı düşünülmektedir. Bulunan mimari plastik unsurların farklı homojen gruplara ayrılması ve ayrıca vaftiz havuzu (*kolymbethra*) bize antik kentin merkezine yakın bir alanda bir kilise daha olması gerektiğini düşündürmektedir, çünkü ne Kilise A ne de Kilise B havuz için ek bir odaya sahip değildir. Vaftizhanelerin planlarının Roma hamam, *nymphaeum* gibi binaların plan şemalarının devamı niteliğinde olduğu bilinmektedir, yani merkezi planlıdır, fakat kazısı yapılan kiliseler böyle bir ek odaya sahip değildir. Bu yüzden merkezde bir kilisenin varlığından daha söz edilebilir. Erken Bizans dönemine tarihlenen mimari plastik buluntu gruplarının yoğunlukla Hadrianoupolis'in merkezinde ve çekirdek bölgesinde yer alması, yayılım alanında daha az sayıda bulunması da yine kentin merkezi bir pozisyonunun olması ile alakalı olabilir. Bu durum dolayısıyla yayılım alanındaki anıtsal mimariyi etkilemiştir. Kentin İ.S. 5. yy.'dan sonra genişlemesi daha çok batı yönünde olmalıdır çünkü, kentin üç km. batısında yer alan Budaklar ve ona bağlı bulunan Hacıahmetler, Eleller gibi mahalleler antik dönemde İ.S. 5. yy ve sonrasına tarihlenen önemli sayıda mimari plastik buluntuya ev sahipliği yapmaktadır. Kentin aynı süreçte pisikoposluk statüsüne eriştiği düşünülecek olursa mimari plastik buluntuların bu bölgeden yoğun olarak gelmesi yadırganmamalıdır. Buluntuların özellikle bu bölgede yoğunlaşması Eskipazar dışında burada da kamu yapılarının olduğuna işaret etmektedir.

Bu durum özellikle başlık formlarındaki çeşitlilik ile açıklanabilir. Farklı başlık tiplerinin aynı kamu yapısı içinde yer aldığı örnekler oldukça fazladır, fakat Hadrianoupolis'te yapılan yüzey araştırması sonucu bulunan başlıklar dönem olarak

birbirini tutmamaktadır. Kentin çekirdek bölgesinden elde edilen unsurlar çoğunlukla İ.S. 5. yy.'ın sonu ve 6. yy.'ın başına tarihlenirken yayılım alanında bulunan mimari plastik unsurlar İ.S. 7. yy.'a kadar.

Prokopius'tan alınan bilgiler doğrultusunda İ.S. 6. yy.'da Justinianus döneminde kapsamlı bir imar faaliyetine başlandığı bilinmektedir, Hadrianoupolis antik kenti de bu inşaa faaliyetlerinden payına düşeni bahsi geçen dönem içerisinde almış gibi gözükmemektedir.

Yayılım alanında özellikle üstünde durulan yer Haslı olmalıdır, bu bölgeden gelen buluntular işçilik anlamında oldukça güzel örnekler sergilemektedirler. Bölgede bulunan kilisenin yeri her ne kadar belli olmasa da köy camisine yakın bir yerde olma ihtimali oldukça fazladır. Ufuk Serin'e göre *“tarihi kaynakların sessizliğine rağmen arkeolojik veriler özellikle 5. ve 6. yy.'da yalnızca Klasik dönemin önemli merkezlerinde değil, aynı zamanda Iasos ve Bargilya gibi daha ufak ölçekteki kentlerde de önemli yapı faaliyetlerine işaret etmektedir”*. Hadrianoupolis'te de aynı durumun söz konusu olduğu oldukça açıktır. Dr. Phillip Niewöhner'in de kendi çalışmalarında belirttiği gibi şehirleşme hareketlerinin İ.S. 5. ve 6. yy.'larda taşraya yayılması Paphlagonia'da bulunan birçok Erken Bizans dönemi yerleşimi için doğru değildir. Kentlerin, bu bölgede kimliklerini yitirmeleri İ.S. 7. yy.'ın sonu ve 8. yy.'ın başına tarihlenmektedir. İ.S. 7. ve 8. yy.'da tüm Anadolu'da kendisini hissettiren Arap akınlarının etkilerini kazısı yapılan alanlarda görmek mümkündür. İ.S. 8. yy.'da bölge terkedilmiştir, antik kaynaklardan edinilen bilgiler Hadrianoupolis'in komşu kenti olan Gangra'nın İ.S. 712 ve 727 yılları arasında Arap akınları ile tahrip olduğu yönündedir. Hadrianoupolis'te bu akınlardan aynı süreç içerisinde etkilenmiş gibi durmaktadır, İ.S. 8. yy.'da kesilen yerleşim hareketleri farklı bir alana kaymış ve kent merkezinden daha yüksek bölgelerde devam ettiği gözlenmiştir. Ayrıca İ.S. 740 yılında gerçekleştiği bilinen ve İznik başta olmak üzere Bartın'a kadar yıkıcı etkisinin görüldüğü depremin de kentin terk edilmesinde bir rol oynayıp oynamadığı düşünülmelidir.

Kentin 15 km. doğusunda bulunan ve antik dönemde Kimistene ya da Kimista olarak anılan yer Eskipazar ilçesinin, Deresemail köyü, Değirmenbaşı mahallesinde bulunan, Asar Tepe olarak adlandırılan bölgedir. Asar Tepe bir zirve

yerleşimidir. Tepe'nin üzerinde İ.S. 2. ve 3. yy.'larda inşa edildiği düşünülen, Zeus'a adanan bir tapınak yer almaktadır. Tapınak üzerinde Bizans devrine tarihlenen inşa faaliyetine rastlanmamaktadır, fakat Akropolis'in tepesinde kuzey ve doğu kısımlarında Bizans devrinde tapınaktan alınıp devşirilerek yapılmış ilkel bir sur bulunmaktadır. Surun üst tarafında, Akropolis'in zirve noktasında İ.S. 10. ve 12. yy.'lar arasına tarihlenen oldukça bol miktarda seramik buluntu ele geçmiştir ki bu buluntular yerleşimin İ.S. 10. yy.'da tepelere doğru kaydığının en önemli delilleridir. Seramik buluntuların yanı sıra sur duvarları aynı tarzda inşa tekniğine ve taş işçiliğine sahip değildir, bu da Orta Bizans döneminin karakteristik özelliği olarak belirtilmektedir. Yani İ.S. 8. yy Hadrianoupolis için belirleyici bir yüzyıldır kentin kent kimliğini kaybettiği dönemdir. Yamaçlardan yukarıya doğru giden bir kronoloji söz konusudur. Kimistenenin yamaçları İ.S. 7. ve 8. yy.'lara tarihlenirken tepeler daha öncede belirtildiği gibi İ.S. 10. ve 12. yy.'lar arasına tarihlenmektedir.

Yapılan yüzey araştırmalarında, Erken Bizans döneminin önemli mimari özellikleri arasında yer alan çifte sütun örneklerinin azlığı oldukça dikkat çekicidir. Yayılım alanından elde edilen iki örnek dışında belirlenen başka bir örnek yoktur ve köylerde devşirme malzeme olarak da karşımıza çıkmamaktadır. En kalabalık buluntu grubunu yüzey araştırmaları ve kazılarda kaideler oluşturmaktadır. 21 adet Attik tip kaide içinden en yoğun olarak tip 2 yer almaktadır, bu yüzden tip 2'yi Erken Bizans döneminin kaide formu olarak görmenin yanlış olmayacağı düşünülmektedir. Tip1, kullanım olarak ikinci sırada yer alırken, tip 3, en az kullanım alanına sahip gibi gözükmektedir. Hadrianoupolis'te gerçekleştirilen araştırmalarda sadece 1 adet Attik tip 3 ele geçmiştir. Bunun sebinin Erken Bizans döneminde tercih edilen genel üslup ile doğru orantılı olduğu düşüncesindeyim. Anadolu'nun bir çok yerinde kaideler çoğunlukla Attik tip 2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ham, kaba olarak adlandırılan ve daha az süslemeye sahip olan kaide tipi muhtemelen ekonomik olarak da uygunluğu ile tercih edilenlerin başında gelmektedir. Şehir merkezinde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Attik tip 1 örnekleri Kilise A'dan ve B'den gelmektedir, Kilise A'nın aynı zamanda azımsanmayacak sayıda Attik tip 2 grubuna dahil edilen kaidelerinde olması İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısından sonra geçirdiği bir renovasyon ile alakalı olmalıdır.

Bölgede bulunan mimari plastik unsurlar, özellikle başlıklar, değerlendirildiğinde başkent işçiliğine hiç benzemeyen bir tarzları olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda önemle üzerinde durulması gereken grup kazı alanı buluntuları içinde yer alan Kilise B'nin impost türü başlıklarıdır, bu başlıkların taşra versiyonu olarak değerlendirilmelerinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Volütlerin altında yer alan impost (taşıyıcı) bloğun gövdesinde hiçbir bezemenin yer almayışı, fakir bir süsleme anlayışına sahip olmaları bu görüşü desteklemektedir. Fakat aynı durumu Kilise A için iddia etmemiz mümkün değil gibi gözükmektedir. Kilise A'nın başlıkları her ne kadar yerel malzeme kullanılmış olsa da işçilik açısından Anadolu'da bulunan 5. yy örnekleri ile yarışır niteliktedirler. Özellikle yayılım alanında bulunan ve Kilise A'dan geldiği bilinen palmet tipi başlık (**Kat.No.186**), balık kılçığı motifli abaküsü ve gövdesi üzerinde bulunan yivlerin yaprak vari kıvrımları taşra üslubuna göre oldukça kaliteli bezemeler gibi gözükmektedir. Bu durumda iki kilisenin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan tabloya göre Kilise A'nın Hristiyanlık dininin bölgede ancak kendine yer bulduğu zamanlarda yapılmış olmasına rağmen, daha özenilerek inşa edildiği izlenimi ortaya çıkmaktadır. Mimari plastik unsurların bezemelerine gösterilen önemden önce iki kilise için kullanılan taşın farklılığına değinilmesi gerekmektedir. Kilise A'nın inşasında kullanılan kireçtaşının kalitesi Kilise B'de kullanılan kırıntılı kireçtaşından daha iyidir. Kilise B'den elimizde az sayıda mimari unsurun kalması malzemesinin kalitesiyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda kentin İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısında ekonomik olarak en zor süreçlerinden birini yaşadığını söylemek yanlış olmamalıdır.

Kaideler dışında Kilise A'nın sahip olduğu statik unsurlar oldukça homojen bir grup oluşturmaktadır. Başlıklar ve sütunlar neredeyse birbirinin aynısıdır, bu yüzden ana yükü taşıyan mimari plastik unsurların yoğun bir renovasyon geçirdiğini söyleyemeyiz, sade formlara sahip olan palmet tipi başlıkların yerine yenilerinin konması gereksiz bulunmuş olmalıdır, bu yüzden İ.S. 6. yy.'ın başında kullanıma ilk sunulduğu hali ile bırakıldıkları düşünülmektedir. Ayrıca kilisenin tabanında yer alan ve İ.S. 6. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenen mozaikler de herhangi *liturjik* motif içermedikleri için (İsa ve havarilerinin betimlenmesi gibi) İ.S. 8. yy.'da renovasyon faaliyetlerinin içine dahil edilmedikleri düşünülmektedir. İkonoklastik dönemden sonra kilisenin durumu ile ilgili mimari plastik veri ele geçmemiştir, bu süreç şehrin

terkedilişı ile aynı döneme denk gelmektedir. Kilise A'nın buluntuları (mozaikler, mimari plastik unsurlar), tarihlenmenin net olarak yapılmasına olanak sağladığı için bahsi geçen kamu yapısının geçirdiği süreçler ile ilgili soru işareti bulunmamaktadır.

Tarihçilerin üçüncü yüzyıl krizi olarak adlandırdıkları İ.S. 250-280 yılları arasına denk gelen dönemde ekonomi gerilemiştir. Kentlerin gelişiminden sorumlu olan kent yönetimleri surların yenilenmesi, su sistemi, yolların bakımı ve hamamların işletilmesi gibi kamu işlerinden sorumluydular. İ.S. 5. yy.'da Bizans imparatorluğunun geri kalanı gibi Hadrianoupolis de ekonomik yönden sıkıntıdadır. Hamam yapısında bulunan devşirme malzemelerin İ.S. 5. ve 6. yy.'lar arasına tarihlenmeleri ve aralarında bir tanesinin özellikle dini bir mimari unsura ait olması **(Kat.No.138)** oldukça dikkat çekicidir. *Templon* payesinin devşirme olarak kullanımı, antik dönem kültürünün yerini Hristiyan dünya görüşünün aldığı bir dönemde zıtlık yansıtmaktadır. İ.S. 4. yy.'dan sonra pagan dinine dayalı geleneklere sahip olan *gymnasium*, tiyatro ve hamam gibi yapılar Hristiyan dininin getirdiği hayat tarzı içinde geçerliliklerini yitirmişlerdi. İ.S. 7. yy.'dan sonra kamu yapılarında onarımın yapılmadığıda görülmektedir. Hamam A'nın 11 nolu odasında bulunan *templon* payesini bu durumda nasıl açıklamamız gerekir? Kilisenin ısrarla karşı olduğu yapı gruplarından biri olan hamam binasının renovasyonunda *liturjik* bir mimari öge kullanımını sadece ekonomik koşullar ile açıklamak yeterli değil gibi gözükmektedir. Hamamda devşirme olarak sadece kilise ile ilintili parçalar kullanılmamıştır, *latrinanın* tabanında yer alan taşlardan biri de yine hamam yapısının 9 numaralı odasında duvarda kullanılmıştır. Yani kamu yapısı kendini yenilemek için yine kendi malzemesinden faydalanmıştır.

Hamam yapısında bulunan ve zeminin doldurulması için kullanılan moloz yığınları arasında ele geçen birçok mozaik parçası bulunmaktadır. Kırılıp zemin dolgusu olarak kullanılan mozaikler arasında altın kaplama olan *tessera*'lar da vardır. Altın *tessera*'ların kullanım yeri çoğunlukla duvar mozaikleri olarak belirlenmektedir. Kiliselerde bulunan, özellikle İsa ve azizlerin etrafında ki hareleri belirtmek için kullanılan altın *tessera*'ların Hamam A yapısının zemininde yer almasının açıklaması kullanılan devşirme malzemelerle de doğru orantılı olmalıdır. İ.S. 8. yy.'da hamam yapısının Araplar tarafından devşirildiği ve ahır olarak

kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir. Bahsi geçen yapının içinde gerçekleştirilen kazılarda oraya çıkarılan metal at koşum takımları bunun en önemli delilleri arasında sayılmaktadır. Özellikle Hamam A yapısının sergilediği evreler bize baştan beri savunmakta olduğumuz, İ.S. 8. yy.'da bölgede yerleşimin sekteye uğradığı tezini kanıtlamaktadır.

Kazılarla beraber yüzey araştırması buluntularına bakıldığında bölgenin başlık tipleri açısından İ.S. 5. yy.'dan 7. yy.'a kadar Adadolu'da sıkça görülen unsurların benzerlerini barındırdığı görülmektedir, fakat yüzey araştırmalarında bulunan üç başlığın etkileşim alanlarının farklı olduğu düşünülmektedir. Hacıahmetler köyünde bulunan **Kat.No.163**, bölge için oldukça farklı bir başlık tipidir, en yakın örneğine Caricin Grat'ta bulunan Crypt'da rastlanmaktadır. Yine yayılım alanında bulunan örnekler arasında iki başlık farklı bezemeleri ile oldukça dikkat çekicidir. Haslı'da bulunmuş olan **Kat.No.187**'nin ve Amasra müzesinin bahçesinde bulunan **Kat.No.189**'un üzerlerinde bulunan akantus bezemeleri Sinai'de St. Katherine Manastırı'nda yer alan bezemeler ile oldukça benzerlik sergilemektedirler. Özellikle Haslı'da bulunan başlık üzerinde yer alan bezeme yani dairelerin teğet diagonal çizgilerle birbirine bağlandığı kabartma İ.S. 11. yy.'da ve sonrasında el yazmalarının kenarlarını süsleme maksadıyla da kullanılmıştır. Fakat başlığı Orta Bizans dönemine tarihlemek mümkün değildir, başlık Erken Bizans döneminin kaliteli örnekleri arasında yerini almıştır ve İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Bezemenin İ.S. 5. yy.'dan başlayarak nasıl bir değişim gösterdiği Justinianik dönemden İ.S. 11. yy.'a kadar geçen süre incelendiğinde anlaşılabacaktır.

Bölgede bulunan gövdesi *godron* bezemeli, çoğunlukla İ.S. 5. ve 6. yy.'da kullanılan palmet tipi başlıkların İ.S. 7. yy.'a kadar olan süre içerisinde nasıl bir değişim geçirdikleri özellikle yayılım alanında ele geçen başlıklardan anlaşılmaktadır. Palmet tipi başlıkların İ.S. 7. yy.'ın başında gövde boylarında küçüme ve daralma söz konusudur, kadeh biçimli gövde formunu kaybetmiştir, üzerinde yer alan abaküs kısmı gövdeye uyumlu olarak küçülmüş ve İ.S. 5. ve 6. yy örneklerinde olduğu gibi artık yanlardan çıkıntı yapmamaktadır. Gövdede yer alan *godron* motifi dil motifine dönüşmüş gibi görünmektedir. **Kat.No.189-190.**

Görünen o ki, Hadrianoupolis'in Erken Bizans dönemi mimari plastik unsurları birkaç örnek dışında Anadolu'nun her yerinde karşımıza çıkan örnekler ile benzerlik göstermektedir. Bu durum sadece statik unsurlar için geçerli değildir, aynı zamanda *liturjik* öğeler için de söz konusudur. *Templon*, *ambon*, *kiborion* gibi kilisenin iç düzenini renklendirmeye yardımcı olan etmenlerde de Anadolu'da sıklıkla karşılaşılan ikonografiler karşımıza çıkmaktadır ve hepsi de Erken Bizans döneminin özelliklerini taşımaktadırlar. Yapılan kazılarda gözlemlenen statigrafi tarihi kaynaklar da değerlendirildiğinde doğru olarak kabul edilmelidir.

İ.S. 9.-11. yüzyıllarda Anadolu'da mimari unsurlarda görülen zengin süsleme programı, işçilik ve malzeme kalitesi bu bölgede bulunmamaktadır. Hadrianoupolis antik kentinin yaklaşık 103 km. kuzeyinde yer alan Gökçebey'de bulunan mimari plastik unsurlar, İ.S. 8. yy.'dan sonra, Bizans yerleşiminin daha kuzey bölgelere kaydığını göstermektedir. Burada bulunan mimari plastik unsurların Orta Bizans dönemine tarihlenmesi belki Arap akınlarının sınırı hakkında da bize bilgi verebilir. Bizans'ın kuzeye kaydığı ve varlığını Orta Bizans döneminde Paphlagonia'nın kuzey bölgelerinde sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Hadrianoupolis antik kentinde Orta Bizans dönemine tarihlenen sadece bir adet *ambon* levhası ele geçmiştir (**Kat.No.168**). Beytarla'da bulunan *ambon* merdiveninin korkuluğu üzerinde yer alan çarkıfelek bezemesi ile Orta Bizans dönemini işaret etmektedir, günümüzde çeşme olarak kullanılan levhanın varlığı Hadrianoupolis'in İ.S. 8. yy ve sonrasında ki durumunu açıklamaya yetmez. Bu yüzden Orta Bizans döneminde bölgenin siyasi haritasının değiştiği ve yerleşimin kuzeye yöneldiği aşıkardır.

KATALOG

Katalog No: 1.

Buluntu Yeri: Kilise A, 1 no.lu galerinin doğu ucu, *postoporion*'a yakın, *in situ* olarak bulunmuştur.

Ölçüler: 65x65 cm., ç: 50 cm., y: 28 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üzerinde yer alan küçük kırıklar dışında sağlam olarak, *in situ* pozisyonda bulunmuştur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, İstanbul, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik kaide, tip 1 grubuna girmektedir. *Pilinthus*'u Attik tip 2'ye oranla daha dardır ve hemen üzerinde alçak bir *torus* bulunmaktadır. Üzerinde kenet deliğini ve kurşun yivini görmek mümkündür, sadece bir yönünde *torus* ve *pilinthus*'u boydan boya geçen bir kırık hat bulunmaktadır. *Pilinthus*'un altında zeminin kaplamasına yarayan levha bulunmaktadır ve kaide bu levhanın üzerine oturtulmuş vaziyette açığa çıkmıştır.

Katalog No: 2.

Buluntu Yeri: 2 no.lu galerinin batısında, *in situ* olarak bulunmuştur.

Ölçüler: 65x65 cm., ç: 50 cm., y: 28 cm.

Bulunutnun Korunma Durumu: *Torus* üzerinde yer alan üç büyük kırığı vardır, *trochilus* ve üzeri oldukça büyük hasara uğramıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, İstanbul, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik kaide, tip 1 içine dahil edilmektedir. Üzerinde kenet deliği mevcuttur, fakat kurşun yivi gözükmemektedir. Kurşun yivinin yokluğu bize üzerinde taşıdığı kolonun ahşap olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen Katalog No:1 ile aynı kontekse aittir, yine onun gibi dar bir *pilinthus*'a ve üzerinde alçak bir *torus*'a sahiptir. Altında zemini kaplayan bir levha gözükmemektedir.

Katalog No: 3.

Buluntu Yeri: Kilise A'nın 2 no.lu nefinin ortasında bulunmuştur.

Ölçüler: g: 77 cm., b: 32 cm., ç: 50 cm.

Bulunutnun Korunma Durumu: Kaide *in situ* olarak bulunmasına rağmen oldukça tahrip görmüştür. *Pilinthus*'u tamamen yok olmuş, üzerinde yer alan *torus* özellikle sağ tarafında büyük kırıklar barındırmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip kaide bu tipin 2 no.lu grubuna dahil edilebilir. *Pilinthus*'u yok olmuştur fakat tip 2'nin karakteristik özelliklerini taşıdığı belirlidir. Kalın bir *pilinthus* üzerine, alçak bir *torus*'u bulunmaktadır. *Trokhilus*, yani içbükey profil, kaidede yer almaz *torus*'tan sonra silindir formuna sahip bir boyun kısmı bulunur.

Katalog No: 4.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nef.

Ölçüler: g: 38 cm., b: 33 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin yarından fazlası kırık durumdadır, *pilinthusun* sağ tarafı kırıktır. Sağlam kalan *torus* ve boyun üzerinde kırık gözükmemektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik kaide tip 2 grubuna dahil edilmektedir. Yarısı kırık olan kaide kalın bir *pilinthus*'a ve alçak bir *torus*'a sahiptir. Kaidenin tamamlanmamış gibi duran bir boynu vardır. *Trokhilus*'a sahip değildir, *torus*'tan sonra sadece ince hatlı bir profil gözükmemektedir.

Katalog No: 5.

Buluntu Yeri: Kilise A'da 2 no.lu nef'te bulunmuştur.

Ölçüler: g: 34 cm., b: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Attik tip kaidenin çok az bir bölümü günümüze kadar korunmuştur. Boyun kısmının yarıdan fazlası kırıktır. *Torus* kısmı $\frac{1}{4}$ oranında sağlamdır. *Pilinthus* ise sağlam kalan *torus* 'un altında oldukça küçük bir bölümdür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryllos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 2 kaide diğer kaide buluntuları ile aynı mekan içerisinde bulunmuştur. Oldukça yoğun bir tahribata uğradığı görülen kaide, yinede diğerleri ile aynı profile sahip olduğunu göstermektedir.

Katalog No: 6.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nef.

Ölçüler: g: 57 cm., b: 39 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yarıdan itibaren kırık, *pilinthus*'un sağ ve sol tarafında kırıklar mevcut. *Torus* ve boyun kısmında kırık görülmemektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yerel kireçtaşından yapılmış olan Attik tip kaide 2 no.lu gruba girmektedir. Diğer örneklerle oranla taşı daha beyazdır, bu bize bölgede farklı taş ocaklarının kullanıldığını göstermektedir. *Pilinthus*'ta bulunan kırıkların dışında boyunda, *torus*'ta ve *pilinthus*'un üzerinde hat boyunca aşınma izleri görülmektedir. Kenet deliği mevcut değildir, muhtemelen üzerinde yer alan sütun ahşaptan yapılmıştır.

Katalog No: 7.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: 29x33 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin sadece ¼'lük bir kısmı salamdır. *Pilinthus*, *torus* ve boyun kısmında çeşitli boyutlarda pek çok kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: : Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryllos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 2 grubuna giren kaide kalın bir *pilinthus*'a ve onun üzerinde yer alan alçak bir *torus*'a sahiptir. Silindir şeklinde *torus*'un üzerinde yer alan boyun kısmı diğerlerine oranla daha alçaktır, fakat bu kaidenin tahribatının oldukça fazla olması ile alakalıdır. Kenet deliği yoktur.

Katalog No: 8.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 45 cm., y: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaide yarısından kırılmıştır. *Pilinthus* 'u tamamen yok olmuştur. Sol tarafta yer alan *torus* ve *pilinthus* kısımları kırılmış ve kaidenin gövdesinden ayrılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryllos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kaide Attik tip 2 grubu içinde yer almaktadır. Her ne kadar tahribata uğramış olsada kalın bir *pilinthus* 'a ait olduğu anlaşılmaktadır. Üzerinde alçak *torus* vardır ve *torus* üzerinde ince hatlı bir profil bulunmaktadır.

Katalog No: 9.

Buluntu Yeri: Kilise A'nın dışında bulunmuştur.

Ölçüler: ç: 35 cm., g: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: *Pilinthus*'un sol tarafı kırıktır, boyun kısmında sağ üst köşe yine küçük bir kırığa sahiptir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryllos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 2 grubuna giren kaidenin daraltılmış bir *pilinthus*'u bulunmaktadır. *Torus*'tan sonra diğerleri gibi ince hatlı bir profile sahip değildir. Bu durum Attik tip 2 grubunun alt sınıflarını oluşturmaktadır. Kaba işçilikli bir yapısı olan kaide İ.S. 6. yy.'da oldukça yaygınlaşmıştır. *Torus*'un üzerinde koni biçiminde bir boyun yer alır.

Katalog No: 10.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nef.

Ölçüler: g: 39 cm., b: 52 cm., ç: 42 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthusu*, *torusu* tamamen yok olmuştur, sadece boyun kısmı belirgindir. Sağ tarafta oldukça büyük kırık görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 2 grubuna giren kaidenin sadece sol tarafında, çok küçük bir alanında kalan bölümden dahil olduğu grup anlaşılmaktadır.

Katalog No: 11a-i.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı ucu.

Ölçüler: Toplam 10 parçadan oluşur; en küçük parça g: 10 cm., b: 5 cm.'dir, en büyük parça g: 34 cm., b: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: 9 adet küçük kaide parçası.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük buluntuların üç tanesi sadece *torus* bölümüne aittir. Sadece *torus* bölümü kalan kaidelerin hangi gruba ait olduğunu söylemek zordur. Küçük kalıntıların çoğunluğu Attik tip 2 grubuna girmektedir. Sol tarafta altta ve ortada yer alan iki adet küçük buluntu Katalog. No.5 ve Katalog No. 42 olarak kayda geçirilmiştir.

Katalog No: 12.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı ucu.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 351 cm. bilezik b: 6 cm., ç: 48 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun ortaya yakın bir bölümden kırılmıştır. Tabanında bir adet kırık bulunmaktadır. Yüzeyinde küçük aşınma izleri yer almaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Pürüzsüz bir yüzeye sahip olan sütun parçasının tabanında keski izleri belirgindir fakat aynı izlere yüzeyinde rastlanmaz.

Katalog No: 13.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı ucunda bulunmuştur.

Ölçüler: g: 25 cm., b: 347 cm., ç: 46 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık sütun parçası, tabanında sol yanda küçük bir kırık görülmektedir. Sütunun üst kısmı komple kırılmıştır. Sol üstte çatlak çizgisi görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Düzgün bir yüzeye sahip olan sütun büyük olasılıkla Katalog No:12 ile birleşmektedir. Boyu 4 m.'ye yakındır. Taşı şekillendirirken kullandıkları keski izleri yukarıdan aşağıya doğru belirgin bir hattı takip etmektedir.

Katalog No: 14.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nef.

Ölçüler: ç: 37 cm., b: 85 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Her iki yönden de kırılmış sütun parçası, alt kısımda sol tarafta büyük bir kırığı mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kırık sütun parçası üzerinde keski izleri ince hatlar halinde yukarıdan aşağıya doğru bir yön takip eder biçimde belirgindir.

Katalog No: 15.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin sağı tarafı.

Ölçüler: g: 30 cm., b: 45 cm., ç: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık sütun parçası, alt kısımda yer alan bilezik üzerinde sağı ve sol yönünde kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçası diğerleri gibi keski izleri taşımaktadır. Tabanında kalın bir bilezik mevcuttur. Bilezik kısmı muhtemelen sütunun üst kısmına aittir, çünkü sütunun yukarıdan aşağıya doğru daralan bir gövde formu bulunmaktadır. Sütunun üstünde ne tip bir başlık kullanıldığı belli değildir, fakat Kilise A'nın homojen başlık grubu düşünülürse bu sütun üzerinde kullanılan başlığında palmet tipi bir başlık olma olasılığı yüksektir.

Katalog No: 16.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: Siyah sütun g: 30 cm., b: 55 cm., bej sütun g: 33 cm., b: 55 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçalarının ikisi de alttan ve üstten kırık vaziyettedir, yüzlerinde yoğun korezyon izleri vardır. Sol tarafta yer alan sütun bloğunun sağ üst kısmı ve sağ alt tarafında kırıklar mevcuttur. Sağ tarafta yer alan sütun parçasının üst kısmında bir çok küçük kırık görülmektedir.

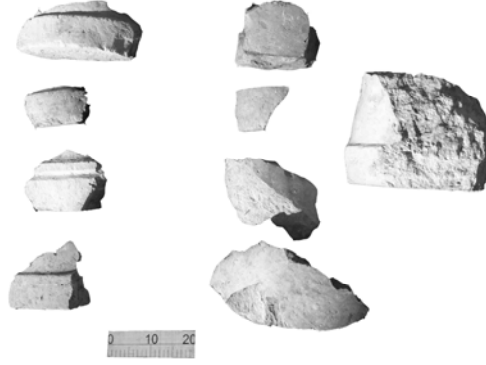
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Boyut olarak birbirine yakın iki farklı sütun parçası, taş işçiliği bakımından diğer örneklerden daha kaba görünümlüdür. İki sütunun üzerinde de keski izleri oldukça belirgin vaziyettedir. Bölgede bulunan iki farklı taş ocağının malzemesi hemen hemen aynı boyutlarda işlenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katalog No: 17a-h.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı tarafı.

Ölçüler: En büyük parçanın g: 35 cm., b: 23 cm., en küçük parçanın boyu g: 11 cm., b: 8 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: 9 adet oldukça küçük sütun parçası.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. yy.'ın geç, 6. yy.'ın erken dönemleri.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük sütun buluntuları, diğer örneklerle taş işçiliği bakımından birebir benzerdir. Dört adetinin üzerinde kalın bilezikleri görülmektedir. Bu bilezikler parçaların ait oldukları sütunun alt kısmından koptuklarını işaret etmektedirler. Pürüzsüz bir yüzeye sahip olan parçalar 12 ve 13 no.lu sütunları andırmaktadır.

Katalog No: 18.

Buluntu Yeri: Kilise A, 3 no.lu nefin güney kısmı. *In situ* olarak bulunmuştur.

Ölçüler: g: 64 cm., b: 46 cm., ç: 36 cm., dış daire ç: 56 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yüzeyinde ciddi kırıkları yoktur. Abaküs'ün üzerinde küçük kırıklar ve aşınma izleri yer almaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Palmet* tipi başlık üzerinde 24 adet yiv bulunmaktadır. Her bir yivin arasında bulunan küçük dişler, kadeh tipi vücut formu ile beraber Erken Bizans dönemine tarihlenen *palmet* tipi başlıkların özellikleri arasında yer almaktadır. Abaküs üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir, onun hemen altında kalınca bir profil veren silme yer almaktadır, kadeh şekilli vücut bezemesiz silemenin altında bulunur ve oluklar sadece gövdede yer alır. Başlığın üzerinde herhangi bir kenet deliği mevcut değildir. Kadeh şeklindeki vücutun uzunluğu 26 cm.'dir. Üzerinde yer alan bezeme *godron* motifi olarak da tanımlanır.

Katalog No: 19.

Buluntu Yeri: Kilise A, 3 no.lu nefin güney kısmı, girişe yakın olarak bulunmuştur.

Ölçüler: g: 64 cm., b: 46 cm., ç: 36 cm., dış daire ç: 56 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın alt kısmında sol taraftan ortaya doğru büyük bir kırık mevcuttur, büyük kırık dışında abaküs üzerinde ufak kırıklar vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Palmet* tip başlık, gövde kısmında 24 adet yive sahiptir, 18 no.lu başlığın bir diğer eşi olduğu anlaşılmaktadır. Yivlerin arasında en altta yine küçük dişler mevcuttur, bu bezemeye *godron* tipi bezeme denmektedir. Gövdeden sonra yer alan silme, gövde üzerinde kalın bir profil sağlamaktadır. Abaküs üzerinde herhangi bir bezemeye rastlanmaz ve kenet deliği mevcut değildir. Kadeh şeklindeki vücudun uzunluğu 26 cm.'dir.

Katalog No: 20.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin apsine yakın yerde, kaçak kazı çukurunun içinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 35 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Palmet tipi başlığın sadece gövde kısmı sağlam olarak kalmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Palmet* tipi başlık, diğer iki başlıktan farklıdır. Sadece gövde kısmının bir bölümü sağlam olarak kalan başlığın gövde uzunluğu 26 cm.'dir. Yine yivlerin ortasında küçük dişler bulunmaktadır fakat diğer iki başlıktan farkı yivlerin arasında iki adet ince hatlı oluğun yer almasıdır. Bu da bize başlığın farklı bir başlık olduğunu göstermektedir. Üzerinde *godron* motifi yer almaktadır.

Katalog No: 21.

Buluntu Yeri: Kilise A, 3 no.lu nef.

Buluntunun Korunma Durumu: Abaküs kısmı tamamen yok olmuştur, gövde üzerinde sol üstte kırık mevcuttur. Sağ altta yivler arasında bulunan dişler eksiktir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Abaküs kısmı tamamen yok olan başlık, bezeme olarak 20 no.lu başlık ile benzerlikler sergilemektedir. Başlığın yivleri arasında iki adet ince hatlı oluk bulunmaktadır; *godron* motifi. Yivler çiçek yaprağını andıran bir forma sahiptir. Gövdenin üst kısmında her bir yivin arasında U şeklini andıran bezemeler yer almaktadır. Abaküs kısmının herhangi bir bezemeye sahip olup olmadığı bilinmemektedir, fakat sağlam kalan küçük bölümlerden üzerinde bir bezeme olmadığını söyleyebiliriz.

Katalog No: 22.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 12 cm., b: 15 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık abaküs parçası.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Konstantinople, Tuzla, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın başı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Abaküs parçası, üzerinde balık kılıcı motifi yer almaktadır. Başlığı bütün versiyonu yayılım alanında bulunmuştur.

Katalog No: 23.

Buluntu Yeri: Kilise A, *narteksin* batı ucu.

Ölçüler: g: 54cm., b: 117 cm., y: 27 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık lento parçası; sağ tarafta ortada ve altta yer alan iki kırığı mevcuttur. Sağda ve solda bloğun arkaya doğru uzanan kısımlarında aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ramsay, (1909) fig. 79, 98, 158, 175, 178, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 123, Alparslan, (2002) fig. 12, Zah, (2003) fig. 25, Niewöhner, (2007) fig. 223.

Paraleller: Aizanoi, Kaunos, Kurşunlu, Kappadokia, Kekova.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Lento bloğu, muhtemelen yan giriş kapılarından birinin üzerinde yer almaktaydı. Üst yapı elemanının ağırlığını taşımaya yardımcı olan mimari unsur kapıya gelen ağırlığın dağılmasına yardımcı olmaktadır. Haç kısmının kapının ortasında, yukarıda kalması gerektiği düşünülecek olursa genişliğin 2 m.'den fazla olması beklenmelidir.

Katalog No: 24.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: b: 180 cm., y: 43 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Her iki yönden de kırıkları mevcuttur, yüzeyde küçük aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Profilli silme genellikle binalarda tüm saçak hattını dolaşmaktadır. Silmenin en altında geniş bir iç bükey profil onun üzerinde dairesel forma sahip ikinci bir profil ve en üstte üç kademe hattan oluşmaktadır.

Katalog No: 25.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: b: 165 cm., g: 60 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Silmenin köşesinde alt kısımda kırık görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Silmenin en altında düz bir profil yer almaktadır, üzerinde iç bükey bir profil, onun üstünde dış bükey bir profil ve en üstte kademe halinde üç profil bulunmaktadır.

Katalog No: 26.

Buluntu Yeri: Kilise A, 1 no.lu nefin batı ucu.

Ölçüler: g: 60 cm., b: 170 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Geison parçası her yönünde küçük kırıklar mevcuttur. Sağ tarafta yer alan uzun kenar üzerinde dört adet kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Alt kısmı görülen geison parçasının profilleri ilk iki örnek ile aynıdır. Sol tarafta görülen iki adet oyuk geisonun oturtma delikleridir.

Katalog No: 27.

Buluntu Yeri: Kilise A'nın dışı.

Ölçüler: -----

Buluntunun Korunma Durumu: Geison parçasının sağ ve alt tarafında kırıklar mevcuttur. Üst tarafta küçük bir çok kırık gözükmemektedir solda profil çizgisi üzerinde ortada yer alan kırıktan başka bir kırık yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Geison parçası üzerinden altta düz bir profil, onun üstünde iç bükey profil, onun üzerinde, dış bükey ve en üstte düz bir profil yer almaktadır. Oldukça hasar görmüş olan parça kilisenin dışında bulunmuştur. Muhtemelen kaçak kazı yolu ile tahrip edilmiştir.

Katalog No: 28.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 50 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık geison parçası, ortada boydan boya bir çatlağı vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Geison parçasının profili diğer örneklerden farklıdır. En altta yer alan düz profilden sonra iç bükey profili geniş değildir. Bu fark dışında üstte bulunan dış bükey yuvarlak profil ve kademeli düz profiller aynıdır. Fakat kademeşli profiller bu örnekte dört adettir.

Katalog No: 29.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Dört yönden kırılmış geison parçası en altta yer alan profilin sol tarafında kırık mevcuttur. Ön yüz sağ taraftan kırıktır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sadece üç profil sağlamdır, hepsi düz olan bu profiller kademeli şekilde yapılmıştır.

Katalog No: 30.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batısı.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 31 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Geison parçasının sol alt köşesi kırıktır, ikinci yuvarlar profil üzerinde yine bir kırık mevcuttur ve diğer profillerin sağ ve sol tarafında küçük kırıklar vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kırık geison parçası üzerinde beş sıra profil gözlemlenmektedir. En üstte yer alanları kademeli, düz profillerdir. Bu üç sıranın altında dış bükey oluşturan bir hat ve en altta yine düz bir profil daha bulunmaktadır.

Katalog No: 31.

Buluntu Yeri: Kilise A, 1 no.lu nefin batı ucu.

Ölçüler: g: 23 cm., b: 51 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Oldukça tahrip edilmiş bir buluntudur. Bezemenin arkasında kalan bölümünden ince bir hatla ikiye ayrılmıştır. Sağlam kalan silme kısmında birçok küçük kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Kappadokia, Aizanoi.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sahip olduğu profil bölgede bulunan diğer geison örnekleri ile aynıdır. Üstte kademeli olarak yer alan üç ince profil ve onların altında bulunan dış bükey profil belirgindir altta yer alanlar kırıktır.

Katalog No: 32.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı ucu, kaçak kazı çukuru yüzeyinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 36 cm., b: 60 cm., y: 12 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: *Ambon* parçasının alt kısmında ve üstte kırık mevcuttur. Sağ alt kısımda yine büyük bir kırığı vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) fig. 75-76, 123/b, Niewöhner, (2007) fig. 307, 474, 483, Türkler, (2009) fig. 13.

Paraleller: Aizanoi, İstanbul, Dorilaion, Dardanelle, Kotylaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arka kısmı düz olan *ambon* yan korkuluk levhasının üzerinde geometrik bezemeler mevcuttur. Kabartma tekniği ile yapılan bezemeler diagonal bir hattı takip eden iki üçgen ve onlara dik olarak, sol tarafta bulunan dikdörtgenden oluşmaktadır. Sadece uç kısmı korunduğu için *ambon* levhası üzerinde herhangi dini bir bezemenin olup olmadığı bilinmemektedir.

Katalog No: 33.

Buluntu Yeri: Kilise A, kaçak kazı çukuru.

Ölçüler: g: 126 cm., b: 79, y: 21.5 cm., madalyonun ç: 60 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Ortaya yakın yerden kırılmıştır, bunun dışında herhangi ciddi bir kırık yoktur. Altta sağda ve solda iki kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ruggieri, (1998) fig. 11, Zah, (2003) fig. 50, Parman, (2002) fig. 81, 90, Niewöhner, (2007) fig. 313-331.

Paraleller: Aizanoi, Akroinos, Dorilaion, Keramos.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Oktagonel şekilli *ambon* platformu, üzerinde sekiz kollu Kristogram yer almaktadır. Kenarlarında dört hatlı profil vardır. Ortada yer alan madalyon kısmında bulunan haçın üç kolu eksiktir.

Katalog No: 34.

Buluntu Yeri: Kilise A

Ölçüler: -----

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık *ambon* parçası, sol tarafta büyük bir kırık gözükmektedir. İki levhayı ayıran çerçevenin üzerinde küçük birçok kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango-Ševčenko, (1973) fig. 134-135, Ötüken, (1996) lev. 16-fig.3, lev.17-fig.1, Sayar, (2005) fig. 8, Türkler, (2009) fig. 9.

Paraleller: Anazorbos, Dardanelle, İstanbul, Prusia, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* platformunun üst korkuluğu olan mimari buluntu köşegen bir forma sahiptir. İki levhası belirgindir ve levhaların üzerinde yer alan bezeme aynıdır. Hristiyanlıkta önemli bir sembol olan küre ve üzerinde Latin haçı betimlemesi görülmektedir. Küre İsa'nın çarmıha gerildiği ve göğe yükseldiği tepeyi (Golgota) simgelemektedir.

Katalog No: 35.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 11 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yoğun tahribata uğramış olan buluntunun sağ üst köşesinde ve yanında kırıkları vardır, ayrıca üzerinden ortaya yakın bir noktadan çatlak çizgisi geçmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.9-fig. 1, Parman, (2002) fig. 49, 107/a, 125, 126.

Paraleller: Akronios, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Rozet motifinin nereye ait olduğu bilinmemektedir, *templon* ya da *ambon* levhalarından birine ait olmalıdır. Üzerinde, bir adet yaprak tam olarak, diğer iki yaprak figürünün ise bir kısmı gözükmektedir. Sasani kökenli olan bu bezemenin Erken ve Orta Bizans dönemlerinde sıkça kullanıldığı görülmektedir.

Katalog No: 36.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 35 cm., b: 35 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol üst ve sağ alt kısımda büyük kırıklar tespit edilmiştir. Parçanın yüzeyinde küçük aşınmalar gözlenmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Ötüken, (1996) lev.11-fig. 1, 2, 3, 4, 6, Parman, (2002) fig. 49, 107/a, 125, 126, Türkler, (2009) fig. 21-23.

Paraleller: Aizanoi, Akronios, İstanbul, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* ya da *templon* levhasının köşe kısmı, üzerinde yer alan çerçevelerden dışta bulunan ince hatlının kontörleri kazıma tekniği ile ortaya çıkarılmıştır. İç kısımda yer alan kalın hatlı çerçeve alçak kabartma tekniği ile yapılmıştır. Asıl bezemenin yapıldığı düz yüzeyin küçük bir kısmı korunduğu için, çerçevenin içinde yer alan ikonografi bilinmemektedir.

Katalog No: 37.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 28 cm., b: 55 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol alt köşede kırık mevcuttur, sağ taraf boydan boya kırılmıştır. Üstte ufak aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Ötüken, (1996) lev.11-fig. 1, 2, 3, 4, 6, Parman, (2002) fig. 49, 107/a, 125, 126, Türkler, (2009) fig. 21-23.

Paraleller: Aizanoi, Akronios, İstanbul, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* korkuluk levhasını andıran mimari buluntunun en üst kısmında kazıma tekniği ile yapılmış bir hat yer almaktadır, onun altında sırasıyla içbükey ve dışbükey profiller görülmektedir. En altta asıl çerçeveyi oluşturan alçak kabartma geometrik bezemeler görülmektedir. Çerçevenin içindeki süsleme ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

Katalog No: 38.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nef.

Ölçüler: g: 70 cm., b: 168 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sövenin sağ ve sol tarafına doğru devam eden bölümleri kırılmıştır. Her iki uzun kenarı boyunca birçok küçük kırığı mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Alparslan, (2002) fig. 10, 11, Zah, (2003) fig. 51.

Paraleller: Kaunos, Kekova (Dolichiste).

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Bema* ile *naos*'u birbirinden ayırmaya yarayan *templon* levhalarının oturtulduğu söve Kilise A'da *in situ* olarak bulunmuştur. Bir oluk tam, sağında ve solunda yer alan diğer oluklar kırık ve hepsi dikdörtgen formludur. Levhalar bu oyukların içine sabitlenmektedir.

Katalog No: 39.

Buluntu Yeri: Kilise A'nın yanı.

Ölçüler: g: 104 cm., b: 76 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Taş baskı teknesi oldukça yoğun tahribata uğramış durumdadır. Yuvarlak hat boyunca birçok kırık mevcuttur, üzerinde aşınma izleri belirgin olarak bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Diler, (1993) fig. 13, 14, Koçyiğit, (2010) fig. 4.

Paraleller: Amorium, Kaunos, Çettepe, Sebaste, Merdivenlikuyu, Korykos, Çatiören.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kilise A'nın işlik olarak kullanılan bölümüne ait olan taş baskı teknesi büyük ihtimalle bölgede o dönemde şarap yapımında kullanılıyordu. Kayaya oyularak yapılan taş baskı yatağı oldukça sık kullanılan türler arasında bulunmaktadır. Hadrianoupolis'te bulunan örneğin sağ tarafı muhtemelen sıvının toplandığı alana kanalla bağlanılan yönüdür. Oval tipte olan baskı haznesi üretimin büyük boyutlu olmadığını göstermektedir.

Katalog No: 40.

Buluntu Yeri: Kilise A, atrium.

Ölçüler: g: 109 cm., b: 55 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun alt kısmında ve yan kısımlarında küçük, birçok kırık mevcuttur. Ortada diagonal şekilde bir hat takip eden kırık görülmektedir. Sol üst kısımda ortaya yakın alanda büyük bir kırık vardır. Sağ üstte ise yine kare şeklinde bir oyuk mevcuttur ve yüzeyde birçok aşınma izleri vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harrison, (1986-1992) fig. 163-165, Belke, (1996) fig. 120, Niewöhner, (2007) fig. 227.

Paraleller: Üçbaş, Pazarcık, İstanbul.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kilise A'nın *atrium*unda bulunan ve tanımlanamayan parça, altar masasının konduğu platform olabilir. Sağ ve sol yanları yükseltilmiş olan platformun sağ üst köşeye yakın bölgesinde bulunan ve kare şeklini adıran oyuk bir kenet deliği olabilir.

Katalog No: 41.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 17 cm., b: 16.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üst kısmı yuvarlatılmış olan buluntunun tepesi kırıktır. Yüzeyinde aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üst kısmı yuvarlak hatlara sahip olan tanımlanamayan buluntunun yüzeyi oldukça pürüszüzdür.

Katalog No: 42.

Buluntu Yeri: Kilise A, 2 no.lu nefin batı ucu.

Ölçüler: g: 20 cm., b: 27 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük buluntunun sağ ve sol üst köşeleri kırıktır. Alt kısmı bağlı olduğu yerden kırılarak ayrılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy. arası.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanması net olmasa da küçük buluntu, üzerinde yer alan üç adet yiv ile palmet tipi başlıkları andırmaktadır, fakat kesin bir şey söylemek oldukça zordur. Yivlerin tepe noktasının yuvarlatılarak kapandığını var sayarsak, buluntu başlığın üst kısmına ait olmalıdır.

Katalog No: 43.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 45 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ üstte büyük bir kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy. arası.

Özellikleri ve Tanımlaması: Taşın fonksiyonu belirli değildir.

Katalog No: 44.

Buluntu Yeri: Kilise A.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol tarafı üçgen biçiminde yukarıdan aşağıya kadar kırıktır. Sağ tarafta altta yine bir kırık mevcuttur. Üst kısmında birçok küçük kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan mimari blok Erken Bizans dönemine tarihlenmektedir, platformu andıran bir görüntüye sahiptir.

Katalog No: 45.

Buluntu Yeri: Kilse A, 2 no.lu nefin batısı.

Buluntunun Korunma Durumu: Sekiz adet kırık mimari unsur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük buluntuların fonksiyonu bilinmemekle beraber aralarından bir tanesi sol üst köşede yer alan, sütunçe parçasını andırmaktadır. Onun yanında bulunan baklava desenli taş bir levhaya ait olabilir.

Katalog No: 46.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 55 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin sağ alt köşesi ve üstü kırıktır. Sol alt köşede ve üstünde yine kırık mevcuttur ayrıca sol tarafta bir çatlak yer almaktadır. Çatlağın hemen sağ yanında *pilinthus* üzerinde bir büyük kırığı daha vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 1 grubuna giren kaidenin alçak bir *pilinthus* 'u vardır, onun üstünde kalın bir *torus* bulunmaktadır. *Trokhilus* sağ tarafta kalan küçük bir bölümünün dışında tamamen tahrip olmuştur. Üzerinde kenet deliği yer alan kaidenin üst yapısı muhtemele yine kireçtaşındandır.

Katalog No: 47.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 55 cm., b: 38 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin sol tarafında *pilinthus* ve *torus* kısmının kırık olduğu görülmektedir. Sağ tarafta *pilinthus* tahrip olmuştur. Üzerinde birçok tahribat ve aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryllos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Pilinthus*un üzerinde yer alan *torus* düz bir profil vermektedir. *Torus*un üzerine oturtulmuş olan boyun kısmı konik bir şekil sergilemektedir. *Pilinthus* tamamen yok olduğu için kalınlığı ile ilgili bilgi yoktur. Attik tip 2 grubuna giren kaide üzerinde aşınma izleri vardır. Kaidenin kenet deliği mevcuttur.

Katalog No: 48.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 106 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının sağ üst köşesinde ve sol alt köşesinde iki büyük kırığı vardır. Bunların dışında sol üstte bir kırık daha bulunmaktadır. Yüzeyinde oldukça fazla aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Trilye, Ephesos, Alahan, Myra.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kireçtaşından yapılmış olan sütun parçası üzerinde oldukça yoğun tahribat ve aşınma görülmektedir. Yüzeyinde keski izleri oldukça nettir.

Katalog No: 49.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 75 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçası, sol üst ve sağ alt köşelerden büyük kırıklara sahiptir. Tabanın ortasına yakın yerinde küçük bir kırık bulunmaktadır. Yüzeyinde aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 26-27.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kaidesi ile beraber işlenmiş olan yekpare sütun parçasının kaide genişliği ya da uzunluğu net olarak bilinmemektedir. Çoğu zaman yekpare sütun kaidelerinin üzerinde yazıtlara rastlanır, fakat bu örnekte yazıt bulunmamaktadır.

Katalog No: 50.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 12 cm., b: 15 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık başlık parçasından geriye sadece volüt kısmı kalmıştır. Volüt sarmalların üstünden kırılmıştır. Ayrıca altta küçük bir kırığı daha bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kırıntılı kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1968) fig. 160, Maguire, (1987) fig. 6, Dassmann, (2004) fig. 16.

Paraleller: İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Geniş sarmallı volütün impost tipi bir başlığa ait olduğu düşünülmektedir. Üç sıra sarmal belirgin vaziyettedir. İşçilik açısından çok kaliteli olduğu söylenemez, taşra üslubuna oldukça uymaktadır.

Katalog No: 51.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 42 cm., b: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ tarafta volütün sadece iki sarmalı belirgindir. Üstte ve alta kırıklar mevcuttur. Başlığın alt kısmında büyük bir kırık daha bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1968) fig. 160, Maguire, (1987) fig. 6, Dassmann, (2004) fig. 16.

Paraleller: İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: İmpost türü başlığın neredeyse tamamına yakını tahrip olmuştur, üzerinde sadece bir adet volüt görülmektedir. Sol tarafta üçgen biçiminin sivri köşesini oluşturan bölümden aşağıya doğru inen dikdörtgen hat başlığın abaküsünü oluşturmaktadır. Abaküs üzerinde de bezeme görülmemektedir.

Katalog No: 52.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 33 cm., b: 22 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın sağ tarafı kırıktır, abaküs üzerinde birçok aşınma izine rastlanmaktadır. Volüt ortaya yakın bir bölümden boydan boya bir kırığa sahiptir, volütün alt ve üst kısmında iki küçük kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1968) fig. 160, Maguire, (1987) fig. 6, Dassmann, (2004) fig. 16.

Paraleller: İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: İmpost başlık, Kilise B'de ele geçen ilk iki örneğe göre daha iyi durumdadır. Başlığın abaküsü üzerinde bir bezeme görülmemektedir. Geniş sarmallara sahip olan volütün kaba bir işçiliğe sahip olduğu görülmektedir. Gövde kısmında bezeme olarak kademeli çizgisel motifler yer almaktadır. Bu bezemeler volütün hemen sağ yanından başlayıp muhtemelen ortada diğer yönden gelenler ile birleşmekteydiler.

Katalog No: 53.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 20 cm., b: 14 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlık parçası sol altta bir kırığa sahiptir, ayrıca sağ üstten başlayıp sol alta doğru eğimli bir kırığı daha bulunmaktadır.

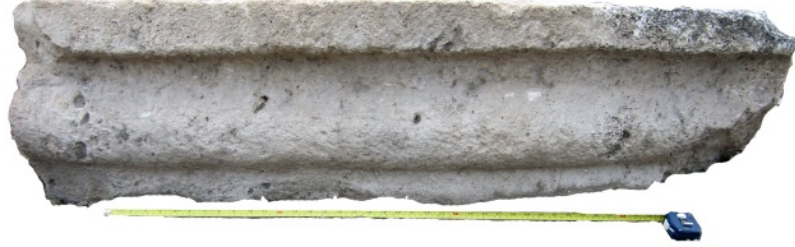
Taş Cinsi: Kırıntılı kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1974) fig. 50, Tezcan, (1989) fig. 173, Koch, (1995) fig. 57(4), lev.14-fig.2, Ötüken, (1996) lev.36-fig. 4, 5, 6, lev.37-fig. 1, Parman, (2002) fig. 171, Dassmann, (2004) fig. 12, Niewöhner, (2007) fig. 47, Hakan, (2009) fig. 24, 25.

Paraleller: İstanbul, Gemlik, İmralı, Kotiaieion, Nikaea.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: İki bölümlü başlıklar üzerinde yer alan güvercin bezemesinin sadece bir kanadı belirgindir. Diğer kanadı kırıktır. Gövde ve kuyruk kısmında kanatta olduğu gibi tüy bezemeleri görülmemektedir.

Katalog No: 54.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 137 cm., b: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ alt köşede bir kırık bulunmaktadır, sol kenar üzerinde küçük birçok kırık mevcuttur. Taç kısmında ortada yine bir kırığa sahip olan arşitrav parçasının üzerinde aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 198-205.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Dikdörtgen formlu taç kısmının hemen altında dış bükey yuvarlak profil yer alır ve onunda altında yine dikdörtgen formlu son profil kademesi görülmektedir.

Katalog No: 55.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 68 cm., b: 41 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yoğun tahribata uğramış olan bloğun üzerinde aşınma izleri mevcuttur. Alt kısmında, ortada bir kırığı vardır, her iki üst köşede de küçük boyutlu birçok kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 198-205.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu üzerinde bezeme görülmemektedir. Profillendirilmesi Katalog No:54 ile aynıdır. Dikdörgen bir taş kısmın altında dış bükey ikinci bir profil bulunmaktadır en altta ise yine dikdörtgen formlu son kademe yer almaktadır.

Katalog No: 56.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 34 cm., b: 35.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ tarafta kenardan yukarıya doğru uzanan bir kırık bulunmaktadır, kırığın benzerini sol tarafta da görmekteyiz. Alt kısımda kenar çizgisi boyunca birçok küçük aşınma izi mevcuttur.

Taş Cinsi: Mermer

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 23, 28, 30, 43, 47, 48, 50, Ötüken, (1996) lev.3-fig. 3, 5, lev.4-fig. 3, Westphalen, (2000) fig. 7, Parman, (2002) fig. 51-57, Niewöhner, (2007) fig. 238-281, 332, Türkler, (2009) fig. 14-17.

Paraleller: Aizanoi, Skamender, İstanbul, Nikomedia, Priene, Seyitgazi Müzesi, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Soffit* bezemeye sahip olan *templon* payesi üzerinde zeminden kabartılarak yapılmış dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır. Çerçevenin içinde dış bükey formlu bir alan bulunmaktadır. Buluntunun sağlam kalan bölümünden anlaşıldığı kadarıyla dış bükey alanın üzerinde bir bezeme yoktur. *Templon* payeleri alçak ve yüksek olarak ikiye ayrılmaktadır, yüksek olan payelerin üzerinde topuz, alçak olanlarda ise kolon ve üstünde arşitrav bulunur. Sağlam kalan bölüm muhtemelen payenin alt kısmına ait olmalıdır, üstte olsaydı topuz ya da kaide formuna rastlamamız gerekirdi

Katalog No: 57.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 37 cm., b: 54 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ tarafta, kenarda birçok küçük kırık bulunmaktadır, levha sağ taraftan üçgen oluşturacak şekilde kırılmıştır. Sol yanda düz kenarda küçük kırıkları vardır, alta doğru inildikçe derin bir kırık daha görülmektedir.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Mathews, (1977) fig. 56, 57, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 76, 120, çiz. 19, 21.

Paraleller: İstanbul, Priene, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* yan levhası üzerinde dikdörtgen bir çerçeve bulunmaktadır, çerçevenin içinde iki adet, uçları oval biçimde kapanmış dikdörtgen formlu bezemeler bulunmaktadır. Levhaya ait olduğunu düşündüğüm parçanın kilisenin hangi bölümüne ait olduğu çok açık değildir.

Katalog No: 58.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 53 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ tarafında bir kırık bulunmaktadır ve yine sağ yüzeyde iki adet çatlak çizgisi görülmektedir. Sol üst köşesi ve kenarı kırıktır altta haç kolunun hemen altı kırılmıştır. Haçın üst kolu da, sol kol gibi kırık yüzünden görülemektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levha *templon* ya da *ambon*'a aittir. Sağ tarafta yer alan çizgiden kazıma tekniği ile bir çerçeveye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Üzerinde Latin haçı bulunmaktadır, haç kazıma tekniği ile yapılmıştır. Sağ altta kenet deliği bulunmaktadır.

Katalog No: 59.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 43 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ ve sol alt köşelerinde kırıklar mevcuttur. Sağ kenarında küçük birkaç kırık bulunmaktadır, sol kenarında ise bir adet büyük kırık mevcuttur. Üst kısımda sol tarafta yine büyükçe bir kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Heliospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kare bir forma sahip olan levhanın kazıma tekniği ile yapılmış bir çerçevesi olduğu anlaşılmaktadır. İçinde haç bezemesinin yer aldığını sağlam kalan ve yine kazıma tekniği ile yapılmış olan haç kolundan anlamaktayız. Fakat kolun haçın hangi bölümüne ait olduğunu söylemek zordur. Dikdörgenden ziyade kare formlu bir levha parçasına ait olan buluntu korkuluk olarak kullanılmış olabilir.

Katalog No: 60.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol yanında büyük bir kırık bulunmaktadır. Kırık hattı alta doğru devam etmektedir. Sağ ve üst kenarlarda küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kazıma tekniği ile yapılmış bir çerçeve içinde yine kazıma tekniği ile yapılmış haç kolu bulunmaktadır, üstte ve sol kenarda iki adet kenet deliği görülmektedir. Taş cinsi ve bezeme olarak önceki iki örneğe oldukça benzediği gözlemlenmektedir. Fakat üçünde de farklı olan haçların kollarının kapanma biçimidir. Taşın yüzeyinde alet izleri oldukça yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katalog No: 61.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 16 cm., b: 17.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ kenarı üçgen biçimi oluşturacak şekilde alttan ve üstten kırılmıştır. Sol tarafta yine büyük bir kırık mevcuttur. Kenar kırıkları üste ve alta doğru devam etmektedir.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Heliospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levhanın üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış Latin haçı yer almaktadır. Haçın alt ve sağ kolu belirgindir diğer iki kol oldukça tahrip olmuştur. Levhanın materyali Kilise B'de bulunan diğer haç bezemeli levhaların materyalinden farklıdır. Mermerden yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu bize Kilise B'nin iç düzeni içinde iki *liturjik* unsurunda, yani *templon* ve *ambon*, yer alması olabileceğini işaret etmektedir. Çerçevesinin olup olmadığı bilinmemektedir.

Katalog No: 62.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: *Templon* levhasının sağ tarafında birçok kırık bulunmaktadır. Altta sağdan sola doğru uzanan bir kırığa sahiptir. Sol tarafta büyük bir kırık ve üstte küçük birkaç kırık vardır. Yüzeyinde aşınma izleri bulunur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Heliospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yerel kireçtaşı ile yapılmış *templon* levhası üzerinde Latin tipi, kabartma haç bulunmaktadır. Haçın alt kolu sağlamdır. Sağ alt köşede yine kabartma tekniği ile yapılmış geometrik bir çizgi yer almaktadır. Levha üzerinde yer alan betimleme muhtemelen İ.S. 5. ve 6. yy.'larda sıklıkla görülen haç ve madalyon bezemesidir. Sağ köşede yer alan kabartma bezeme madalyonun altından çıkıp haçların kolları altında biten sarmaşık yapraklarının uzantısına benzemektedir.

Katalog No: 63.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 17 cm., b: 21 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu dört kenarından da kırılmıştır alt kısmında küçük bir kırık yer almaktadır. Sol üst köşede ve alt köşede iki kırığı daha vardır. Sağ tarafta ise bir küçük kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Heliospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levha parçası üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış haç bezemesi yer almaktadır. Haçın sadece orta kısmı, yani bütün kolların birleşme yeri belirgindir. Sol tarafta yer alan kol tamamen yok olmuştur. Haç tipini söylemek oldukça zordur.

Katalog No: 64.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 23 cm., b: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun üst kısmında büyük bir kırık vardır. Her iki kenarda küçük aşınma izleri ve kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Priene, Nikomedia, İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* levhası üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış madalyonun dairesi görülmektedir ve dairenin alt kısmında içinde yer aldığı çerçevenin hattı vardır. Çerçeve de yine madalyon gibi zeminden kabartılarak yapılmıştır. Katalog No:62 ile hem taş cinsi açısından hem de ikonografi açısından oldukça uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

Katalog No: 65.

Buluntu Yeri: Kilise B.

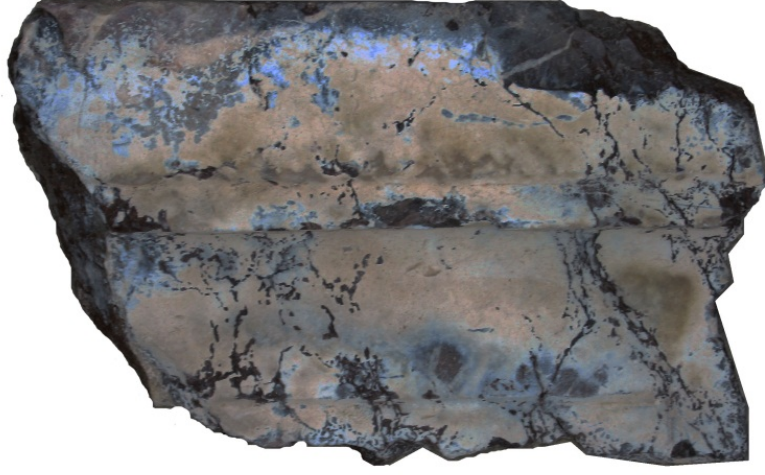
Ölçüler: g: 24.5 cm., b: 29.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun alt kısmında bir çatlak bulunmaktadır. Sağ ve sol yanlarında oldukça yoğun kırık ve aşınma izlerine rastlanmaktadır. Üzerinde bulunan profiller üstünde de aşınma izlerine rastlanmaktadır. Ortada yer alan dışbükey profilin sol üst bölümü kırıktır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Buluntunun fonksiyonu tam olarak anlaşılamamıştır. Üstte ve altta kademeli olarak üçer adet profile sahiptir, ortada ise dışbükey profili vardır.

Katalog No: 66.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 26 cm., b: 18 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ üst köşesinde büyük bir kırık mevcuttur. Sol kenarı ve altında yine küçük birçok kırığı vardır. Üzerinde aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 305-306.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6.yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* arşitravı olma ihtimali yüksek olan buluntunun dikdörtgen formlu bir bezemesi bulunmaktadır. Kazıma tekniği ile üst kısımda yer alan çizginin altında iç bükey bir profil yer almaktadır. Bu tip arşitrav bloklarının altında küçük ölçeklere sahip olan başlıklar yer almaktadır.

Katalog No: 67.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: b: 27 cm., y: 10 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav bloğunun sol yanında büyük bir kırık vardır, sağ tarafta daha küçük bir kırık bulunmaktadır. Yüzeyde ortaya yakın yerde aşınma ve kırık izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 305-306.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğunun altta ve üstte olmak üzere iki adet *fascia* ve ortada bir *cavetto* bulunmaktadır, *cavetto* üstte ve altta iki adet *ovolo* ile sınırlandırılmıştır.. *Templon* üzerine konulan arşitrav bloğunun altında yine küçük ölçekli kaideler yer almalıdır.

Katalog No: 68.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: ç: 14 cm., b: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütunçe parçasının üst sol kısmında bir kırık yer almaktadır. Sağ tarafta ise aşınma izleri görülmektedir. Alt kısımda yine birçok küçük kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) çiz.1-3.

Paraleller: İstanbul, Dorylaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* payelerinin üzerinde yer alan sütunlar çaplarına bakıldığı zaman Kilise B'de bulunan arşitrav parçaları ile oldukça doğru orantılıdır. Her ikisinin de ölçüleri küçüktür. Üzerinde herhangi *liturjik* bir bezeme yer almaz, bu tip sütunlar bazen payelerin üzerinde dört adet olarak bulunurlar.

Katalog No: 69.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 17.5 cm., b: 9.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol alt köşede büyük bir kırık yer almaktadır, sağ kenarda ise birkaç küçük kırık vardır. Fisto bezemelerinin üstü oldukça aşınmış durumdadır ve alt kısımda da yine aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Kırıntılı kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütunçe parçası üzerinde fisto bezemesi yer almaktadır. Bezemelerin altında iki adet yatay çizgi görülmektedir. Bezemelerin hepsi kazıma tekniği ile yapılmıştır. İşçilik taşra işçiliğini andırmaktadır.

Katalog No: 70.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 6 cm., b: 15 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütunçenin üst kısmı kırıktır. Sütunçenin sol tarafında da derin bir kırık yer almaktadır, alt kısmında üç adet küçük kırık vardır.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Parman, (2002) çiz.1-3.

Paraleller: İstanbul, Dorylaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Mermerden yapılmış olan sütunçe parçası *templon* grubuna ait olmalıdır, üzerinde herhangi *liturjik* bir bezeme yoktur. Bulunan arşitrav parçalarının malzemesini andırmaktadır.

Katalog No: 71.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 12 cm., b: 8 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütunçe parçası üzerinde alt kısımda bir kırık bulunmaktadır, fotoğrafta üst kısımda kalan bölüm tamamen kırıktır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) çiz.1-3.

Paraleller: İstanbul, Dorylaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütunçe parçası diğerlerinden farklıdır. Üzerinde yivler yer almaktadır, yivlerin alt kısmında ortada küçük dişler bulunmaktadır, her yiv birbirinden yassı bir hat ile ayrılmaktadır. Resim üzerinde en sağ üst köşede yer alan sütunçe üzerinde bulunan dişler fistoyu andırmaktadır. Fakat Katalog No:70'te gördüğümüz bezeme ile aralarında benzerlik yoktur.

Katalog No: 72.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 30 cm., b: 31 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ köşesinde büyük bir kırık görülmektedir. Sağ yan kenarda küçük aşınma izleri ve kırıklar bulunur. Sol yanda birçok kırık ve aşınma izi mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harrison, (1986-1992) fig. 179-180, Mathews, (1977) fig. 56, 57, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 76, 120, çiz.19, 21.

Paraleller: İstanbul, Priene, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kareye yakın bir formda kırılmış olan *ambon* yan levhası korkuluk olarak merdivenlerin yanında kullanılmaktadır. Üst kısımda dikdörtgen bir çerçeve içinde iki adet ucu elips biçimde kapanan dikdörtgen hat bulunmaktadır. Bunların benzerleri sağ yanda da bulunur. Ortada yine çerçeve içinde muhtemelen *liturjik* bir bezemenin yapıldığı alan yer almaktadır

Katalog No: 73.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ üst köşesinde oldukça büyük bir kırık mevcuttur. Sol üst köşede ve kenarda yoğun aşınma izlerine rastlanmaktadır. Her iki alt köşesi küçük kırıklarla deforme olmuştur, yüzeyinde küçük çatlaklar görülmektedir ve ortada bir delik mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harrison, (1986-1992) fig. 179-180, Mathews, (1977) fig. 56, 57, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 76, 120, çiz.19, 21.

Paraleller: İstanbul, Priene, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* parçası, muhtemelen merdivenlerin korkuluk bölümüne ait olmalıdır. Levhanın sol tarafında dikdörtgen formlu bir çerçevenin kabartma hatları görülmektedir, çerçevenin üst kısmına doğru, kabartma tekniği ile yapılmış çizgi üzerinde bir kenet deliği görülmektedir. Sağa doğru yaklaşık 4 cm. aradan sonra, iki sıra, yine kabartma tekniği ile yapılmış ikinci bir çerçeve hattı görülmektedir. En dışta yer alan çizgi içtekine oranla daha yüksek kabartma ile yapılmıştır. En sağda ise haç kolunu andıran bir bezeme yer almaktadır.

Katalog No: 74.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 36 cm., b: 42 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol yanında büyük bir kırık yer almaktadır, sağ yanda, ortaya yakın bölümde büyük sayılabilecek ikinci bir kırık bulunur. Üst kısımda aşınma izleri görülmektedir ve altta ortada küçük bir kırık daha bulunmaktadır. Yüzeyinde çatlaklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harrison, (1986-1992) fig. 179-180, Mathews, (1977) fig. 56, 57, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 76, 120, çiz.19, 21.

Paraleller: İstanbul, Priene, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* parçası, merdivenin korkuluğunu andırmaktadır. Korkluğun paye ve ona bağlı olan levha kısmı gibi durmaktadır. Sol tarafta dikdörtgen, paye formunu andıran bir bezeme bulunmaktadır. İç içe geçmiş üç dikdörgen bezemesi gibi görülen alan ve onun yaklaşık 5 cm. sağında kabartma tekniği ile yapılmış ikinci bir çerçeve çizgisi yer alır. Levhanın yüzeyinin düz olduğu anlaşılmaktadır.

Katalog No: 75.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 21.5 cm., b: 21.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu oldukça tahrip olmuş durumdadır. Sol tarafta büyük bir kırık ve yüzeyinde çatlak görülmektedir. Üstte soldan sağa doğru giden kademeli bir kırık bulunur. Alt kısmında ve sağ yanda pek çok aşınma izine ve küçük kırığa rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harrison, (1986-1992) fig. 179-180, Mathews, (1977) fig. 56, 57, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 76, 120, çiz.19, 21.

Paraleller: İstanbul, Priene, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kabartma tekniği ile yapılmış bezemelerin yer aldığı *ambon* levhasının yüzeyinde, sol tarafta bir çatlak görülmektedir. İki adet geometrik çizgi muhtemelen *liturjik* motiflerin yer aldığı çerçeveleri oluşturmaktadır. Genellikle üçgen formuna sahip olan çerçevelerin içinde haç gibi *liturjik* bezemeler yer alır. Solda üst kısımda yer alan üçgen, kabartma levhanın dış çerçevesine ait olmalıdır.

Katalog No: 76.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 41 cm., b: 54 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun profillerinin üstünde kırıklara rastlanmaktadır. Kırıklar sağda ve solda olmak üzere her iki yönde ve her profilin üzerinde bulunur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2008) fig. 49.

Paraleller: Aizanoi, Kappadokia.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Geison* parçası üzerinde alt kısımda kademeli olarak dört dikdörtgen profil yer almaktadır. Bahsi geçen dört profilin üstünde dış bükey bir profil daha yer alır ve onun üzerinde yine kademeli olarak iki dikdörtgen formlu profil bulunmaktadır. Yan yüzünde kenet izi görülmektedir. Yüzeyi pürüssüzdür. Duvarların arasında kalan kısmında alet izleri görülmektedir.

Katalog No: 77.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 9 cm., b: 6.5 cm., k: 9 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu sol ve sağ yandan kırılmıştır. Kırık sivri bir uç oluşturmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük buluntunun fonksiyonu tam olarak tanımlanamasada pencere kenarı olduğu düşünülmektedir. Dışbükey bölüm üzerinde dört adet yiv yer almaktadır. düz olan kısımda ise içbükey profiller vasıtası ile şekillendirilen bir alan bulunmaktadır.

Katalog No: 78.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 5 cm., b: 7.1 cm., k: 6 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu dört kenarından da kırılmıştır, yüzeyinde aşınma izleri yoğun olarak gözlenmez.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan buluntu Katalog No: 77'de olduğu gibi pencere kenarı olarak düşünülmektedir. Dışbükey bölüm üzerinde üç adet zeminden kabartılarak yapılmış yay biçimli bezeme yer alır. Düz yüzeyinde ise iki sıra profil arasında içbükey hat yer almaktadır.

Katalog No: 79.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 8.5 cm., b: 9 cm., k: 5.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Dört kenarında da kırık bulunan küçük buluntunun yüzeyinde oldukça yoğun aşınma izleri gözlemlenmektedir.

Taş Cinsi: Kırıntılı kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan buluntunun dış bükey bölümünde yay şeklinde dörderli iki gurup halinde bezemeler bulunmaktadır. Aynı bölümde parçanın muhtemelen başka bir bloğa eklenmesine yardımcı olan iki adet çıkıntı yeri vardır, her ne kadar çıkıntılar kırık olsada yerleri belirgindir. Düz yüzeyinde üç adet yiv görülmektedir.

Katalog No: 80.

Buluntu Yeri: Kilise B.

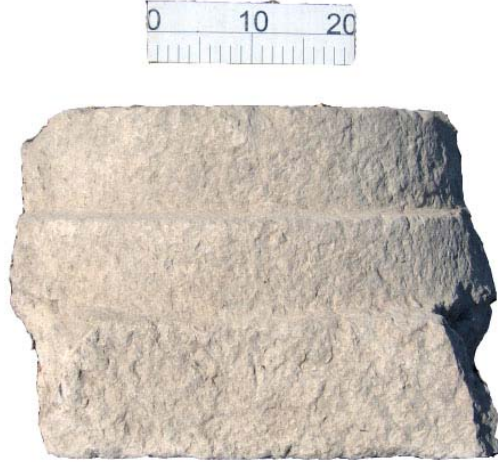
Ölçüler: g: 6 cm., b: 10 cm., k: 7 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kenarlarından kırılmış olan küçük buluntunun üzerinde özellikle üst kısmında aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan buluntu üzerinde dört adet profil yer almaktadır.

Katalog No: 81.

Buluntu Yeri: Hamam A, 6 no.lu oda.

Ölçüler: g: 22 cm., b: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus* kısmı sağ ve sol taraftan kırıktır. Bu kırıklar dışında yüzeyinde başka bir kırık ve aşınma izine rastlanmaz. Kaide ortadan ikiye kırılmıştır ve diğer parçası eksiktir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: : Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kalın *pilinthus* 'a ve köşeli bir *torus* 'a sahip olan kaide tipi Attık kaideler içinde 2 no.lu gruba dahil edilebilir. Kaidenin boyun kısmı çok yüksek değildir. Kaide üzerinde alet izleri oldukça yoğundur. *Torus* ve boyun kısımlarının yüksekliği hemen hemen aynıdır.

Katalog No: 82.

Buluntu Yeri: Hamam A, 8 no.lu oda.

Ölçüler: g: 35 cm., b: 59 cm., y: 26 cm., ç: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ üst kısmında derin bir kırık bulunmaktadır. Alt kısımda sağda ve solda birkaç küçük aşınma ve kırık görülmektedir. Sütunun yüzeyi pürüssüzdür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçası Hamam A'nın 8 no.lu odası içinde yer alan bir moloz yığnında bulunmuştur. Bazı parçaları 8 no.lu odanın batı duvarında ele geçmiştir. Yüzeyi pürüssüzdür ve alet izleri görülmektedir. İ.S. 5. ve 6. yy.'da Anadolu'da yoğun olarak kullanılan sütun örneklerine benzemektedir.

Katalog No: 83.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: ç: 36 cm., b: 76 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının yüzeyinde alt kısımda iki adet kırık bulunmaktadır. Üstte birçok kırık yer alır. Yüzeyi yoğun aşınma izleri ile kaplıdır. Sağ tarafta aşağıdan yukarıya doğru bir çatlak yer almaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde yoğun aşınma izlerine rastlanan sütunun altında yaklaşık 5 cm. kalınlığında bir bilezik yer almaktadır. Bilezik kısmı kaideye oturtulduğu bölüm olabilir. Sütunun üzerinde herhangi *liturjik* bir bezeme görülmemektedir.

Katalog No: 84.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: ç: 40 cm., b: 44 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının sağ yanında yukarıdan aşağıya doğru büyük bir kırık yer almaktadır. Sol üstte ikinci bir kırık daha bulunmaktadır. Alt kısımda birçok küçük kırık görülmektedir. Yüzeyinde aşınma izleri görülür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçasının alt kısmında, Katalog No:83'te görülen bileziğin benzeri yer almaktadır. Sütünun kaideye oturtulduğu yönlerde yer alan bilezik kısmı oldukça tahrip olmuştur. Alet izleri sütun bloğunun üzerinde oldukça nettir.

Katalog No: 85.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun neredeyse yarısından kırılmıştır. Altında ve üstünde birçok küçük kırık ve aşınma izi bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Hamam A'da ele geçen sütun parçası üzerinde herhangi bir bezeme yoktur. Sütun parçasının yüzeyi oldukça pürüzlüdür, alet izlerine eklenen aşınma izleri sütunun yüzeyini olumsuz etkilemiştir.

Katalog No: 86.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 33 cm., b: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının sol yanı ve üstü iki büyük kırıkla tahrip olmuştur. Alt kısmında ve yüzeyde aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Silindirik formunu kaybeden sütun parçası oldukça yoğun bir tahribata uğramıştır. Alt kısmında kaideyi andıran öne doğru hafif bir çıkıntı bulunmaktadır, bu bize sütunun monolitik bir kaideye sahip olabileceğini göstermektedir. Üzerinde herhangi bir bezeme yoktur.

Katalog No: 87.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu odanın B bölümünden.

Ölçüler: ç: 27.5 cm., b: 92.5 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun üst kısmında büyük bir kırık mevcuttur. Alt kısmında üstte ve toprağa gelen bölümünde yine iki kırık görülmektedir. Yüzeyi aşınma izleri ile bozulmuştur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Hamam A'da bulunan sütun parçasının çapı diğer örneklerin neredeyse yarısı kadardır, Kilisenin *templon* malzemelerinden olma ihtimali vardır. Yüzeyinde bezeme görülmemektedir.

Katalog No: 88.

Buluntu Yeri: Hamam A, 1 no.lu oda.

Ölçüler: ç: 60 cm., b: 57 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun alt kısmında sağda ve solda kırıklar mevcuttur. Yüzeyinde iki küçük kırık bulunan sütunun oldukça yoğun aşınma izleri vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçası diğerleri gibi yerel kireçtaşından yapılmıştır, fakat diğerlerinden daha geniş bir çapa sahiptir. Buluntu yeride hesaba katılacak olursa binanın *facade* kısmında kullanılan anıtsal sütunlardan biri olma ihtimali çoğalmaktadır. Üzerinde bir bezeme yoktur.

Katalog No: 89.

Buluntu Yeri: Hamam A'nın dışında batıda bulunmuştur.

Ölçüler: g: 41 cm., b: 47 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının sağ alt kısmında bir kırık görülmektedir, benzer büyüklükteki diğer kırık bilezik kısmın ortasına doğru bulunmaktadır. Üst kısımda sağda ve solda büyük iki kırık yer alır, yüzeyde alet izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçasının geldiği taş ocağı diğerlerinden farklıdır. Alt kısmında yaklaşık 10 cm. kalınlığında bir bilezik bulunmaktadır. Kırık sütun parçasının hangi tarafa (alt ya da üst) ait olduğu belirlenememiştir.

Katalog No: 90.

Buluntu Yeri: Hamam A, 4 no.lu oda.

Ölçüler: b: 49 cm., ç: 53 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun alt kısmında sol ve sağ tarafında iki büyük kırık mevcuttur. Özellikle sol tarafta aşınma izleri vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yoğun aşınma ve tahribata maruz kalan sütun parçası taş cini bakımından Katalog No: 88 ile büyük benzerlik sergilemektedir. Çapı göz önüne alındığında diğer sütun örneklerine oranla oldukça geniştir, bu durum parçanın sütunun alt kısımlarına ait olma ihtimali ile açıklanabilir.

Katalog No: 91.

Buluntu Yeri: Hamam A'nın dışında bulunmuştur.

Ölçüler: b: 52 cm., ç: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağ üst köşesinde büyük bir kırık bulunmaktadır. Sol üstte ve altta küçük kırıklar mevcuttur. Yüzeyinde aşınma izine rastlanmaz.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçasının yüzeyinde küçük çatlakların dışında aşınma görülmemektedir. Alt kısmında bilezik formu yer almaktadır oldukça tahrip olan bilezik kısmının kalınlığını ölçmek mümkün değildir. Sütunun üzerinde bir bezeme gözükmemektedir. Düz yüzeyi tipik İ.S. 5. ve 6. yy örneklerini andırmaktadır

Katalog No: 92.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 70 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Oldukça ağır tahribata uğramış olan sütun parçasısı sağ alt köşesi ve sol üst köşesi kırıktır. Ayrıca üst kısımda sağda üçüncü bir kırık daha yer almaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Silindir formunu kaybetmiş olan sütun parçası üzerinde iki adet delik yer almaktadır, bu deliklerin kenet işlevi görüp görmediğini söylemek oldukça zordur.

Katalog No: 93.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 56 cm., b: 48 cm., y: 28 cm., ç: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlık yarısından kırılmıştır Sağ köşede abaküsün üzerinde kırık bulunmaktadır. Yüzeyinde yoğun aşınma izleri görülür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.42-fig.3, 4, 5, Parman, (2002) fig. 159, Niewöhner, (2007) fig. 175-177.

Paraleller: Aizanoi, Hieropolis, Pelekete, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Taşıyıcı başlık üzerinde herhangi bir betimleme yoktur, başlığın sütun üzerine oturtulduğu taban kısmında kenet deliği görülmez. Yüzeyi aşınma izleri ile tahrip oluşmuştur. Geniş impost başlıklar daha çok koridorlarda ya da pencere kenarlarında çifte sütunların üzerinde yer almaktadırlar, böylelikle içeriye giren ışık miktarı çifte sütun ve başlıklar vasıtasıyla çoğaltılmış olur.

Katalog No: 94.

Buluntu Yeri: Hamam A, 5 no.lu odada, *in situ* olarak bulunmuştur.

Ölçüler: g: 39 cm., b: 48 cm., y: 14 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın sadece iki kolu sağlamdır, kollardan sol tarafta yer alanı iki parçaya ayrılmıştır. Diğer kolun kenarında birçok aşınma izi mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Erken Bizans dönemine tarihlenen impost blok muhtemelen hamam yapısı içinde haç şekilli bir paye üzerinde yer almaktaydı, haç kollarından ikisi kayıptır. Üzerinde kurşun yivi görülmektedir. Ayrıca sütun üzerine oturtulduğu bölgede kare şeklini andıran bir ize rastlanmaktadır. Üzerinde herhangi *liturjik* bir bezeme yoktur. Kenet deliğinin yanında kurşun yivi yer almaktadır.

Katalog No: 95.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 35 cm., b: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın sağ üst köşesi ve sol alt köşesinde iki adet büyük kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango-Ševčenko, (1973) fig. 17, Ötüken, (1996) lev.42-fig.2.

Paraleller: Zeytinbağı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kare formuna sahip olan impost başlığın üzerinde kenet deliği görülmemektedir. Başlık sağ ve sol yönlerden iki büyük kırığa sahip olduğu için kare formunu kaybetmiştir. Yüzeyinde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No: 96.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu odanın B bölümünde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 75 cm., b: 80.5 cm., y: 22 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav bloğunun sol köşesinde kırık bulunmaktadır. Solda yer alan kırığın dışında yüzeyi oldukça deformasyona uğramıştır. Üst kısımda diagonal bir hat izleyen 4 adet kenet deliği bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğunun yaklaşık 10 cm. genişliğinde bir taç kısmı bulunmaktadır. Taç kısmının üzerinde herhangi bir bezeme görülmez. Arka kısmının genişliği göz önüne alınırsa arşitrav bloğunun duvar içine monte edilmiş olması gerekmektedir.

Katalog No: 97.

Buluntu Yeri: Hamam A, 1 no.lu oda.

Ölçüler: g: 65 cm., b: 121 cm., y: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav bloğunun sol köşesinde ve taç kısmının ortasında iki adet büyük kırık yer almaktadır. Benzer büyüklükteki üçüncü bir kırık sol arka köşede de bulunmaktadır. Yüzeyinde aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu üzerinde kenet deliği mevcuttur ve kenet deliğine bağlı olarak kurşun yivi bulunmaktadır. Taç kısmı yaklaşık 10 cm. kadardır. Taç kısmında herhangi bir bezemeye rastlanmaz. Yüzeyinde oldukça yoğun aşınma izleri görülmektedir. Arkaya doğru 65 cm. genişliğe sahiptir. Kenet deliğinin yan tarafında oturtulduğu zeminin izi görülmektedir. Buna göre dikdörtgern formlu bir alan üstüne oturtulduğunu söyleyebiliriz.

Katalog No: 98.

Buluntu Yeri: Hamam A, 8 no.lu odanın duvarının dışında bulunmuştur.

Ölçüler: g: 58 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol yanı kırıktır. Üst kısmında küçük kırıklar mevcuttur. Yüzeyinde aşınma izleri vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav parçasının taç genişliği 10 cm.'dir. Üzerinde bezeme görülmemektedir, yüzeyin yoğun bir aşınmaya maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 99.

Buluntu Yeri: Hamam A, 10 no.lu oda.

Ölçüler: g: 74 cm., b: 18 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav bloğunun sol alt köşesinde bir kırık bulunmaktadır, taç kısmının ortasında ikinci bir kırığa daha rastlanır. Sağ köşede ve altta yer alan kırık diğerlerinden daha küçüktür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğunun taç kısmı diğerlerinden daha dardır yaklaşık 7 cm. kalınlığındadır. Yüzeyinde yoğun aşınma izleri mevcuttur. Taç kısmında bezeme görülmemektedir.

Katalog No: 100.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 45 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav bloğunun sol yanı kırıktır, ikinci bir kırık sağ alt köşede yer almaktadır. Alt kısımda ortada aşınma izlerinin yanı sıra üçüncü bir kırık daha bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğunun taç kısmı yaklaşık 10 cm.'dir. Diğerleri gibi arşitrav bloğunun üzerinde bir bezeme yer almamaktadır.

Katalog No: 101.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu odanın B bölümünde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük arşitrav buluntusunun sağ üst köşesinde büyük bir kırık yer almaktadır. Üst ve alt kenar hattı boyunca aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu diğer örnekler ile benzer özellikler sergiler, taç kısmı yaklaşık 10 cm.'dir ve üzerinde bezeme yer almamaktadır. Diğer örneklerle oranla üzerinde daha az bir aşınma izine rastlanır.

Katalog No: 102.

Buluntu Yeri: Hamam A, 8 no.lu oda.

Ölçüler: g: 67 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun ta kısmında ortada büyük bir kırık bulunmaktadır. Sol kenarda ikinci bir kırığı vardır ve bu kırığın etrafında yoğun aşınma izleri görölmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav parçasının üzerinde yaklaşık 10 cm.'lik ta kısmı bulunmaktadır. Sol tarafta yer alan aşınma izlerinin dışında yoğun bir tahribat gözlenmez. Yüzeyinde bezeme yoktur.

Katalog No: 103.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 110 cm., b: 24 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun taç kısmında, ortaya yakın bir bölümünde büyük bir kırık bulunmaktadır. Alt kenarda birçok küçük kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu 10 cm.'lik taç kısma sahiptir. Taç kısmı üzerinde betimleme görülmemektedir. Sağ ve sol yandan hafif kavis oluşturacak biçimde şekillendirilmiştir. Bloğun binanın hangi bölümünde kullanıldığını söylemek zordur, fakat kıvrımlı kenarlar iki yanınında boş olduğunu belirtmektedir.

Katalog No: 104.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 84 cm., b: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Arşitrav parçası sağ üst köşeden kırılmıştır, alt kenarda özellikle sol tarafta yoğunlaşan kırıklar görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav bloğu binanın muhtemelen dış duvarında yer almaktadır, iki duvar arasında kullanılan arşitrav bloğunun arka kısmı görülme endişesi taşımadığı için kaba hali ile bırakılmıştır. Diğerleri gibi 10 cm.'lik taç kısma sahiptir ve üzerinde bezeme yer almamaktadır.

Katalog No: 105.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 40 cm., y: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun yüzeyinde aşınma izine rastlanmaktadır, alt kenarda bulunan birkaç küçük kırık dışında kırığı yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Arşitrav parçası oldukça düzgün bir profile sahiptir. yaklaşık 10 cm.'lik taş kısmı üzerinde betimleme yer almamaktadır.

Katalog No: 106.

Buluntu Yeri: Hamam A, 11 no.lu oda.

Ölçüler: g: 51 cm., b: 26 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol tarafında kırık görülmektedir. Yüzeyi oldukça yoğun aşınma izleri ile kaplıdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 206-214.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yoğun tahribata uğramış olan arşitrav bloğunun taş kısmı, fotoğrafta altta kalan kısımdır. Taş kısmının ölçüsü bilinmemektedir. Üzerinde yoğun aşınma izleri mevcuttur.

Katalog No: 107.

Buluntu Yeri: Hamam A, 2 no.lu odanın kuzey kenarında, yüzeyde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 64 cm., b: 94 cm., y: 20 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sağında ve solunda iki adet büyük kırık bulunmaktadır. Bunların dışında profilleri üzerinde kırıklar mevcuttur.

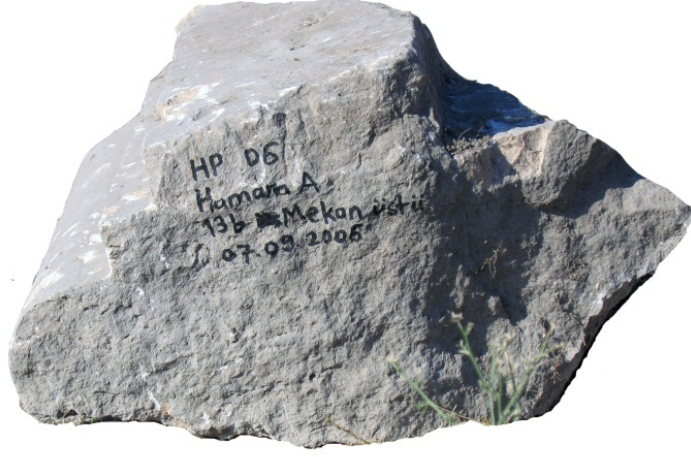
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2009) fig. 49.

Paraleller: Aizanoi, Kappadokia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Geison* parçası üzerinde en altta dikdörtgen formlu profil yer almaktadır, onun üzerinde dışbükey profil ve en üstte kademeli olarak üç dikdörtgen profil daha yer almaktadır. Duvar içinde kalan kısmı yaklaşık 50 cm.'dir ve bu bölüm daha kaba bir işçiliğe sahiptir.

Katalog No: 108.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu odanın B bölümü.

Ölçüler: g: 44 cm., b: 36 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: *Geison* parçasının alt kısmında ve duvar içinde kalan arka kısmında iki büyük kırık mevcuttur. Ayrıca sol köşesi ve en üstte bulunan profilinde sol yanı ağır tahribata uğramıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2009) fig. 49.

Paraleller: Aizanoi, Kappadokia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: En altta olması gereken profil kırıktır bu yüzden şekli ya da kaç adet olduğu ile ilgili bilgi vermek zordur. Dışbükey profil üzerinde kademeli olarak iki adet dikdörtgen formlu profil yer almaktadır. yüzeyinde aşınma izi azdır, pürüssüz bir görüntü sergilemektedir.

Katalog No: 109a-1.

Buluntu Yeri: Hamam A, 1 ve 5 no.lu odalardan toplanan parçalar.

Ölçüler: En büyük parçanın g: 33 cm., b: 37 cm., en küçük parçanın g: 10 cm., b: 8 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük geison buluntuları.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 215-220, Doğan, (2009) fig. 49.

Paraleller: Aizanoi, Kappadokia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük ölçekli *geison* parçaları üzerinde yer alan profiller aynı gibi görünmektedir. Dışbükey formlu profil üzerinde iki adet, kademeli dikdörtgen formlu profil yer almaktadır. Katalog No:107 ile oldukça benzerlik sergilemektedirler.

Katalog No: 110.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 14 cm., b: 35 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kanalin sol alt köşesinde ve yuvarlak haznesinde kırıklar mevcuttur, bulun dışında yüzeyi oldukça aşınmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Hamam A'da bulunan su kanalının yuvarlak formlu bir haznesi bulunmaktadır. Haznenin fonksiyonu suyu bünyesinde biriktirip ikinci bir kanal vasıtası ile akış yönünü değiştirmektir. Fakat haznenin etrafında ikinci bir kanalın izi görülmemektedir. Bu durumda fonksiyonunun ne olduğunu net olarak söylemek mümkün değildir. Kanal aralığının genişliğinin dar olduğu göz önüne alınacak olursa temiz su için kullanılmış olma olasılığı yüksektir.

Katalog No: 111.

Buluntu Yeri: Hamam A, 3 no.lu oda.

Ölçüler: g: 31 cm., b: 64 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol alt köşesinde ve ortaya yakın bölümünde iki kırığı bulunmaktadır. Sağ tarafta üstte ve altta olmak üzere iki küçük kırığı daha vardır. Yüzeyi yoğun aşınmaya maruz kalmıştır.

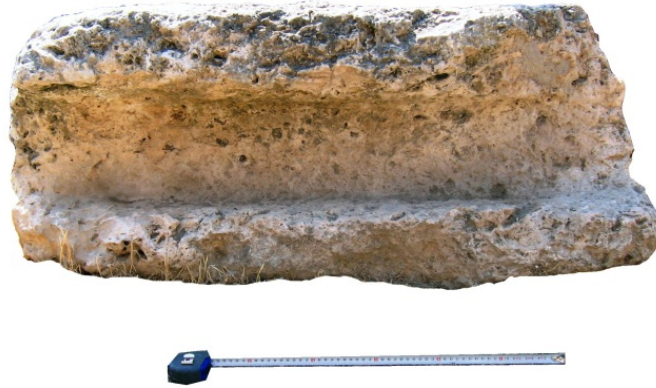
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Su kanalı dikdörtgen bir forma sahiptir, iki yanında yer alan yüksek kenarlıklardan sol tarafta yer alanı sağdan daha geniştir. Kanal genişliği yaklaşık 10 cm.'dir ve bu genişlik bize temiz su için kullanıldığını göstermektedir.

Katalog No: 112.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 45 cm., b: 99 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Su kanalının sol alt köşesinde ve sağ üst köşesinde kırık mevcuttur. Yüzeyinde yoğun aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Katolog No:111'de olduğu gibi, su kanalının fotoğrafta üstte kalan kenarı daha geniştir. Suyun akış yolunun kalınlığı yaklaşık olarak 15 cm.'dir. Diğer örnekten geniş olması kirli suyun akışı için yeterli gibi gözükmemektedir. No:112'de temiz su için kullanılmış olabilir.

Katalog No: 113.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 27.5 cm., b: 54 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol tarafında yer alan kenar üzerinde birçok küçük kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kanal duvarlarından sol tarafta yer alanın kenarları yoğun aşınma izlerine sahiptir. Bu taraf ayrıca kanalın kalın olan duvarıdır. Kanal yolunun genişliği yaklaşık 10 cm.'dir. Temiz su kanalı olma olasılığı yüksektir.

Katalog No: 114.

Buluntu Yeri: Hamam A, 9 no.lu oda.

Ölçüler: g: 25 cm., b: 37 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kanalin sağ alt köşesinde büyük bir kırık bulunmaktadır. Kenarda ise yoğun aşınma izleri gözlemlenmektedir. Sol taraf belirgin bir kırığa sahip değildir sadece aşınma izleri görülür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kanalin su yolu yaklaşık 10 cm. genişliğindedir. Üzerinde diğer örneklerle oranla daha az aşınma gözlemlenir, fakat buna rağmen yüzeyi düz değildir, kaba bir işçiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sağ kanal duvarı yoğun bir tahribata uğramıştır, bu yüzden kalın olan kanal duvarının belirlenmesi zordur

Katalog No: 115.

Buluntu Yeri: Hamam A, 4 no.lu oda.

Ölçüler: g: 27 cm., b: 29 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Su kanalının sol duvarında alt köşede büyük bir kırık görülmektedir, ayrıca yine sol tarafta bir çatlak hattı ortaya doğru uzanmaktadır. Sağ alt köşede yer alan ikinci bir kırık bulunur. Yüzeyinde aşınma izleri mevcuttur.

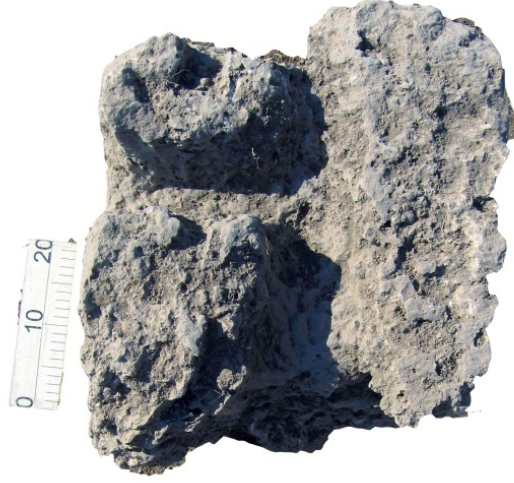
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Su kanalının sol duvarı daha geniştir, yaklaşık 25 cm. genişliğe sahiptir. Ayrıca su yolunun genişliği diğer örneklerde olduğu gibi 10 cm.'dir. Üzerinde aşınma izlerine rastlanan kanalın kalın duvarında bir çatlak hattı mevcuttur. Kanal muhtemelen temiz su akışı için kullanılmıştır.

Katalog No: 116.

Buluntu Yeri: Hamam A, 4 no.lu oda.

Ölçüler: g: 31 cm., b: 31 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol üst kısmında büyük bir kırığı vardır. Alt kenarı kırıktır, aşınma izleri özellikle sol su duvarı üzerinde alt kısımda yoğunlaşmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kanal diğer örneklerden farklı olarak iki adet su yoluna sahiptir, akışı yönlendirmek için kullanılan yolların her ikisi de 10 cm. genişliğe sahiptir. Kanalin üst ya da alt kısmında su yollarından birinin kapalı olması akışın yönünün daha etkili bir şekilde değişmesine yol açabilir, fakat yoğun tahribat formu ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmamızı engellemektedir.

Katalog No: 117.

Buluntu Yeri: Hamam A, 5 no.lu odanın güney kısmı.

Ölçüler: g: 48 cm., b: 39 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Fotoğraf üzerinde sol tarafta yer alan su kanalının sağ alt ve üst köşelerden iki büyük kırığı mevcuttur. Ayrıca sol iki köşede de ilk kırıklara benzer iki kırık daha yer almaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 1-113, Bingöl, (2008) fig. 10.

Paraleller: Ephesos, Sardis, Metropolis, Pergamon, Miletos, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yüzeyinde aşınma izi diğer örneklerle oranla oldukça azdır, kanalın su yolunun genişliği yaklaşık 10 cm.'dir. Sol duvarı daha kalındır ve kalınlığı yaklaşık 25 cm.'dir.

Katalog No: 118.

Buluntu Yeri: Hamam A, 10 no.lu oda.

Ölçüler: 46x46 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ üst köşede ve sol üst köşede iki küçük kırık vardır. Yüzeyi yoğun aşınma izleri ile doludur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 100.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kare şekline sahip olan *latrina* taban bloğu üst kısmında, ortada içdükey bir alan yer almaktadır, onun her iki yanında simetrik iki adet çıkıntı bulunur. Çıkıntılardan ortaya doğru üçgeni andıran, fakat sivri ucun yerine düz bir çizgi ile kapanan bezeme bulunmaktadır. Üçgenimsi şeklin her iki yanında yarım daire formulu girintiler mevcuttur. Bloğun üzerin yıllarca kullanımın getirdiği ayak izleri yer almaktadır.

Katalog No: 119.

Buluntu Yeri: Hamam A, 11 nolu odada devşirme malzeme olarak kullanılmış.

Ölçüler: 40x40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu sağ ve sol köşelerinde yer alan iki küçük kırık dışında tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 100.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Katalog No:118 ile aynıdır. Üst kısımda bulunan iç bükey alanın her iki yanında çıkıntılar vardır. Bu alan tabanda latrinanın önüne denk gelen yerdir. Üçgenimsi bezeme ve yanlarında bulunan yarım daire şeklinde girintiler oldukça belirgindir. Bu durumun sebebi bloğun duvar içinde devşirme olarak kullanılması ve daha uzun süre korunması olabilir.

Katalog No: 120.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 49 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol kenarında küçük bir kırık bulunmaktadır, alt ve sağ kenarda yoğun aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 100.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Latrina* taban bloğunun üzeri ilk iki örnekte olduğu gibi değildir, yoğun kullanım getirdiği aşınma izleri yok etmiştir. Fakat form olarak diğerleri ile aynıdır. *Latrina* olduğunu düşündüğümüz 13 no.lu odanın içinde bulunan blok odanın fonksiyonunu güçlendirmektedir.

Katalog No: 121.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 60 cm., b: 102 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Ortadan ikiye kırılmış olan kanalın sağ üst köşesi, sol üst köşe ve altı kırıktır. yüzeyinde yoğun aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 100.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Atık su kanalının kenarında tahliye amacı için yapılmış, yaklaşık 10 cm. çapında bir gider deliği bulunmaktadır. Su yolu yaklaşık 30 cm. kadardır. Temiz su kanallarına oranla su yolu daha geniş ve daha derindir, bunun sebebinin atık sudan çabuk kurtulma çabalarından ötürü olduğunu düşünmekteyim.

Katalog No: 122.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 30 cm., b: 40 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu sağ kenardan ve alttan kırılmıştır. Sol tarafta kanal duvarı hala belirgindir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 100.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis, Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Atık su kanalının bir kısmı olduğu anlaşılan buluntu köşe kısmına ait olmalıdır. Katalog No:121'de olduğu gibi geniş su yoluna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Duvarları yüksektir. Su yolunun genişliği yaklaşık 20 cm.'dir.

Katalog No: 123.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Buluntunun Korunma Durumu: Dört köşesinde büyük kırıklara sahiptir, özellikle alt kısmında sağ ve sola doğru yoğun aşınma izlerine ve küçük kırıklara rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gülbay, (2003) fig. 88-89.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis ve Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yerel taştan yapılmış olan küçük taş hazne Hamam A'nın içinde *latrina* olduğunu düşündüğümüz 13 numaralı odada bulunmuştur. Odanın fonksiyonunu destekleyen bir elemandır. *Latrinaların* içinde kişisel temizlik için kullandıkları süngerlerin barındırıldığı ve yıkandığı bir su haznesi yer alır. Katalog No:123'de gördüğümüz bu fonksiyon için kullanılan bir su haznesi olmalıdır.

Katalog No: 124.

Buluntu Yeri: Hamam A 12 no.lu oda.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun yüzeyi oldukça yoğun bir aşınmaya maruz kalmıştır. Altta yer alan parçanın köşelerinde kırıklar mevcuttur. Onun dışında yüzeyi üstte yer alan bloğa oranla daha düzgündür. Üst blokta kırıklar köşelerden kenarlara doğru yayılmaktadır ve aşınması daha fazladır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis ve Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Blokların fonksiyonu tam olarak bilinmese de pişmiş toprak boruların sabitlenmesinde kullanılmış olma ihtimalleri vardır.

Katalog No: 125.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 95 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Dikdörtgen bloğun sağ üst köşesi kırıktır. Kenarlarda küçük aşınma izlerine ve kırıklara rastlanılmaktadır. Aynı aşınma izleri yüzeyde de görülür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Paraleller: Metropolis, Hieropolis, Ephesos, Sardis ve Magnesia.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Dikdörtgen bloğun alt kısmında ortada bir delik bulunmaktadır. Bloğun fonksiyonunun söylenmesi oldukça zordur.

Katalog No: 126.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: g: 32 cm., b: 31 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol alt kenarı kırıktır, benzer bir kırık sağ kenarında ve üst köşede bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levha parçasını andıran blok kenarlarında kabartma tekniği ile yapılmış bir çerçeveye sahip gibi görünmektedir. Sağ kenarda daire formunu andıran geometrik bir şekil vardır.

Katalog No: 127.

Buluntu Yeri: Hamam A, 9 no.lu oda.

Ölçüler: g: 32 cm., b: 80 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Pencere süsü üç parçaya ayrılmıştır, yüzeyinde yoğun aşınma izleri görülür, bütün kenar hattı boyunca kırıklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Lightfoot, (2007) s. 63.

Paraleller: Amorium, (Hanköy).

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Pencere süsünün dikdörtgen formlu boşluklarına muhtemelen renkli camlar monte edilmekteydi. Yarım daire ya da daire formuna sahip olan süsler genellikle binaların dış cephelerinde hem görsel açıdan süs olarak hem de ışığın içeriye alınması gibi fonksiyonel bir amaçla kullanılmışlardır.

Katalog No: 128.

Buluntu Yeri: Hamam A, 9 no.lu oda.

Ölçüler: g: 15 cm., b: 61 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Mimari bloğun sol kenarında profiller üzerinde kırıklar yer almaktadır. Ortaya doğru iki küçük kırık daha görülür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Mimari blok bir üst yapı elemanı, arşitrav parçası olabilir. Her iki yanında da simetrik olarak aynı profili görmek mümkündür. En altta dikdörtgen bir hat onun üzerinde yuvarlatılmış ikinci bir profil ve en üstte yine dikdörtgen şeklinde tek bir profil yer alır. Tabanı düzdür.

Katalog No: 129.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Ölçüler: ; 28 cm., b: 88 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üst kenarlarda küçük kırıklar ve aşınma izleri vardır. Altta yer alan kenarlarında daha yoğun kırıklar görülmektedir, özellikle sol alt büyük bir kırığa sahiptir ve iki tane kırık da sağ da görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Fonksiyonu bilinmemektedir. Üstte yer alan dikdörtgen formulu düz alanın genişliği yaklaşık 15 cm.'dir.

A Yüzü

B Yüzü

Katalog No: 130.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: g: 17 cm., b: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun dört kenarında da kırıklar mevcuttur, bahsi geçen küçük kırıklarının dışında yüzeyinde aşınma izine rastlanmamıştır.

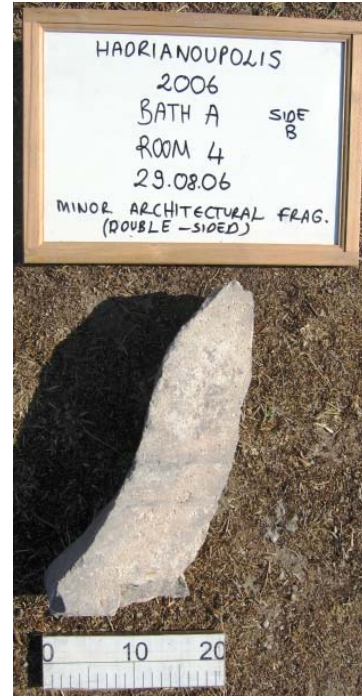
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969)fig. 8, Tezcan, (1989) fig. 378, 385-387, Parman, (2002) fig. 112, Niewöhner, (2007) fig. 292, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Dokimion, İstanbul, Skamender.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Her iki yönüde alçak kabartma ile bezenmiş levha parçasının fonksiyonu net değildir. Üzerinde yer alan bezemelerden ikonografinin çıkartılması oldukça güçtür. B yüzünde yer alan bezeme sol tarafta iki sıra halinde görülen çerçeve hattını andırmaktadır, dalgalı geometrik bezeme ise tipik İ.S. 5. Ve 6. yy *templon* levhalarının bezemesi olan madalyonun yanında bulunan Latin haçlarının alt kollarına uzanan sarmaşık dalını anımsatmaktadır. A yüzünü tanımlamak daha zordur.

Katalog No: 131.

Buluntu Yeri: HamamA, 4 no.lu oda.

Ölçüler: g: 14 cm., b: 39 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu tepeye doğru sivri bir uç oluşturacak şekilde yanlardan kırılmıştır. Alt kısımda sol tarafta küçük bir kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969)fig. 8, Tezcan, (1989) fig. 378, 385-387, Parman, (2002) fig. 112, Niewöhner, (2007) fig. 292, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Dokimion, İstanbul, Skamender.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levha parçası olduğu anlaşılan buluntunun üzerinde alçak kabartma geometrik bezemeler yer almaktadır. Alt kısmında alçak kabartma çerçeve bulunmaktadır. Dikdörtgen çerçeve içinde yer alan madalyon bezemesini andıran levhanın fonksiyonu korkuluk amaçlı olabilir. Arka yüzü yani B yüzü düzdür.

Katalog No: 132.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Buluntunun Korunma Durumu: Apsis parçasının sağ kısmında küçük aşınmaların dışında tahribat görülmemektedir. Sol kısımda kenar hattı boyunca kırık görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1974) fig. 66, Harrison, (1986-1992) fig. 192, 196, Tezcan, (1989) fig. 531.

Paraleller: İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde boncuk ve makara bezemesi yer alan apsis parçasının dış süslemede kullanıldığını düşünmekteyim. Sol kısmı bütününden ayrıldığı taraf olduğu için daha çok tahribata uğramış gibi durmakta.

Katalog No: 133.

Buluntu Yeri: Hamam A, 12 no.lu oda.

Ölçüler: 50x45 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üzerinde yer alan aşınma izlerinin dışında tahribatı fazla yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kilit taşı olarak kullanılmış olan kareye yakın bir forma sahip blok.

Katalog No: 134.a-d.

Buluntu Yeri: Hamam A, 4-6-7-10-13 no.lu odalar.

Ölçüler: Sütunçe parçasının b: 35 cm., ç. 15 cm., sola lt köş kare pişmiş toprak unsurun g: 23 cm., b: 17 cm., sağ üst köşe bezemeli parça g: 18 cm., b: 10 cm., ortada yer alan blok g: 15 cm., b: 18 cm. sol üsk köşe 13x13 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Hepsi küçük ve yoğun tahribata uğramış bloklardır. Sütunçe parçasının alt kısmında kırığı bulunmaktadır, sol alt köşede yer alan kare pişmiş toprak unsurun sağ üst köşesinde büyük bir kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı ve pişmiş toprak.

Tarih: İ.S. 5. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Küçük parçalar olduğu için tanımlanması oldukça zordur, fakat hamamda ele geçen diğer buluntulara örnek teşkil etmesi için kataloğa alınmışlardır.

Katalog No: 135.a-g.

Buluntu Yeri: Hamam A, 4-6-7-10-13 no.lu odalar.

Ölçüler: Ortalama olarak taşların boyutları 15x15 cm.'dir.

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük buluntular üzerinde yoğun kırıklar görülmektedir. Hepsininde dörk kenarı tahrip olmuştur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969)fig. 8, Tezcan, (1989) fig. 378, 385-387, Parman, (2002) fig. 112, Niewöhner, (2007) fig. 292, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Dokimion, İstanbul, Skamender.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Hamamda bulunan küçük buluntulara örnek teşkil etmeleri maksadı ile kataloğa alınmışlardır. Ortada yer alan blok Katalog No:130 olarak adlandırılan mimari unsurdur.

Katalog No: 136.a-ş.

Buluntu Yeri: Hamam A'nın çeşitli odalarından.

Ölçüler: ----

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük buluntuların hemen hemen bütün kenarlarında kırıklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı, pişmiş toprak.

Literatür: Sheppard, (1969)fig. 8, Tezcan, (1989) fig. 378, 385-387, Parman, (2002) fig. 112, Niewöhner, (2007) fig. 292, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Dokimion, İstanbul, Skamender.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy. arası

Özellikleri ve Tanımlaması: Bir kısmı kataloglanan küçük buluntu grubu örnek için konulmuştur. Büyük çoğunluğunu levhalar oluşturmaktadır.

Katalog No: 137.a-ö.

Buluntu Yeri: Hamam A, 10-13 no.lu odalar.

Buluntunun Korunma Durumu:

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969)fig. 8, Tezcan, (1989) fig. 378, 385-387, Parman, (2002) fig. 112, Niewöhner, (2007) fig. 292, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Dokimion, İstanbul, Skamender.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Hamam yapısında bulunan ve çoğunluğu levha olarak adlandırılan küçük mimari buluntu parçaları.

Katalog No: 138.

Buluntu Yeri: Hamam A, 9 no.lu odanın batı tarafında, girişe yakın bulunmuştur.

Ölçüler: g: 24 cm., b: 56 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Payenin illustrasyon üzerinden bakıldığında sol tarafta kalan kısmında büyük bir kırık yer almaktadır. Alt kenarında iki büyük ve pek çok küçük kırık bulunur, sağ kenarda bir kırığı vardır ve üste aşınma izleri görülmektedir. Yüzeyde, sağdan üçüncü ve altıncı halkalar üzerinde bozulma görülmüştür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 23, 28, 30, 43, 47, 48, 50, 507, 511, 512, Ötüken, (1996) lev.3-fig.No.3, 5, lev.4-fig. 3, Westphalen, (2000) fig. 7, Parman, (2002) fig. 51-57, Niewöhner, (2007) fig. 238-281, 332, Türkler, (2009) fig. 14-17.

Paraleller: Aizanoi, Skamender, İstanbul, Nikomedia, Priene, Seyitgazi Müzesi, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* payesi üzerinde iç içe geçmiş altı adet daire bezemesi yer almaktadır. Daireler zeminden yükseltilerek yapılmışlardır. Dairelerin etrafında dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır, çerçeve de daireler gibi zeminden yükseltilerek yapılmıştır. Arkasında sarmaşık bezemesi yer almaktadır. zeminden yükseltilerek yapılmış olan sarmaşık bezemesinin yapraklarının bir kısmı tahrip olmuştur. Çizimler bölümünde 10b ile gösterilen çizim bloğun arka yüzünü temsil etmektedir.

Katalog No: 139.

Buluntu Yeri: Hamam A.

Ölçüler: g: 103 cm., b: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Devşirme bloğun sağ yanında kırık mevcuttur, kenarda aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Orjinal fonksiyonu bilinmemektedir. Yüzeyi iki kademelidir.

Katalog No: 140.

Buluntu Yeri: Hamam A, 13 no.lu oda.

Buluntunun Korunma Durumu: Altta yer alan dikdörtgen formlu bloğun sağ yanı kırıktır. Sol yanda daha küçük ikinci bir kırık yer almaktadır. yüzeyinde aşınma izleri görülmektedir. Üstte duran yarım daire formlu bloğun kenarı olduğu gibi kırılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1963) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84, 85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üstte yer alan yarım daire formunda devşirme blok sütun parçasını andırmaktadır. Katalogta belirtilen literatür ve paraleller sütun parçası göz önüne alınarak verilmiştir.

Katalog No: 141.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: *Pilinthus* üzerinde sağ ve sol yanlarda iki kırığı mevcuttur. Bunun dışında sağlam durumdadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, İstanbul, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 1 grubuna giren kaidenin oldukça kalın bir *pilinthusu* bulunmaktadır. Onun üzerinde yer alan alçak *torus* tahribat görmemiştir ve aşınma izi yok denecek kadar azdır. *Trokillos*'un üzerinde bulunan boyun kısmında bir adet yatay çizgi bezemesi yer almaktadır.

Katalog No: 142.

Buluntu Yeri: Hamam A'nın 150 m batısında, moloz yığınının içinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 95 cm., b: 70 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus* kısmında sağda ve solda iki büyük kırığı vardır. Yuvarlak hatlı *torus* ve boyun kısmında kırıklardan etkilenmiştir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, İstanbul, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 1 grubuna giren kaidenin oldukça kalın bir *pilinthus* bulunmaktadır. *Pilinthus*un üzerinde bir madalyon içinde Malta haçı bezemesi yer alır, zıt yönünde de aynı bezemeden bulunmaktadır. Yuvarlak hatlı *torus*un üzerinde yer alan boyun kısmında ince bir profil görülmektedir.

Katalog No: 143.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 66 cm., b: 28 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus*unda, sol köşenin yanı ve sağ köşenin üst köşesinde iki küçük kırık vardır. Diğer bölümlerinde herhangi bir kırık bulunmamaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Tezcan, (1989) fig. 150, 152, 153, Mango, (1991) fig. 139, Ötüken, (1996) lev.24-fig. 1, 2, 3, 4, lev.25-fig. 5, 6, Doğan, (2005) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillios, Güzelyalı, Babasultan, Nikaia, Karaağaç, İstanbul, Elaiussa Sebaste.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 1 grubuna giren kaidenin kalın *pilinthus*unun üzerinde alçak bir *torusu* bulunmaktadır. *Trokillos* kısmı toprağın içinde kaldığı için durumu bilinmemektedir. Üzerinde kenet deliği bulunmaktadır fakat kurşun yivi yoktur.

Katalog No: 144.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 47 cm., b: 29 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun boyun kısmında sol tarafta yer alan kırığından başka deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İ.S. 6. yy.'da yoğun olarak görülen kaide, Attik tip 2 grubuna girmektedir. *Pilinthusun* üzerinde kalın bir *torus* bulunmaktadır. İnce hatlı yatay profil hemen *torusun* üzerindedir ve en üstte kalın bir boyun kısmı vardır. Attik tip 1'e oranla daha kaba bir işçiliğe sahiptir. Kenet deliği yoktur.

Katalog No: 145.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: -----

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun boyun kısmında yer alan büyük kırığından başka deformasyonu yoktur. Yüzeyi kırıklardan çok aşınma izlerinde tahrip görmüştür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İnce bir *pilinthus* üzerinde bulunan kalın bir *torus* ve yine kalın bir boyun kısmı olan kaide; Attik tip kaideler içinde 2. gruba girmektedir. Oldukça kaba bir forma sahip olan kaidenin sanki tamamlanmamış gibi duran bir görüntüsü vardır. Üzerinde kenet deliğine rastlanmaz.

Katalog No: 146.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin sağ tarafı, *pilinthus* ve *torus* bölümleri tahrip görmüştür. Bu tahribat sağ kısımdan ortaya doğru uzanmaktadır. Boyun kısmında yine sağda büyük bir kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 2 grubuna giren kaidenin kalın bir *pilinthusu* vardır, bunun üzerinde ince bir *torus* bulunur ve yine kalın bir boyun kısmı vardır. Özellikle kaidenin sağ tarafı hasara uğramıştır, fakat buna rağmen kaidenin tipi anlaşılabilmektedir.

Katalog No: 147.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin yarısı tahrip olmuştur. *Pilinthus* ve *torus* yarı yerden kırıktır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın son çeyreği.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 3 grubuna giren örnek bölgede bu gruba ait iki örnekten biridir. Kalın *pilinthus* üzerinde açılı bir *torus* yer almaktadır, *torus*un oldukça kalın olduğu profilinden anlaşılmaktadır. Üzerinde yer alan boyun kısmı diğer örneklerdekine oranla daha alçaktır.

Katalog No: 148.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 58 cm., b: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol tarafta yer alan sütun kaidesinin bir yanı (sol) kırılıp ayrılmıştır. *Torus* ve *pilinthus* üzerinde aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İnce bir *pilinthus* üzerinde yer alan *torus* ve boyun kısmı Attik tip 2 grubuna girmektedir. Sağ tarafta yer alan mimari unsur kaideden ziyade bir başlığı andırmaktadır. Çanak tipi başlık grubuna dahil edilelen başlığın literatür örnekleri Kat.No. 158 ve 159’te verilenler ile aynıdır.

Katalog No: 149.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 56 cm., b: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus* kısmında sol tarafta büyük bir kırığı vardır. Bunun dışında belirgin bir deformasyonu yoktur. *Pilintus*un kenarlarında aşınma izleri ve küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Pilinthus* üzerinde alçak bir *torus* bulunmaktadır. En üst kısımda, kalın bir boynu bulunan kaidenin yüzeyinde aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Katalog No: 150.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 74 cm., b: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus* üzerinde sağ tarafında kırık görülmektedir, yine aynı alanda *pilinthustan* başlayıp boyun kısmına kadar uzanan bir çatlak hattı bulunmaktadır ve *torus* bölümü de sağ yandan hasar görmüştür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.24-fig.6, lev.26-fig.3, Niewöhner, (2007) fig. 12-27.

Paraleller: Aizanoi, Myra, Apollonia, Bryillos, Güzelyalı, Kayapa, Kurşunlu, İmralı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın son çeyreği.

Özellikleri ve Tanımlaması: Attik tip 3 grubuna dahil edilen kaidenin alçak bir *pilinthusu* ve onun üzerinde açılı bir *torusu* bulunmaktadır. *Torus* ve boyun kısmı arasında yer alan iki adet kazıma tekniği ile yapılan çizgisel bezemenin dışında bir dekorasyonu bulunmamaktadır. *Torus* Attik tip 3'de olması gereken açı özelliğini göstermektedir.

Katalog No: 151.

Buluntu Yeri: Eskipazar'ın batısında yer alan mahalle.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütun parçasının üstünde sonradan yapılmış bir oyuk bulunmaktadır. Yüzeyinde yer alan aşınma izlerinin dışında kırığı yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1974) fig. 966, Tezcan, (1989) fig. 216-218, Niewöhner, (2007) fig. 26-27.

Paraleller: Aizanoi, İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun tamburunun üzerinde yer alan silmenin dil bezemesi ile süslendiği anlaşılmaktadır, başlıklar üzerinde görülen bezeme ile aynıdır. Alt kısmın çapı bezemenin üstüne oranla daha geniştir buda bezemenin alt kısmının monolitik bir kaide olabileceğini düşündürmektedir. Sonradan ortası oyularak dibek olarak kullanılmıştır.

Katalog No: 152.

Buluntu Yeri: Büyükyayalar.

Ölçüler: g: 32 cm., b: 59 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun kaide kısmı sağ alt köşede ve ortada küçük kırıklara sahiptir. *Pilinthus*un yüzeyi aşınma izleri ile doludur *torus* ve *shaft* kısmında aşınmalar daha azdır.

Taş Cinsi: Yerel kırıntılı kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 26-27

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Monolitik sütun ve kaidesinin kalın bir pedestali vardır ve onunda üzerinde köşeli kalın bir *torus*u bulunmaktadır. Bir yüzünde yuvarlak delik bulunur, sütun üzerinde yer alan deliğe muhtemelen rölik takılmaktaydı. Kaidenin yüzeyinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Kırıntılı kireçtaşından olan sütunun yüzeyinde oldukça yoğun aşınma gözlemlenmektedir.

Katalog No: 153.

Buluntu Yeri: Eskipazar Belediyesi açık hava tesisleri bahçesi.

Ölçüler: g: 32 cm., b: 59 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Paye üzerinde aşınma izleri vardır, bunun dışında sol tarafta küçük kırıklar bulunmaktadır. Yüzeyinde başka bir deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 23, 28, 30, 43, 47, 48, 50, Ötüken, (1996) lev.3-fig. 3, 5, lev.4-fig. 3, Westphalen, (2000) fig. 7, Parman, (2002) fig. 51-57, Niewöhner, (2007) fig. 238-281, 332, Türkler, (2009) fig. 14-17.

Paraleller: Aizanoi, Skamender, İstanbul, Nikomedia, Priene, Seyitgazi Müzesi, Prusia.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Monolitik *templon* payesi, üzerinde sütunçenin oturtulduğu kaidesi bulunmaktadır. Topuz kısmı Attik tip 2 tipi kaideleri andırmaktadır. Modern zamanlarda dibek olarak kullanıldığı anlaşılan payenin üst kısmı oyulmuştur. Payenin gövde kısmında herhangi bir bezemeye rastlanmaz.

Katalog No: 154.

Buluntu Yeri: Eskipazar Belediyesi açık hava tesisleri bahçesi.

Ölçüler: g: 35 cm., b: 68 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Bozulmamış *templon* payesi ve başlığı, üzerinde çok az aşınma izine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.6-fig.4, Parman, (2002) fig. 31-34. Niewöhner, (2007) fig. 121, Türkler, (2009) fig. 20.

Paraleller: Aizanoi, Skamender, Dorilaion, Nikea.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Monolitik olarak başlığı ile beraber görülen *templon* payesini üzerinde hiç bezeme yoktur. Bu durumun daha sonra kazımayla mı yoksa yarım bırakılmış olma ihtimalinden mi kaynaklandığı bilinmemektedir.

Katalog No: 155.

Buluntu Yeri: Eskipazar şehir merkezinin batısındaki bir mahallede bulunmuştur.

Ölçüler: g: 103cm., b: 54 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Abaküs'ün üzerinde, ortada iki küçük kırığa rastlanmaktadır. Başlığın alt kısmında ise bir delik bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 5. yy ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Palmet tipi başlığın gövdesi bir sıra *godron* motifi ile işlidir. Abaküs ile gövdenin arasında bir sıra silme yer alır ve silmenin üzeri *godron* motifinin devamı olan yaprakımsı bölümler ile bezelidir. Abaküs üzerinde bir bezeme yoktur. Alt kısmı sonradan eklenmiştir.

Katalog No: 156.

Buluntu Yeri: Budaklar köyü, caminin bahçesinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 65 cm., b: 38 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Abaküs kısmında sağ ve sol köşelerde iki kırığı bulunmaktadır, gövdesi üzerinde ortada ve sol tarafta kırıklar görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 5. yy ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Gövdesinde *godron* bezemesi görülen palmet tipi başlıkğın üstünde kalın, bezemesiz bir silme yer almaktadır. Abaküs kısmında da bezeme görülmemektedir. Gövde üzerinde yer alan yivlerin ortasında bulunan dişler oldukça aşınmıştır, başlık İ.S. 5. yy.' ve 6. yy.'da yoğun olarak kullanılan palmet tipi başlıkların bütün özelliklerini taşımaktadır.

Katalog No: 157.

Buluntu Yeri: Budaklar köyü, caminin bahçesinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 60 cm., b: 38 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın abaküs bölümünde aşınma izlerine rastlanmaktadır, silme üzerinde küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 5. yy ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Palmet tipi başlığın gövdesinde *godron* bezemesi görülür, yivlerin arasında altta küçük dişler mevcuttur. Gövdenin üzerinde düz bir silme yer alır ve en üstte bezemesiz bir abaküsü bulunmaktadır.

Katalog No: 158.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: b: 47 cm., ç: 35 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntu sol üst kısmında yer alan kırığın ve tahrip olmuş abaküsü dışında sağlamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.28-fig.2, 3, Parman, (2002) fig. 31-45, Hakan, (2009) fig. 30.

Paraleller: Dorylaion, Nikea, İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kadeh şeklinde bulunan taşıyıcı başlık üzerinde, madalyon içinde, malta haçı bezemesi görülmektedir. Yüzeyi oldukça pürüslüdür. Kenet deliğinin olmaması altında bulunan sütunun ahşap olabileceğini göstermektedir. Tabanı silindirik formdadır, gövde kısmı prizma şeklindedir ve en üstte yer alan abaküs kısmı tahrip olduğu için şeklinin muhtemelen kare formlu olduğunu söyleyebiliriz.

Katalog No: 159.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: ç: 23 cm., b: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın abaküs kısmında sol tarafta bir kırık bulunmaktadır. Alt kısmında yer alan ikinci bir küçük kırıktan başka deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.28-fig.2, 3, Parman, (2002) fig. 31-45, Hakan, (2009) fig. 30.

Paraleller: Dorylaion, Nikea, İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kadeh şeklinde olan başık İ.S. 6. yy.'da sıkça görülen impost başlık türlerindendir. Üzerinde yer alan madalyon içinde bir Kristogram bulunmaktadır. Madalyon ve Kristogram kazıma tekniği ile yapılmıştır. Silindir formu bir tabandan üste doğru pirizma şeklini alan gövdeye sahiptir abaküs kısmı kare şeklindedir.

Katalog No: 160.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: 45x45 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yarısi ortadan kırılmış olan başlığın impost bölümünün sol yanında küçük bir kırık görülmektedir, sağ tarafta yer alan volütün pilvinus kısmı üzerinde yer alan ikinci kırık daha büyüktür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1968) fig. 10-11, Yegül, (1974) fig. 16-27, 30-32, Tezcan, (1989) fig. 103, 166, 176-78, 197-98, 316, 448-49, Ötüken, (1996) lev.37-fig.2-6, lev.38-fig. 1-6, lev.39-fig. 1, Parman, (2002) fig. 174-177, Zah, (2003) fig. 17, Niewöhner, (2007) fig. 50-62, Hakan, (2009) fig. 28.

Paraleller: Aizanoi, Kalabatia, Uşak Müzesi, Sardis, İstanbul, Nikea, Kurşunlu, Apollonia ad Rhyndacum, Zeytinbağı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ortası.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik impost tipi başlıklar özellikle İ.S. 6. yy.'da popüler olarak Anadolu'da görülmeye başlandılar. Hacıahmetler köyünde bulunan impost blok üzerinde yer alan Latin haçı kazınmıştır, volütlerin sarmallarında görülmemektedir. Ortasında bulunan kenet deliği yarıdan itibaren kopmuş olmasına rağmen hala belirgindir.

Katalog No: 161.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 44 cm., b: 46 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın sütuna oturduğu bölümde sol tarafta bulunan küçük bir kırıktan başka deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango, (1968) fig. 10-11, Yegül, (1974) fig. 16-27, 30-32, Tezcan, (1989) fig. 103, 166, 176-78, 197-98, 316, 448-49, Ötüken, (1996) lev.37-fig.2-6, lev.38-fig. 1-6, lev.39-fig. 1, Parman, (2002) fig. 174-177, Zah, (2003) fig. 17, Niewöhner, (2007) fig. 50-62, Hakan, (2009) fig. 28.

Paraleller: Aizanoi, Kalabatia, Uşak Müzesi, Sardis, İstanbul, Nikea, Kurşunlu, Apollonia ad Rhyndacum, Zeytinbağı.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ortası.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik impost başlık üzerinde yoğun olarak alet izleri yer almaktadır. Volütlerin sarmalları ve taşıyıcı bölümde bulunması gereken haç bezemesi muhtemelen kazınmıştır. Kenet deliği olduğu anlaşılan başlığın kurşun yivine sahip olup olmadığı bilinmemektedir. Volütler İ.S. 6. yy.'ın ortalarına denk gelen dönemin özelliğine uygun olarak küçüktür.

Katalog No: 162.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: Devşirme olarak kullanılan başlığın diğer bölümleri tahrip olmuştur, volütlerden solda yer alanında hasarlıdır, Malta haçının en alt kolu harçtan zarar görmüştür.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango-Ševčenko, (1973) fig. 57-58, Tezcan, (1989) fig.40.

Paraleller: İstanbul, Peleke.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik başlığın orjinal formu ile ilgili kesin bir bilgi vermek mümkün değildir. Gevşek sarmalların ortasında bir Malta haçı yer almaktadır. Başlık muhtemelen impost tipi bir başlıktır.

Katalog No: 163.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 38 cm., b: 79 cm., y: 24 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Aşınma izleri dışında devşirme olarak kullanılan başlığın deformasyonu gözükmemektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Hoddinott, (1963) lev.58/d, Krautheimer, (1965) s.102/A.

Paraleller: Charicin Grat Katedrali.

Tarih: İ.S. 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik başlığın kalın bir abaküs kısmı bulunmaktadır. Abaküs'ün ortasına denk gelen bölümde, gövde üzerinde iç içe geçmiş üç adet üçgen bezemesi görülmektedir. Üçgenin en dıştaki hattı volütlerin en dıştaki sarmalı ile birleşmektedir. Zeminden kabartılarak yapılmış olan başlık bezemelerinin en yakın benzerine Sırbistan'da rastlanmaktadır. Volütler geniş sarmalıdır ve abaküs bölümünde bezeme bulunmamaktadır.

Katalog No: 164.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: Kısa kenarı 41 cm., uzun kenarı 60 cm., y: 35 cm, ç: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Abaküs kısmı köşelerden tahrip görmüştür, onun dışında deformasyonu yoktur. Kalın bir abaküs'ün altında yer alan gövde kısmında aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.28-fig.2, 3, Parman, (2002) fig. 31-45.

Paraleller: Dorylaion, Nikea.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kadeh şeklindeki başlık üzerinde bezeme yoktur. *Templon* sütunları üzerinde yer alan başlıkları anımsatmaktadır. Başlığın çapı *templon* sütunlarına uygun olabilir.

Katalog No: 165.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağlam Osmanlı dönemi başlık. Üzerinde aşınma izlerinden başka herhangi bir deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih:

Özellikleri ve Tanımlaması: Osmanlı dönemi başlığın dikdörtgen formu üzerinde yanlardan tıraşlanarak inceltilmiş bir alt kısmı vardır, bu hatlar aşağıya doğru inen bir üçgen alan oluşturmaktadır. Yüzey araştırmasında karşılaşılan başlık tez kapsamında değildir, sadece örnek teşkil etmesi bakımından konmuştur.

Katalog No: 166.

Buluntu Yeri: Beytarla.

Ölçüler: g: 78cm., k: 21 cm., y: 78 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın sol kenarında ortaya yakın bir bölümünde kırık bulunmaktadır, ayrıca sağ alt köşesi ve kenarı da kırıktır. Kenarlarda yer alan aşınmaların dışında levha tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* korkuluğu üzerinde, İ.S. 5. ve 6. yy.'larda yoğun olarak kullanılan bir ikonografi olan madalyon ve iki yanında haç betimlemesi yer almaktadır. Madalyonun altından haçlara doğru uzanan sarmaşık dalı haçların alt kolunda bir yaprakla sonlandırılmaktadır. Zeminden yükseltilerek yapılmış olan levha üzerinde bir yazı yer almaktadır. Sağ ve solda yer alan iki Latin haç betimlemesi de kazınmıştır. Günümüzde çeşme olarak kullanılmaktadır. Madalyonun ortasında kabartma bir daire yer alır, bu daire altı adet haç kolunun ortasına denk gelmektedir. Haç kollarının her biri üçgen bir alan oluşturmaktadır ve bu alanın içinde kalp şeklinde yapraklar yer almaktadırlar.

Katalog No: 167.

Buluntu Yeri: Beytarla.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol kenarda, ortaya yakın bir bölümde yer alan küçük kırık dışında levha tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* levhası üzerinde yer alan dikdörtgen çerçeve içinde madalyon ve iki yanında haç betimlemesi yer almaktadır. Madalyonun içinde yer alan altı kollu haç Beytarla'da bulunan diğer örnekten farklıdır. Burada kollar arasında sarmaşık yaprağı bezemesi yoktur ve haçın kolları uç kısımda üçgen şeklinde kapalı değildir. Yanlarda yer alan Latin haçlarının en dıştaki kolları kazınmıştır ve yine alt kolun bitiminde sarmaşık yaprağı yer almaktadır.

Katalog No: 168.

Buluntu Yeri: Beytarla, levha Prof. Dr. Binnur Gürler ve Sevgi Buhur tarafından bulunmuştur.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın sol yarısı ve üst kısmı kırılmıştır, üzerinde musluk olarak kullanıldığı için bir delik bulunmaktadır, sol köşesinde kırık ve harç izleri görülmektedir. Aynı harç izlerine sağ kenar boyuncada rastlanır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango-Ševčenko, (1973) fig. 128, Koch, (1995) fig. 371/2, Belke, (1996) fig.57-58, Parman, (2002) fig. 107, 112, 143/a, 152, Peschlow, (2002) fig. 22/a, Zah, (2003) fig. 160.

Paraleller: Güney, Kurşunlu, Kedreai, Kumbaba, Ravenna, Hieropolis Müzesi.

Tarih: İ.S. 8. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İ.S. 6. yy.'da yoğun olarak karşımıza çıkan vazo ve içinde yer alan asma betimlemesinin güzel bir örneği *ambon* yan korkuluk levhası üzerinde görülmektedir. Levhayı İ.S. 8. yy.'a tarihlememiz üstte yer alan madalyon bezemesinden kaynaklanmaktadır. İçinde yer alan çarkıfelek motifi daha çok Orta Bizans döneminin yoğun olarak kullandığı bir motiftir. Kabartma olarak yapılan levha bezemesinde alanların doldurulması için asma dallarından ve üzümlerden faydalanılmıştır.

Katalog No: 169.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler köyünde, 25 numaralı evin 30 m. kuzeyinde bulunan Nymphaeon'un yakınında bulunmuştur.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ alt köşede kırık bulunmaktadır, sol yanı ve üstü kırıktır ve üst kısmı harç ile kapatılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sadece sağ köşesi sağlam olarak günümüze kadar ulaşmış olan *templon* korkuluk levhası üzerinde İ.S. 6. yy ikonografisi olan Latin haçlarının alt koluna uzanan sarmaşık yaprağı görülmektedir.

Katalog No: 170.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler köyünde, 25 numaralı evin 30 m. kuzeyinde bulunan Nymphaeon'un yakınında bulunmuştur.

Ölçüler: g: 50 cm., b: 54 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın sol kenarı ve üstü kırıktır ve bu bölüm harcın içinde kalmaktadır. Sağ alt köşe ve açıkta kalan her iki kenar üzerinde küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Mango-Ševčenko, (1973) fig. 76, Tezcan, (1989) fig. 163, Ötüken, (1996) lev.11-fig. 3, 4, Westphalen, (2000) fig. 11/f, Parman, (2002) fig. 120,

Paraleller: Kurşunlu, Priene, İstanbul.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Levhanın kiliselerin iç düzeninde yer alan *templon* bölümünde kullanılmış olma ihtimali oldukça yüksektir. Fakat, genellikle, görmeye alışık olduğumuz dikdörtgen form yerine, kare bir forma sahip olan levha üzerinde, sadece zeminden kabartılarak yapılmış madalyon ve haç bezemesi bulunmaktadır. Latin haçları bu ikonografide yer almaz.

Katalog No: 171.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 65cm., b: 130cm., k: 15 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: *Ambon* korkuluğunun paye kısmında, altta sağ köşede bir kırık bulunmaktadır. Üstte bir kenet yuvası görülmektedir. Levha üzerinde yer alan Latin haçının alt kenarı, üste oranla daha çok tahrip olmuştur. Sağ alt kenar ve üst köşe kırıktır.

Taş Cinsi: Porfiri.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.15-fig. 4, Peschlow, (2002) fig. 31/c-e

Paraleller: Kumbaba, Kıranişıklar.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* korkuluğu olarak adlandırabileceğimiz mimari buluntu üzerinde iki farklı bezeme yer almaktadır. Paye kısmında İ.S. 6. yy ikonografisi olan vazo içinde sarmaşık betimlemesi bulunur, levha üzerinde ise boydan boya Latin haçı yer alır. Farklı bir mermer kullanılarak yapılmış olması dikkat çekicidir.

Katalog No: 172.

Buluntu Yeri: aylı.

Ölçüler: g: 41 cm., b: 74 cm., k: 33 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kenarlarda yer alan ufak kırıkların dışında tamdır. Bezemeli olan kısmında fotoğrafta üstte görülen profilde kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) fig. 81, 90, Zah, (2003) fig. 50. Niewöhner, (2007) fig. 313-331.

Paraleller: Aizanoi, Akroinos, Dorilaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Ambon* platformunun zemine kenetlenmesine yarayan bölümleri kenarda belirgin vaziyette görülmektedir. Sadece bir yanında bezeme olan platformun boncuk ve makara ile dekore edildiği görülmektedir. Genellikle platformun ortasında iç bükey bir alan yer alır ve bu alanın içinde haç bezemesi yer alır, fakat bu örnekte karşımıza böyle bir bezeme çıkmamaktadır.

Katalog No: 173.

Buluntu Yeri: Çaylı.

Ölçüler: 103x103 cm., k: 28 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Altar masasının üst kısmı köşelerden kırılmıştır. Özellikle sol köşe büyükçe bir kırığa sahiptir. Fotoğrafta ön yüzde sağa doğru büyükçe bir kırık daha bulunmaktadır. Sütunun sol yanında boydan boya bir çatlak hattı bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 224-227., Mathews ve Glatz, (2009) fig.6.22.

Paraleller: Aizonai.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Dört tarafında da profil olan altar masasının üst kısmı oldukça sadedir, masa ayağı olarak kullanılan sütunun Roma döneminden kaldığı düşünülmektedir. Herhangi *liturjik* bir bezemeye sahip değildir.

Katalog No: 174.

Buluntu Yeri: Eleler, köy meydanı.

Ölçüler: g: 93 cm., b: 132 cm., k: 25 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol yanında bir kırığı mevcuttur, ön yüzde ve sağda küçük aşınma izlerine rastlanır. Arka kısmı kaba, işlenmemiş olarak bırakılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Belke, (1996) fig. 53.

Paraleller: Gökçeören.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan buluntu bir üst yapı elemanını andırmaktadır, üç tarafında profili vardır. Köy meydanında kaide üstüne konulması modern zamanlarda olmuştur.

Katalog No: 175.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Buluntunun Korunma Durumu: Devşirme materyalin sağ ve sol kenarlarında kırıklar yer almaktadır. Yüzeyinde aşınma izi görülmez.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Erken Bizans döneminden kalan mimari blok evin duvarında devşirme olarak kullanılmıştır. Üzerinde yazıya benzer kazımalar yer almaktadır. İki bölümden oluşan unsurun fonksyonu bilinmemektedir.

Katalog No: 176.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: g: 71 cm., b: 107 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Zemine oturtulmuş mimari unsurun üzerinde kırık ve aşınma izine yoğun olarak rastlanmamaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde 12 adet kare yuva bulunmaktadır. Yuvaların fonksiyonu hatıllar için olabilir, üstten üçüncü yuvaya denk gelen yere su yoluna benzer bir oluk açılmıştır. Fonksiyonu bilinmemektedir. Bloğun önünde boydan boyya uzanan bir su yolu bulunmaktadır.

Katalog No: 177.

Buluntu Yeri: Çaylı.

Ölçüler: g: 80 cm., b: 110 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ kenarında küçük birçok kırık mevcuttur. Solda üstte ve altta iki adet kırık vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Tanımlanamayan blok.

Katalog No: 178.

Buluntu Yeri: Hacıahmetler.

Ölçüler: Solda bulunan: g: 41 cm., b: 51 cm., sağda bulunan: g: 31 cm., b: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Solda yer alan ortadan kırılıp üç parçaya ayrılmıştır. Sağda yer alan üzerinde görülen aşınma izleri ve kenar kırıklarından başka deformasyona sahip değildir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 1.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Zemin kaplama levhalarını andıran iki kare blok.

Katalog No: 179.

Buluntu Yeri: Hadrianoupolis şehir merkezi, moloz yığınının içinde bulunmuştur.

Buluntunun Korunma Durumu: Moloz yığını içinde bulunan söve tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Zah, (2003) fig. 51

Paraleller: Kaunos.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Dikdörtgen formlu söve üzerinde kare kenet delikleri yer almaktadır ve blokların oturtulduğu alanların izleride kare formundadır.

Katalog No: 180.

Buluntu Yeri: Değirmenbaşı.

Ölçüler: b: 106 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üst kısmında sağda ve solda kırıklar bulunmaktadır. *Pilinthus* kısmında yoğun aşınma izlerine rastlanmaktadır. Yüzeyinde alet izleri belirgindir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ramsey, (1909) fig. 174, 176/e, Kitzinger, (1946) fig. 163, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30, Tezcan, (1989) fig. 113, 199, Belke, (1996) fig. 11, 43, 83, 106, 125, Ötüken, (1996) lev.21-fig. 2-4, lev.22-fig. 1-6, Peschlow, (2002) fig. 14/b-c, 15/a-d, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Antoniopolis, Gangra, Kızıllar, Sakalın, Yağbaşlar, İstanbul, Bryillos, Aizanoi, Myra, Kumbaba, Apollonia ad Rhyndacum, Ürünlü, Akhisar, Nikea, Mirzeoba, Karasu, Körsehoroz.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Çifte sütunun kaidesi Attik tip 2 grubunu andırmaktadır. Elips bir şekle sahip olan sütunun ortasında dikdörtgen bir alan bulunmaktadır. Bu alan iki yarım daire şeklindeki sütunu birleştirir niteliktedir. Binaların içinde galerilerde ve pencere kenarlarında mekanın genişleyip daha çok ışık sağlamak için kullanılan sütunlar Erken Bizans döneminde özellikle İ.S. 6. yy.'da rağbet görmeye başlamıştır.

Katalog No: 181.

Buluntu Yeri: Değirmenbaşı.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 66 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin *pilinthus* kısmı oldukça hasar görmüştür. Gövdenin sol tarafında büyük bir kırık bulunmaktadır. Yüzeyinde, özellikle alt kısımda yoğun aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ramsey, (1909) fig. 174, 176/e, Kitzinger, (1946) fig. 163, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30, Tezcan, (1989) fig. 113, 199, Belke, (1996) fig. 11, 43, 83, 106, 125, Ötüken, (1996) lev.21-fig. 2-4, lev.22-fig. 1-6, Peschlow, (2002) fig. 14/b-c, 15/a-d, Niewöhner, (2007) fig. 3-11.

Paraleller: Antoniopolis, Gangra, Kızıllar, Sakalın, Yağbaşlar, İstanbul, Bryillos, Aizanoi, Myra, Kumbaba, Apollonia ad Rhyndacum, Ürünlü, Akhisar, Nikea, Mirzeoba, Karasu, Körsehoroz.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Çifte sütun örneği üzerinde, ortada dikdörtgen bir hat bulunmaktadır. Bu hat iki yarım daire sütunu birleştirmektedir. Kaide kısmı Attik tip 2 grubunu andırmaktadır. Galeriden ziyade perncere için kullanılan çifte sütun örneklerini andırmaktadır.

Katalog No: 182.

Buluntu Yeri: Amasra Müzesi bahçesi.

Buluntunun Korunma Durumu: Sütunun üst kısmı kırıktır, Haçın alt kolunda sağ tarafta büyükçe bir kırığı bulunmaktadır. Üst kol tamamen kırılmıştır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30, Doğan, (2008) fig. 57-60.

Paraleller: İstanbul, Kappadokia, Bryillos.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde yer alan haç bezemesi ikili ve üçlü çatalı haç stiline dahil edilmektedir. Bu stil 4. yy.'da Kopt sanatında, 6. yy.'da Filistin'li hacıların ampullalarında, Kapadokia'da ki kiliselerin bezemelerinde ve 10. yy.'da Ermeni sanatında, Akdamar adasında görülmektedir. Latin tipi haçın üst kolu kırıktır bu yüzden üst kol ile bilgi verilememektedir.

Katalog No: 183.

Buluntu Yeri: Değirmenbaşı.

Ölçüler: g: 43 cm., b: 66 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun üzerinde aşınma izi sağ tarafta üst kısımda yer alır. Yüzeyde birçok çatlak çizgisi mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84-85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sütun parçası İ.S. 5. ve 6. yy.'lara tarihlenen örnekleri andırmaktadır. Düz, pürüssüz bir yüzeye sahiptir. Sütun profilinden kırılmış gibi gözükmektedir.

Katalog No: 184.

Buluntu Yeri: Değirmenbaşı.

Ölçüler: g: 60 cm., b: 106 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol alt tarafı kırıktır. Kırık orta kısma kadar uzanmaktadır. Yüzeyinde aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 163, Krautheimer, (1965) fig. 84-85, Harisson-Fıratlı, (1966) fig. 27, Mango, (1968) fig. 139, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 27-30.

Paraleller: İstanbul, Bryillios, Ephesos, Alahan, Myra, Iasos, Kuşunlu.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Yüzeyi pürüssüzdür. Sağ tarafında belirgin olan kalın profilden sütunun alt kısmının yukarıda kaldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 185.

Buluntu Yeri: Yazılıkavak.

Ölçüler: g: 45cm., b: 55 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kaidenin sağ üst köşesi ve sol kenarında kırıklar mevcuttur. Gövde kısmında sola altta yer alan kırıktan başka deformasyon bulunmamaktadır. Yüzeyinde aşınma izleri vardır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Niewöhner, (2007) fig. 26-27.

Paraleller: Aizanoi.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kalın *pilinthus*un üzerinde sütun hemen başlamaktadır. *Torus* kısmı yoktur. Pedestalin üzerinde yazıt bulunmamaktadır.

Katalog No: 186.

Buluntu Yeri: Kapıcılar.

Ölçüler: g: 48 cm., y: 35 cm., ç: 30 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Palmet tipi başlık abaküsün üstünde yer alan küçük kırıklar dışında tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157, 158, 161, 167, 168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Doğan, (2005) fig. 5, Niewöhner, (2007) fig. 35-44, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Aizanoi, Kotylaion, Nikomedia, Myra, Kumbaba.

Tarih: İ.S. 5. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Abaküs'ü üzerinde yer alan balık kılıcı motifinin aynısını Katalog No:22'de de görmekteyiz, bu yüzden Kilise A'da bulunan abaküs parçasının bütün hali olduğunu söylemek mümkündür. Abaküs'ün ortasında baklava şeklinde boş bir alan bırakılmıştır. Gövde kısmı *godron* motifi ile bezelidir. Genelde gövde ve abaküs kısmı arasında yer alan profil alan bu başlıkta yiv yaprakları ve onların arasında yer alan ters üçgenler ile doldurulmuştur. Yivlerin arasında yine küçük dişler yer almaktadır.

Katalog No: 187.

Buluntu Yeri: Haslı.

Ölçüler: g: 53cm., b: 76 cm., y: 35 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Başlığın ön yüzünde üst sol köşesinde bir kırığı bulunmaktadır. Orta kısmında boydan boya bir kırık yer almaktadır. İmpost kısmının üst kenarında aşınma izleri görülmektedir.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 198, 449, Belke, (1996) fig. 107, Ötüken, (1996) lev.37-fig. 3/5, Parman, (2002) fig. 136, 176, Peschlow, (2002) fig.19/a-b, Dassmann, (2004) fig. 14, Niewöhner, (2006) fig. 10, Niewöhner, (2007) fig. 54.

Paraleller: Sakalın, Amorium, İstanbul, Aizanoi, Kumbaba, Kotylaion, Nikea, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik impost tipi başlık İ.S. 6. yy.'ın ikinci yarısından sonraki bir döneme tarihlenmektedir. Ön yüzünde sarmaşık bezemesi yer alır. Volütlerin sarmalları sıkıdır. *Pilvinus* bölümünde sağda ve solda iki adet volüt daha yer alır, volütlerin son halkasından ortaya doğru diagonal bir çizgi uzanmaktadır çizgiler ortada bir daire formunda birleşirler ve dairenin altında mum betimlemesine benzer bir betimleme bulunmaktadır.

Katalog No: 188.

Buluntu Yeri: Boncuklar, Ali Yaman'ın evi.

Ölçüler: g: 80cm., b: 52 cm., y: 26 cm. abaküs y: 9 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Devşirme olarak kullanılan İonik impost başlığın volütleri sağlamdır, sağda yer alan volütün en dış sarmalı tahrip olmuştur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 198, 449, Belke, (1996) fig. 107, Ötüken, (1996) lev.37-fig. 3/5, Parman, (2002) fig. 136, 176, Peschlow, (2002) fig.19/a-b, Dassmann, (2004) fig. 14, Niewöhner, (2006) fig. 10, Niewöhner, (2007) fig. 54.

Paraleller: Amorium, İstanbul, Aizanoi, Kumbaba, Kotylaion, Nikea, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: İonik impost tipi başlığın impost bölümü oldukça hasar görmüştür. Volütlerin üzerinde çıkıntı bırakılacak şekilde yeniden yapılandırılan başlığın *pilvinus* kısmında bezeme yer almamaktadır. Volütlerin sarmalları gevşektir.

Katalog No: 189.

Buluntu Yeri: Amasra müzesi bahçesi.

Buluntunun Korunma Durumu: Abaküs kısmında yer alan köşe kırıkları dışında deformasyonu yoktur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Doğan, (2005) fig. 5, Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140,157-158, 161, 167-168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Niewöhner, (2007) fig. 397-402, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Amorium, İstanbul, Aizanoi, Kumbaba, Kotylaion, Nikea, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6.yy.'ın sonu, 7. yy.'ın ilk çeyreği.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde dil motifi yer alan başlıkğın abaküs ile gövde kısmı arasında kalan bölümde, her bir yivin arasında sivilize akantus yaprağı bezemesi yer almaktadır. Gövde kısmı kadeh şeklinden ziyade kare formu andırmaktadır. Gövdenin hatları yuvarlak değil, köşelidir. Bu yüzden yanlara denk gelen yivler ve akantuslar forma uydurulmak için daha geniş biçimde bezenmişlerdir. Abaküs kısmı daraltılıp gövde formuna uydurulmuştur, yani gövdenin üstünde yanlara doğru çıkıntı yapmaz.

Katalog No: 190.

Buluntu Yeri: Kapıcılar.

Ölçüler: g: 54 cm., yiv g: 8 cm., y: 44 cm., ç: 32 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Tam, dil bezemeli başlık.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Doğan, (2005) fig. 5, Eyice, (1972-1973) fig. 22, 29-32, Tezcan, (1989) fig. 170-171, 473, Parman, (2002) fig. 140, 157-158, 161, 167-168, 183, Peschlow, (2002) fig. 17/c-e, 18/a, Niewöhner, (2007) fig. 397-402, Hakan, (2009) fig. 1-10.

Paraleller: Amorium, İstanbul, Aizanoi, Kumbaba, Kotylaion, Nikea, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.'ın sonu 7. yy.'ın ilk çeyreği.

Özellikleri ve Tanımlaması: Bezemesiz bir abaküs'ü vardır, abaküs kenarlardan çıkıntı yapmaz, abaküs'ün altından hemen dil yivleri yer almaktadır. Yivlerin arasında, alt kısımda üçgen dişler yer almaktadır. Gövdesi bir önceki başlık ile kıyaslandığında kadeh formundadır. Kenarlara denk gelen yivlerin formu diğerlerinden daha yaygındır. Başlık muhtemelen Hadrianoupolis'ten alınmadır.

Katalog No: 191.

Buluntu Yeri: Kimistene, Nekropol alanı.

Buluntunun Korunma Durumu: Sağ ve sol kenarlarında iki büyük kırık yer almaktadır. Yüzeyinde aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ramsey, (1909) fig. 270, Mango, (1974) fig. 137, 173, Koch, (1995) fig. 59/f, lev.4-fig.1, Ötüken, (1996) lev.42-fig. 4, Parman, (2002) fig. 159, Peschlow, (2002) fig. 21/a-b, Doğan, (2005) fig. 26, Niewöhner, (2007) fig. 175-177.

Paraleller: Aizanoi, İstanbul, Kappadokia, Kumbaba, Pelekete.

Tarih: İ.S. 8. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Daha önce muhtemelen bir üst yapı elemanı olarak kullanılan blok İ.S. 8. yy.'da devşirilerek başlık formuna getirilmiştir. Görsellikten çok fonksiyona önem verildiğini, üzerinde yer alan 4 sıra *fascia*'nın kazınmadan bırakılmış olması göstermektedir. İ.S. 8. yy.'da Kimistene'de görülen hareketlilik ile doğru orantılı olarak başlığın bu tarihte yeniden çifte sütun başlığı olarak şekillendirildiğini düşünmekteyim. Sağdan ve soldan her iki kenarında yuvarlatılmış olduğu gözlemlenir. Yuvarlatılmış kenarlarda herhangi *liturjik* bezemeye rastlanmaz.

Katalog No: 192.

Buluntu Yeri: Haslı.

Ölçüler: g: 97 cm., b: 140 cm., y: 23 cm., çerçeve g: 67 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın sağ yanında alta doğru büyük bir kırık bulunmaktadır. Sağ alt köşede ikinci bir kırık, üçüncü ve son kırık ise üstte profilin ortaya yakın bölümünde görülmektedir. Son kırık yukarıdan levhanın ortasına doğru bir çatlak hattı oluşturmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötügen, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Korkuluk levhası üzerinde dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır. Çerçevenin içinde görülen ikonografi tipik İ.S. 6. yy.' ikonografisidir. Ortada bulunan madalyonun her iki yanında Latin tipi haç yer alır. Haçların alt kollarına madalyonun altından doğan sarmaşık dalları uzanmaktadır. Haslı'da bulunan levha üzerindeki haçlar kazınmıştır.

Katalog No: 193.

Buluntu Yeri: Haslı.

Buluntunun Korunma Durumu: Tam *templon* levhası, zeminde kırık yoktur fakat yüzeyi bezay boya ile deforme olmuştur. Kenarlarında aşınma izleri görülmektedir, sol kenar üzerinde, ortaya yakın bölümde bir kırık bulunmaktadır. Sağ alt köşe kırıktır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Scamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Heliospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Haçların kazınmadan, tam olarak bulunduğu ender örneklerden birisidir. Madalyon bezemesinin her iki yanında kolları üçgen şeklinde kapanan Latin tipi haçlar yer almaktadır. Ortada yer alan madalyonun içinde altı kollu haç betimlemesi bulunur. Haçların kolları kapanarak üçgen alanlar oluşturmaktadır. Fakat kolların yarısı açılı hatlar ile kapanırken, yarısı yuvarlak hatlara sahiptir. Bu bize levhanın bitmemiş olabileceğini düşündürmektedir.

Katalog No: 194.

Buluntu Yeri: Şevkiler.

Buluntunun Korunma Durumu: *Templon* levhasının illüstrasyon üzerinden bakıldığı zaman sağ yana denk gelen üst köşesinde büyük bir kırık yer almaktadır. Kırık harç ile doldurulmuştur. Sol tarafta yer alan haçın yanında çatlak hattı bulunmaktadır. Kenarlarında yoğun aşınma izleri görülmektedir. Üzerinde tepeden başlayıp neredeyse aşağıya kadar uzanan iki adet kırık çizgisi bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Sheppard, (1969) fig. 8, Mango-Ševčenko, (1973) fig. 50, 145, Tezcan, (1989) fig. 378, 379, 385, 387, Koch, (1995) lev.15-fig.1, Ötüken, (1996) lev.10-fig.3-4, Asano, (2000) fig. 5, Westphalen, (2000) fig. 10, Parman, (2002) fig. 111, 120, Niewöhner, (2006) fig. 33, Niewöhner, (2007) fig. 292-300, Hakan, (2009) fig. 41-51, Türkler, (2009) fig. 21.

Paraleller: Aizanoi, Priene, Skamender, Nikomedia, İstanbul, Akköy Hellospontos, Pelekete, Yenice, Apollonia ad Rhyndacum.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: *Templon* korkuluk levhası üzerinde yer alan betimleme diğer örneklerden farklıdır. Kenarlarda iki adet Latin haçı yer almasına rağmen ortada madalyon görünmemektedir. Literatürünün diğerleri ile aynı verilmesi fonksiyon ve haç tipinin benzerliği gözetilerek yapılmıştır. Üst kısmında iki adet kenet deliği yer almaktadır.

Katalog No: 195.

Buluntu Yeri: Şevkiler.

Ölçüler: g: 28 cm., b: 150 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Payenin alt kısmının ortası kırıktır, üstte yer alan haç kolunun hemen bitiminde büyük bir kırık daha yer almaktadır. Bunlar dışında köşelerde küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 549, Parman, (2002) fig. 67, Niewöhner, (2006) fig. 16, Niewöhner, (2007) fig. 228.

Paraleller: İstanbul, Temenouthyrai, Aizanoi, Kotylaion.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kaide, tipoloji olarak üzerine çifte sütun oturtulanlardandır, paye şekil itibariyle galerilerde kullanıma daha uygundur. Üzerinde kollarının ucu üçgen şeklinde kapanan Latin tipi haç bezemesi vardır. Haç betimlemesi sadece ön yüzde bulunmaktadır. Haç betimlemesinin altında ve üstünde yer alan profiller payenin dört yanını çevrelemektedir. Bu durum bize dört yanınında açık olma ihtimalinin fazla olduğunu göstermektedir.

Katalog No: 196.

Buluntu Yeri: Şevkiler, Recep Terzi'nin evinin bahçesinde.

Buluntunun Korunma Durumu: Bloğun sol alt köşesinde ve kenarında iki kırık yer almaktadır. Üst kenarı tamamen yok olmuştur. Sağ alt kenarda büyük bir kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Gough, (1968) fig. 1.

Paraleller: Alahan.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kapı girişinde kullanılan post bloğu üzerinde İ.S. 6. yy.'da yaygın olarak kullanılan sarmaşık bezemesi yer almaktadır. Kabartma tekniği ile yapılmış olan sarmaşık bezemesinin altında üçgeni andıran kök kısmı betimlenmiştir. Gövdesi S şeklinde bir harekete sahiptir ve kırılan yeri ile beraber üzerinde yaklaşık 4 tane yaprak betimlemesi bulunur. Etrafı dikdörtgen formda yumurta ve ok bezemesi ile dekore edilmiştir. Arka kısmında da yine yumurta ve ok bezemesinden çerçeve bulunmaktadır, fakat onun içi boştur, içinde herhangi dekoratif bezeme yer almaz.

Katalog No: 197.

Buluntu Yeri: Örenarkası, nekropol alanı.

Ölçüler: g: 103 cm., y: 74 cm., k: 65 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun üst kısmı tamamen kırılmıştır, fakat üçgen formunu kaybetmemiştir. Yüzeyinde aşınma izleri yer alır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 371, 372, 375-377.

Paraleller: İstanbul.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Çift yöne meyilli lahitin dar yüzünde yer alan üçgen alınlığın ortasında bir madalyon bulunmaktadır ve madalyonun içinde kabartma tekniği ile yapılmış haç bezemesi yer alır. Köşelerde bulunması gereken akroterleri kırıktır. Muhtemelen dikdörtgen bir tekneye sahiptir. Madalyon ve içinde yer alan haç tahribe uğramıştır, bu yüzden herhangi bir süslemeye sahip olup olmadıklarını söylemek zordur.

Katalog No: 198.a-c.

Buluntu Yeri: Kilise A, atrium.

Ölçüler: sol alt: 27x27cm., orta üst: 2.32x32 cm., sağ alt: g: 29 cm., b: 34 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kiremitlerin hepsinde kırık bulunmaktadır, sağ altta yer alan kiremitin sol üst köşesi kırıktır. Üstte yer alan kiremitin altı ve sağ yanı kırıktır.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Literatür: Zah, (2003) fig. 155-158.

Paraleller: Airai..

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kapama kiremitlerini üzerinde geometrik çizgiler yer almaktadır. Kenarları suyun akışına yön vermek için yükseltilmiştir.

Katalog No: 199.a-f

Buluntu Yeri: Hamam A, 4, 6-7, 10, 13 no.lu odalar.

Ölçüler: En büyük pişmiş toprak buluntu: 30x30 cm., en küçük buluntu g: 14 cm., b: 18 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Küçük pişmiş toprak parçaları.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Pişmiş toprak buluntular ekler bölümünde yer almaktadır. Hamamdan gelen pişmiş toprak buluntulardan yarım daire formunda olanların fonksiyonu bilinmemektedir.

Katalog No: 200.

Buluntu Yeri: Şevkiler, Recep Terzi'nin evinde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 30 cm., b: 45 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun sol üst tarafında kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Tarih: İ.S. 6. ve 7. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Pişmiş toprak levhanın üzerinde üçgene benzeyen iki çıkıntı yer almaktadır, üçüncü çıkıntı kırıktır.

Katalog No: 201.

Buluntu Yeri: Kimistene.

Ölçüler: g: 18.1 cm., b: 16.4 cm., k: 4 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kiremidin sağ ve sol üst köşeleri kırıktır, sol tarafta yer alan köşe kırığı kenara kadar devam etmektedir. Sağ ve sol alt bölümlerde küçük kırıklar mevcuttur.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Literatür: Zah, (2003) fig. 155-58.

Paraleller: Airai.

Tarih: İ.S. 8. yy.'ın sonu.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kapama kiremi, üzerinde bir kanal bulunmaktadır.

Katalog No: 202.

Buluntu Yeri: Kimistene.

Ölçüler: g: 20.5 cm., b: 21.1 cm., k: 2.6 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Dört kenarında kırıktır. Alt bölümde üçgenimsi bir alan vardır, kırık yüzünden ortaya çıkan bu alanın benzeri üsttede bulunmaktadır, fakat üstteki alanın ucu kırıktır.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Literatür: Zah, (2003) fig. 155-58.

Paraleller: Airai.

Tarih: İ.S. 8. yy.'ın sonu.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde geometrik şekiller bulunan düz kiremit parçasının fonksiyonunun kapama kiremidi olduğu düşünülmektedir. Görselliğin yanı sıra yivlerin su akışını yönlendirmede fonksiyonuda bulunmaktadır.

Katalog No: 203.

Buluntu Yeri: Kimistene.

Ölçüler: g: 12.7 cm., b: 13.7 cm., k: 2.2 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kiremitin sağ yanı sağlam kalmıştır fakat sol kenarında, üstte ve altta kırık mevcuttur.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Literatür: Zah, (2003) fig. 155-58.

Paraleller: Airai.

Tarih: İ.S. 8. yy.'ın sonu.

Özellikleri ve Tanımlaması: Kalıp yapımı pişmiş toprak kiremit parçası üzerinde geometrik çizgiler yer almaktadır.

Katalog No: 204.

Buluntu Yeri: Kimistene.

Ölçüler: g: 18.3 cm., b: 18.8 cm., k: 3.4 cm., çıkıntılarının g: 2.7 cm., b: 3.3 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üst kenarı kırıktır onun dışında ki kenarları tamdır.

Taş Cinsi: Pişmiş toprak.

Tarih: İ.S. 8. yy.'ın sonu.

Özellikleri ve Tanımlaması: Buluntu muhtemelen bir taban tuğlasıdır, küp formlu çıkıntılar taban tuğlasının zemin üzerinde kaymaması için yapılan bir uygulamadır.

Katalog No: 205.

Buluntu Yeri: Gökçebey.

Buluntunun Korunma Durumu: Tam, korint tip başlık.

Taş Cinsi: Mermer.

Literatür: Kitzinger, (1946) fig. 130, Tezcan, (1989) fig. 406, 410, 415-418, Ötüken, (1996) lev.30-fig.4, Dassmann, (2004) fig. 6, Niewöhner, (2007) fig. 395.

Paraleller: Stobi, Avdan/Teşvikiye, İstanbul, Apollonia ad Rhyndacum, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üzerinde iki sıra *akantus* yaprağı bulunmaktadır, abaküs'ün her bir yanında ortada abaküs çiçeği bulunur. *Akantus* yapraklarının uçları dışa doğru taşkın değildir, bu durum sadece alt sırada yer alan yapraklar için geçerlidir. Köşelerde volüt yoktur, yapraklar gayet iri olarak işlenmiştir.

Katalog No: 206.

Buluntu Yeri: Gökçebey.

Buluntunun Korunma Durumu: Sol üst köşesinde yer alan küçük kırık dışında tamdır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Ötüken, (1996) lev.28-fig.2, 3, Parman, (2002) fig. 31-45, Hakan, (2009) fig. 30.

Paraleller: Dorylaion, Nikea, İstanbul, Kurşunlu.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Konik şekilli impost başlığın gövde kısmında, ortada haç betimlemesi vardır. Kolları üçgen biçiminde kapanan Latin tipi haçın alt kolu ikiye ayrılır ve gövdenin her iki yanına dal gibi uzanır. Sol tarafta yer alan uzantı kırıktır. Abaküs üzerinde herhangi bir bezeme gözükmemektedir.

Katalog No: 207.

Buluntu Yeri: Gökçebey.

Ölçüler: g: 168 cm., b: 105 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Tam korkuluk levhası, ortaya yakın bir bölümünde boydan boya bir kırık hattı bulunmaktadır. Sol kenarda aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) fig. 49-50, 71, 115, 125-126, Hakan, (2009) fig. 41.

Paraleller: Temenu Thyrai, Dorilaion, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 9. ve 10. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Orta Bizans dönemine tarihlenen korkuluk levhası üzerinde dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır. Çerçevenin ortasında yer alan madalyonun içinde kolları eşit olan, Yunan tipi haç bezemesi yer alır, haç kollarının uçları U biçimindedir. Madalyonun her iki yanında paralel kenarlı, eşkenar dörtgen motifi bulunmaktadır, eşkenar dörtgenlerin her bir kenarı antoraklı, düğümlü bezemeler ile dekore edilmiştir. Solda yer alan dörtgenin içinde haç betimlemesi, sağdakinde ise rozet betimlemesi vardır. Ortada yer alan madalyonun etrafı guillosh bezemesi ile dekore edilmiştir. Alçak kabartmadan yapılan bezemeler yine alçak kabartmadan yapılmış dikdörtgen bir çerçeve içinde yer alırlar. Levha üzerinde yer alan palmet, rozet, eş kenar dörtgen gibi dekoratif unsurlar Sasani kökenlidir.

Katalog No: 208.

Buluntu Yeri: Gökçebey.

Ölçüler: g: 170 cm., b: 105 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın sağ üst köşesi kırıktır ve yine bu köşeden sol kenara doğru uzanan bir çatlak hattı görülmektedir. Alt kenarda sağa yakın bölümde bir kırığı daha bulunmaktadır. Kenarlarında aşınma izlerine rastlanmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Parman, (2002) fig. 49-50, 71, 115, 125-126, Hakan, (2009) fig. 41.

Paraleller: Temenu Thyrai, Dorilaion, Nikomedia.

Tarih: İ.S. 9. ve 10. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Orta Bizans dönemine tarihlenen korkuluk levhası üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır. Çerçevenin ortasında guillosh bezemesi ile dekore edilmiş bir madalyon yer alır, madalyonun içinde, iç içe geçmiş iki adet paralel kenarlı eşkenar dörtgenler yer almaktadır. Latin tipi haç bu eşkenar dörtgenlerin ortasında bulunur. Haçın uç kısımları U biçimindedir. Madalyonun her iki yanında yer alan paralel kenarlı eşkenar dörtgenlerin etrafı antoraklı, düğümlü bezemeler ile dekore edilmiştir. Sağ tarafta yer alan eş kenar dörtgenin ortasında rozet motifi bulunmaktadır. Levha Sasani kökenli bezemelerden olan yonca, rozet ve eş kenar dörtgenler ile dekore edilmiştir.

Katalog No: 209.

Buluntu Yeri: Gökçebey.

Buluntunun Korunma Durumu: Levhanın alt kısmında sağ ve sol köşelerde kırıklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Rorimer, (1939) fig. 1.

Tarih: İ.S. 9. yy. ile 13. yy. arası.

Özellikleri ve Tanımlaması: Fonksiyonu tanımlanamayan levhanın üzerinde ağaç ve dalları anımsatan şematik betimlemeler bulunmaktadır. Orta Bizans dönemine tarihlenen mezar taşlarının üzerinde görülen bezemelere benzemektedir. Fakat levhanın fonksiyonu tam olarak anlaşılamamıştır. Ayrıca bezemeler İ.S. 15. yy'da altarlara üstünü örten örtülerde görülen şematik bitkisel bezemeleri de andırmaktadır.

Katalog No: 210.

Buluntu Yeri: Eskipazar mezarlığının yanında bulunmuştur.

Ölçüler: g: 187cm., b: 80.5 cm., havuzun g: 128 cm., d: 50 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Üst kısmı kırık vaftiz havuzu. Üstten bakıldığında solda kalan lob diğerlerine göre daha korunmuş durumdadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 126, Parman, (2002) fig. 96-98, Niewöhner, (2006) fig. 42, Niewöhner, (2007) fig. 429-433.

Paraleller: Aizanoi, Seyitgazi, İstanbul, Kotylaion.

Tarih: İ.S. 5. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Dört yapraklı yonca şeklinde olan vaftiz havuzudur. Kare plan üzerine yapılmıştır. Her lobun ayrımı dik açılı köşeler vasıtası ile yapılır. Yarım dairelerden birinin içinde bir basamak yer alır. Yüzeyinde herhangi *liturjik* bir bezeme yoktur.

Katalog No: 211.

Ölçüler: g: 252 cm., b: 131 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Mezarın duvarlarında aşınma izlerine rastlanmaktadır. Duvarlardan bir tanesi toprak altındadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Belke, (1996) fig. 69, Özgen, (2008) fig. 6, Ermiş, (2009) fig. 121.

Paraleller: Oylum, Kapısuyu, Nikaea.

Tarih: İ.S. 5. ve 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Dört duvarı görünen lahit mezarın antik dönemlerde çoktan soyulduğu anlaşılmıştır. Üzerinde herhangi *liturjik* bir bezeme yer almamaktadır. Mezarın üstünde yan duvarlara oturtulması gereken kapaklar yoktur.

Katalog No: 212.

Buluntu Yeri: Kilise B.

Ölçüler: g: 14.5 cm., b: 23 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Kırık ayak parçası, üst kısmında ve kenarında kırık bulunmaktadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 545-548, Niewöhner, (2006) fig. 44, Hakan, (2009) fig. 59-60.

Paraleller: İstanbul, Kotylaion, Nikea.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Taş haznenin ayaklarından biri olabilir. Hazne tamamen yok olmuş durumdadır. Ayağın üzerinde kabartma şeklinde bezeme vardır, fakat ne olduğu anlaşılmamaktadır.

Katalog No: 213.

Ölçüler: g: 40 cm., b: 70 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Buluntunun yarısı kırıktır, sadece ¼'lük bir kenar kısmı sağlamdır.

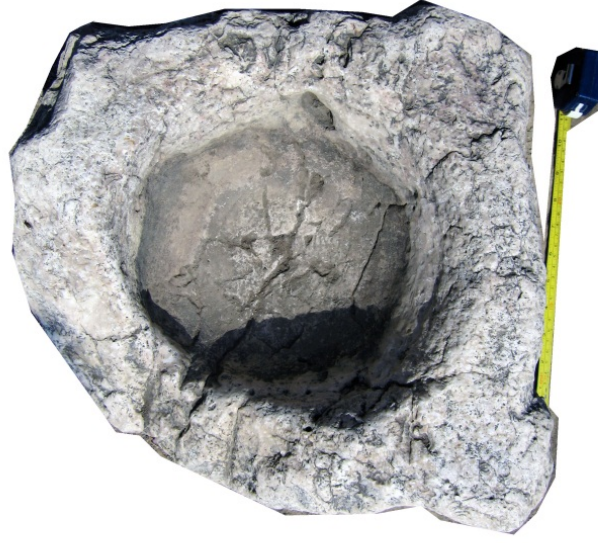
Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 545-548, Niewöhner, (2006) fig. 44, Hakan, (2009) fig. 59-60.

Paraleller: İstanbul, Kotylaion, Nikea.

Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Sağlam kalan kenardan haznenin yuvarlak bir hatta sahip olduğu anlaşılmaktadır. İç kısmı pürüssüzdür, kenarlarda herhangi bir yazı ya da bezeme görülmemektedir. Benzer örneklerde kenar profili üstünde yazı olanları mevcuttur.

Katalog No: 214.

Buluntu Yeri: Değirmenbaşı, Şevki Aydoğan'ın evinin önünde bulunmuştur.

Ölçüler: g: 36 cm., y: 24 cm., ç: 26 cm., d: 15 cm.

Buluntunun Korunma Durumu: Yüzeyinde ve kenarlarında yoğun aşınma izleri görülmektedir. Üç tarafında yer alan çıkıntılardan soldaki kırıktır, diğer ikisi aşınmış durumdadır.

Taş Cinsi: Yerel kireçtaşı.

Literatür: Tezcan, (1989) fig. 545-548, Niewöhner, (2006) fig. 44, Hakan, (2009) fig. 59-60.

Paraleller: İstanbul, Kotylaion, Nikea.

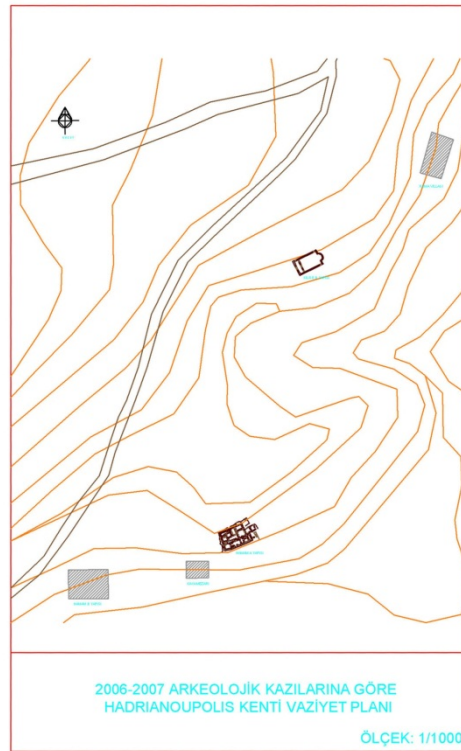
Tarih: İ.S. 6. yy.

Özellikleri ve Tanımlaması: Üç tarafında çıkıntılar bulunan haznenin kalın kenarları vardır. Bir yöndeki çıkıntı muhtemelen kırılmıştır. Genelde kenarlar üzerinde yazılar ya da *liturjik* bezemeler yer alır, fakat bu örnekte görülmemektedir.

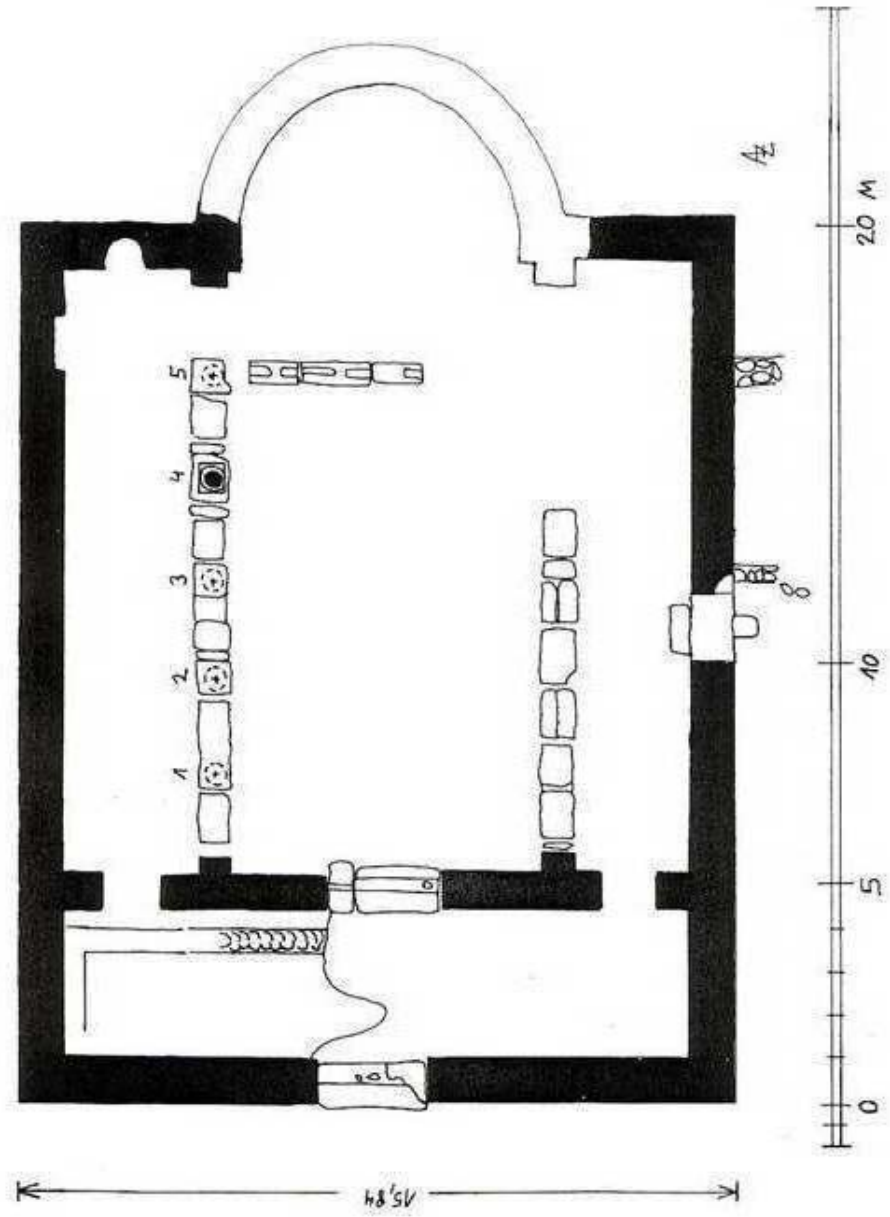
HARİTALAR VE PLANLAR

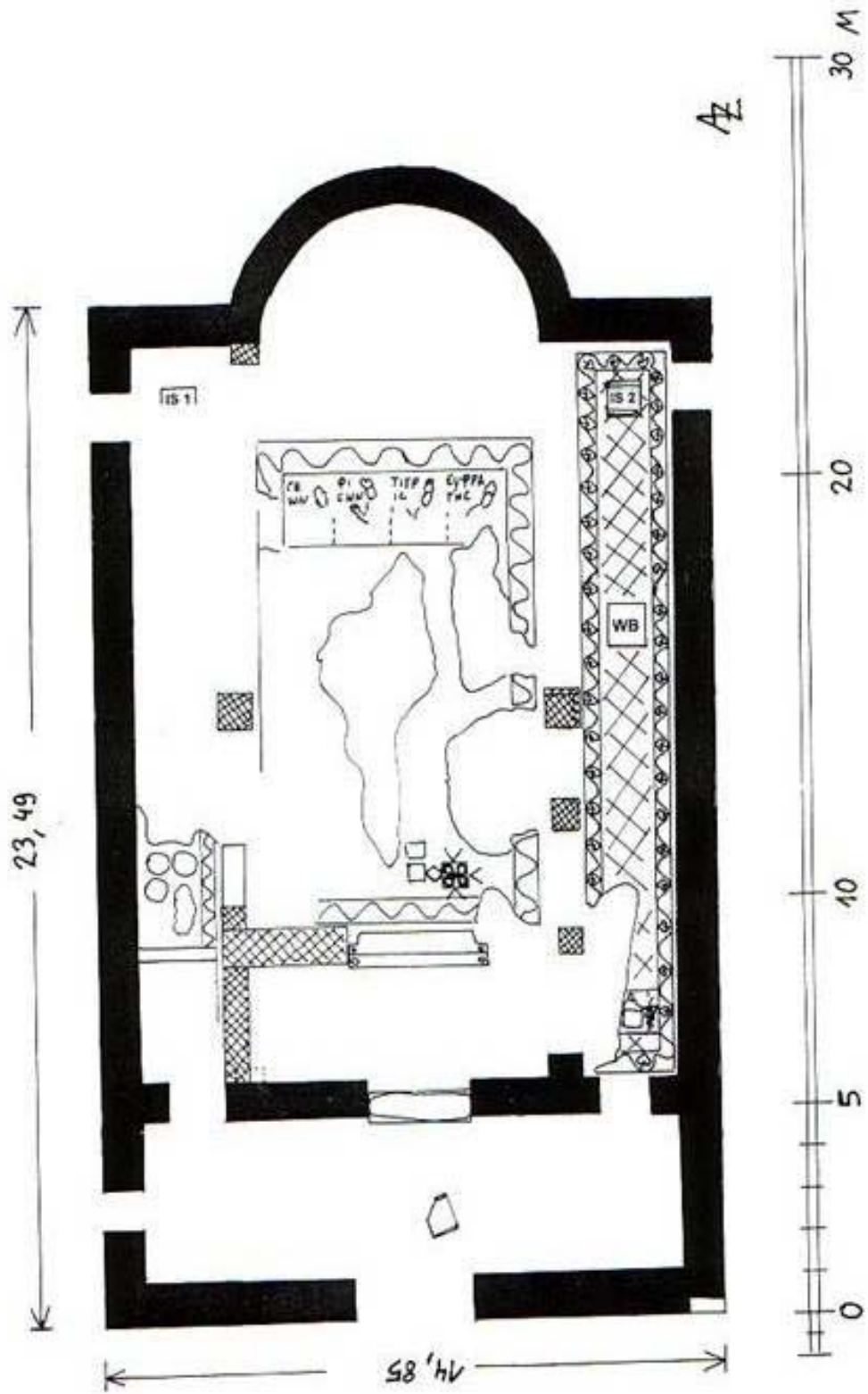
Harita 1: Hadrianoupolis ve Çevresi.

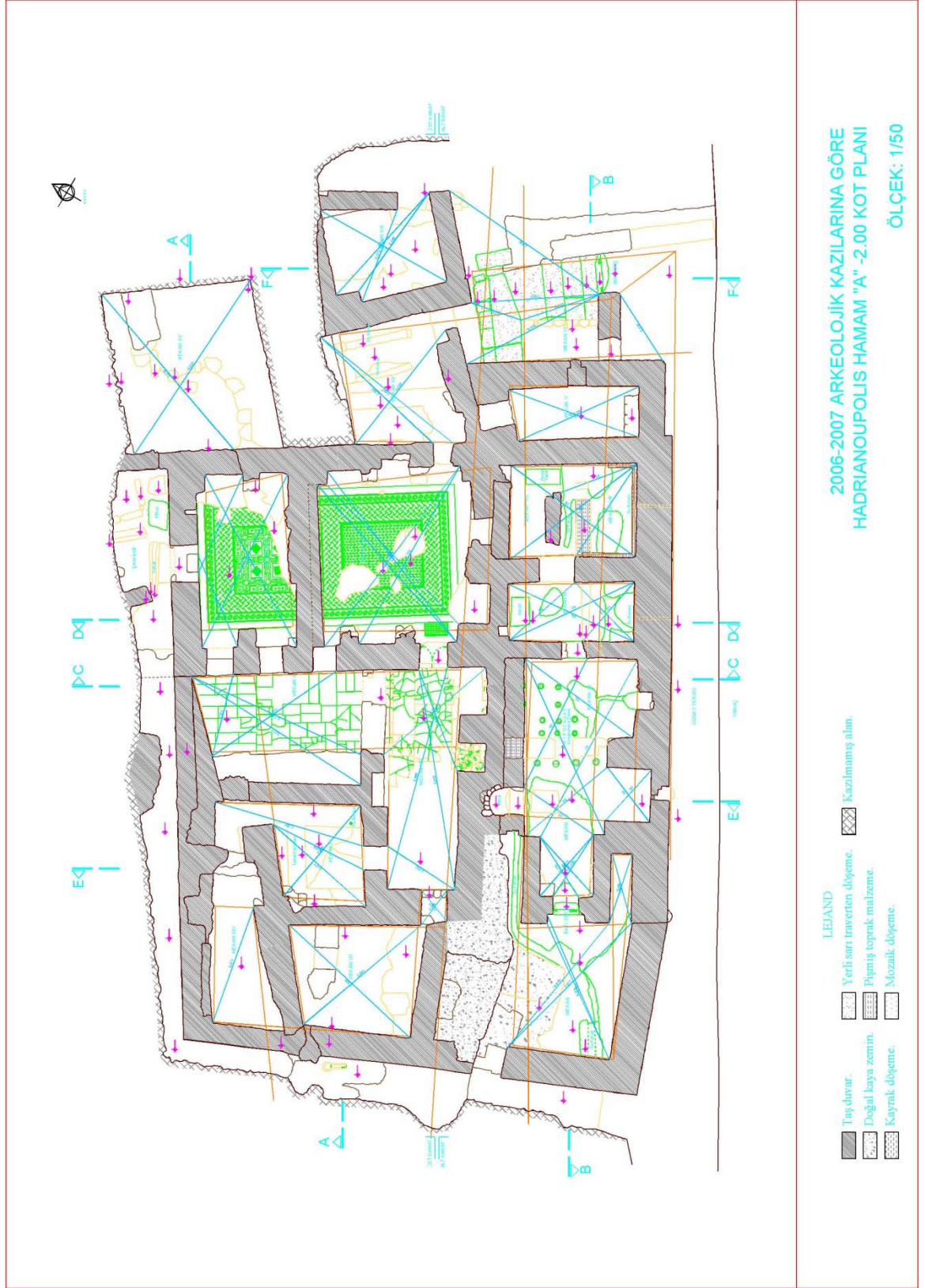
Harita 2: Hadrianoupolis Kent Merkezinin Planı.

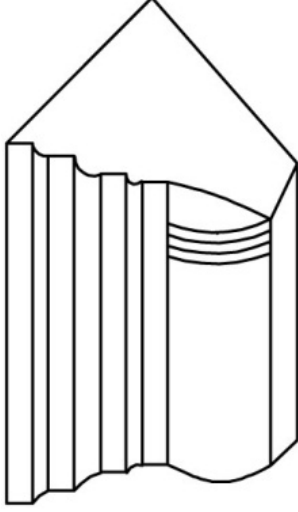
Plan 1: Kilise A.

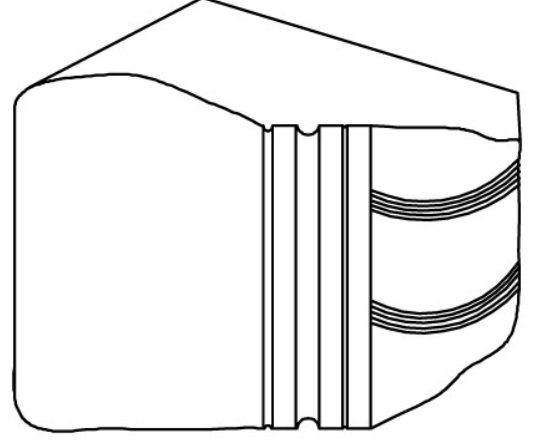
Plan 2: Kilise B.

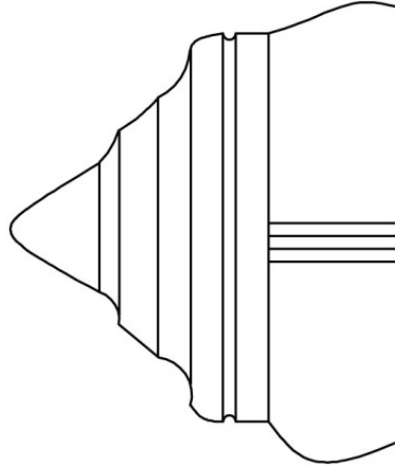
ÇİZİMLER

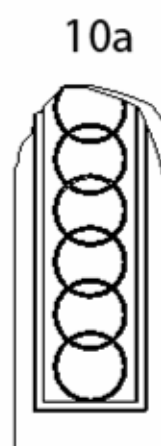
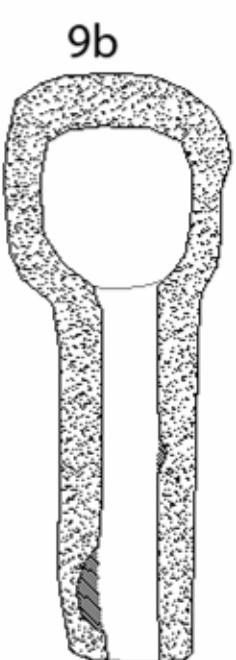
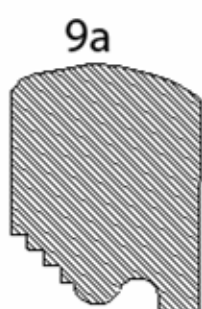
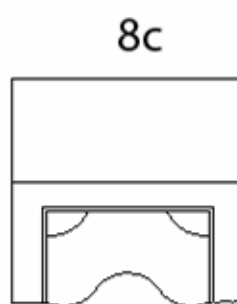
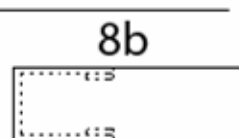
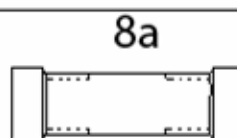
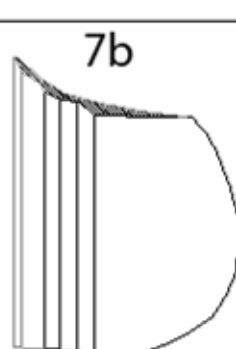
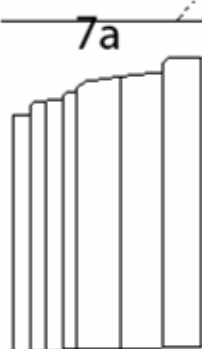
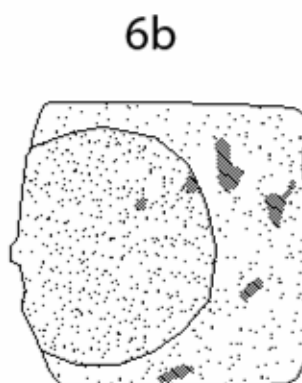
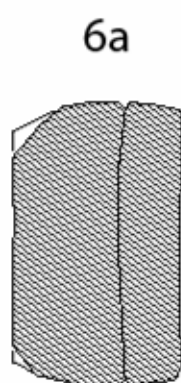
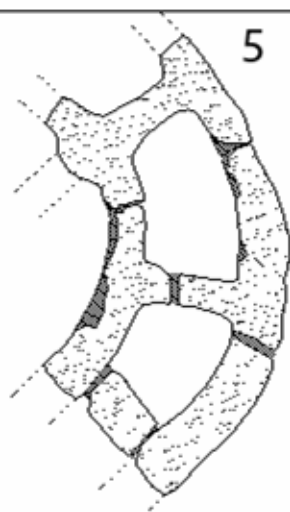
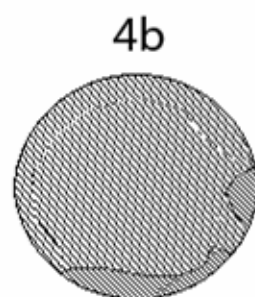
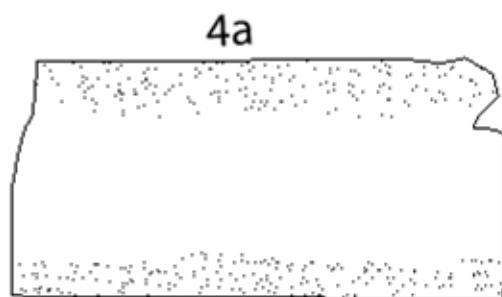
1

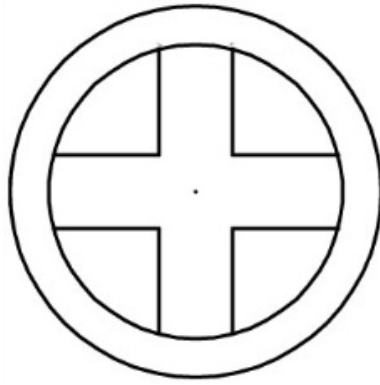

2

3

11

KAYNAKLAR

- Alparslan, S. (2002). Likya'da Bizans Dönemi Araştırmaları. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, cilt 1. 20: 127-134.
- Asano, K. (2000). The Survey and Excavation in Gemiler Adası Kaya Area Near Fethiye (1999 Season). *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, cilt 1, 18: 13-39.
- Asgari, N. (1992). Observations on Two Types of Quarry Itel.S. from Proconnesus: Columns and Shafts and Column-Bases. *Ancient Stones: Quarrying, Trade and Provenance Interdisciplinary Studies on Stones and Stone Technology in Europe and Near East from the Prehistoric to the Early Christian Period*. Acta Archaeologia Lovaniensia Monographiae 4: 73-81.
- Belke, K. (1996). Paphlagonien und Honorias. *Tabula Imperii Byzantini*. Cilt 9. Viyana: Avusturya Bilimler Akademisi.
- Bingöl, O., Kökdemir, G. (2008). Magnesia ad Meandrum. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 29: 541- 566.
- Ceylan, B. (2005). *Spolia: Geç Antik Dönemde Yapılar ve Yapı Elemanlarının İkinci Kullanımları. Eskiçağ'ın Mekanları, Zamanları, İnsanları*. (ss.74-84). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Dassmann, E. , Brakmann, H., Colpe, C., Dihle A., Engemann, J., Hoheisel, K., Speyer, W., Thraede, K. (2004). Kapitalverbrechen-Kapitell. *Reallexikon für Antike und Christentum* (ss.57-124). Stutgard: Anton Hiersemann.
- Diler, A. (1993). Akdeniz Bölgesi Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. 11:505-520.
- Dillon, S. (1997). Figured Pilaster Capitals From Aphrodisias. *American Journal of Archaeology*. 101: 731-769.
- Doğan, S. (2005). Alanya Müzesi'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, cilt 2. 22: 71-76.
- Doğan, S. (2008). *Kappadokia Bölgesi Sivrihisar'daki Kızıl Kilise*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Ermiş, Ü. M. (2009). *İznik ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eyice, S. (1972-1973). Tuzla'nın Değirmenaltı Mevkiinde Bir Bizans Kalıntısı. *Sanat Tarihi Yıllığı V*: 27-52.

- Ferguson, G. (1971). *Signs and Symbols in Christian Art*. London: Oxford Yayın evi.
- Foss, C., Winfield, D. (1986). *Byzantine Fortification*. Pretoria.
- Foss, C., Tulchin, J. (1996). *Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises*. Brookline: Mass.
- Frantz, M.A. (1934). Byzantine Illuminated Ornament: A Study in Chronology. *The Art Bulletin*. 16: 42-101.
- Gough, M. (1968). Alahan Monastery: A Masterpiece of Early Christian Architecture. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*. 26:455-464.
- Gülbay, O. (2003). *Batı Anadolu ve Metropolis Hamam-Gymnasium rneğinde Latrinalar*. Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hakan, G. (2009). *Kocaeli Müzesindeki Bizans Devri Mimari Plastikleri*. Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniveritesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harrison, R.M., Hayes, J.W. (1986-1992). *Excavations at Saraçhane in İstanbul*. Princeton, N.J. & Washington D.C.: Princeton University Press & Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Harrison, R.M., Fıratlı, N. (1966). Excavation at Saraçhane in Istanbul: Second and Third Preliminary Report. *Dumbarton Oak Papers*. 20: 222-238.
- Hoddinott, R.F. (1963). *Early Byzantine Churches in Macedonia and Southern Serbia*. London: Macmillan.
- Kautsch, R. (1936). *Kapitellstudien*. Berlin: W. De Gruyter & co.
- Koch, G. (1995). *Erken Hristiyan Sanatı*. ev. Ayşe Aydın. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Koçyiğit, O. (2010). Amorium'da Bulunan Yeni Veriler Işığında Bizans Dünyası'nda Şarap retimi. *XIII Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss.393-401), Pamukkale Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü. 14-16 Ekim 2009.
- Kitzinger, E. (1946). Early Christian Town of Stobi. *Dumbarton Oak Papers*. 3: 81-162.
- Kitzinger, E. (1963). Hellenistic Heritage in Byzantine Art. *Dumbarton Oak Papers*. 17: 95-115.

- Krautheimer, R. (1965). *Early Christian and Byzantine Architecture*. Baltimore: Penguin Books.
- Laflı, E., Zah A. (2008). Archäologische Forschungen im byzantinischen Hadrianupolis In Paphlagonien. *Byzantinische Zeitschrift*. 101: 682-713.
- Laflı, E., Zah A. (2009). Beiträge Zur Frühbyzantinischen Profanarchitektur Aus Hadrianupolis-Blütezeit Unter Kaiser Iustinian I. *Byzantinische Zeitschrift*. 102: 639-659.
- Laflı, E. (2010). Paphlagonia Hadrianoupolis'inde 2003-2008 Yılları arasında Arkeolojik Araştırmalar. *Arkeoloji ve Sanat*. 1-24
- Laflı, E., Kan Şahin, G. (2010). Hadrianoupolis ve Çevresinden Geç Ortaçağ Sırlı Seramik Örnekleri. *XIII Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss.427-433), Pamukkale Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü. 14-16 Ekim 2009.
- Lightfoot, C., Lightfoot, M. (2007). A Byzantine City in Anatolia Amorium. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Maquire, E.D. (1987). Range and Repertory in Capital Design. *Dumbarton Oak Papers*. 41:351-361
- Mango, C. (1968). The Monastery of St. Abercius at Kurşunlu (Elegmi) in Bithynia. *Dumbarton Oak Papers*. 22: 169-176.
- Mango, C. (1974). *Byzantine Architecture*. New York: Harry N. Abrams.
- Mango, C. (1991). Approaches to Byzantine Architecture. *Mugarnas*. 8: 40-44.
- Mango, C., Sevckenko, I. (1973). Some Churches and Monasteries on the Southern Shore of the Sea Marmara. *Dumbarton Oak Papers*. 27: 235-277.
- Marek, C. (1993). Stadt, Ara und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia *Istanbulur Forschungen*. 39. Tübingen.
- Marek, C. (2003). Pontus et Bithynia. Die römischen Provinzen im Norden Kleinasien. *Zaberns Bildbande zur Archäologie*. Mainz.
- Mathews, T.F. (1977). *The Early Churches of Constantinople*. London: Pennsylvania University Press.
- Matthews R., Glatz C. (2009). *At Empires Edge: Project Paphlagonia Regional Survey in North-Central Turkey*. Ankara: British Institute.
- Megaw, A.H.S. (1974). Byzantine Architecture and Decoration in Cyprus: Metropolitan or Provincial?. *Dumbarton Oak Papers*. 28: 57-88.

- Mendolovici-Saradi, H. (1990). Christian Attitudes towards Pagan Monuments in Late Antiquity and Their Legacy in Later Byzantine Centuries. *Dumbarton Oak Papers*. 44: 47-61.
- Mercangöz, Z. (1994). Akhisar Ulu Camii İçindeki Döğümlü Bizans Sütunları. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*. VII: 145-162.
- Merangöz, Z. (1996). Milas Müzesi'ndeki Bizans Ambon Elemanları / Some Elements of Byzantine Ambo in the Milas Museum. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi* VIII: 881-98.
- Niewöhner, P. (2006). Frühbyzantinische Steinmetzarbeiten in Kütahya Zu Topographie, Steinmetzwesen und Siedlungsgeschichte einer zentralanatolischen Region. *Istanbuler Mitteilungen*. 56: 407-473
- Niewöhner, P. (2007). *Aizanoi, Dokimion und Anatolien Stadt und Land, Siedlungs- und steinmetzwesen vom späteren 4. bis ins 6. Jahrhundert n. Chr.* Berlin: Reichert Verlag Wiesbaden.
- Ötüken, Y. (1996). Forschungen im nordwestlichen Kleinasien Antike und byzantinische Denkmaler in Der Provinz Bursa. *Istanbuler Mitteilungen*. 41: 1-301.
- Özgen, E., Engin, A., Eser, M., Eser, E. (2008). Oylum 2006: Mozaikli Bazilika Kazısı. *Kazı Sonuçları Toplantısı*. 29: 411-426.
- Parman, E. (2002). *Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Peschlow, U., Peschlow, A., Bindokat, Wörrle, M. (2002). Die Sammlung Turan Beler I Kumbaba bei Şile (II) Antike und Byzantinische Denkmaler von der bithynischen Schwarzmeerküste. *Istanbuler Mitteilungen*. 52: 429-522.
- Procopius, (1954). *Buildings*. Çev. H. B. Hewing. London: Granvill Downey.
- Ramsay, W.M., Bell, G.L. (1909). *Thousand and One Churches*. London: Hodder and Stoughton.
- Rorimer, J.J. (1939). A Byzantine Altar Frontal. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*. 34: 116-118.
- Ruggieri, V. (1998). An Archaeological Survey In The Gulf of Keramos 1997. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. cilt 1,16: 234-235.
- Sayar, M.H. (2005). Kilikya Yüzey Araştırmaları 2003. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. cilt 2, 22: 219-228.

- Serin, U. (2005). Iasos'daki Erken Hristiyan ve Bizans Kiliseleri. *Eskiçağ'ın Mekanları, Zamanları, İnsanları*. (ss.56-73). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Sheppard, C.D. (1969). Byzantine Carved Marble Slabs. *The art Bulletin*. 51: 65-71.
- Tezcan, H. (1989). *Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi*. İstanbul: Turing Yayınları.
- Türker, A. Ç. (2009). Byzantine Architectural Sculpture From Akköy on the Middle Scamander Valley in Hellespontos. *Haccettepe University Journal of Faculty of Letters*. 26: 201-218.
- Waslander, C.T. (1994). *Latrines*. Amsterdam
- Westphalen, S. (2000). Byzantine Basilica at Priene. *Dumbarton Oak Papers*. 54: 275-280.
- Xydis, S.G. (1947). The Chancel Barrier, Solea, Ambo of Hagia Sophia. *The Art Bulletin*. 29: 1-24.
- Yegül, F.K. (1974). Early Byzantine Capitals from Sardis. A Study on the Ionic, Impost Type. *Dumbarton Oak Papers*. 28: 265-274.
- Yegül, F.K. (1995). *Baths and Bathing in Classical Antiquity*. New York.
- Yegül, F.K. (2010). *Bathing in the Roman World*. New York.
- Zah, A. (2003). *Zur Typologie Kirchlicher Architektur im Südwestlichen Kleinasien*. Maintal.

EKLER

Mimari plastik unsurların yanı sıra bölgede bulunan ve mimari unsurlar ile bağlantılı olan parçalar ayrıca ekler bölümünde belirtilecektir. Dört ana başlık altında değerlendirilecek olan ekler bölümünde, kazı alanından ve yüzey araştırmalarından bulunan kiremitler, Tefen’de bulunan mimari objeler, Hadrianoupolis’te Kilise A’ya ait olduğu düşünülen vaftiz havuzu ve tanımlanamayan objeler yer almaktadır.

Ek 1. Kiremitler ve Diğer Pişmiş Toprak Unsurlar

Kiremitler, her ne kadar mimari plastik kapsamında girmese de, sağladıkları bilgileri değerlendirmemiz açısından çalışmanın kapsamında ekler bölümünde yer almasının doğru olacağı düşünülmektedir. 3 ana bölgede ele geçen kiremit ve pişmiş toprak buluntuları, bölgenin tarihlendirilmesinde ve yayılım alanının netleşmesinde faydalı olacaktır. İlk buluntular 2006 yılında Kilise A’da gerçekleştirilen kazılarda, kilisenin *atrium*unda ele geçmiştir (**Kat.No.198**). Bulunan kiremitlerin hepsi kapama kiremitleridir ve üstlerinde geometrik çizgiler bulunmaktadır. İ.S. 8. yy.’a tarihlenen kiremitlerin her iki yanlarında su akışının yönlendirilmesini sağlayan çıkıntıları bulunmaktadır. Hamamda bulunan terrakotta buluntular (**Kat.No.199**) çatı kiremitinden ziyade daha çok hamam ile ilgili parçalardır. Recep Terzi adlı vatandaşın evinde bulunan Erken Bizans dönemi buluntuları arasında yer alan bir adet çatı kiremiti farklı formu ile dikkat çekmektedir (**Kat.No.200**). Dikdörtgen gövdesinin üzerinde iki adet üçgen formu çıkıntı bulunmaktadır. Çatı üzerindeki konumu dekoratif amaçlı olabilir. **Kat.No.201-204**, tamamı Kimistene’de ele geçen çatı kiremitleridir, İ.S. 8. yy.’a tarihlenen buluntular arasından taban kiremidi olarak kullanılan tuğlaları anımsatmaktadır (**Kat.No.204**). Üç adet kaplama kiremidi üzerinde yivler ve geometrik çizgiler yer almaktadır.

Ek 2. Gökçebey’de Bulunan Erken Bizans Dönemi Mimari Plastik Unsurları

Karabük ili, Eskipazar ilçesinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları bölgede yerleşimin İ.S. 5. yy ve 8. yy arasında yoğun olarak bulunduğunu göstermektedir. Zonguldak iline bağlı olan Gökçebey ile Karabük iline bağlı olan Eskipazar arasında yaklaşık 103 km’lik bir mesafe vardır. Antik dönemde iki yerleşim yerinin sergilediği estetik anlayışın farklılığı oldukça dikkat çekicidir. Tefen’de bulunan Korint başlık (**Kat.No.205**), başlık tipleri arasından dördüncü

gruba girmektedir¹³⁰. Başlığın kalathos'unda iki sıra akantus yaprakları dizilidir, profilli bir abaküse sahip olan başlığın abaküs merkezinde bir abaküs çiçeği görülür, . Akantus yaprakları alçak kabartma olarak yapılmıştır ve başlık İ.S. 6. yy.'a tarihlenmektedir. Şimdiye kadar tez kapsamı içinde incelenen örneklerden farklı olarak korint başlık mermerden yapılmıştır ve Gökçebey'de bulunan ve devşirme olarak kullanılan diğer başlık ile oldukça farklıdır (**Kat.No.206**). İmpost başlık üzerinde bir Latin haçı bezemesi yer almaktadır. Latin haçının alt kolu ikiye ayrılmış vaziyette betimlenmektedir ve ayrılan kollar sağa-sola doğru bir kavis yaparak uzamaktadır. İ.S. 6. yy.'a tarihlenen impost başlığın yerel kireçtaşıdan yapıldığı anlaşılmaktadır.

Başlıkların yanı sıra bölgede iki adet Orta Bizans dönemine tarihlenen *templon* levhası da ele geçmiştir (**Kat.No.207-208**). Şuan Ereğli müzesinin bahçesinde yer alan iki *templon* levhasından ilki (**Kat.No.207**) üzerinde yer alan ikonografinin temeli aslında İ.S. 5. ve 6. yy örneklerine oldukça benzemektedir. Ortada madalyon içinde yer alan haç bezemesinin her iki yanında, genellikle haç kabartmaları yer alır. Orta Bizans dönemi levhalarına baktığımız zaman aynı kompozisyon mantığının hala korunduğunu, fakat değişik bezemeler ile renklendirildiği görülmektedir. Tefen'de bulunan ve Orta Bizans dönemine tarihlenen bu levha üzerinde dikdörtgen bir çerçevenin içinde madalyon bezemesi görülmektedir, madalyonun etrafı guillosh motifi ile dekore edilmiştir ve içinde haç motifi yer almaktadır. Haçın alttaki kolunun her iki yanında yaprak bezemesi bulunmaktadır. Madalyonun sağında ve solunda eş kenar iki dikdörtgen yer almaktadır, dört tarafında düğümlü madalyon bezemeleri bulunan eş kenar dörtgenlerin sol tarafta olanının içinde bir haç bezemesi bulunurken, diğerinin içinde rozet motifi yer almaktadır. Tefen'de bulunan diğer levha üzerinde hemen hemen aynı ikonografi ter almaktadır (**Kat.No.208**). Yine dikdörtgen bir çerçeve içinde yer alan madalyon ve onun iki yanında eş kenar dikdörtgenler görülmektedir. İlk levhadan farklı olarak madalyonun içinde diagonal şekilde iç içe yerleştirilmiş iki kare görülmektedir. İki karenin ortasında da Latin haçı bulunur. Madalyonun etrafı yine guillosh motifi ile çevrelenmektedir. Eş kenar dikdörtgenlerin içinde rozet motifleri yer almaktadır ve her köşelerinde bulunan düğümlü madalyonlar ilk örnekte

¹³⁰ Doğan, Alanya, s. 72, Diğer gruplar için bkz. ss. 71-74.

olduğu gibi ortalarında bulunan küçük oyuğun dışında başka bir süslemeye sahip değildirler. Bütün bu dekoratif unsurlar, birbirine geçen çizgiler, yoncalar, rozetler ve eşkenar dörtgen formları, Erken Bizans ve Orta Bizans dönemlerinde yoğun bir şekilde görülmelerine rağmen Bizans'ın dışında bir kültüre aittirler. Özellikle Orta Bizans dönemi bezemeleri Sasani etkisi barındıran dekoratif unsurlardır¹³¹. Bölgede ele geçen en ilginç buluntu, üzerinde hayat ağacı betimlemesi olduğuna inandığım buluntudur **(Kat.No.209)**. Karşılaştırmalı örneği bulunmayan levha hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Geç Antik döneme tarihlenmesi ve üzerinde ağaç motifini andıran bezemenin bulunması bir hayat ağacı sahnesi olduğunu düşündürmektedir. Bu bölgede ele geçen eserlerin Hadrianoupolis ve çevresinde bulunanlardan daha süslü olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bunun sebebinin ne olduğu netlik kazanmış değildir. Atölye farkı ve dönem farkının dışında baş kente olan mesafesi de düşünülmelidir.

Ek 3. Vaftiz Havuzu

Plastik mimarinin dışında tutulan, fakat Hristiyanlık ve kiliseler ile ilgili en önemli Erken Bizans buluntularından biri şüphesiz ki vaftiz havuzlarıdır, Hristiyanlığın en önemli işlevlerinden birisidir. Vaftiz seremonisi Hristiyanlığın ilk yayılmaya başladığı zamanlarda akan sulara gelerçekleştirilmekteydi, bunun sebebi İsa'nın Şeria nehrinde Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmesi ile birebir alakalıdır¹³². Daha sonraki dönemlerde, yani Hristiyanlığın yayılması ile İ.S. 4. yy.'da kapalı mekanlara taşındı ve aynı dönem içinde kiliselerin yanına vaftiz odaları eklenerek kapalı mekanlara taşınmıştır. Eskipazar'ın mezarlığının yanında, yol kenarında bulunan vaftiz havuzu yapılan yüzey araştırmalarında bulunmuştur **(Kat.No.210)**. Havuzun malzemesi yerel kireçtaşıdır. İ.S. 6. yy.'a tarihlenen havuz quatrefoil (dört yapraklı yonca) şeklindedir, dıştan bakıldığında haç şeklinde, içten bakıldığında ise dört yapraklı yoncayı andırmaktadır. Bu tarz vaftiz havuzları İç Anadolu'da özellikle İ.S. 5. yy.'da oldukça yaygın olarak kullanılan havuz tipidir, fakat Anadolu'nun diğer bölgelerinde bahsi geçen tip oldukça ender bulunmaktadır¹³³. Bu özelliği ile belkide Hadrianoupolis'te bulunan vaftiz havuzu

¹³¹ Sheppard, s. 69.

¹³² Parman, s. 151.

¹³³ Niewöhner, s. 190.

Karadeniz de Erken Bizans döneminde İç Anadolu'da görülen tarzda havuzları kullandığını ispatlamaktadır. Hadrianoupolis'te bulunan havuz vaftiz binalarının içinde yer alan örneklerden birisidir. Fakat hangi kiliseye ait olduğu bilinmemektedir. Çünkü Hadrianoupolis'te kazısı yapılmış olan iki kilise binasında vaftiz havuzunu barındıracak fazladan bir mekan bulunmamaktadır. Havuzun sadece bir yönünde basamağı bulunmaktadır. Ortaçağ ve daha sonraki dönemlerde vaftiz havuzları kaldırılmış, merasim, kiliselerin esas mekanları içine alınmıştır¹³⁴. Vaftiz seromonisinde kullanılan kutsal su küçük bir mermer kap içinde bulunmaya başlamıştır. Havuzun dış yüzeyinde herhangi *liturjik* bir bezemeye rastlanmamaktadır.

Ek 4. Diğerleri

Bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ve kazılarda ele geçen, Erken Bizans dönemine tarihlenen ikincil dereceli buluntu sayısı yaklaşık dört adettir. Bunlardan ilki 252x131 cm. uzunluğunda dikdörtgen formlu bir mezardır. Yerel kireçtaşıdan yapılmış olan mezar kaçakçılar tarafından soyulmuştur (**Kat.No.211**). Mezar tek mekanlı mezar odası grubuna dahil edilebilir. Yapıda kullanılan bloklar iridir ve dikdörtgen planlıdır. Diğer üç buluntu **Kat.No.212-214** kuşluk kabı ya da dekoratif kase olarak da adlandırılan buluntulardır. **Kat.No.212** Kilise B'de bulunmuş bir kase ayağıdır, dekoratif ayağın üst kısmı tamamen yok olmuştur. Ayak üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış bazı bezemeler yer almaktadır, sanki vahşi bir hayvanın pençesi gibi gözüken ayak mermerden yapılmıştır. **Kat.No.213**, kabın bir bölümü sağlam olarak kalmıştır, yerel kireçtaşıdan yontulduğu anlaşılan kap tam bir yuvarlak forma sahip olmalıdır. Kabın kenarları kalın bir profil vermektedir. Dış yüzeyinde herhangi bir bezeme gözükmemektedir. Muhtemelen Orta Bizans döneminde vaftiz havuzlarının yok olması ve seremoninin kilisenin merkezine taşınması ile kullanılmaya başlanan vaftiz kaplarına örnek teşkil etmektedirler, fakat kaselerin birebir vaftiz kabı olduğunu söylemek doğru olmaz, çünkü ait oldukları dönem yaklaşık İ.S. 6. yy.'a denk gelmektedir ve o dönemde hala vaftiz havuzları kullanılmaktadır. **Kat.No.214**, Değirmenbaşı'nda köy fırının hemen karşısında Şevki Aydoğan adlı kişinin evinin önünde ele geçmiştir. Kabın kenarlarında üç adet çıkıntı

¹³⁴ Parman, s. 151.

yer almaktadır. Dekoratif amaçlı yapılmış çıkıntılar üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Çıkıntılarında biri kopmuş gibi duran kabın altında ayakları yoktur. Yerel kireçtaşıdan yapılmış olan kabın derinliği sadece 15 cm.'dir, konik bir gövdesi ve düz bir tabanı bulunmaktadır. İ.S. 5. ve 6. yy örneklerinde çıkıntıların ve kenarlarının üzerinde yazıt olanları mevcuttur¹³⁵. Fakat Değirmenbaşında bulunan örnek üzerinde yazıt bulunmamaktadır. Çıkıntılar üzerinde suyun akışının sağlanması için bir su yolunun olması gerekmektedir, muhtemelen Değirmenbaşı'nda bulunan örnekte su yolu, kırık olan çıkıntı üzerinde yer almaktaydı.

¹³⁵ Phillip Niewöhner, Frühbyzantinische Steinmetzarbeiten in Kütahya Zu Topographie, Steinmetzwesen und Siedlungsgeschichte einer zentralanatolischen Region, **Istanbuler Mitteilungen**, Cilt:56, Tübingen, 2006, s. 452.